

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

SIVECO
ROMANIA SA
Soft care contază

Financiarul

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

PETRE DAN-STRĂULEȘTI

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

Financiarul

SECOLELE VI î.Hr.–XIII d.Hr.

Sec. VI î.Hr.

Sciții, popor nomad de neam iranian, ocupă, vreme de mai multe secole, teritorii între Don și Carpații nordici. Datorită relațiilor comerciale, ei intră în contact cu triburile geto-dace. Vasile Pârvan, bazându-se pe convingătoare descoperiri arheologice, emite teoria potrivit căreia „tot masivul carpatic, până spre March (Morava – n.a.), Vistula, Nistrul nordic și teritoriul la est de acest fluviu, era locuit de tracii nordici cunoscuți mai târziu sub numele de daci și geți”.

Sec. V î.Hr.

În scrierile lor cu caracter literar și istoric, Sofocle, Herodot, Tucide dau primele informații despre geți, populațiile ce viețuiau în ținuturile Dunării de Jos. Tucide nota că „tracii locuiesc între munții Haemus și Rodopi ...”, după aceea, dacă treci munții Haemus, dai peste geți stabiliți dincoace de Istru, mai ales în vecinătatea Pontului Euxin. Geții și populația din acest ținut se învecinează cu sciții”. Herodot, în ale sale Istории, consemna expediția regelui persan Darius I (521–486 î.Hr.) în nordul gurilor Dunării: „Înainte de a ajunge la Istru, (Darius) birui mai întâi pe geți, care se cred nemuritori”, scria el, menționând că geții sunt „cei mai viteji și mai dreپți dintre tracii”. Sofocle, în

Familia unui războinic pe o metopă de la Adamclisi

tragedia sa *Triptoleme*, amintește de un anume Charnabon, conducător de triburi sau uniuni tribale ale geților. La o distanță de patru secole, Caesar, Strabon, Horațiu, Vergiliu consemnează existența, în același spațiu, a acelorași triburi autohtone sub numele de daci. Ramura nordică a tracilor, geto-dacii, care vorbeau un dialect al limbii trace, ocupau teritoriul de azi al României.

Sec. V–IV î.Hr.

Cetățile de pe litoralul pontic, fondate de coloniștii greci, cunosc o epocă înfloritoare. Mărfurile produse în aceste polisuri și monedele bătute de greci pătrund adânc pe valea Dunării și apoi în zonele limitrofe locuite de geto-daci.

450–300 î.Hr.

Triburile geto-dace, care populau vaste zone situate la sud și sud-est de munții Carpați, trec la cea de-a doua epocă a fierului. Spre sfârșitul acestei perioade se constituie mari uniuni tribale.

431–424 î.Hr.

Regatul trac al odrisilor, în timpul domniei lui Sitalces, se întindea de la Hellespont până la Dunăre, incluzând și Dobrogea.

Sec. III–II î.Hr.

Monedele polisurilor Apolloonia și Thasos circulau pe un vast teritoriu, din Dobrogea până în nordul Transilvaniei, din Oltenia până în nordul Moldovei.

335 î.Hr.

Geții din Câmpia Munteniei, organizați în puternice și durabile uniuni tribale, sunt menționați pentru prima oară în istorie de către izvoarele antice (Arrianus, citându-l pe generalul Ptolemaios Lagos). În acest an ei se opun cu dârzenie invaziei oastei macedonene condusă de Alexandru cel Mare.

306–281 î.Hr.

Între geto-dacii din Câmpia Munteniei, conduși de Dromichaite, și regele Traciei eleniste, Lisimah, are loc o îndârjită confruntare.

cca 200 î.Hr.

Izvoarele istorice (Pompeius Trogus Iustinus) menționează în partea de nord și centrală a Moldovei existența unui rege dac „din munți”, numit Oroles, care îi înfruntă pe bastarnii năvălitori. Tot la începutul acestui secol, un alt rege dac, Rubobostes, consolidează, în Transilvania, o stăpânire geto-dacă. C. Caecilius Metellus,

general roman, își celebrează triumful „asupra populațiilor din Tracia”.

106 î.Hr.

M. Minucius Rufus, guvernatorul Macedoniei (109–106 î.Hr.), își serbează triumful la Roma după ce a respins un atac al dacilor și al celților scordisci în ținuturile de la sud de Dunăre.

100 î.Hr.–106 d.Hr.

În partea de sud-vest a Transilvaniei, în munții Orăștiei, în jurul cetății de la Grădiștea Muncelului, identificată cu Sarmizegetusa Regia, capitala lui Burebista și a lui Decebal, dacii au construit un sistem complex de așezări civile și de fortificații. Acest sistem, rod al unei îndrăz-

Monede geto-dace de argint

nețe și ingenioase concepții edificare și strategice, era străjuit la nord de cetățile de la Vârful lui Hulpe, Prisaca, Fețele Albe, spre nord-vest de cetatea de la Costești, iar spre vest de cele de la Piatra Roșie și Blidaru. În exterior exista încă un rând de cetăți (la Căpâlna, Tilișca, Piatra Craivii și Bănița) menite să asigure o înaltă protecție capitalei Sarmizegetusa. Numeroase izvoare (scrise și arheologice) atestă pentru această perioadă existența unor așezări dace: Tibiscum, Barboși (Galați), Băta Doamnei (Neamț), Napoca, Porolissum, Dierna, Argedava, Piroboridava, Buridava ș.a.

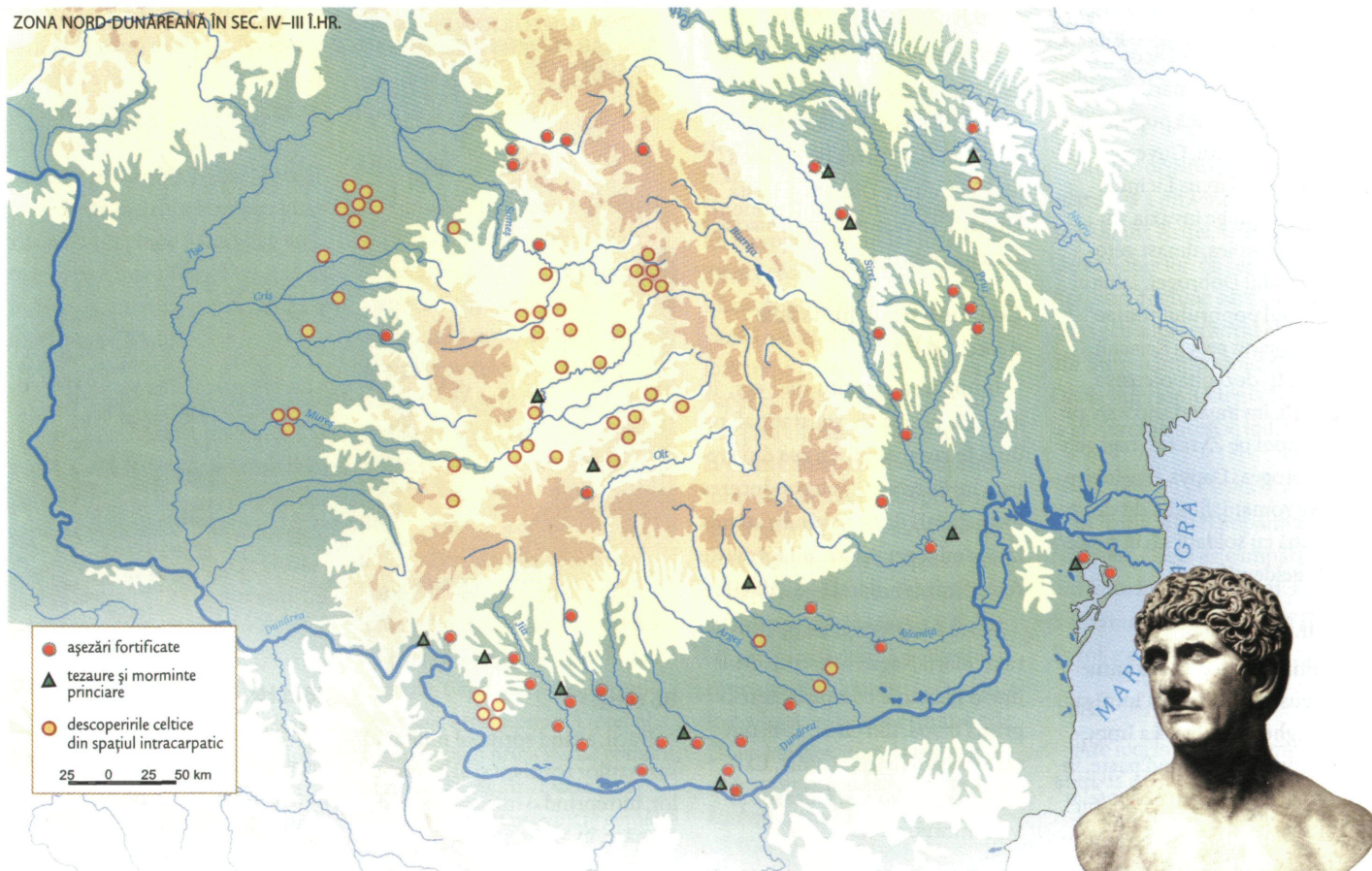
Medalion zoomorf scitic

Arme ale barbarilor

ZONA NORD-DUNĂREANĂ ÎN SEC. IV–III î.Hr.

70–60 î.Hr.

În Dobrogea existau trei regi geți: Roles, Dapyx și Zyraxes.

70–44 î.Hr.

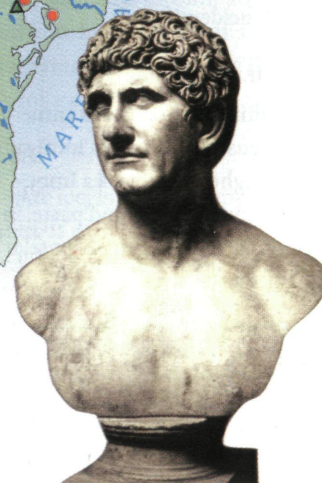
Regatul lui Burebista cuprindea întreaga lume traco-geto-dacă, hotarele lui fiind reprezentate, la apus și spre nord-vest, de Dunărea de Mijloc și Morava; spre nord, de Carpații Păduroși; spre est, de Bugul de Jos. Cetatea Olbia, de la gurile Bugului (Hippis), era în stăpânirea sa, iar Nistrul (Tyras) era un râu interior al vastului stat. Hotarul estic cuprindea și Dobrogea, împreună cu cetățile comerciale grecești de pe litoralul vest-pontic (Histria, Tomis și Callatis). La miazăzi, regatul lui Burebista era străjuit de munții Haemus. J. Jung consideră că „Burebista stăpânea un regat puternic, care se întindea pe am-

bele maluri ale Dunării, ajungând până în Tracia, Illyria și Noricum”. Strabon din Amaseia, geograf și istoric grec, caracteriza astfel domnia regelui Burebista: „Ajuns în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abți-

Statuia lui Burebista de la Oradea

nerea de la vin și ascultare față de porunci încât în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte a populațiilor vecine, ajungând să fie temut și de romani”. Inscripția grecească descoperită în orașul Dionysopolis (azi, Balcic), de pe malul Mării Negre, în cinstea lui Acornion, îl caracteriza pe Burebista ca fiind „cel dintâi și cel mai mare dintre toți regii din Tracia, stăpânul tuturor ținuturilor de dincolo și de dincoace de Dunăre”. După moartea lui Burebista (44 î.Hr.), vastul său imperiu, după denumirea dată de Strabon, este împărțit, între 44 î.Hr. și 85 d.Hr., în patru, apoi în cinci formațiuni statale de sine stătătoare, cu regi proprii. Întinse teritorii (dintre munții Haemus și Dunăre, inclusiv Dobrogea) din regatul lui Burebista cad sub stăpânirea romană.

Marcus Antonius

44 î.Hr.

În sudul Transilvaniei, după dispariția lui Burebista și până la suirea pe tron a lui Decebal, a existat, potrivit relatărilor lui Iordanes (sec. VI d.Hr.), un nucleu statal sub conducerea lui Deceneu.

31 î.Hr.

Marcus Antonius (82 – 30 î.Hr.) primește ajutor militar din partea regelui dac Dicoemes care stăpânea Muntenia sau Moldova Centrală. În Banat sau Oltenia, izvoarele menționează, la începutul domniei împăratului roman Augustus, pe un alt rege dac, Cotiso, ostil, și el, Romei.

29/28 î.Hr.

Conduși de regele Dicomēs, dacii din nordul Dunării, în alianță cu bastarnii, atacă populațiile din sudul fluviului. Guvernatorul Macedoniei, Marcus Licinius Crassus, respinge invazia, cu ajutorul lui Roles, dinast geto-dac din sudul Dobrogei, „aliatul și prietenul poporului roman” (*socius et amicus populi Romani*). Romanii își dezvoltă ofensiva spre nord, învingând succesiv pe Dapyx, apoi pe Zyraxes, regi geți din Dobrogea. Dapyx este învins de către romani, fiind zidit de viu împreună cu soldații săi în peștera Keiris (neidentificată).

27 î.Hr. – 14 d.Hr.

În ultima perioadă a domniei lui Augustus, Dobrogea intră sub supravegherea militară a Imperiului Roman, ea făcând parte, în continuare, din regatul clientelar al Traciei.

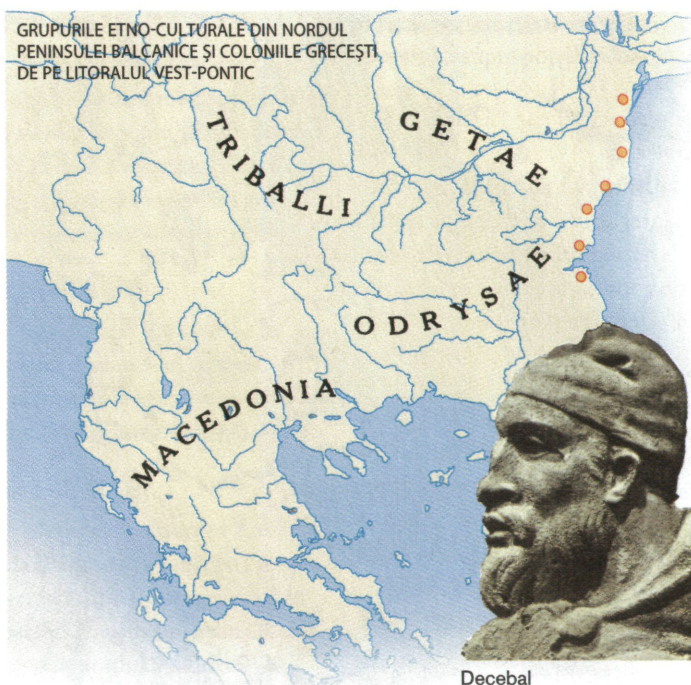
15 d.Hr.

Romanii creează provincia Moesia care se întindea de la Drava, din Serbia, până la Dimum (Bele-na, Bulgaria). Partea de răsărit a Moesiei, dintre Dimum și Delta Dunării, se va numi *Ripa Thraciae*, actuala Dobrogea.

Cea de-a doua jumătate a sec. I d.Hr.

Întinderea statului dac era, în această perioadă, substanțial redusă în comparație cu cea din vremea lui Burebista. Sub conducerea formațiunii dacice având capitala la Sarmizegetusa se înfăptuiește reunificarea statală a dacilor.

— Orașele grecești de pe litoralul Mării Negre s-au constituit într-o federație compusă, într-o primă etapă, din cinci, apoi din șase orașe: Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessos și Mesambria.

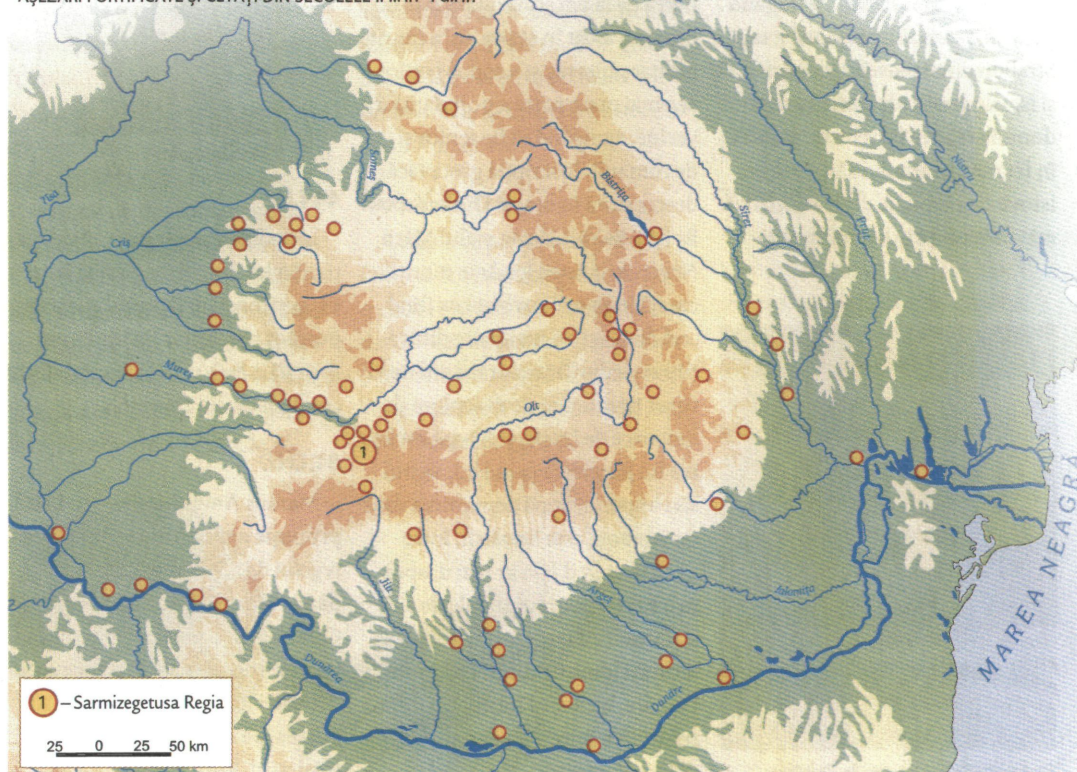
85 d.Hr.

Dacii, având sprijinul militar al sarmaților roxolani și al bastarnilor, întreprind o invazie la sud de Dunăre, în Moesia.

86 d.Hr.

Împăratul Domițian (81–96 d.Hr.) întreprinde reforme administrative în ținuturile ocupate în regiunea Dunării de Jos. Astfel, Moesia este împărțită în Moesia Superior și Moesia Inferior, după poziția lor față de cursul Dunării, și despărțite de râul Ciabrus (Tibrița, Bulgaria). Vestul Olteniei, cu Drobeta și Banatul, erau încorporate Moesiei Superior, iar Muntenia, Moldova de Jos, de la Siret spre răsărit, Basarabia până la Tyras (Nistru) au fost incluse în Moesia Inferior. La aceasta din urmă va fi alipită și *Ripa Thraciae* de altădată (Dobrogea), începând de la vest de Oescus (Ghigen, Bulgaria) și până la gurile Dunării. În perioada următoare, ținuturile din stânga

AȘEZĂRI FORTIFICATE ȘI CETĂȚI DIN SECOLELE II î.Hr. – I d.Hr.

Dunării și din nordul locului unde fluviul se varsă în mare, din Muntenia răsăriteană și din Moldova de miazăzi, devin părți componente ale Dobrogei. Din teritoriul cuprins între Dunăre, Nistru, Prut și Marea Neagră, cunoscut mai târziu sub numele de Basarabia, numai partea meridională era inclusă în Moesia Inferior, partea nordică fiind independentă.

87 d.Hr.

Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, trece Dunărea și dă o primă bătălie cu dacii conduși de Decebal. Legiunile romane sunt înfrânte, iar el ucis. Regele Duras (Diurpaneus) îi cedează tronul lui Decebal.

87–106 d.Hr.

Statul dac condus de Decebal includea Transilvania, Banatul, Oltenia și teritorii de dincolo de versanții estici ai Carpaților Orientali.

89 d.Hr.

Se încheie o pace de compromis între statul dac și Imperiul Roman.

101–102

Primul război purtat de împăratul Traian împotriva dacilor. Neputând fructifica victoriile parțiale din această confruntare, beligeranții încheie pacea, care în viziunea celor două tabere nu era decât un armistițiu. Acum, Traian, ia numele triumfal de Dacicus.

105–106

Al doilea război dacic. Decebal, trădat de aliați și atacat din mai multe direcții, după o eroică rezistență, este copleșit de forțele romane. Capitala Daciei, Sarmizegetusa, este cucerită. Decebal, pentru a nu fi prins viu de romani, se sinucide. Acum, Dacia este transformată în provincie romană.

106, august 11

Împăratul Traian, printr-un act special, decide transformarea Daciei într-o provincie imperială. Teritoriul noii provincii, după cum se poate vedea pe harta lui Ptolemeu și constata din mărturiile scriitorului Eutropiu, cuprindea tot spațiul intercarpatic cucerit de trupele romane, cea mai mare parte a Transilvaniei până la linia Someșului Mic, fără colțul de nord-est, cu bazinele superioare ale Mureșului și Oltului (Țara Oltului, Țara Bârsei până la pasul Oituz), Banatul, cuprins între Tisa, Dunăre, Munții Cernei și cursul inferior al Mureșului și jumătatea de apus a Olteniei, până la Jiu. Muntenia și sudul Moldovei au fost anexate la Moesia Inferior, iar partea răsăriteană a Olteniei, către sfârșitul domniei lui Traian, a fost alipită la Dacia sub numele de Dacia Inferior. Restul teritoriului a rămas *extra imperium* (Crișana, Maramureșul, partea de nord a

Moldovei). Autoritatea romană se extindea și asupra țărmului mării până dincolo de Cetatea Albă.

119

Are loc organizarea administrativă a provinciei de la nord de Dunăre. Astfel, se formează Dacia Superior, cu reședința la Apulum, regiune care corespundea vechiului teritoriu al Daciei din timpul împăratului Traian, și Dacia Inferior (Oltenia), cu capitala la Romula (Reșca, jud. Olt).

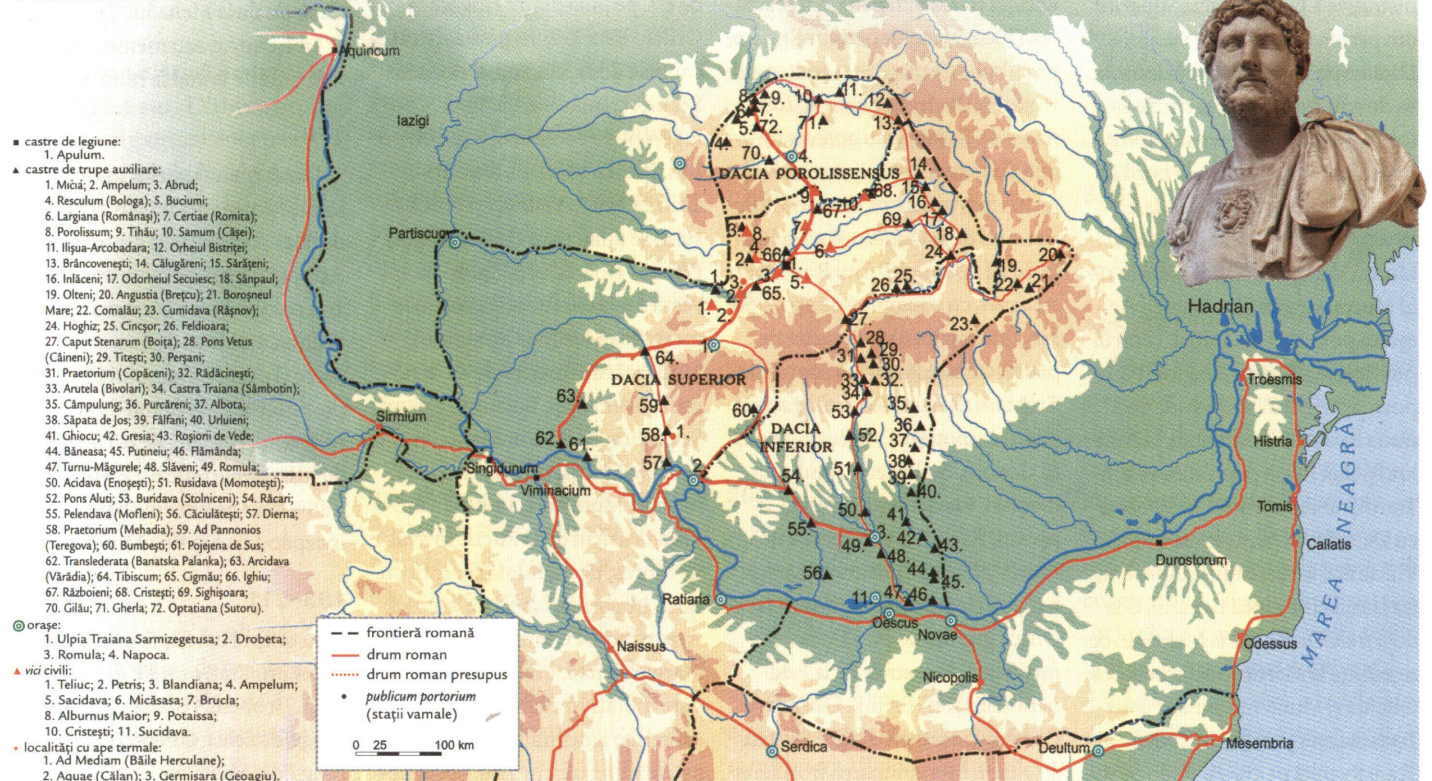
123–124

În urma vizitei împăratului Hadrian, Dacia este împărțită, din nou, în trei provincii: Dacia Superior, Dacia Inferior și Dacia Porolissensis.

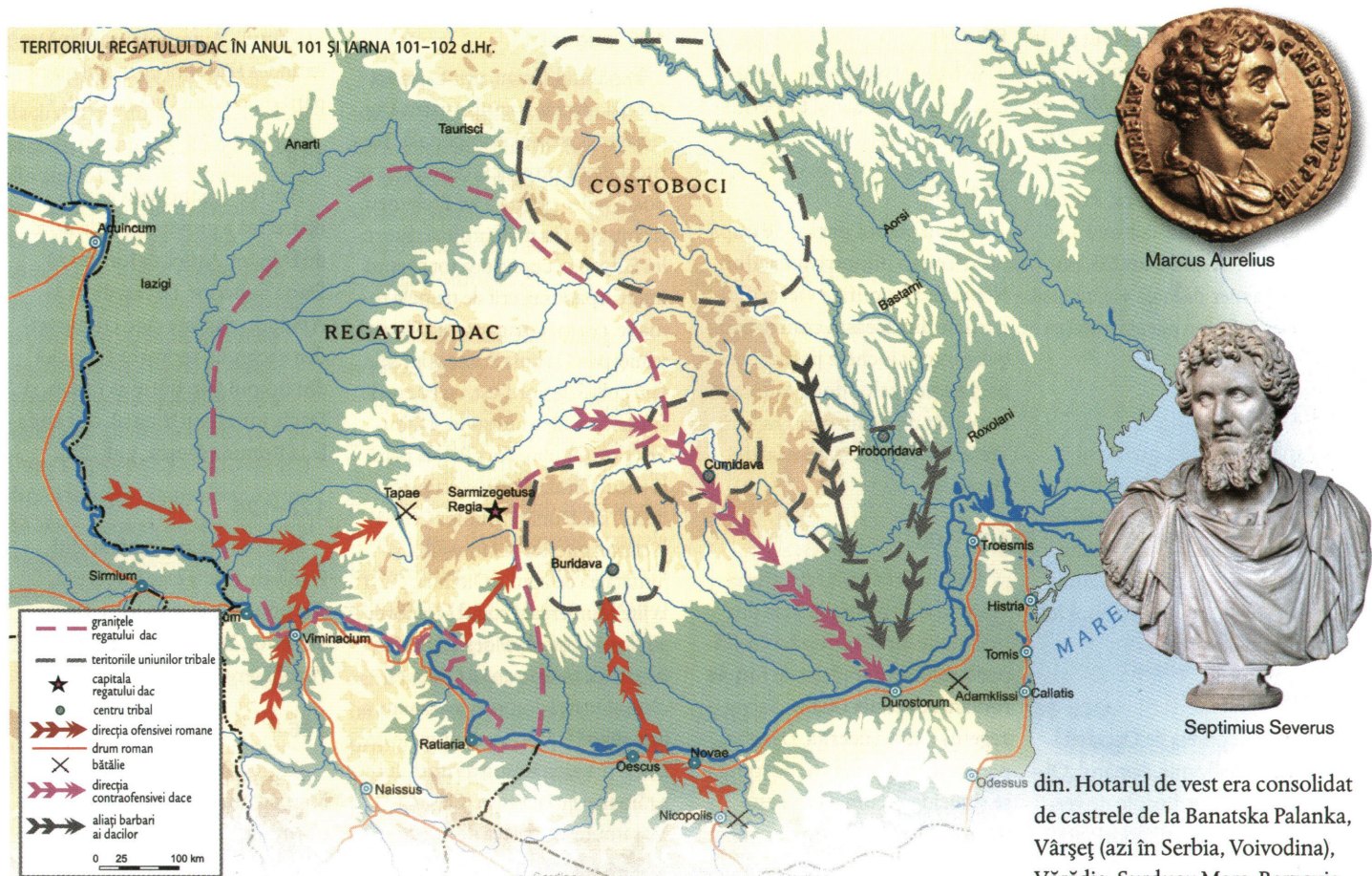
166

Are loc, în perioada împăratului Marcus Aurelius (161–180), o ultimă modificare a organizării admi-

DACIA ROMANĂ ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI HADRIAN

nistrative a Daciei. Dacia Superior din perioada 123–166 se va numi Dacia Apulensis, iar Dacia Inferior va deveni Dacia Malvensis. Teritoriul Daciei Porolissensis (nordul Ardealului) era cuprins la nord de râurile Someș și Someșul Mare, la vest de munții Meseș, la est de Munții Vulcanici, la sud până la râul Mureș, iar până la vărsarea Arieșului pe cursul lui. Inițial, centrul politic și administrativ a fost Napoca, apoi Porolissum-Moigrad. Dacia Apulensis, cu capitala la Apulum (Alba Iulia), cuprindea restul Transilvaniei, având la nord hotar cu Dacia Porolissensis, la est munții Vulcanici, la vest Munții Apuseni, iar la sud cuprindea Banatul. Cea de-a treia Dacie, Dacia Malvensis, cu reședința la Malva (Celei), includea Oltenia și Muntenia până la *limes Transalutanus* și colțul de sud-est al Transilvaniei pe cursul mijlociu al

Oltului transilvan până la trecătoarea Oituz, mergând, în continuare, pe culmile Carpaților Meridionali. Hotarele Daciei, așa cum au fost fixate de Traian, erau apărate de linii de castele. Astfel, granița de răsărit a fost trasată pe cursul Oltului pornind de la Dunăre până la Boița, în fața pasului Turnu Roșu, *limes Alutanus*, cu o lungime de 250–260 km, fiind apărată de 16 castele de piatră, cărămidă sau pământ (Islaz, Tia Mare, Slăveni, Romula, Enosești, Momotești-Drăgășani, Ionești Govorii, Stolniceni, Sâmbotin, Bivolari, Rădăcinești, Titești, Copăceni, Racovița, Căineni, Boița). Pe porțiunea Oltului transilvan și a râului Negru, între Boița și Pasul Oituz, granița de est a Daciei era fortificată de castele de la Feldioara, Cincșor, Hoghiz, Cumidava, Comalău, Boroșneu Mare, Brețcu și Olteni. În continuarea frontierei

de est, pe linia dintre Hoghiz și Orheiul Bistriței, asigurau apărarea castele de la Sânpaul, Odorheiu Secuiesc, Inlăceni, Sărățeni, Călugăreni, Brâncovenești și Orheiul Bistriței. La nord, pe distanța dintre Orheiul Bistriței și Porolissum, se aflau castele de la Ilișua, Cășeiu, Tihău, Porolissum. Partea vestică a Daciei avea frontiera la marginea Munților Meseșului, fiind întărită de castele de la Romita, Românași, Buciumi, Bologa. Se prelungea, în continuare, pe culmile Munților Apuseni până în valea Mureșului, unde era amplasat castrul de la Micia. În aval, pe Mureș, pe malul stâng, sunt cunoscute garnizoanele de la Bulci, Aradu Nou, Periam, Sănnicolau Mare și Cenad, unde erau staționate unități romane. Romanii își exercitau autoritatea până la vărsarea Mureșului în Tisa, la Seghe-

din. Hotarul de vest era consolidat de castele de la Banatska Palanka, Vârșeț (azi în Serbia, Voivodina), Vărădia, Surduc Mare, Berzovia. Castele de la Mehadia, Teregovă și Tibiscum aveau menirea să apere o linie de la sud la nord.

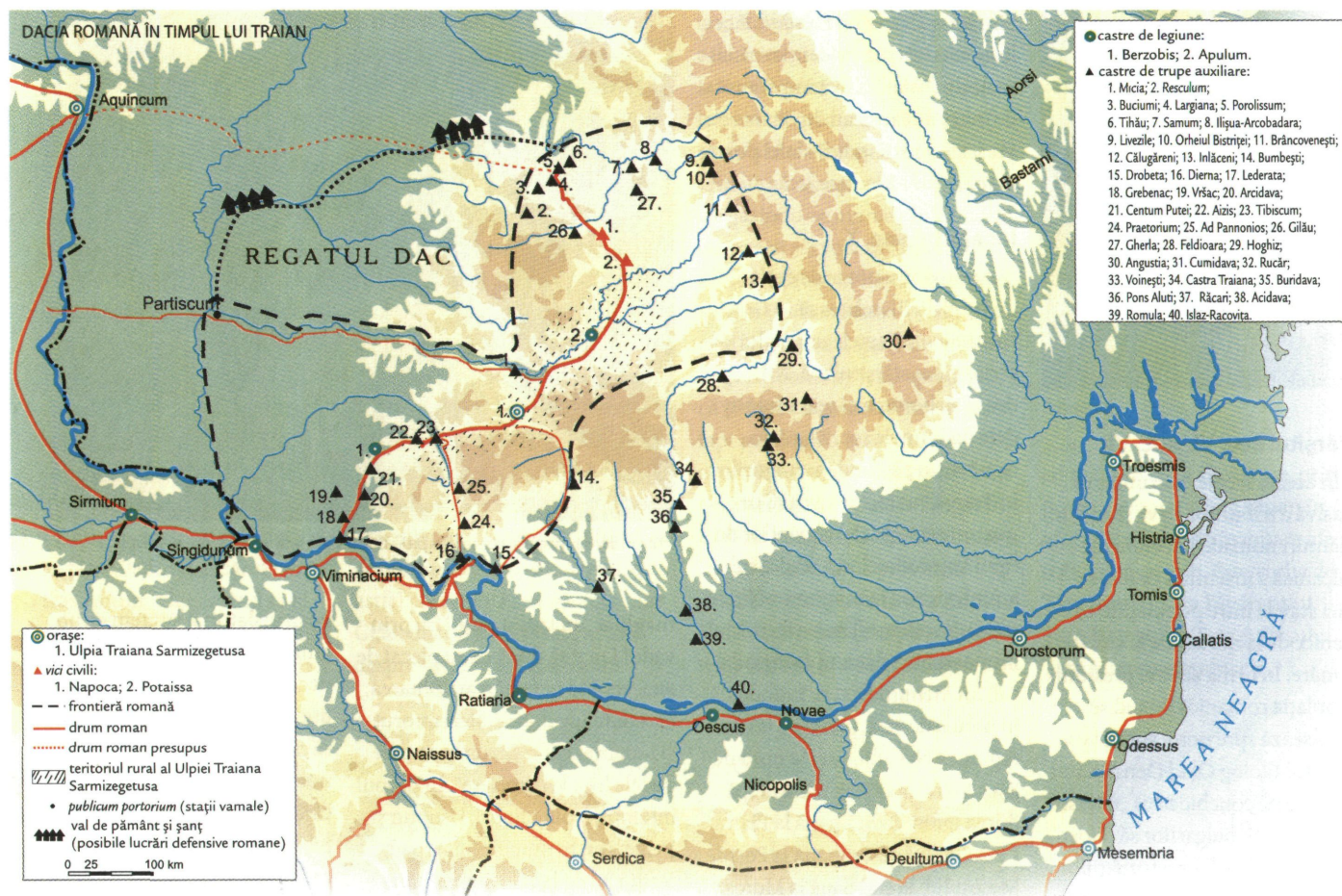
170

Conform izvoarelor antice, în Munții Sarmatici trăia o populație de daci liberi numiți costoboci. Această populație, care ocupa o arie ce cuprindea Maramureșul, Galiția, Moldova de Sus, de o parte și de alta a lanțului Carpaților nordici, profitând de slaba rezistență romană de la Dunărea de Jos, întreprinde o expediție militară în provinciile balcanice, începând cu Scythia Minor.

193–211

În timpul cât Septimius Severus a fost împărat, orașele dacice Dierna, Drobeta, Potaissa primiseră rang de *colonia*, iar Porolissum, rang de *municipium*.

260-271

Într-o copie făcută probabil în sec. al XI-lea sau al XII-lea, se păstrează un important document cartografic, *Tabula Peutingeriana*, document elaborat în perioada de sfârșit a stăpânirii romane în Dacia reproducând o parte a provinciei.

270-300

Sub presiunea atacurilor popoarelor migratoare și ale dacilor liberi, împăratul Aurelian retrage armata și administrația romană din Dacia.

271-602

După retragerea aureliană, vreme de mai bine de trei secole, Dacia va rămâne în aria de influență economică, politică și culturală a Imperiului Roman.

Populația daco-romană este nevoită, în secolele următoare, sub presiunea popoarelor migratoare, să părăsească orașele și târgurile, refugiindu-se în zone ferite, în văi, păduri, ducând o viață de păstori și agricultori. Numeroase descoperiri arheologice de la Țaga (Cluj), Soporul-de-Câmpie, Cipău (Mureș), Bratei (Sibiu) ș.a. vin să susțină această aserțiune.

284-305

În timpul împăratului Dioclețian, Dobrogea devine provincie de sine stătătoare a imperiului sub numele de Scythia Minor. Granițele noii provincii erau: Dunărea Inferioară, Marea Neagră, iar la sud o linie convențională care pornea de pe malul vest-pontic, de la Gerania (Ekrene, Bulgaria) și, mergând pe limita dintre teri-

toriile cetăților Dionysopolis și Odessos, se îndrepta spre nord-nord-vest, pe la vest de Zaldapa, continuând la vest de Tropaeum Traiani, pentru a ajunge la Dunăre, între Altinum și Sucidava. Capitala provinciei era Tomisul.

290

La Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea) sunt atestați primii martiri creștini din Dobrogea (Astion și Eritet).

293

Dioclețian împarte Imperiul Roman în 101 provincii, grupate, la rândul lor, în 12 dioceze.

395

Dobrogea, împreună cu provinciile de la sud de Dunăre, sunt incluse în Imperiul Roman de Răsărit.

Sec. VI

La nord de Dunăre, la Sucidava, este construită prima bazilică creștină.

536

Cele două Scythii sunt desprinse de dioceza Tracia.

586-587

Au loc ciocniri între avaro-slavi și trupele romano-bizantine, conduse de Comentiolus, comandantul Traciei. Retrăgându-se, în timpul unui marș de noapte, un soldat din trupele comandate de Comentiolus, potrivit cronicarului Theophanes, rostește „în limba părintească”, cuvintele „Torna, torna, fratre” („retorna”, după Theophylactos), considerate „cea mai veche urmă de limbă străromână”.

Cruce
din Callatis,
cu inscripție
pentru
pomenire

Sfârșitul sec. VI–sec. VII

În aceste secole, pătrunderea masivă a triburilor slave și a altor neamuri nomade în Peninsula Balcanică a însemnat ridicarea unei stavile între populațiile romanice de la nord și de la sud de Dunăre. În urma acestei presiuni, populația romanică de sud se deplasează spre nord, sud și vest. Eruditul filolog Ovid Densusianu (1873–1938) conchidea că „năvălirea slavilor și bulgarilor să fi fost cauza principală a perturbațiilor care avură loc în Evul Mediu la sudul Dunării și care siliră macedoromânii să părăsească vechile lor locuințe”. Deci, din secolele VI și V, arată Densusianu, macedoromânii au început să coboare către sud, stabilindu-se pe teritoriul Epirului și Thessaliei, unde apar în mare număr în secolul XI (*Histoire de la langue roumaine*, Paris, 1901).

795–796

Izvoarele istorice din secolele IX și X menționează existența primelor formațiuni social-politice în regiunea carpato-dunăreană, formațiuni conduse de jupani, cnezi și voievozi.

Sfârșitul sec. IX

„Țara Balak”, de care amintește geograful și istoricul armean Moise Chorenati, a fost localizată, în urma unor îndelungate cerce-

tări, între Carpați și Dunăre. Aceleași cercetări au evidențiat că numele de „Balak” a fost împrumutat de învățatul armean din izvoarele grecești, care îi indică astfel pe români și Țara Românească.

Începutul sec. X

Anonymus, notarul regelui ungar Béla III, relatează în *Gesta Hungarorum* (Faptele ungarilor), scrisă către sfârșitul sec. XII, dar la elaborarea căreia a folosit date de la finele sec. XI, că, în momentul pătrunderii ungarilor în Transilvania, existau aici organisme statale ale românilor de tipul voievodatelor. Cronicarul amintește trei formațiuni politice, trei voievodate aflate pe teritoriul intracarpatic: ducatul (voievodatul) lui Menumorut, se întindea, în partea de vest, până la Tisa în regiunea Nyrului, deci la nord de Satu Mare; la răsărit până la „pădurea Igfon”, adică până la Piatra Craiului; la sud-est până la Porțile Meseșului; la sud până la Mureș, iar înspre nord până la Someș. Rezultă că „țara” lui Menumorut, cu reședința în cetatea Biharea, cuprindea o vastă zonă, adică viitoarele județe Arad, Bihor, Satu Mare, Sălaj, o bună parte a Maramureșului și chiar Țara Oașului. Cronicarul notează că solii regelui

Pătrunderea maghiarilor în Carpați, după *Cronica pictată de la Viena*

maghiar „au trecut râul Tisa prin vadul Lucy și, după ce au plecat de aici, venind în fortăreața Biharea, au salutat pe ducele Menumorut și i-au prezentat darurile pe care ducele lor i le trimisese”. În timpul întâlnirii, solii unguri, Usubun și Veluc, cer, în numele lui Arpad, teritoriul de la râul Someș până la marginile Nyrului. Ducele Menumorut, spune în continuare cronicarul ungar, i-a primit cu bunăvoință și, încărcându-i cu daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă și să ducă regelui Arpad răspunsul său: „Spuneți lui Arpad, ducele Hungariei, domnului

vostru: datori îi suntem ca un amic unui amic cu toate ce-i sunt necesare, fiindcă e om strein și duce lipsă de multe. Teritoriul însă pe care l-a cerut bunăvoinței a noastre nu i-l vom ceda niciodată, câtă vreme vom fi în viață. Și ne-a părut rău că ducele Salanus i-a cedat un foarte mare teritoriu, fie din dragoste, cum se spune, fie din frică, ceea ce se tăgăduiește. Noi, însă, nici din dragoste, nici din frică nu-i cedăm din pământ nici cât un deget, deși a spus că are un drept asupra lui. Și vorbele lui nu ne turbură inima, că ne-a arătat că descinde din neamul

regelui Attila, care se numea biciul lui Dumnezeu. Și chiar dacă acela a răpit prin violență această țară de la strămoșul meu, acum însă, grație stăpânului meu, împăratul din Constantinopol, nimeni nu poate să mi-o mai smulgă din mâini”. Un al doilea voievodat, condus de Glad, se întindea, după spusele lui Anonymus

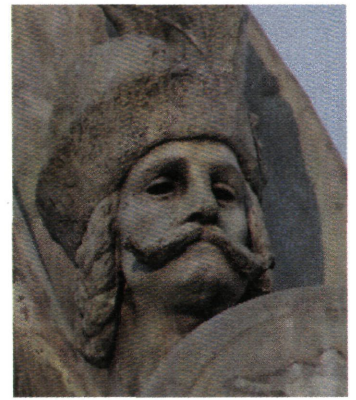
Oastea lui Attila atacând un oraș, din *Gesta Hungarorum*

(cap. XI), de la Mureș până la cetatea Orșovei (*A fluvio Morus unqus ad castrum Orscia*). Limitele acestui voievodat erau: la nord Mureșul, la sud Dunărea, înspre sud-vest se întindea până la aproximativ jumătatea drumului dintre Palanka și Panciova, acolo unde se afla cetatea Keve (Cuvin), reședința sa, iar la răsărit limita era, probabil, cea a Banatului până la Țara Hațegului. Cronica scrie, în cap. 44, că ungurii „punându-și oastea în mișcare, au venit la râul Timiș și și-au așezat tabăra la Vadul de Nisip. Dar când au vrut să treacă râul Timiș, le-a ieșit în cale ducele acelei țări, Glad, din al cărui neam s-a tras Ahtum”. Încercând să-și apere țara, Glad a concentrat călăreți și pedestrași români, bulgari

și pecenegi pe râul Timiș, dar a fost înfrânt de oștile numeroase ale năvălitorilor. Glad se refugiază în cetatea Cuvin, care, în cele din urmă, este cucerită. Cel de-al treilea voievodat, condus de Gelu, era situat în centrul Transilvaniei, având limita spre nord-vest la Porțile Meseșului, iar spre răsărit, miazănoapte și miazăzi, probabil, marginile podișului Transilvaniei. Confruntarea armată dintre „Gelu, ducele blachilor” (*Gelou dux Blachorum*), care stăpânea acest teritoriu, cu capitala, probabil, la Dăbâca, regiune denumită „Țara Transilvaniei” (*terra Ultrasilvana*) și Tuhutum, trimisul lui Arpad, este astfel prezentată de cronicar: „Iar Gelu, ducele ultrasilvan, aflând despre venirea lui, și-a strâns

armata și foarte repede a pornit călare în calea lui pentru a-l opri la Porțile Meseșului, dar Tuhutum, traversând pădurea într-o zi, a sosit la râul Almaș. Atunci ambele armate au ajuns față în față, între ele găsimu-se numai râul. Ducele cu arcașii săi voia să-i oprească acolo”. Înfrânt în luptă, voievodul român (*quidum Blachus*) Gelu este ucis lângă râul Căpuș. Geograful ungur Chohnoky Jenő apreciază că și după cucerirea Transilvaniei, fapt petrecut la începutul sec. XIII, această provincie românească nu s-a integrat niciodată în Ungaria, ea fiind considerată în continuare „fie ca Dacia, fie ca provincia Transilvania, și având totdeauna o istorie proprie”. În afara voievodatelor amintite în *Gesta Hungarorum*,

Tuhutum

au mai existat și altele care, prin poziția geografică, se situau în afara direcțiilor de înaintare ale triburilor ungare. Este vorba de Țara Bârsei, Țara Făgărașului, Țara Hațegului, Țara Argeșului, Țara Maramureșului etc.

912–959

Constantin VII Porfirogenetul este primul care folosește termenul „romani” pentru locuitorii Daciei.

943

În partea sud-estică a țării, în Dobrogea, pe valea Carasu, populația locală, în a doua jumătate a sec. X, era organizată în formațiuni politice stabile, conduse de feudali locali, precum jupanii Dimitrie și Gheorghe (cnezi sau voievozi).

971

Se instalează, în nordul Dunării, dominația bizantină. Împăratul Ioan I Tzimiskes (969–976), aflat la Dorostolon (Silistra), primește reprezentanții cetăților situate pe malul stâng al Dunării, care recunosc suzeranitatea bizantină. Kedren, cronicar bizantin, amintește, în acest an, de stăpânitorii locali din Dobrogea, „ei și cetățile lor”.

976

Ioan Skylitzes, istoric bizantin, menționează existența vlahilor (a românilor) în ținutul dintre Castaria și Prespa, în inima Macedoniei istorice. Aria lor de existență se întindea în Epir, Thessalia, munții Rodopi, Munții Pindului, unde, cu trecerea anilor, au întemeiat și

dezvoltat puternice așezări românești (Moscopole, numit *Urbs Amplissima*, Paleohori, Prozvala, Perivole, Mețova etc.). Etnografi renumiți (Leakey, Puqueville, Kanitz, Thumen, Legan, Weigand ș.a.) au evidențiat comunitatea de sânge și de limbă a macedoromânilor cu românii din stânga Dunării. După ce luase drumul pribegiei (oct. 1848), Nicolae Bălcescu spunea, într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, că „de la Dunăre și până la Balcani, numai sate românești sunt”, numindu-i pe macedoneni un „avanpost al românismului”.

980

Împăratul bizantin Vasile al II-lea Bulgaroctonul (976–1025) îl numește pe strategul Niculiță (Nikolitzas) conducător militar al vlahilor din Helladikon (Thessalia), teritoriu care, în secolul următor, va fi cunoscut sub denumirea de „Vlahia Mare”. Menționarea vlahilor sau valahilor (nume sub care erau cunoscuți, în Evul Mediu, românii) în acest spațiu geografic de către istorici însemna, implicit, recunoașterea romanității românilor și, totodată, încheierea etno-genezei poporului român.

Bula dată de același împărat în 1018 cerea ca toți vlahii ce trăiau pe actualul teritoriu al Bulgariei și în împrejurimi să atârne eclezastic de arhiepiscopul din Ohrida. „Or-

Ducele Gelu (Gyula), luat prizonier de regele maghiar Ștefan, ilustrație din *Cronica pictată de la Viena*

donăm, glăsuia documentul, să fie păstorite de același prea Sfânt Arhiepiscop și să ia canonicul de toate acestea și de la vlahii din toată Bulgaria, și de la turcii de prin împrejurimile Vardarului, care sunt cuprinși în hotarele Bulgariei”.

Prima jumătate a sec. XI

Scrierea hagiografică cunoscută sub numele de *Legenda Sfântului Gerhard* (*Legenda Sancti Gerard*), capitoul al X-lea, conține ample informații despre principatul lui Ahtum ce cuprindea întreg Banatul și regiunea Mureșului inferior. Urmaș al lui Glad, Ahtum, de credință ortodoxă, stăpânea un vast teritoriu având limitele spre apus Tisa, spre sud Dunărea, spre nord Crișul și, probabil, spre răsărit, până în Țara Hațegului, cu centrul politic în *urbs Morisena* (ulterior Cenad). Puterea armatei sale întrecea pe cea a regelui ungar Ștefan I, pe care „nu-l prea lua în seamă” (I. Lupaș). După unele izvoare, în primii ani ai acestui veac, Transilvania (*Transilvanum regnum*) era o țară întinsă (*latissimum*), fiind stăpânită de Gyula (Gyla-Jula), urmașul lui Gelu. Hotarul Transilvaniei era reprezentat spre apus de Poarta Meseșului, spre nord de marginea sudică a Maramureșului și spre sud de marginile septentrionale ale Țării Făgărașului și ale Țării Hațegului.

Secolele XI–XIII

În acest interval de timp sunt atestate concentrări demografice stabile în întreg spațiul carpato-danubiano-pontic. Cunoscute sub variate denumiri (cnezate, comitate, ducate, voievodate, țări), ele s-au impus prin viața înfloritoare, prin capacitatea militară de a-și apăra pământurile și libertățile în fața invadatorilor, drept centre puternice politico-administrative, autentice nuclee ale organizațiilor politice.

1027 (sau 1025)

Analele din Bari menționează existența vlahilor în armata bizantină, comandată de protospătarul Oneste, care își disputa cu arabii supremația asupra Siciliei.

1050

Geograful persan Gardizi menționează, în lucrarea *Podoaba istoriilor*, pentru prima dată pe românii nord-dunăreni.

1066

În Munții Pindului, la izvoarele râului Arta, se afla așezarea românească Aminiciul sau Metzova. Bula lui Andronic cel Tânăr Paleologul, ce datează din 1336, amintește de hotarele Metzovei și ale altor așezări românești.

Ruinele cetății Veliko Târnovo

1075

Un act emis de cancelaria regelui Géza I (1074–1077) menționează, pentru prima dată, teritoriul Transilvaniei, cetatea Turda (*Castrum Turda*) și „orașul” Biharea (*Bichor civitas*).

1091–1118

Ana Comnena, fiica împăratului bizantin Alexios I Comnen, menționează în *Alexiada* existența unor voievozi puternici în regiunea Dunării de Jos, precum Tatos, care stăpânea Dobrogea de sud (Silistra), Sestlav, controlând partea de nord-vest a ținutului dobrogean (este probabil ca Vicina să se afle în această zonă), și Satza, a cărui autoritate se exercita asupra părții de nord-est, cu centrul, probabil, la Preslav (Bulgaria).

Sec. XII

Cronicarul bizantin Ioan Kinnamos, secretar al împăratului Manuel I Comnen (1143–1180), arată că vlahii din Balcani „sunt colonii de demult ai celor din Italia”.

1164

Istoricul și scriitorul bizantin Nicetas Choniates amintește de „vlahii” de la răsărit de Carpați, în apropiere de Halici. *Kronika Voskresenskaia* (anale rusești) din aceeași epocă spune că Hotinul este oraș bulgar-vlah.

1170

Rabinul Benjamin din Tudella (orașel din provincia spaniolă Navarra) menționează în însemnările sale de călătorie pe vlahii din Thessalia, precum și existența *Terra Blacorum* în Balcani.

Sfârșitul sec. XII – începutul sec. XIII

Primii coloniști germani s-au așezat în satele Cricău, Ighiu și Romos (din județele Alba și Hunedoara).

1185–1186

Sub conducerea fraților români Petru și Asan, populațiile vlahă și bulgară se răscoală împotriva asupririi bizantine, întemeind Imperiul Asăneștilor. Acest moment de maximă afirmare politico-militară a vlahilor din Peninsula Balcanică este atestat în corespondența dintre papa Inocențiu al III-lea cu regele și cu arhiepiscopul „bulgarilor și vlahilor”. Teritoriul aflat în stăpânirea lui Petru și a lui Asan se întindea între Balcani și Dunăre, fiind cunoscut sub numele de Vlahia. Dobrogea se pare că nu a intrat în componența noului stat. Petru, fratele cel mare, a luat, în 1186, titlul de împărat și stăpânea Bulgaria răsăriteană, iar Asan, restul teritoriului. Între 1192 și 1194 imperiul cuprindea Tracia și provinciile vecine, întinzându-se de la Niș, în Serbia, și până la Serres, în Macedonia. Către anul 1200, dominația Asăneștilor, în expansiune, a atins, în Banatul Severinului, granițele regilor arpadieni.

Sec. XIII

Cnezatul Câmpulungului cuprindea 16–18 sate de pe valea superioară a Tisei, pe valea Tarasului, având centrul, probabil, la Sarasău și fiind condus de voievodul Erdeu-Codrean. Către sfârșitul secolului, el s-a descompus ca urmare a așezării în zonă (în Câmpulung, Teceu, Visc, Sighet) a sașilor și a ungurilor.

Cnezatul Marei se întindea pe cea mai mare parte a văii Mara și avea în componența sa nouă sate. Familia Dragoș (alta decât a „descălecătorului” Moldovei) a stăpânit cnezatul, cu centrul la Slatina-Ocna Șugatag. După moartea lui Dragoș, cnezatul va fi condus de Dragomir și Giulea, fiii acestuia, care erau cunoscuți sub numele de Giulești.

Cnezatul Talaborului, așezat pe valea cu același nume, avea, probabil, centrul în satul Talabor.

Cnezatul Bârlavei ocupa valea omonimă, fiind în stăpânirea familiei cneziale a Crăciuneștilor și a Bilcenilor, care-și stabiliseră centrul la Bilca.

1202

În corespondența dintre papa Inocențiu al III-lea și Ioan Asan, conducătorul Imperiului Vlaho-Bulgar, găsim prima atestare documentară a legăturii dintre vlahi/valahi și romani. „Am auzit și noi, spune papa, că din nobila viță a Romei își trag originea stră-

Papa Inocențiu al III-lea

moșii tăi și că de la ei ai moștenit noblețea sângelui”. În răspunsul său, Asan se referă la „amintirea sângelui și a patriei noastre din care coborâm”.

1218–1241

Sub Ioan Asan al II-lea, Imperiul Asăneștilor atinge apogeul dezvoltării sale. Hotarele lui cuprind teritorii de la Marea Adriatică până la Marea Neagră. În perioada următoare, după stingerrea dinastiei Asăneștilor, imperiul cunoaște un declin. Despotatele aromânești ca Megali Vlahia, Ano Vlahia și Muzachea își continuă viața independentă până la venirea turcilor în Europa. Relațiile diplomatice și economice ale despotatelor aromânești cunosc o intensă dezvoltare. Se stabilesc legături strânse cu orașele italiene și dalmatene, în special cu Veneția.

1222

Bula de aur a regelui Andrei al II-lea (1205–1235) menționează districtul Făgărașului (sub forma unei fâșii lungi, între Olt și munții Făgăraș, îngustă cât permiteau cele două „hotare naturale”) ca fiind *terra Blachorum*, iar Béla al IV-lea îl numește într-un document *terra Blachorum de Kyrch* (țara românilor de Cârța).

La curtea Țaratului Bulgar, tablou de Jan Matejko (reconstituire)

Béla al IV-lea

1224

Andrei al II-lea, rege ungur, confirmă în acest an actul lui Geza, vorbind mai clar despre linia despărțitoare „dintre noi și Ardeal”.

1230

Este întemeiat Banatul de Severin. Fiind situat la frontiera nord-vestică a Țaratului Bulgar, el cuprindea o parte din Oltenia de vest și zona dintre munții Semenicului și Carpați.

1231

O primă delimitare a Maramureșului o întâlnim în vremea regelui ungur Andrei al II-lea. La sud se învecina cu muntele Gutâiul, despărțindu-l de Chechișul Sătmăruului, iar spre vest linia imenselor păduri îl delimita de comuna Felsőzász din Ungaria. Situat la marginea regatului ungur (*caput Maramors*), Maramureșul nu a fost integrat nici până la această dată Ungariei, a cărei margine răsăriteană era reprezentată de hotarul viitoarelor comitate Ugocsa și Berg.

1233

Prima atestare a Banatului Severinului și a dregătoriei de ban de Severin. Teritoriul includea partea limitrofă a Ardealului (Țara Hațegului și ținutul Almășului), Mehedințiul, cu Turnu Severin,

și o parte din Gorj și din Vâlcea, apoi teritoriul comitatului Caraș-Severin. Pentru scurte intervale de timp, Banatul Severinului s-a întins și la sud de Dunăre.

1242–1262

„Oaspeții regali”, elemente alogene, sunt primii coloniști pe care autoritatea maghiară i-a așezat în punctele strategice ale Maramureșului pe valea Tisei (Sighet, Câmpulung, Tecen, Visc) și pe drumul spre Galiția (pe valea Neagovei). Documentele vorbesc despre conflicte permanente dintre românii localnici și „oaspeții regali” pentru stăpânirea unor pământuri sau pentru alte beneficii.

1247, iunie 2

Diploma dată cavalerilor ioaniți (*Diploma ioaniților*) de regele Béla al IV-lea menționează existența a cinci formațiuni politice stabile, cu un teritoriu conturat, având propriile conducere militare. Acestea au fost: Țara Severinului (*terra Zewrini*), cu capitala la Turnu Severin; cnezatele lui Ioan (*keneziatus Joannis*) și Farcaș (*keneziatus Farcasi*).

Blazonul
cavalerilor ioaniți
(Crucea de Malta)

Cnezatul lui Ioan era situat, probabil, în părțile sudice ale Olteniei de azi, până la Dunăre, cel al lui Farcaș, în părțile nordice, prin Vâlcea (viitoarele județe Romanai și Vâlcea). Se adăugau voievodatele lui Litovoi și Seneslau. Cel al lui Litovoi se întindea de-a lungul văii Jiului, între Jiu și Olt, până la lanțul carpatic, reunind astfel pe românii de la sud și de la nord de munți, incluzând și Țara Hațegului. La stânga Oltului, prin zonele de deal și munte ale Argeșului, ale Muscelului și ale Dâmboviței, atingând, la sud, Dunărea, iar la nord trecând probabil și peste cununa Carpaților, cuprinzând și Țara Făgărașului, se afla voievodatul lui Seneslau, cu centrul în depresiunea Piteștilor sau a Arefului. Diploma evidențiază faptul că cele două voievodate, al lui Litovoi și cel al lui Seneslau, rămăneau ale românilor (*quas Olatis relinquimus, quas eosdem relinquimus*). Documentul reflectă stadiul înaintat de dezvoltare a societății românești de la sud de Carpați.

1250, iunie 23

Un document cu această dată amintește ca, la 1210, o oaste, condusă de comitele sibian Ioachim, avea în componența sa români, sași, secui și pecenegi. Acest lucru evidențiază că în părțile sud-estice ale Transilvaniei a existat încă de la începutul secolului XIII o formațiune politico-administrativă, un voievodat sau un cnezat.

1277 sau 1279

Are loc un conflict armat între Litovoi și Ladislau al IV-lea, regele ungur, provocat de refuzul voievodului român de a mai plăti tribut și, totodată, de extinderea autorității sale asupra unor teritorii aflate la nord de versantul carpatic. În urma confruntării, Litovoi este

ucis, iar fratele său, Bărbat, este luat prizonier. Plătind o mare sumă de bani și recunoscând suzeranitatea regelui Ladislau al IV-lea, Bărbat este eliberat, rămânând stăpân în voievodatul său.

Negru Vodă (Radu Negru)

1288, iunie 8

Într-un act din timpul celei de a treia reveniri a lui Roland Borșa la conducerea voievodatului Transilvaniei, aceasta este caracterizată ca *regnum Transilvanum*, fiind o țară suverană din punct de vedere constituțional.

1290

În *Letopisețul Cantacuzinesc* se afirmă că, în acest an, „Radu Negru Voievod, mare herțeg de Amlaș și Făgăraș”, însoțit de poporul său, trece munții și, coborând râul Dâmbovița, „a început să facă țară nouă”. Letopisețul spune că a făcut Câmpulungul, apoi Argeșul, unde „și-a pus scaunul de domnie”. În popor este cunoscut sub numele de Radu I.

1291, martie 11

Regele Ungariei Andrei al III-lea (1290–1301) convoacă, la congregația de la Alba Iulia, pe „toți nobilii sași, secui și români din toate părțile Transilvaniei” (*universis nobilibus, Saxonibus, Syculis et Olachis in partibus Transilvanis*).

SECOLELE XIV–XV

În spațiul dintre Dunăre și Marea Adriatică, pe teritoriile de astăzi ale Croației, Bosniei, Herțegovinei, Muntenegrului, Sandjakului, Dalmației, Serbiei și Kossovului, locuia compact o populație românească ce vorbea același grai și avea aceleași tradiții, obiceiuri și religie cu cea din stânga Dunării. Pornind din Banatul istoric și mergând spre vest, în ținuturile Bosniei și ale Croației, până în peninsula Istria și marginea Veneției, elementul etnic românesc conviețuia cu alte popoare. Populația românească din zona cuprinsă între marginile Belgradului și cele ale Vidinului avea ramificații în mai multe direcții. Românii din acest teritoriu erau numiți timocenii. *Cronica preotului din Diocleia* (Munte-negru) notează că „bulgarii, bătându-se, au cucerit toată Macedonia, după aceea toată provincia latinilor, care s-au numit romani, dar acum morovlahi, adică latini negri”.

În acordul (mai, 1357) dintre Republica Ragusa (azi, Dubrovnik) și țarul sârb Ștefan Uro se preciza că vlahii (românii) făceau comerț cu sare. Mănăstirea Zica din zonă a primit danie numeroase sate românești situate în zona Moraviei de vest, Metohia, Zeta (Munte-negru).

Conform istoricului ceh K.J. Jirecek (1854–1918), în peninsula Pelesac (Sabioncello), încorporată în 1399 Republicii Ragusa, și în Herțegovina, în zona Niksič (Onagost), trăiau vlahii. Sunt menționate nume de români (Ștefan, Bogos, Danciu – „Danzulli”), locuitori ai Ragusei. În Muntenegru sunt cunoscute așezări de români (musulmani) pe muntele Rumia, la est de Bar, lângă litoralul Adriaticii. Venețianul Domenico Negri menționa, în 1557, că în nordul Dalmației trăiau „oameni puternici și tari, frumoși la față și care în vorbă întrebuințează multe cuvinte latine. Ei susțin că au fost în timpurile de mai înainte romani, care au fost aduși coloniști”. Și la granița Croației cu Slovenia, între Zagreb și Karlovac, este prezent elementul românesc, care a ajuns până în Moravia (așezările

Lisovič, lângă Znojmo și Murk, lângă Beskizi).

– De-a lungul acestor secole, zone ale Transilvaniei precum Amlașul, Făgărașul, Hațegul, Vințu, Vurpărul și, la un moment dat, cetatea Bologa, de lângă Cluj, s-au aflat, temporar, sub administrația Țării Românești, iar domeniile Ciceul, Cetatea de Baltă, Ungurașul, Bistrița, Rodna – sub cea a Moldovei. Voievodatul Transilvaniei își sporește în această perioadă autonomia față de statul ungar, ca rezultat al consolidării instituțiilor sale politico-administrative și, totodată, prin creșterea forței sale militare, devine o putere capabilă să stăvilească pericolul tot mai pronunțat al expansiunii otomane.

Sec. XIV

Către sfârșitul secolului XIII și începutul celui următor, statul feudal ungar reușise să cucerească aproape întreaga Transilvanie. Situată la nord de Transilvania, Țara Maramureșului, condusă de voievozii din familiile Codrenilor, Bogdăneștilor și Drăgoeștilor, își păstrează libertatea. La începutul secolului hotarele Maramureșului erau reprezentate

Cetatea Brașovului

de Carpații Păduroși și Munții Rodnei, ai Lăpușului, ai Oașului și ai Bârzavei. În Câmpia Tisei se întindea până la Teceu, de unde începea ținutul locuit de coloniștii germani. Documente din acest secol evidențiază faptul că Maramureșul și Ungaria sunt două ținuturi distincte, independente. Aceleași documente arată că Maramureșul era împărțit în două voievodate: inferior, cu centrul la Sarasău, condus de Solovăstru, și superior, cu reședința la Cuhea, având în frunte pe voievodul Ștefan (*Stephanus filius Nicolai quondam Vaivodae, comes de Maramorosis*). Cele două voievodate se mărgineau la confluența Izei cu Tisa. Către sfârșitul secolului, Maramureșul este integrat Ungariei, dar poartă în continuare denumirea de „terra Maramorosiensis”, „districtus Maramorosiensis” etc. Regele ungar Andrei al III-lea afirmă, într-un document, că Maramureșul este și a fost (*Esse et fuisse*) între marginile diocezei transilvane. „Comitatul Maramureș, spune Andrei al III-lea, este situat pe cursul superior al râului Tisa și formează un teritoriu închis din toate laturile de dealuri mari și munți înalți, ca o cetate”.

– Așezarea românească Aminciu din Munții Pindului are o organizare ecleziastică încheată. Cu timpul, va ajunge să aibă 13 biserici și mănăstiri.

cca 1310–1352

Basarab I, fiul lui Tihomir, întemeiază statul feudal Țara Românească, prin unificarea și centralizarea tuturor voievodatelor și a cnezatelor de pe teritoriul Munteniei și Olteniei de azi. Noul stat cuprindea în vest Banatul de Severin, iar în est sudul Moldovei, incluzând și o porțiune de peste munți din Țara Făgărașului.

1321

Cronicarul arab Abulfeda (1273–1331) menționează că *Sakdji* (Isaccea) este un oraș din Țara Vlahilor (*al-Ulaç*).

1324, iulie 26

Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei, îl recunoaște pe Basarab I ca singurul stăpânitor al Banatului de Severin, el fiind numit de cancelaria ungară „voievodul nostru transalpin”.

Basarab I

Carol I Robert de Anjou

1326

Într-un document emis de prepozitul mănăstirii Sf. Ștefan din Oradea se amintea de o donație a unui teritoriu din comitatul Bihorului. Acest comitat se întindea spre nord până la Debrețin și spre sud până la Huedin. Nu intra în cuprinsul său regiunea mlăștinoasă Sărrét dinspre Tisa și ținutul Mărghita, pe care însă le va include mai târziu.

1327, februarie

Papa Ioan al XXII-lea îi pune pe dominicanii trimiși împotriva „necredincioșilor” sub protecția lui Basarab, „nobilul bărbat, voievod al Țării Românești”. Este o primă recunoaștere internațională a existenței statului independent Țara Românească.

Prima jumătate a sec. XIV

Apa Siretului, de la vărsarea Milcovului și până la confluența Siretului cu Dunărea, a constituit granița dintre Țara Românească și Moldova. Hotarul a fost același, de la întemeierea celor două state românești și până la sfârșitul secolului XVI. Putna n-a fost niciodată, pe nicio porțiune a sa, granița

dintre Țările Române. Documentele de epocă dovedesc că, de-a lungul secolelor, hotarul a rămas neschimbat pe toată lungimea sa (la est de ținutul Putna, în ținutul Tecuciului și al Covurluiului). După bifurcarea Siretului, în vecinătatea așezării Ciușlea, a rămas pe vechea albie un volum de apă mai mic decât pe noua albie, care a urmat cursul apei Bârladului. Acest nou braț, numit Sirețel, a format, din dreptul satului Măndrești și până la vărsarea sa în Siret, granița dintre cele două state.

– În nord-vestul Moldovei, între Prut și Nistru, se afla „Țara Șepe-nițului”, primită de moldoveni de la regele polon Cazimir. Hotarele sale aveau la Nistru cetatea Hotinului, la Prut pe cea a Țeținei, iar la drumul către Colacin, fortificația Hmielov.

1329

Câmpia Tisei este anexată la Maramureș.

După 1330

În partea de sud a Dobrogei a existat un mic principat sub stăpânirea lui Balica, „arhonte al Cărvunei”, român de origine. Acest principat cuprindea Cavar-na (cu o mare întindere în jur), Cărvuna (Balcicul), Varna, probabil o mare parte din Dobrogea de sud, până la sud de Varna, nu și Silistra (care aparținea țarului Bulgariei, Aleksandru).

1342

Basarab I cucerește de la tătari un teritoriu din sudul Moldovei, la nord de Delta Dunării, între Prut, Nistru și Marea Neagră, cu cetățile Chilia și Cetatea Albă, cunoscut și sub numele de ținutul Bugeacului.

Dragoș. Pictură din sec. XIX

După numele întemeietorului de dinastie din Țara Românească, Basarab, acestui pământ i s-a spus „ținutul basarabesc”.

1345, octombrie 17

Într-o scrisoare a papei Clement al VI-lea apare pentru prima dată etnonimul „români” („romani” în latină). Este primul document străin în care românii sunt numiți astfel, și nu „vlahi”.

După 1352

Urmașii lui Basarab I extind mult hotarele Țării Românești. După cum notează cronicarul bizantin Laonikos Chalcondylas (cca 1423 – cca 1490), ea „se întindea de la Transilvania până la Marea Neagră, la dreapta având Dunărea până la țărmul mării, iar la stânga, Moldova“.

cca 1352–1353

Voievodul Dragoș stăpânea un teritoriu care cuprindea Mara-mureșul și Bistrița ardeleană, exercitându-și puterea și asupra părții centrale a Moldovei (bazinul râului Moldova), cu centrul politic probabil la Baia, iar spre nord asupra ținutului Rădăuților, unde, la Voloavă, a ridicat o biserică de lemn în care a și fost înmormântat.

1357

După cum rezultă dintr-o scrisoare a mitropolitului Antonie, stăpânul ținuturilor dintre Dunăre și mare a fost, după Balica, Dobrotici. El stăpânea o vastă zonă care mergea în sud pe țărmul Mării Negre, până în apropiere de

Bogdan I Întemeietorul.
Pictură de Pierre Bellet

Mesembria, înglobând castelele Eminé și Kosak-koi. De la Dunăre, de lângă Silistra, pornea o linie neregulată ce cuprindea o mare parte din Caliacra. O anumită perioadă, autoritatea despotului s-a întins și asupra Chilieii și, probabil, asupra litoralului dintre acest oraș și Caliacra. Hotarul de nord se întindea de la Delta Dunării până la Munții Babadagului.

1359–cca 1363

Bogdan I, voievodul maramureșan, trece munții și fondează statul independent Moldova. El și-a exercitat autoritatea spre nord, nord-vest până la linia Baia–Câmpulung–Rădăuți. Emancipează statul independent Moldova de sub suzeranitatea Regatului ungar. Domnii Moldovei care au urmat la tron după voievodul Bogdan includ în hotarele noului stat toate formațiunile românești existente între Ceremuș, Nistru, Carpații Răsăriteni, Milcov, Marea Neagră, intitulându-se „Domni atotstăpânitori de la munte până la țărmul mării“.

1359–1595

Grigore Ureche afirmă în *Letopisețul Țării Moldovei*, în care consemnează istoria între anii menționați, că „rumânii, câți se află lăcuiitori la Țara Ungurească, și la Ardeal, și la Maramoroșu, de

la un loc sunt cu moldovenii și toți de la Râm să trag“. Prin aceasta el susține, pentru prima dată în istoriografia română, ideea de latinitate a românilor, precum și pe cea a unității românilor din Moldova, Țara Românească și Transilvania.

1361

Cnezatul Cosăului (*Kneziatus Kaszov*) ocupa valea Cosăului și o parte a văii Mării și avea în componența sa șapte sate, centrul său fiind moșia românească Ozon (*posesio olachalis Ozon vocata*). Familia Stan Albu (*Stan dictus Feir... olahus*), al cărui nume a fost maghiarizat, a stăpânit cnezatul până la această dată.

1368, ianuarie 20

Privilegiul comercial acordat de Vladislav I (Vlaicu-Vodă), domnul Țării Românești (1364–1377), negustorilor din orașul și districtul Brașov, „vecinii și prietenii noștri prea scumpi“, întărește „libertățile pe care le-au avut ei din bătrâni“, specificând locurile unde urmau să plătească vamă și mărimea acesteia. Privilegiul este primul dintr-un lung șir de asemenea înlesniri acordate de domnii Țării Românești.

1369, august 29

Prin tratatul de pace din 29 august, Vladislav I (Vlaicu-Vodă),

domnul Țării Românești, acceptă suzeranitatea regelui ungar Ludovic I și primește Amlașul, Făgărașul și Severinul, vechi provincii românești de peste munți (*Vladislaus voyvoda Transalpinus, banus de Zeverino, dux novae plantationis terrae Fogaras*).

– „Era astfel o vasalitate specială, care nu încurca întru nimic jocul liber al politicii vasalului față de interesele suzeranului, rămânându-i acestuia numai dreptul de a-l declara «infidel» și de a porni, dacă putea, o campanie de pedepsire, începută prin confiscarea feudelor ungare.“ (N. Iorga)

Primele două feude se vor numi „Ducatul Amlașului și cel al Făgărașului“. Ducatul Făgărașului cuprindea în parte județul Făgăraș, granița de nord fiind Oltul; la sud, munții; la apus, cel mai depărtat sat era Scoreiul, dar probabil că și Porumbacu a fost inclus în ducat; la răsărit sunt menționate în documente satele Cuciulata, Dopca și Fântâna sau Calida Aqua de lângă Olt. Istoricul P. P. Panaitescu susține că „granița a urmat de la cotul Oltului, la nord de Dopca, linia culmilor ce despart Țara Oltului de Țara Bârsei, ceea ce explică stăpânirea ieșindului în județul Târnava Mare, astfel că ducatul muntean al Făgărașului

Cetatea Deva

se întindea adânc în pământul Ardealului". Amlaşul se situa la apus de Sibiu şi avea în componenţa sa satele româneşti Sălişte (Grassdorf), Galeş (Galusdorf), Valea (Graplundorf), Sibiel (Bundinbach), Cacova (Kripzbach) şi castelul Amlaş. Dintr-un document de mai târziu, hotarele „domeniului regal Amlaş“ erau: muntele Berch, Apoldu de Sus, râul Hepisch zis Virdupatac, râul Amlaş, Firthysdorf (sat dispărut), râul Wecherd, Saporcha (Topârcea), muntele Nykusberg sau Mikloshege, Chirna Voda, satul Feketeviz (Săcele), apa Chirvod Olachorum, râul Kisyrval, „semita Olacharum“, Şanţul Boilor zis Tysgrad, râul Budenbach,

Petrus I Musat

satul Varalya (Orlat). Din această prezentare a hotarelor rezultă că Amlaşul nu se întindea până la Ţara Românească. Hotarele Banatului de Severin cuprindeau un teritoriu de la Mureş până la Du-

năre și, spre răsărit, până aproape de Olt, incluzând astfel o parte din Oltenia și porțiuni considerabile din Caraș. Miezul Severinului, aparținând Transilvaniei, și-a păstrat independența așa cum a avut-o Ardealul.

cca 1375–cca 1391

Hotarul Moldovei, când pe tron se afla Petru I Mușat, era, spre răsărit, de la Prut până la Nistru, cu o linie până la Hotin, cunoscut sub numele de „ținutul Șepenițului”, având în cuprinsul său cetățile Tețina, Gorodok pe Ceremuș. Prin căsătoria lui Petru Mușat cu Nastasia, fiica lui Lațcu, domnul care a mutat prima capitală a Moldovei de la Baia la Siret,

se face unirea țării Șepenițului cu voievodatul moldovenesc, creându-se astfel un stat puternic care atingea la vest și nord hotarele sale etnice naturale: Ceremușul, Colacinel și Nistrul. În 1387 domnitorul numește pârcălabi la Hotin și Tetina.

Înainte de 1377

În *Cronica întâia a Novgorodului* sunt menționate orașe din Moldova: „Iar de această parte a Dunării, la gurile Nistrului, lângă mare, [se află] Cetatea Albă, târgul Iași pe râul Prut, târgul Roman pe Moldova, Neamț în munți, Piatra lui Crăciun, cetățile Suceava, Siret, Baia, Țețina, Colomeea, Gorodok pe Ceremuș, pe Nistru, Hotin“.

1377, ianuarie 7

În urma înfrângerii oștii Țării Românești, condusă de Radu I (cca 1377–1383), de către cea a regelui Ungariei, Ludovic I de Anjou, domnul muntean pierde feudele din Transilvania (Făgărașul și Amlașul).

1381 – după 1438

Bavarezul Johann Schiltberger, scriind despre prima expediție a regelui ungarilor Sigismund de Luxemburg împotriva otomanilor de la 1396, spune că „locuitorii din Moldova și Țara Românească păstrează credința creștină, ei vorbesc o limbă deosebită”.

1383

Săliștea Sibiului se numea Magna Villa Walachialis (Satul mare al valahilor), fiind cunoscut din epoca dacică. Din 1496 făcea parte din Ducatul Amlașului stăpânit de domnitorii Țării Românești, încă de la Mircea cel Bătrân.

1385, octombrie 3

Este menționat primul județ din Țara Românească, Jaleș.

1386, septembrie 23 – 1418, ianuarie 31

În timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, Țara Românească, ca urmare a dezvoltării sale economice, își sporește prestigiul și influența în sud-estul european. Totodată, cunoaște cea mai mare întindere teritorială din istoria sa, granițele urmând traseul: în sud Cetatea Albă, la nord Cahul, în nord Tecuci, la sud Pasul Oituz, în continuare pe crestele munților Carpați până la cetatea Bran, de unde se îndrepta spre nord, traversând, pe la Rupea, Oltul, de aici spre sud-est, incluzând dealurile de la nord de Făgăraș, până la Arpaș, apoi pe Olt până la Turnu

Roșu, în continuare pe lanțul Carpaților până la izvoarele Cernei, incluzând Banatul de Severin, pe la Poarta de Fier a Transilvaniei, și Caransebeșul până la vest de Cazane. Frontiera continua pe Dunăre la sud-vest până la Silistra, sud-est până la sud de Balcic, de unde lua direcția nord-est de-a lungul litoralului Mării Negre până la sud de Cetatea Albă.

1387

Într-un hrisov Mircea cel Bătrân (1386–1418) se intitula: „Eu, cel întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul și binecinstitorul și de Hristos iubitorul și singur stăpânitorul, Io, Mircea, mare voievod și domn, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind toată țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți încă și spre părțile tătarești și Amlașului și Făgărașului herțeg și Banatului de la Severin, domn și de amândouă părțile pe toată Podunavia (Dobrogea și Silistra) și până la Marea cea Mare și singur stăpânitor al cetății Dârstorului”.

1388, februarie 3

Împrumutând pe regele polon Vladislav al II-lea Jagello (1386–1434) cu 3000 de ruble de argint, domnul moldovean Petru I Mușat (1375–1391) primește ca zălog orașul Halici cu provincia Pocuția.

1389, decembrie 10

Se încheie, la Radom, un „tratat de prietenie” între Mircea cel Bătrân și regele polon Vladislav al II-lea Jagello.

1390, ianuarie 20

În tratatul de alianță încheiat cu Wladislav al II-lea Jagello, Mircea cel Bătrân se intitula: „Woyvoda Transalpinus, Fogaras et Omlas dux, seurinii comes, terrarum Dobrotici despotus et Tristri dominus”.

PROVINCIA POCUȚIA

1391, martie 30

Sub Roman I Mușat (1391–1394) hotarele Moldovei ating limanul Nistrului. El se intitula: „Singur stăpânitor, cu mila lui Dumnezeu, Io Roman voievod, stăpânind Țara Moldovei de la plaiuri și până la mare”.

1394–1399

Domnul Moldovei, Ștefan I, renunță la Pocuția.

1395

Cetatea Branului, care apăra drumul Brașovului, a fost dăruită, probabil de regele ungar Sigismund de Luxemburg, lui Mircea cel Bătrân după încheierea tratatului de alianță de la Brașov (7 mart.).

Prima jumătate a sec. XV

În timpul sultanului Murad al II-lea se constituie vilaietul (unitate administrativ-teritorială) de Silistra, Oceacov sau Babadag. Noul vilaiet pornea de la gurile Niprului până la Nicopole, incluzând Dobrogea, dar și raialele Giurgiu și Brăila.

Sunt colonizați din Galiția în Maramureș ruteni (ucraineni), aduși ca iobagi pe domeniile nobililor maghiari. Românii, în ciuda stării lor economice precare, erau oameni liberi față de „nemeși” (nobilimea ungară).

1400–1432

Moldova, în vremea lui Alexandru cel Bun, se întindea de la culmile Carpaților până la Nistrul, de la Ceremuș până la Troțuș. La sud, hotarul către Țara Românească ajungea până la Milcov, numai cetatea Crăciunei, de pe malul acestui râu, aparținea țării vecine. Înspre Basarabia, Cetatea Albă, veche așezare bizantină și apoi genoveză, se afla, de asemenea, sub stăpânirea Moldovei. Pe o broderie de mare valoare istorică și artistică (un patrafir) este cusut în fir chipul domnului Alexandru cel Bun și al soției sale, Marina, împreună cu inscripțiile, în limba greacă: „Io, Alexandru Voievod, autocrat al întregii Moldovlahii și al părților de la mare” și „Marina, autocrată a întregii Moldovlahii și a părților de la mare”. În urma înțelegerii dintre Alexan-

Alexandru cel Bun

dru cel Bun și Mircea cel Bătrân, Moldova primește ținuturile de sud dintre munții Carpați și Prut, precum și Bugeacul. Granița dintre cele două țări românești este acum pe Dunăre, Siretul Inferior și Milcov.

1404

Dobrogea împreună cu Silistra și teritoriul până la gurile Dunării, cu „părțile tătarești”, intră sub autoritatea lui Mircea cel Bătrân care ocupă Chilia și împrejurimile de la genezezi. „Părțile tătarești” cuprindeau Bugeacul (partea sudică a Basarabiei), precum și Dobrogea de nord până în regiunile împădurite ale Babadagului.

1409

Regele ungar Sigismund de Luxemburg înnoobilează pe Voicu,

Mircea cel Bătrân, frescă din biserica Sf. Nicolae de la Curtea de Argeș

tatăl lui Iancu de Hunedoara, și îi dă lui și fraților săi domeniul Hunedoarei.

1412, martie 15

În tratatul de la Lublau, semnat între polonezi și unguri și îndreptat împotriva otomanilor, sunt pomenite cetățile Chilia și Cetatea Albă, fapt care arată că ele aparțineau domnitorului Moldovei, Alexandru cel Bun.

1416–1417

Turcii invadează Dobrogea cucerind principalele două cetăți, Isaccea și Enisala. După pierderea de către Țara Românească a ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră în favoarea Imperiului Otoman, oștile sultanului trec Dunărea și ocupă cetățile de pe malul stâng al fluviului: Giurgiu, Brăila, Chilia, Cetatea Albă, Turnu-Măgurele, probabil Severinul, care sunt transformate în raiale și pašalâcuri.

1418, iulie 10

Mihail, fiul lui Mircea cel Bătrân, se intitula: „Mihail Voievod, domn al Țării Românești și al munților către Țara Tătărăscă și al amândouă părțile de dincoace și de peste Dunăre și până la Poarta de Fier, și până la Marea Neagră”.

1419, toamna

Regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, anexează Severinul de la Țara Românească, pe care, împreună cu Mehadia și cu Orșova, le dă în stăpânirea generalului său, fiul unui comerciant florentin, Pippo Spano (1369–1426), cu misiunea de a le apăra de turci.

Istoricul bizantin Chalcondylas în *Expuneri istorice* afirmă că neamul care locuiește din Dacia până în Pind și care se întinde în Thessalia, vlahi se numesc, și unii, și ceilalți.

1426–1427

După moartea lui Mircea cel Bătrân, Dobrogea este anexată de otomani. Ulterior, și Turtucaia, cu fortificațiile pe care le avea, intră în componența Imperiului Otoman. Consolidarea stăpânirii otomane în Dobrogea se va produce însă după 1484, când turcii ocupă Chilia și Cetatea Albă împreună cu gurile Dunării.

Împăratul Sigismund de Luxemburg

1427

Sigismund de Luxemburg pune stăpânire pe cetatea Bran.

1431, februarie

Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, îl investește pe Vlad Dracul voievod al Țării Românești și duce al Amlașului și al Făgărașului.

1433, decembrie 13

La Lancici, Ștefan al II-lea și Vladislav al II-lea, regele Poloniei, semnează un tratat de hotărnicie, prin care orașele Țețina și Hmielelov revin Moldovei, iar Nistrul „până la mare” devine „granița veșnică” între cele două state. Probabil că acum Țara Șepenițului a devenit ținutul Țețina.

1435, august

Ștefan al II-lea, domnul Moldovei, îl informează pe Vladislav al II-lea, regele Poloniei, că, în urma luptei de la Podraga, s-a împăcat cu fratele său, Iliș. În urma acestui compromis, Iliș devine domn al Moldovei și ia partea de miazănoapte, Țara de Sus, cu Suceava și Iași. Lui Ștefan al II-lea îi revine Țara de Jos, cu orașele Vaslui, Bârlad, Tecuci, Cetatea Albă și Chilia, „cu vama și bălțile ce țin de dansa”. S-a luat hotărârea ca ambii domni să aibă ieșire la mare. Hotarul dintre stăpânirile celor doi domni trecea la nord de Vaslui.

1436, iulie 17

Prima atestare documentară a Chișinăului, pe atunci un sat din județul Lăpușna.

– septembrie 23

Iliș, domnul Moldovei, renunță, în favoarea regelui polon, Vladislav al II-lea, la Țara Șepenițului, cu orașele Țețina și Hmielelov.

1437 (?)

Haliann, arab de Marchia, din ordinul franciscanilor, călător prin țările românești, vorbește despre „țara ungarilor, a secuilor și a transilvanilor”. Aici descoperă, pe lângă preoți, și „laici cu carte”.

– aprilie 8

Într-un act domnesc prin care acorda înlesniri negustorilor brașoveni, Vlad Dracul, domnul Țării Românești, se intitula „Întru Hris-

Vladislav al II-lea Jagello

ȚĂRILE ROMÂNE DUPĂ O HARTĂ TURCEASCĂ DIN EPOCĂ

tos Dumnezeu binecredincios și de Hristos iubitor și de sine stătător, Mare voievod și domn, oblăduitor și stăpânitor a toată țara Ungro-vlahiei și a părților de peste munți, herțeg de Amlaș și Făgăraș“.

1441

Iancu de Hunedoara, pe care papa Calixt al III-lea îl considera „unicul și cel mai puternic atlet al lui Hristos“ (*ab unico Christi fortissimo athleta*), devine voievodul Transilvaniei, comitele Timișaniei, banul Severinului.

1444, iulie 3

Capitulul din Arad confirmă că despotul Serbiei, Gheorghe Brancovič, dăruiește lui Iancu de Hunedoara cetatea Șiria și șapte districte românești din comitatele Arad și Zarand.

1447

La acest an, Iancu de Hunedoara, pe lângă titlurile obișnuite, îl avea și pe acela de „voievod al

Țării Românești“. Pentru Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, Iancu de Hunedoara era „părinte“, stând sub ascultarea sa cu „căpităniile“ și „cu toate oștile sale“, iar cele două țări erau socotite ca fiind una.

1448, martie sau aprilie

Cetatea Chilia este cedată de Petru al II-lea lui Iancu de Hunedoara.

1448, 1456–1462 și 1476

În anii de domnie, Vlad Țepeș nutrește planuri de unificare dintre Țara Românească și Transilvania: „să fim acum o singură țară“.

1451

Umanistul florentin Poggio Bracciolini (1380–1459) afirmă în *Disceptationes convivales* latinitatea limbii și continuitatea elementului romanic în Dacia Traiană.

1452, februarie 6

Iancu de Hunedoara retrace domnului Țării Românești, Vladislav al II-lea, feudele Făgărașul și Amlașul.

1454

Ca urmare a cererii nepoților fostului voievod Seneslau de Ung, precum și datorită intervenției lui Iancu de Hunedoara, partea superioară a văii Bârzava, împreună cu cinci localități, este alipită la Maramureș.

1457–1504

În vremea lui Ștefan cel Mare hotarele Moldovei erau formate de Nistru, de la vărsarea sa în mare și până la gura brațului Chilia, granița reprezentând-o litoralul Mării Negre. În continuare, hotarul urma cursul brațului Chilia și apoi acela al Dunării până la confluența cu Siretul. Granița moldo-munteană era formată de la gura Siretului și până la locul unde se varsă Putna în Siret. Între Carpați și Siret, hotarul era reprezentat de Milcov. Granița dintre Moldova și Transilvania o constituia creasta Carpaților răsăriteni. Mai multe documente, atât din vremea lui Ștefan cel Ma-

re, cât și ulterioare lui, confirmă acest fapt. Granița de nord-vest era formată de Ceremușul Alb, de la izvor și până la vărsarea sa în Ceremuș, de unde acest râu forma hotarul până la Prut. Între Prut și Nistru granița era alcătuită de pârâul Colacin și, de la izvoarele acestuia, de o linie convențională care se termina în Nistru, la apus de Băbeni. În 1459 Ștefan cel Mare lasă, ca semn al bunei sale credințe față de poloni, cetatea Hotinului sub stăpânirea acestora, fără a se considera că aparține Poloniei. Voievodul moldovean stăpânea dincolo de munți feuda Cetatea de Baltă împreună cu satele aparținătoare: Dicio-Sf. Martin, Cuștelnic, Craifalău, Sălcud, Petrișat și Zabăr.

1457

Regele Ungariei, Ladislau al V-lea Postumul (1453–1457), semnează, la Viena, diploma prin care se constituie cele opt districte românești privilegiate, ca parte a Banatului Severinului: Lugoj, Sebeș, Mehadia, Almaș, Carașova, Bârzava, Comiat și Iladia, cu scopul apărării hotarului dunărean împotriva pericolului turcesc. Prin diplomă se proclamă solemn autonomia și chiar independența politico-administrativă și economică a lor. Documentul este o dovadă certă a faptului că aceste districte confederate păstrează drepturile și libertățile pe care locuitorii acestor pământuri, românii, le-au avut în vremurile lui Ahtum și Glad.

1458–1464

Enea Silvio Piccolomini (1640–1689), umanist (papa Pius al II-lea), în lucrarea *Cosmographia*, afirmă că Valahia se întinde din Transilvania până la Nistru, Dunăre și Marea Neagră. Tot în această lucrare evidențiază originea latină a românilor.

Vlad Tepeș

1459, septembrie 20

Prima mențiune documentară a „cetății București”, ca reședință domnească, într-un hrisov al lui Vlad Tepeș.

1460

În timpul domniei lui Vlad Tepeș, Imperiul Otoman dă o capitulație Țării Românești prin care îi recunoaște independența și granița de sud, pe Dunăre.

1460, iulie 3

Ștefan cel Mare vorbește, în privilegiul comercial confirmat negustorilor lioveni, de târgul Putna, ca unul dintre punctele de vamă la hotarul Țării Românești.

1463

Hotinul, cedat Poloniei, reîntră în hotarele Moldovei.

1465, ianuarie 23–25

Ștefan cel Mare asediază cetatea Chilia și fortăreața Licostomo de pe insula din față, obligându-i pe apărătorii ei unguri să o predea. *Croniclele slavo-române* notează că „joi, la miezul nopții, a intrat Ștefan voievod în Chilia și a împresurat cetatea. Și-a petrecut joia în pace, iar vineri dimineața au lovit și au început să bată cetatea Chiliei. Și așa au bătut toată ziua și s-au luptat până seara. Iar sâmbătă s-a predat cetatea și a intrat Ștefan voievod în cetate, cu voia lui Dumnezeu”. Ștefan instalează ca pârcaș pe Isaia, cumnatul său, și pe Ion Bucium.

1475

În ajunul luptei cu turcii de la Vaslui, Ștefan cel Mare primește, în Transilvania, pe Someș, de la

1476, octombrie–noiembrie

Ordinul dat oastei de către comitele Ștefan Báthory de a se opri, în marșul său spre Moldova, la Brețcu (aflat la poalele apusene ale Moghiorușului), situat pe linia de cumpănă a apelor, confirmă că hotarul Transilvaniei spre est era format de această linie.

1478

Regele ungar Matei Corvin cedează domnului moldovean Ștefan cel Mare Cetatea de Baltă.

1482–1502

Umanistul italian Antonio Bonfini, care a stat în această perioadă la curtea regelui Ungariei Matei Corvin, elaborează lucrarea *Rerum Hungaricarum decades* (Basel, 1543), în care susține latinitatea limbii române.

1482

În urma luptei cu Basarab al IV-lea cel Tânăr (Țepeluș), Ștefan cel Mare cucerește cetatea Crăciuna de pe Milcov, cu ținutul Vrancei, care a fost al Țării Românești. În cronica lui Grigore Ureche acest hotar este astfel prezentat: „au despărțit din Milcovul cel mare o parte de pârâu, ce vine pe lângă Odo-bești și trece de dă în apa Putnei și acela până astăzi este hotarul Țării Moldovei și Țării Românești. Eară mai înainte era price între amândouă țările, că Țara Muntenescă vrea să fie hotarul său până în apa Troțușului, eară Moldovenii nu-i

Matei Corvin, regele Ungariei, cetatea Ciceu cu 60 de sate. Respectivul ținut avea hotarul pe Someșul Mare, cobora pe Someșul Mic mai jos de orașul Dej, având la mieznoapte râul Săpușul și munții Săpușului. Aceste sate erau: Răteag, Uriul de Sus, Ciceu Cristur, Coldău, Bața, Mihăești, Mănăsturel, Sân Mărghita, Urișarul, Copleana, Mica, Giurgești, Negriște, Ambrișu, Ganciu, Hășmaș, Ilișua, Lelești, Carabia, Ciceu, Luciul de Sus, Șomențul Mic, Pesteș, Dichiușul de Sus, Cheșeu, Rugășești, Scalișca, Câțcău, Gârlău, Muncel, Căpâlna, Poiana, Gostila, Bala, Ileanda, Glod, Rohia, Bârsau, Doboceni, Vima, Lăpușul Românesc, Lăpușul Unguresc, Dămăcușeni, Subotin, Spermezeu, Mașca, Poiana Porcului, Dragia, Rogoz, Suciul de Jos, Rafa, Petrihaza, Orman, Cuirău, Vajda, Kamaraș, Vad, Zlatina, Bogata Românească și Bogata Ungurească.

Ștefan cel Mare

MOLDOVA ÎN TIMPUL LUI ȘTEFAN CEL MARE

lăsau, până au vrut Dumnezeu de s-au tocmnit așa. Și au luat Ștefan Vodă cetatea Crăciuna cu ținut cu tot ce se chiamă ținutul Putnei, și l-au lipit de Moldova“.

1483–1552

Paolo Giovio, istoric și umanist italian, care a trăit în vremea domniei lui Petru Rareș, în lucrarea *Historiarium sui temporis...*, prezintă informații referitoare la originea latină a românilor, susținând că „toată Valahia (Valacchia) se divide în două părți, formând două state“.

1484, iulie 22 – august 7/8

Otomanii, sub comanda lui Baiazid al II-lea, cuceresc de la moldoveni Chilia și Cetatea Albă împreună cu gurile Dunării, transformându-le în raiale. Sultanul numea Chilia „cheie și poartă la toată Țara Moldovei și a toată Țara Ungurească și a țărilor de la

Dunăre“, iar Cetatea Albă era caracterizată drept „cheie și poartă pentru toată Polonia, Rusia, Tataria și toată Marea Neagră“. Pierzând cele două cetăți, Moldova nu mai avea ieșire la mare. Hotarul raialei Chilia pleca de la Cogâlnic spre vest și atingea, la vest Catlabuga, prin Tasbunar, Dunărea. Raiaua Cetății Albe se întindea de la limanul Nistrului spre vest, până la apa Cogâlnicului și de la mare până la o linie care, plecând de la valea Cogâlnicului,

Baiazid al II-lea

atingea Nistrul la satul Purcari, localitate care „despărțea țara turcului de Țara Moldovei“. Acum, Dobrogea este încorporată, pentru aproape patru secole și jumătate, în Imperiul Otoman.

1488

Prin actul de hotărnicie a comunei Rășinari din Ardeal se stabilea că hotarul dintre Țara Românească și Ardeal se afla pe creasta munților.

1489, martie 21

Prin semnarea unui tratat de pace cu turcii, regele polon, Cazimir al IV-lea Jagello, recunoaște autoritatea otomană asupra cetăților Chilia și Cetatea Albă.

1490, vara

Ștefan cel Mare pune stăpânire pe Pocuția împreună cu orașele Colomeea, Snyatin și Halici.

1492

Regele Ungariei, Vladislav al II-lea, întărește domnului moldovean Ștefan cel Mare stăpânirea asupra celor două ducate pe care le avea în Transilvania, Ciceu și Cetatea de Baltă, datorite de Matei Corvin. Totodată, voievodul moldovean își extinde aceste posesiuni. Astfel, a trebuit să lupte cu Ioan Ungor de Nadasd pentru satele Sânmarghita, Cristești Ciceului, iar alte așezări precum Lăpuș, Suciul de Jos, Răzoare și Rohia le-a cumpărat cu 3 000 de florini de aur. Peste câțiva ani, în 1502, cumpără de la Ioan Bánffy, pentru 2 000 de florini de aur, satul Gârboiu.

1493

Papa Pius II în scrierea sa *In Europa* (inclusă ulterior în *Cronica de la Nürnberg*) evidențiază originea daco-romană a românilor, menționând totodată cele trei regiuni: Moldova, Valahia și Transilvania.

Sfârșitul sec. XV

Secretarul regelui ungar Ioan Zápolya notează că dacii și romanii „s-au contopit ca într-un singur trup și acum își zic români“.

Regele Matei Corvin

SECOLELE XVI-XVII

La începutul secolului XVI, Maramureșul cuprindea, spre vest, Seleușul (Zewlews). În secolul XVI întâlnim populație românească spre sud-vest și vest, dincolo de Dunăre, în Croația și Slavonia. Românii din aceste ținuturi se numeau „natio valachorum“, iar teritoriul – „Parva Valachia“. Această Valahie mică își întindea limitele către părțile apusene ale Slavoniei, de la Pojega, Pacraț, Cutina, Subotcska până la râul Lonia. Către sfârșitul acestui secol se întâlnește element românesc pe pământurile nobiliare ale familiilor Zrinyi și Frangepan, la sud-vest de râul Culpa, precum și între râurile Sava și Drava.

1502

În primele zile ale lunii octombrie, Ștefan cel Mare ocupă Pocuția și instalează părcălabi în cetăți și vameși în orașe și în târguri.

1504–1517

În timpul domniei lui Bogdan al III-lea, Moldova cedează Poloniei Pocuția.

1504–1573

Umanistul Anton Verancsics, în scrierile sale privind istoria Ungariei (începând din 1490), afirmă că Transilvania era locuită, pe lângă cele trei națiuni (unguri, sași și secui), și de români, al căror număr era egal cu al celor trei națiuni luate împreună.

Neagoe Basarab pe o frescă de la Curtea de Argeș

1508, ianuarie 6

Vladislav al II-lea, regele Ungariei, îi încredințează domeniul Geoagiu de Jos (târgul Geoagiu împreună cu sate transilvane) lui Radu cel Mare, domnul Țării Românești, ca recompensă pentru fidelitatea lui.

După 1515

Este delimitată frontiera dintre Moldova și cetățile Chilia și Ceta-tea Albă, stăpânite de turci.

1517

Domnul Țării Românești Neagoe Basarab (1512–1521) obține domeniul Geoagiului după depunerea jurământului de omagiu în fața regelui ungar.

Ioan Zápolya, voievod al Transilvaniei și rege al Ungariei

1518, august 7

Printr-un tratat semnat la Cracovia, sunt aplanate litigiile de frontieră dintre Moldova și Polonia. Potrivit tratatului, anual, o „dietă“ alcătuită din delegații ale celor două țări urma să rezolve eventualele diferențe.

1520, iulie 9

La Târgoviște, Neagoe Basarab încheie cu Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei, un acord privind frontiera. Se hotăra să nu mai fie „certuri și răzmeriță“ între cele două țări, ci „numai pace și frăție“, iar cei ce vor tulbura bunele relații „vor plăti cu capul“. Cu această ocazie are loc prima delimitare teritorială cunoscută dintre Muntenia și Transilvania care pornea „de la apa Oltului până la Râșova (Orșova)“... „Astfel întru aceasta a fost ales hotarul munților Țării Românești, de către munții Țării Ardealului. Însă să se știe: pe unde curge apa Fratelui dinspre partea de răsărit și se varsă în apa Oltului, iar din partea de apus, unde curge Râul Vadului și se varsă în apa Oltului și se unesc toate la vadul Genunei, mai sus de Căineni, și de

acolo râul Vadului până la obârșie, la stâlpul lui Neagoe și până la vârful muntelui Negru. Astfel, de acolo, tot pe vârful către partea de apus a muntelui Voinesei, și de acolo tot pe vârful, până la Piatra Albă, și de acolo tot pe vârful până la vârful muntelui lui Pătru, și de acolo tot pe vârful până la Măgura, și de acolo tot pe vârful până la Dealul Babei, și de acolo tot pe vârful peste Dealul Babei până la muntele Tulușei, la fântână, și de acolo la muntele care se cheamă Seglău, și de acolo munții care se cheamă Scurtoara, și Drăgășanul, și Păltinișul, și Soarbele, și munții care se cheamă Galbenii Mici și Galbenii Mari. Acești munți dau în apa Lăpușnicului. Și de acolo muntele care se cheamă Nedeia, însă acest munte dă în apa de la râul Ses, și de acolo pe râul Ses, în sus, până în munții care se cheamă Groapa Mare și Nedeia, și de acolo munții care se numesc Cracul Scurtelor, iarăși muntele Scurtelor, și de acolo muntele care se cheamă Pârâu, și muntele care se cheamă Branul, și muntele care se cheamă iarăși Nedeia, și muntele Cracul Leurdei, și muntele Morariu, și muntele Zahuci, și muntele Tutila. Însă și acești munți

dau în apa Ses, care dă în lazer, și de acolo iese pe vârful muntelui Olanul Mare, și de acolo tot pe vârful până la Planul Mic, și de acolo tot pe vârful către partea apusului la muntele Piatra Albă, și de acolo tot pe vârful până la muntele Piatra lui Mihoc și muntele Cupeanul, și de acolo tot pe vârful, până unde se cheamă Crai Nova, și muntele care se cheamă La Babe, și muntele Opeșat, și muntele Bogdănețul, și muntele care se cheamă Vlașca, și muntele Vlășculețul Mic, și muntele care se cheamă Vârful Rău, și de acolo tot pe vârful la muntele care se cheamă Prislopul, la Piatra, și muntele care se cheamă Râjia, și de acolo tot pe vârful la muntele care se cheamă Stridnicul, și de acolo tot pe vârful până la Râul Alb... "Este prima hotărnicie care s-a păstrat dintre cele două țări românești. Pe această frontieră au fost prezente, până la 1888, patrule de ambele părți.

1522–1524

Poarta Otomană încearcă să creeze pe malul românesc al Dunării capete de pod (la Orșova și la Severin).

1526, august 29

În urma bătăliei de la Mohács, regatul ungar se prăbușește. Urmare a acestui fapt, părțile muntoase din nordul Banatului, împreună cu Lugojul și Caransebeșul, sunt alipite administrativ Transilvaniei. Maramureșul, Banatul, o parte din Transilvania (în structurile Principatului autonom transilvan) se separă complet de Ungaria și se vor afla pentru aproape 150 de ani sub suzeranitate otomană. Tot acum, Severinul, de la Orșova în jos, rămâne alipit la Țara Românească.

1529, iunie 22

După bătălia de la Feldioara dintre Ioan Zápolya, principele Transilvaniei, și Ferdinand I de Habsburg, Petru Rareș, domnul

Moldovei (1527–1538; 1541–1546), primește din partea lui Zápolya, pentru ajutorul acordat în lupte, moștenirea lui Ștefan cel Mare de peste munți: cetățile Ciceul (cu 60 de sate românești), Cetatea de Baltă (cu domeniul său), Ungurașul (cu 24 de sate care cuprindeau un teritoriu aproape cât jud. Bistrița–Năsăud de azi), orașele Bistrița (cu 23 de sate săsești) și Rodna (cu minele de aur și argint). Aflat în culmea puterii sale, domnului moldovean i se recunoștea suzeranitatea de către secuii și locuitorii Brașovului.

1530, decembrie

Petru Rareș pune stăpânire pe Pocuția și ocupă „țara cu 300 de sate și 50 de târguri”. Printre cele mai importante orașe se aflau: Colomea, Snyatin, Gwozdziec, Uta-

ropy, Tlunacz, Zoblatow, Mihalce, Obertyn, Nizniow, Kutyska, Olozanica, Okno, Czesybiesy etc.

1531, aprilie

Într-o scrisoare adresată regelui polon, sultanul Soliman I Magnificul dezaproabă ocuparea de către moldoveni a Pocuției.

– august 4

Sub conducerea lui Jan Tarnowski armata polonă îl silește pe Petru Rareș să părăsească Pocuția.

1532–1534

Padovanul Francesco della Vale, călătorind prin Țara Românească și Transilvania, referindu-se în scrierile sale la oamenii de pe aceste meleaguri, spune că ei „trăiesc după legea ortodoxă... Limba lor este puțin deosebită de limba

noastră italiană, ei își zic în limba lor romani, spunând că au venit din vremuri străvechi, de la Roma, pentru a se așeza în această țară”.

1532

Johannes Honterus înființează, pe baze umaniste, un gimnaziu în Brașov, fiind primul profesor de geografie al acestui locaș de învățământ; publică, la Basel, *Cosmografia*, prima hartă cunoscută a Transilvaniei, în care sunt fixate atât unitățile administrative, cât și formele de relief, apele, așezările omenești etc.

1536–1537

Nicolaus Olahus elaborează vestita lucrare *Hungaria* în care capitolele al XII-lea, al XIII-lea și al XIV-lea tratează, în ordine, despre Dacia, despre Moldova și despre

CAMPANIILE LUI SOLIMAN MAGNIFICUL DIN 1538 ÎN MOLDOVA ȘI ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Transilvania. „Moldovenii se folosesc de aceeași limbă, aceiași rit și aceeași religie ca și cei din Țara Românească”, afirmă Olahus, iar „graiul lor și al celorlalți români a fost, odinioară, cel roman”. Despre românii transilvăneni el spune că așezările acestora, „după cum este tradiția, sunt niște colonii ale romanilor. Dovada acestui lucru este faptul că au multe puncte comune cu vorbirea romană”.

1538–1541

În timpul domniei lui Radu Paisie, Brăila, cu ținutul înconjurător, este transformată de turci în raia.

1538–1600

Între anii 1538 și 1600, un calcul estimativ arată că Țara Românească și Moldova au plătit împreună Înaltei Porți suma de 5,6 milioane de galbeni, care, în echivalentul epocii, ar fi însemnat 1,4–1,5 mil. de boi sau 10 mil. de oi.

1538, februarie 24

În urma păcii de la Oradea, Transilvania devine principat, obținând o independență totală față de regatul ungar. Tot acum sunt anexate la Transilvania Maramureșul și „părțile” ce se întindeau de la Carpații Apuseni până la Tisa și întreg Banatul.

– august 28–31

Tratat de pace între Petru Rareș și regele Poloniei, care pune capăt conflictului moldo-polon. În tratat se prevedea: „țara Pocuției va aparține și de acum înainte, ca întotdeauna, Poloniei”.

– vara

Sultanul Soliman Magnificul întreprinde o campanie de represalii împotriva lui Petru Rareș. Trădat de boieri, Petru Rareș părăsește tronul Moldovei și se refugiază

Petru Rareș, tablou votiv

în cetatea Ciceului. În toamnă, la Suceava, marii boieri „închină” țara sultanului, acceptând numirea, ca domn, a lui Ștefan Lăcustă. În aceste circumstanțe, sud-estul Moldovei (Bugeacul) este ocupat de turci. Tot acum, Tighina este transformată în raia și i se schimbă numele în Bender („poartă”). Ca atare, sud-estul Moldovei, Bugeacul,

care se întindea între hotarele raialelor și Codrul Tigheciului, este ocupat de turci. Hotarul între Moldova și ținutul Bugeacului începea la satul Sălcuța pe Botna, mergea în linie dreaptă spre apus, tăia Cogălnicul mai jos de Grădiște și atingea Ialpugul mai sus de Javgur, și de acolo de-a lungul Ialpugului înainta spre sud până la hotarul raialei de la Chilia. Un alt ținut transformat de Soliman în raia a fost cel al Hotinului. Spre apus, hotarul ei atingea Prutul și pârâul Răchitna, care în trecut despărțea Basarabia de Bucovina.

Raiaua Hotinului era cea mai mare din Moldova, între granițele sale aflându-se circa 100 de sate cu cetatea Hotinului și târgurile Lipcani, Briceni și Sulița Nouă.

1539, aprilie 18

Ștefan Lăcustă promitea, odată cu „pacea, bună-vecinătatea și liniștea”, regelui Sigismund I al Poloniei, și renunțarea la Pocuția.

Soliman Magnificul

1540, februarie 22

Sigismund I solicită lui Ioan Zápolya, la cererea lui Ștefan Lăcustă, restituirea către Moldova a cetăților Ciceul și Cetatea de Baltă.

– aprilie 10

Ștefan Mailat, aflat în conflict cu Ioan Zápolya, primește asigurări de sprijin din partea lui Ștefan Lăcustă, în schimbul satelor din ținutul Cetății de Baltă.

1541

Georg von Reichersdorffer, notar al orașului Sibiu, secretar regal și consilier (din 1526) al lui Ferdinand I de Habsburg, în lucrarea *Chorographia Moldaviae* arată că Moldova „era un zid de apărare al creștinismului” și că „în această țară nimic nu lipsește din cele care ar putea folosi oamenilor”.

– octombrie

În urma hotărârii Dietei de la Debrețin, Transilvania devine un principat autonom sub suzeranitatea Porții, căreia îi plătește un tribut anual de 10 000 de florini. Acum, datorită politicii abile a călugărului George Martinuzzi, sunt alipite la Transilvania întreg Banatul (până la 1552), Partium (Satu Mare, Crasna, Solnocul de Mijloc, Solnocul din Afară, Bihorul, Zarandul, Aradul) și uneori Maramureșul, scaunele săsești și secuiești, unele comitate din Ungaria Superioară (Berg, Ugocsa și Szabolcs).

– octombrie 18

Solul lui Petru Rareș cere regiunei Isabella, văduva regelui Ioan Zápolya, restituirea cetăților Ciceu și Cetatea de Baltă, foste feude ale domnilor Moldovei.

1542

Turcii înființează raiaua Brăilei.
– Petru Rareș, în cea de-a doua domnie, reușește să includă, între hotarele Moldovei, și Rodna, cu

zona minieră adiacentă (*oppidum Rodnense, in limitibus terrae moldaviensis habitum*). Totodată, pierde posesiunile ardelene (cetățile Ciceu, Cetatea de Baltă și Ungurașul). Hotarele Moldovei din această domnie a lui Petru Rareș sunt conservate de domnii ce i-au urmat în scaun până în anul 1700.

1544

În vara acestui an cele două cetăți de dincolo de munți, Cetatea de Baltă și Ciceu, stăpânite de domnii Moldovei, au fost dărmate până la pământ.

1549

Descrierea Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești, a lui Anton Verancsics, oferă ample informații despre români: „Poporul care locuiește aceste pământuri în vremea noastră este acela al valahilor care își trage originea de la romani”. Despre regatul lui Burebista afirmă că a fost divizat „în două, și unii s-au numit daci, alții geți... Iar geți erau negreșit aceia care, acum [ca] moldoveni, se întind cu Istrul în răsărit până la Pontul Euxin. Iar davii, apoi dacii, azi se numesc transilvăneni și munteni, dintre care aceștia ajung la miazăzi până la Istru, iar aceia se îndreaptă către apus spre Ungaria și se întind până la Tisa, care era odinioară marginea întărită a Daciei...”

Cetăți medievale transilvane în viziunea lui Conrad von Weiss

1550

Georg von Reichersdorffer constată în scrierea sa *Chorographia Transilvaniae* că, pe lângă sași și unguri, românii sunt preponderenți în satele principatului. Referindu-se la activitatea comercială a Brașovului, spunea că orașul „este piața de schimb (*emporium*) a vecinilor și ca un fel de antrepozit comun pentru toate lucrurile. Aici aleargă secuii, românii, armenii și grecii și se aduc mărfuri turcești din Moldova și Țara Românească”.

1551, august 4

Ferdinand de Habsburg, în urma unui acord cu Ioan II Sigismund și regina Isabella, ia în stăpânire Transilvania, „*situs et locorum natura munitissimam*”. Generalul imperial Gian-Battista Castaldo bate, cu acest prilej, o monedă prin care se intitula *Daciae Restitutor*. El era autorul unui proiect de confederație a Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei cu scopul „apărării comune contra turcilor” (*ad communem contra turcas defensionem*).

1552, iulie 26

Cetățile Timișoara, Lipova, Șoimuș, Lugoj, Caransebeș, Nădlac, Cenad, Mehadia, Cuvin, Orșova, Panciovo sunt cucerite de turci și, odată cu ele, întreg Banatul intră, pentru un secol și jumătate, sub dominație otomană. Acum, pentru prima dată în istoria sa, Banatul este rupt în două. Câmpia Banatului până la Dunăre și Tisa, iar în nord o parte a Crișanei până la Criș, formează un pașalâc cu capitala la Timișoara. Părțile muntoase ale Banatului sunt anexate la Transilvania.

1553

Într-o conscripție din vremea lui Alexandru Lăpușneanu, domnitor al Moldovei între anii 1552–1561 și, respectiv, 1564–1568, sunt men-

ționate satele ce aparțineau de domeniul Ciceului, aflat în posesia domnilor moldoveni. Satele erau reunite în voievodate. Același document menționa, pentru acel an, următoarele nume de voievozi: Ioan Maxin, Andreica, Gheorghe Vele, Filip Pușca, Marian, Ioan Petrican. Acești voievozi erau subordonați pârălabului de Ciceu, reprezentantul domnului moldovean.

1556

Maramureșul este alipit la Ardeal.

1558

Imperiul Habsburgic împinge mult spre est frontiera pe un nou aliniament: sud Carei, vest Cehul Silvaniei, nord Baia Mare, sud-est Baia Spriei, vest Hust (astăzi, în Ucraina), est Muhacevo (sau Muncaci, astăzi, în Ucraina), ajungând la Poarta Someșului.

Alexandru Lăpușneanu

– mai

În urma campaniei lui Alexandru Lăpușneanu în Transilvania, feuda Cetatea de Baltă intră în stăpânirea domnului moldovean.

1560

Pentru a câștiga bunăvoința principelui ardelean Ioan II Sigismund, Alexandru Lăpușneanu, domnul Moldovei, renunță la posesiunile de dincolo de munți, Ciceul și Cetatea de Baltă.

1562, noiembrie 24

Cererea lui Despot Vodă (Ioan II, 1561–1563) adresată lui Ioan II Sigismund de a i se restitui posesiunile din Ardeal care au aparținut Moldovei este respinsă.

1564

Alexandru Lăpușneanu pierde moșiile pe care le avea în Transilvania, încheindu-se astfel stăpânirile voievozilor moldoveni peste munți.

– În *Descrierea Moldovei*, Antonio Maria Graziani afirmă că Valahia este locuită de daci și geți și că ei folosesc o limbă „nu prea deosebită de cea latină, adusă de colonii romani”.

1565

Italianul Giovan Andrea Gromo, care a locuit mulți ani la Brașov, în lucrarea *Compendio di tutto il regno posseduto dal re Giovanni Transilvano et di tutte le cose notabili d'esso*

regno numește Banatul Valachia Cisalpina și Valachia Citerior, spre deosebire de Valachia Transalpina (Țara Românească). Pentru Gromo, Banatul era, datorită elementului românesc majoritar, o „Valachie”, adică o Țară Românească. El spune că, în afară de români, în Transilvania trăiesc unguri, sași și secui. Limba românilor, după italieni, se cheamă *Romanza a romanescha*, iar românii se mărturisesc a fi coborâtori din colonii romani. În descrierea Transilvaniei, făcută între 1566 și 1567, arată că la Brașov „se adună toate popoarele învecinate ca într-un antrepozit de mărfuri, și se găsesc totdeauna turci, greci, moldoveni, munteni, secui și alte neamuri”.

1570, august 16

Între împăratul habsburgic Maximilian al II-lea și Ioan al II-lea Sigismund se semnează, la Speyer, un tratat prin care sunt cedate împăratului comitatele Bereg,

Ugocsa, Satu Mare și Szabolcs. Prin același tratat, Sigismund păstrează, în continuare, comitatele Bihor, Solnocul de Mijloc, Crasna, Maramureșul, precum și cetățile Oradea, Tășnad, Cehul Silvaniei și Hust.

1572–1574

Ioan Vodă cel Viteaz, domnul Moldovei, își exercită autoritatea pe ambele maluri ale Nistrului.

1574–1595

În timpul sultanului Murad al III-lea, vilaietul timișorean cuprindea sandjacul Timișoara, Ciana, Becicherec, Panciovo, Lipova, Moldova-Nouă, Orșova și, mai târziu, Lugoj-Caransebeș.

1583

Antonio Possevino, cunoscut misionar italian, descrie astfel Transilvania: „Întregă acea țară, care se va numi mai târziu Transilvania, după pădurile ce o aco-

peră, fu în vechime o parte foarte importantă a Daciei. De aceea, cu toate că această Dacie era mai mare decât se cuprindea în acel arc – arcul carpatic și Tisa – totuși Transilvania era partea cea mai nobilă, și chiar de aceea, ca fiind loc mai sigur, regii Daciei își aveau aici curtea și reședința lor”.

1587

La Wittenberg (Germania) este tipărită o broșură în care se descrie o călătorie de la Brașov în Moldova. În ea se precizează că, la Oituz, hotarul dintre Transilvania și Moldova trece pe linia de despărțire a apelor.

1593

Pentru stabilirea hotarului dintre Moldova și Transilvania, în zona Bistriței, s-a purtat o susținută corespondență între moldoveni și bistrițeni. „Pentru limitele dinspre Moldova încă s-au iscat certe, se arată într-un document de epocă, în urma cărora mai mulți munți situați dincolo de cumpăna apelor au ajuns sub controversă parte cu mănăstirea Moldovița, parte cu câmpulungenii. Cu mănăstirea Moldovița s-a ajuns la litigiu pentru munții: Vâlfa, Piciorul Bancului, Tunzerile, Stănișoara, Rusaia, Lala, Putredul, Obârșia Bistriței, jumătate din Lopadna și Piatra Iancului; iar cu câmpulungenii pentru: Păluta, Pănasuri, Suvărosul, jumătate din Suhardul, Perșa, Munciei Înșirai și Cucureasa”. Cu acest prilej s-a amintit de nefericitul episod din august 1412, când „reprezentantul juridicțiunii Bistrița pretindea întreg teritoriul până la Bistrița Aurie, invocând și prezentând două documente: un privilegiu din 1412 al voievodului transilvan Stibor și un privilegiu al regelui Sigismund, tot din 1412,

în care se zice că hotarul comunei săsești Iad se întinde până la apa Bistriței, deci această comună aparține districtului Bistriței, și teritoriul districtului s-ar întinde până în Bistrița Aurie. Dar râul Bistrița, de care se face amintire în ambele documente, este un râșor ce curge pe Valea Bârgăului, pe lângă Iad și prin orașul Bistrița, apoi se varsă în Șieu și cu acesta în Someș. Pe când Bistrița Aurie – se arată în document – este râul ce curge dincolo de cununa munților, pe la Dorna în Bucovina și, trecând în Moldova, se varsă în Siret. Cu toate acestea, bistrițenii s-au folosit de analogia numelui Bistrița și au încercat să-i înșele pe moldoveni“.

ȚĂRILE ROMÂNE SUB MIHAI VITEAZUL (1600)

Mihai Viteazul, de Gheorghe Tattarescu

1595

Mihai Viteazul (1593–1601), aflat la începutul anului în fruntea oastei muntene, intră în Chilia, Cetatea Albă, Tighina, iar către martie în Ismail și în cetatea Brăila. În Moldova, Aron Vodă (sau Aron Tiranul, 1591–1592; 1592–1595) readucea, în aceeași perioadă, Isaccea și Măcinul sub autoritatea sa.

– octombrie

Mihai Viteazul cucerește cetatea Giurgiului, refăcând lanțul românesc de apărare la Dunăre.

1596

Giovanni Botero intercalează o *Descriere a Transilvaniei* în lucrarea sa *Le relationi universali* (Benese) în care spune că sub numele de Dacia sunt cuprinse toate cele trei provincii românești care, „după limbă dovedesc că se trag din romani, pentru că păstrează limba latină, dar mai coruptă ca la italieni“.

– martie-noiembrie

Baba Novac, căpitan al lui Mihai Viteazul, arde Plevna și înaintează până la Sofia.

– aprilie

La Roma se poartă tratative între reprezentanții Austriei și Poloniei asupra Moldovei. Papa aprecia că „folosul de obște cere ca Moldova să rămână polonilor, iar Valahia transilvanului“ (adică lui Sigismund Báthory).

1597

O solie polonă sosită la Poarta Otomană prezenta o serie de revendicări: să i se restituie Moldova, să elibereze de sub tătari Tighina și Cetatea Albă. Se mai cerea retrocedarea Ismailului și Ciubărciului către Moldova.

1598, iunie 25

Într-un document al domnitorului moldovean Ieremia Movilă (1595–1600; 1600–1606) se amin-

tește că granița dintre Moldova și Transilvania o formau crestele Carpaților, așa cum era încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun și „fiindcă cursul apelor așa arată“.

1599, februarie 18

Sosește la Praga solia lui Sigismund Báthory cu scopul de a justifica în fața împăratului Rudolf al II-lea reîntoarcerea principelui în Transilvania și de a cere restituirea cetății Oradea.

– noiembrie 1

În urma bătăliei de la Șelimbăr (18/28 oct.), Mihai Viteazul intră biruitor (pe poarta Giorgiana) în Alba Iulia. Într-o scrisoare adresată împăratului Rudolf al II-lea, Mihai Viteazul îl informa că „la 1 noiembrie, în Ziua Tuturor Sfinților la romano-catolici, am luat în stăpânire Bălgradul, scaunul Crailor Ardealului“.

– noiembrie 8/18

Mihai Viteazul se stabilește la Alba Iulia. Cărmuirea sa în Ardeal durează 11 luni. Voievodul român se intitula, față de nobilimea din Ardeal și din orașe, „voievod al Țării Românești, consilier și locțiitor al împăratului pentru Ardeal, căpitan general al oștirilor imperiale pentru părțile din afara Ardealului, supuse lui“, iar față de ai lui, în hrisoavele slavone și chiar în scrisoarea către Ieremia Movilă, „Domn, din mila lui Dumnezeu, al Țării Românești și al Ardealului“. La numai 13 zile de la stabilirea sa la Alba Iulia, se întocmește *Catastihul Țării Ardealului de pre județe și vămile și ocnele* în care se consemnează întinderea stăpânirii sale în Ardeal. Această stăpânire cuprindea teritoriul Principatului transilvan (comitatele, districtele și scaunele săsești și secuiești), comitate și districte din părțile nord-vestice, din „Par-

Bătălia de la Călugăreni. Pictură de Theodor Aman

tium“ (Crasna, Solnocul de Mijloc, Maramureș, Hust, Zarand, o parte din Bihor și Satu Mare) și o parte a Banatului (Caransebeș, Lugoj, Lipova). După cum se poate observa, principele român avea în stăpânire aproape întreaga Transilvanie de azi, iar în partea de nord-vest chiar mai mult. La sud-vest, o mare parte a Banatului se afla, în a doua jumătate a sec. XVI, ocupată de turci.

Sec. XVII

În acest secol, „valahii joacă cel mai mare rol comercial în Macedonia. Ei merg până în târgurile din Moscova, Viena, Leipzig. Acest popor, devenind bogat, dobândește o mare îndemânare și renume în industrie“ (istoricul și diplomatul François Pouqueville, 1770–1838). „Mergând cu sonda și busola în mână, după noi încercări, unii întemeiază case comerciale la Napoli, Livorno, Genova, Sardinia, în Cadix, Sicilia și Malta. Iar alții se stabilesc la Veneția, Trieste, Ancona și Ragusa“ (*Ibidem*).

1600, ianuarie 11

Banul Mihalcea, conducătorul soliei lui Mihai Viteazul la curtea împăratului Rudolf al II-lea, cere recunoașterea domnului muntean drept principe al Transilvaniei, precum și restituirea cetăților Hust, Satu Mare și Oradea.

– ianuarie 26

Prin intermediul banului Mihalcea, Mihai Viteazul solicită lui Rudolf al II-lea „să-i lase Țara Românească și Țara Ardealului, să-i fie de moșie lui și cine se va ține din feciorii lui să le fie moșie“. În actele oficiale interne și externe se conturează, în primele luni ale anului, un nou mod de a gândi și interpreta noua realitate politică, în sensul că „Ardealul cu toate părțile sale“ a ajuns sub autoritatea sa, că „a luat această țară întreagă, cu toate hotarele ei“ prin forța armelor și înțelege s-o păstreze „cu toate drepturile regale, cu toate folosințele și cele apărținătoare ei“ (*Regnum hoc Transylvaniae armis in nostram redigissemus potestatem ... totum et omne jus regnum, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis*).

– februarie

În actul de danie a muntelui Baiul, redactat în limba română, Mihai Viteazul se intitula: „Io Mihai Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn a toată Țara Ardealului“.

– mai 10/20

Mihai Viteazul trece munții, pe Valea Trotușului, și alungă de pe tronul Moldovei pe Ieremia Movilă, realizând astfel **prima unire politică a celor trei Țări Române**.

– mai 27

Mihai Viteazul semnează actul prin care se intitula „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei“. „El vroia a-și croi o patrie mare pe cât ține pământul românesc – scria Nicolae Bălcescu – și norocul ajutându-l, în câteva luni, Ardealul, Moldova și o parte din Banat sunt unite cu Țara Românească. Rămăsese numai Timișoara, cu ținutul ei ce se afla sub turci, și Oradea Mare, cu părțile orientale ale Ungariei pe care el le cerea de la împărat cu dreptul ca ele să facă parte din Ardeal, precum ținuse și sub Sigismund Báthory. Aceste mici ținuturi dobândite, unitatea națională era completă“, conchide Bălcescu. Florian Aaron nota, la rândul său: „Unind pe toți românii într-un tot, restatornicind Dacia veche, Mihai a făcut o nație mare, demnă de a fi recunoscută de alte nații. Ca un Temistocle, se sili să-și dezrobească țara, să facă respectul statului românesc și să dea în mâna românilor puterea de a-și ține demnitatea lor“.

– mai 27/ iunie 6

După ce s-a stabilit la curtea domnească din Iași și a primit jurămintele de credință ale moldovenilor, Mihai Viteazul se

va intitula „Domn a toată Țara Românească și al Ardealului și al Țării Moldovei“. Istoricul domnului Gabriel Bethlen, Gaspar Bojtinus vedea în unificarea celor trei țări românești de către viteazul domn „*inevitabilis factorum lex*“ (împlinirea unei legi a destinului inevitabil). În momentul de apogeu al puterii sale, Mihai Viteazul cere împăratului Rudolf al II-lea Hustul și Chioarul cu ținuturile lor, cele cinci comitate (Bihorul și Solnocul de Mijloc, Maramureșul, Zarandul, Crasna cu cetățile și ținuturile lor), precum și „cetățile de pe margine, ce se vor slobozi din mâna păgânilor: Timișoara, Feleacul, Cenadul, Becicherecul, Panciovo, cu toate ținuturile câte sunt până la Dunăre“, cu alte cuvinte, întreg Banatul. Tot acum Mihai Viteazul bate o pecete solemnă ce conținea: în câmpul de sus, un vultur cu crucea în cioc – stema Țării Românești, în câmpul din mijloc, capul de bour – stema Moldovei, și în câmpul de jos, doi lei pe niște coline – stema Transilvaniei. De o parte și de alta a pecetei, pe întreaga suprafață, două figuri umane încoronate – probabil, domnitorul și fiul său, Nicolae Pătrașcu.

– iulie

Mihai Viteazul cere, prin intermediul comisarilor imperiali, împăratului Rudolf al II-lea ca „Maiestatea Sa să acorde pe veci lui Mihai voievodul și fiului său Transilvania, Moldova și Țara Românească“. Teritoriile românești erau revendicate în vechile hotare istorice, cu dreptul de moștenire „din fiu în fiu, indiferent de sex“, pentru Moldova și Țara Românească, și „din fiu în fiu“ pentru Transilvania, unde „ramurii feminine“, în cazul stingerii descendenței masculine,

ȚĂRI BALCANICE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA, PE O HARTĂ TURCEASCĂ

urma să-i rămână „pe veci” o seamă de ținuturi, printre care Făgărașul. Andrei Taranowski, trimisul neoficial al regelui Poloniei, menționa, la rândul-i, dorința voievodului român ca, după moartea sa, „Muntenia, Moldova și Țara Transilvaniei să le dea Măria Sa regele fiului său, Nicolae, și urmașilor lui de viță bărbătească”.

– septembrie 2/12

Împăratul Rudolf al II-lea i-a recunoscut lui Mihai Viteazul stăpânirea pe viață a Transilvaniei, cu același drept și pentru fiul său, a Țării Românești și a Moldovei, recunoaștere pe care voievodul n-a mai apucat s-o afle. Puternica personalitate a lui Mihai

Viteazul a trezit sentimente de admirație din partea istoricilor, cronicarilor și poeților din țările europene. Astfel, istoricul german J. Ch. Engel scria, în *Geschichte der Moldau und Walachez*: „Să aruncăm mai bine flori pe mormântul unui interes istoric universal. Și el ajută, și ajută puternic, să abată barbaria turcească de la celelalte părți ale Europei... Este datoria istoriei de a-i păstra memoria și de a-i vesti lauda”. Stavrinov, vistiernicul lui Mihai, îi închină viteazului domn poemul în versuri intitulat *Vitejiile prea piosului și prea viteazului Mihai Voievod*, în care autorul, contemporan cu viteazul domn, își exprima

astfel durerea la aflarea morții eroului: „Cade-se dar să-l plăngeți avuții și săracii, pietrele și lemnele se cade să verse șiroaie de lacrimi, că onoarea vitejilor a pierit. Cuvine-se ca, în toată Țara Românească, mici și mari să se îmbrace în haine negre și să plăngă pe Mihai, căci au pierdut pe Domnul lor, pe acel mare viteaz care îngrozea pe turci, pe acela de care se temeau și tremurau ca peștii turcii, tătarii, ungurii și polonii”. La rândul său, iezuitul Biseliu, contemporan și el cu Mihai Viteazul, nota că „foarte bine s-ar putea aplica lui Mihai Vodă vechea cântare de biruință a bisericii: «Lăudați și preamăriți pe toți ostașii lui în delaolaltă, iar mai presus de toți pe Mihai, ducele oștirii învingătoare»”.

1601–1603

Secretarul lui Sigismund al III-lea, Lawrin Piaseczyanski, călătorind dincolo de Nistru, întâlnește numeroase sate moldovenești și niciunul de slavi.

1602

Episcopul Naprágyi îi enumeră pe români alături de celelalte etnii ce trăiesc în Transilvania (*Inter hos sunt dispersi per totam provinciam Valachi*).

– În acest secol, comitatul Zaranului, care la nord se învecina cu comitatul Bihorului, la nord-vest cu cel al Bichișului, la vest cu comitatul Cenad, iar la sud cu comitatele Arad și Hunedoara, aparținea când Ardealului, când Ungariei. Carol al VI-lea, împăratul Ungariei, l-a alipit definitiv la Ardeal.

1606, mai

Între Radu Șerban, domnul Țării Românești, și Ștefan Bocskay, principele Transilvaniei, intervine o învoială de bună vecinătate pentru aplanarea tuturor incidentelor apărute în regiunea de hotar.

– iulie 23

Prin Tratatul de la Viena, împăratul Rudolf al II-lea recunoaște independența Transilvaniei sub conducerea principelui Ștefan Bocskay. Totodată, comitatele Bereg și Ugocsa, cetățile Tokay și Satu Mare intră în componența Transilvaniei.

– octombrie 3

La Brașov se reunește comisia mixtă munteano-transilvăneană pentru reglementarea problemelor de graniță.

1611, ianuarie 26

Gabriel Báthory, după ce ocupă Târgoviștea, se intitulează „principe al Transilvaniei și al Valahiei Transalpine”.

1613–1629

Domnia lui Gabriel Bethlen în Transilvania. Acesta a încercat, fără succes, să realizeze un regat al Daciei care să reunească Țara Românească, Moldova și Transilvania.

Gabriel Bethlen

Radu Șerban

1615, mai

Prin tratatul semnat la Tirnăvia, împăratul habsburg restituie Transilvaniei cetățile Hust, Chioar și Baia Mare.

1617, septembrie 26

Tratat de alianță, încheiat la Soroca, între Radu Mihnea și Gabriel Bethlen.

1619, mai 20

Prin tratatul semnat la Alba Iulia între domnul moldovean Gavril Movilă și principele transilvan Gabriel Bethlen se aplanau și se soluționau toate litigiile de frontieră dintre cele două țări.

1620

Italianul Giovanni-Battista Malti (Montalbanu), călătorind prin Moldova, menționează că aceste locuri sunt populate de „creștini de rit ortodox, având o limbă amestecată, cu cuvinte din latină, italiană și rusă”.

1621, octombrie 9

Prin semnarea păcii dintre Polonia și Imperiul Otoman, cetatea Hotinului este retrocedată Moldovei.

1622, ianuarie 7

Gabriel Bethlen, în urma păcii de la Mikulov, obține recunoașterea, din partea Curții de la Viena, a independenței Transilvaniei. Sunt anexate la Transilvania șapte co-

mitate din Partium și ducatele de Oppeln și Ratibor.

– La raiaua Ismailului a fost alipit și unghiul dintre Prut, Dunăre și limanul Cahulului. Ca urmare, limitele raiale ajungeau până aproape de Vadul lui Isac pe Prut.

1630

Petru Kaerius, din Amsterdam, tipărește o hartă pe care teritoriul românesc este prezentat ca un ansamblu de Dacii: *Descriptio Daciarum nec non Moesiarum*.

1645, august 12/22

Gheorghe Rákóczy, principele Transilvaniei, semnează un tratat de pace cu imperialii, primind câteva cetăți la vest de Tisa și Satu Mare.

– decembrie 6/16

Între Gheorghe Rákóczy și imperiali se semnează, la Linz, un tratat de pace prin care sunt reluate în stăpânirea principelui cele șapte comitate din Partium și Ungaria superioară (comitatele Satu Mare și Szabolcs).

1648

Prin Pacea Westfalică, încheiată în urma Războiului de 30 de Ani, și prin tratatele de la Osnabrück (aug.) și Münster (sept.), puterile europene (Franța, Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, Suedia) recunosc Transilvania ca stat suveran.

Mijlocul sec. XVII

Regiunea transnistreană, sub domnia lui Bogdan Hmelnițki, hatmanul cazacilor, era încorporată Ucrainei. La moartea hatmanului (1654), Ucraina se împarte în două regiuni, despărțite de Nipru. Cea aflată la dreapta fluviului se va afla sub suzeranitate turcească, iar cea din stânga – sub cea a Moscovei.

1656, martie 17/27

O solie diplomatică a domnului Moldovei, Gheorghe Ștefan (1653–1658), negociază un tratat cu țarul Aleksei Mihailovici al Rusiei. Art. 4 al acestui document prevedea: „Noi, împreună cu toți câți locuiesc în acea țară, mai rugăm pe Măria Ta pentru câteva cetăți care sunt hotarul țării noastre și pe care le țin acum păgânii sub cărmuirea lor. Cetățile acelea (Chilia, Cetatea Albă, Tighina, Hotin), să ne miluiești, Măria Ta, ca să fie iarăși în hotarul țării noastre și în stăpânirea noastră, precum au fost dintru început la domnii

Gheorghe Rákóczy

vechi, înainte de a le fi luat turcii, și să fie cu porunca Măriei Tale să punem oameni din țara noastră în acele cetăți, precum au fost și mai înainte”. Prin acest document se stabilea, pe Nistru, hotarul de răsarit al Moldovei (*jure haereditario*).

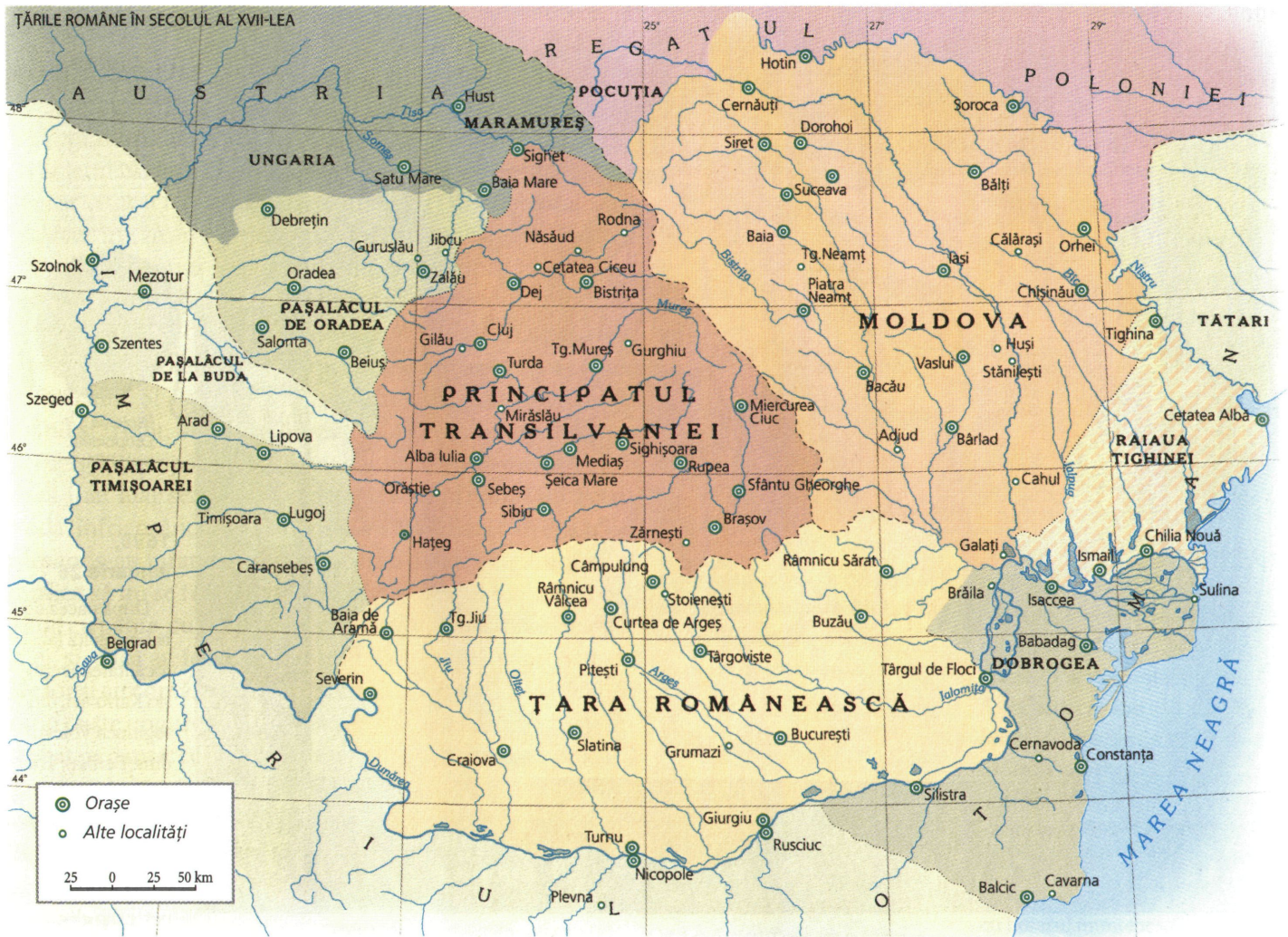
1659

Turcii reușesc să facă noi anexări în partea estică a Banatului (cetățile Lugoj, Caransebeș și Ineu cu ținuturile înconjurătoare).

1660, august 27

Oradea cade în mâinile otomanilor și, pentru o scurtă perioadă de timp, este transformată în pașalâc. Totodată, turcii ocupă Zarandul și Bihorul.

1672, octombrie 17

La Buczacz se semnează pacea dintre Imperiul Otoman și Polonia. Prin tratat, Podolia și Camenița sunt anexate de către Poartă, fapt ce a provocat Moldovei mari pagube.

1677

Miron Costin, în cronică sa, când vorbește despre Siret și Milcov, spune că Siretul „ne desparte de Muntenia mai jos de Focșani”, iar „Milcovul, de la cuvântul slav Mialkocsi («micime»), este un râu și mai mic și acesta curge din munții ungurești până la Siret și aici ne desparte de țările Munteniei, dar îndată urmează însuși Siretul

ca graniță”. Cronicarul moldovean afirmă că Sighetul, scaunul Maramureșului, „are până astăzi pecetea cu capul de zimbriu, întocmai ca Moldova”.

1681, februarie 11

În urma păcii de la Radzin dintre ruși și turci, Gheorghe Duca, domnul Moldovei, primește, la 25 iunie, în calitate de hatman, partea de apus a Ucrainei, așa-numita Ucraină Moldovenească. Drept urmare, hotarul dinspre răsărit al Moldovei se mută de la Nistru la Nipru. În componența acestui teritoriu intrau o serie de orașe precum: Nimirov, Tihanâna, Rașcov și Sobotov. Gheorghe Duca întărește ceta-

tea Kanev de pe malul Niprului.

„Pentru credința față de turci (a lui Gh. Duca – n.a.), dându-i domnia țării, spun cronicarii moldoveni, încă i-au mai dat turcii și Ucraina, țara căzăcească, sub ascultarea lui”. Domnul moldovean este considerat ca primul colonizator al ținuturilor de dincolo de Nistru, colonizare concepută de turci drept o stavilă în fața invaziei tătarilor.

1683

Pe harta întocmită de Filippus Claverius, teritoriul vechii Dacii este împărțit în *Dacia Mediteranea que Gepida* (Transilvania), *Dacia Ripensis* (Banat), *Dacia Alpestris* (Moldova și Țara Românească).

1684

Într-un document din acest an se arată că Oradea (Varadinum) este o cetate de graniță între Ardeal și Ungaria (împreună cu satul Feketeho-Negru).

1685

Miron Costin scrie *De neamul moldovenilor, din ce Țară au eșit strămoșii lor*, în care subliniază unitatea poporului român (moldoveni, munteni și transilvăneni) și demonstrează originea lui latină.

– aprilie

Proiectele de tratate, având ca scop intrarea trupelor imperiale în Transilvania, aduse de

Diploma
Leopoldină
din 1691

**1699,
ianuarie 26**

După pacea de la Karlowitz (azi localitatea Sremski Karlovici, din regiunea Voievođina, Serbia), Transilvania, cu districtele Lugojului, Caransebeșului, Almajului, cu o parte din clisură, Lipova, Cenadu-

iezuitul Aristide Dunod, prevăd reluarea de către Transilvania a bunelor relații cu împăratul de la Viena. Reprezentanții Transilvaniei cer cu această ocazie cetățile ocupate de turci: Oradea, Lugoj, Caransebeș, Ineu și Lipova.

1686, iunie 18/28

Prin Tratatul de pace de la Viena, numit Hallerian, semnat între împăratul Leopold I și Mihai Apafy, Transilvania iese de sub suzeranitatea turcilor și, având statut de principat autonom, recunoaște protecția împăratului Leopold I (până în 1918). Cu acest prilej, austriecii răpesc Transilvaniei bazinul Sighetului din Maramureșul de la sud de Tisa,

împingând frontiera spre sud pe aliniamentul: crestele munților Gutâiului și Călimanului, est Șomcuța Mare, sud Borșa.

1688, mai 9

Cetățile Chioar, Hust, Gurghiu și Brașov sunt cedate habsburgilor.

1690–1728

Friedrich Schwanz von Springfels, căpitan în armata habsburgică, vorbește despre originea acestui neam [al românilor – n.a.] și de unde vine numele de român.

1691

Contele Marsigli, călătorind pe Dunăre, întâlnește pe malul drept al Dunării, între Porțile de Fier și

Vidin, o populație care vorbea „rumunește“.

– decembrie 4

Diploma Leopoldină, adoptată de Curtea de la Viena, reglementează raporturile cu Transilvania. Prin acest document se recunoaște statutul de autonomie, în cadrul Imperiului Habsburgic, al Transilvaniei. Tot acum sunt încorporate Transilvaniei regiunile apusene „Partium“ (Maramureșul, Satu Mare, Crasna, Solnocul de Mijloc, Bihorul, Zaranđul, Aradul, cu părți din Ugocsa, Szabolcs, Hajdu, Békés, Cenad), precum și părțile recucerite de la turci până la acea dată din Banat (Caransebeș, Lugoj, Orșova).

Vechi, Canija, Becse și Becicherec, trec în stăpânirea Imperiului Habsburgic, iar restul din Banatul timișan rămâne sub turci. Francisc Grisellini, în *Istoria Banatului Timișan*, aduce informații deosebit de importante privind Banatul Timișan de după congresul de la Karlowitz. „Acest ținut luat în cea mai mare extensiune a sa se întinde dinspre apus, de unde este întretăiat de Tisa, spre răsărit, până la Porțile de Fier. Peste Orșova, de la ultima parte a lanțului muntos inclusiv, care îl desparte de Valachia, spre miez-noapte și miez-zi frontierele sunt desemnate de Murăș și Dunăre, după cum sunt și în ziua de azi“.

SECOLUL XVIII

Hotarul dintre Moldova și Transilvania se afla pe „cumpăna apelor“, pe o linie imaginară ce despărțea bazinul hidrografic al Bistriței de cele ale Mureșului și Someșului. În județul Neamț, hotarul trecea mai la apus de „cumpăna apelor“. Acest fapt reiese dintr-un pasaj din *Letopisețul Țării Moldovei* în care este redată fuga lui Petru Rareș spre cetatea Ciceului. Domnul moldovean, după un popas în preajma mănăstirii Bistrița, pornește spre apus. „Și intrând în munte, într-adânc, fără drum, fără povață, au dat la strâmtori ca acelea de nu era nici de cal, nici de pedestru, ci i-au căutat a lăsa calul. Și așa șase zile învăluindu-se prin munte, flămând și trudit, au nimerit la un pârâu ce cura spre săcui. Și mergând pe pârâu în jos, au dat peste niște pescari cari, dacă i-au luat seama, cu dragoste l-au primit. Iară Petru Vodă, înfricoșându-se de dâșii, s-au speriat, iară ei, cu jurământ s-au jurat înaintea lui, cumu-i vor fi cu dreptate și nimica să nu se teamă... Și l-au dus la otacul lor și l-au ospătat cu pâine, cu pește fript, ospăț pescăresc, de ce-au avut și ei, și, dacă au înserat, l-au îmbrăcat cu haine proaste de ale lor și cu comănac pe cap, și de aici l-au scos la Ardeal. Și fiind oaste ungurească tocmită de straje la margini, i-au întrebat pe dâșii: ce oameni sunteți? Ei au zis: suntem pescari, și așa au trecut prin straja ungurească, și nimenea nu l-au cunoscut“, încheie cronicarul. Comunele Bilbor, Borsec, Tulgheș și Bicazul Ardelean aparțineau Moldovei.

Sec. XVIII

După distrugerea de către albanezi a vestitului centru al vieții economice și spirituale al aromânilor (românilor) din Macedonia, Moscopole, aceștia au emigrat în Serbia vecină în zona Toplița (Niș, Krauje, Leskovač, Piro, Prukuplje), precum și la Belgrad sau Novi-Sad. În partea de sud a văii Timocului, între râurile Morava și Isker, trăiesc „șoptii“, cunoscuți și sub numele de „torlaci“, o populație care și-a păstrat portul popular românesc specific. Congresul de la San Stefano, reunind și reprezentanți ai Imperiului Otoman și ai Imperiului Rus, convocat la 3 martie 1878, atribuie Bulgariei întreaga regiune unde trăiau „șoptii“. În partea vestică a Pindului exista Confederația

Comunelor Aromâne, cu capitala la Seracu, ce cuprindea 42 de așezări. Confederația, ce avea statut de autoadministrare, se compunea din 7 500 de familii. Primele școli românești din comunele din Peninsula Balcanică au fost create la Târnovo (1864), apoi la Perivole, comuna natală a renumitului artist George Vraca (1896–1964), apoi la Veria, așezarea în care s-a născut savantul Elie Carafoli (1901–1983), unul dintre pionierii aerodinamicii, dar și academicianul George Murnu (1868–1957), apoi în alte peste 100 de comune din spațiul balcanic, contribuind la redeschiderea sentimentului național-cultural românesc. Au urmat școlile secundare: liceul român din Bitolia (1880) unde a învățat artistul Ion

TRANSILVANIA DUPĂ O HARTĂ DE EPOCĂ

Manolescu, școala comercială din Salonic, gimnaziile românești din Ianina (Epir) și din Grebena etc. Toate aceste școli au fost frecventate de „copiii de valahi“.

1701–1702

Se creează, în acești ani, de-a lungul râurilor Mureș și Tisa, un confiniu militar (graniță). Acest confiniu a fost împărțit în două districte: al Mureșului, cu sediul la Arad, și al Tisei, cu reședința la Seghedin.

1703, octombrie 3/14

Se revizuieste granița dintre Moldova și Polonia. Cu acest prilej, teritoriul ocupat de poloni este restituit Moldovei. Delegatul polon la negocieri, Martin Chometowski, recunoaște oficial că „*Inter nos et Valachiam ipse Deus flumine Tyra dislimitavit*“.

1704, aprilie 26

În hotărnicia munților Căpățânenilor (jud. Argeș) întâlnim delimitarea graniței dintre Țara Românească și Ardeal: „pre plaiul pripoarelor și pe scoatele râului, pe piscul Mircii Voievod în sus până la hotarul unguresc“.

– iulie 3

Un document cu această dată confirmă că râul Sirețel era granița dintre Țara Românească și Moldova. În document (o hotărnicie a satului Gârbești) se spunea: „Iară în lung este hotarul din capul hotarului de sus, de unde se împreună cu hotarul Mirăieștilor la Puțul Baciului, până peste Siret de lovește în Sirețel, de se împreună cu hotarul muntenesc“.

1706, mai 25

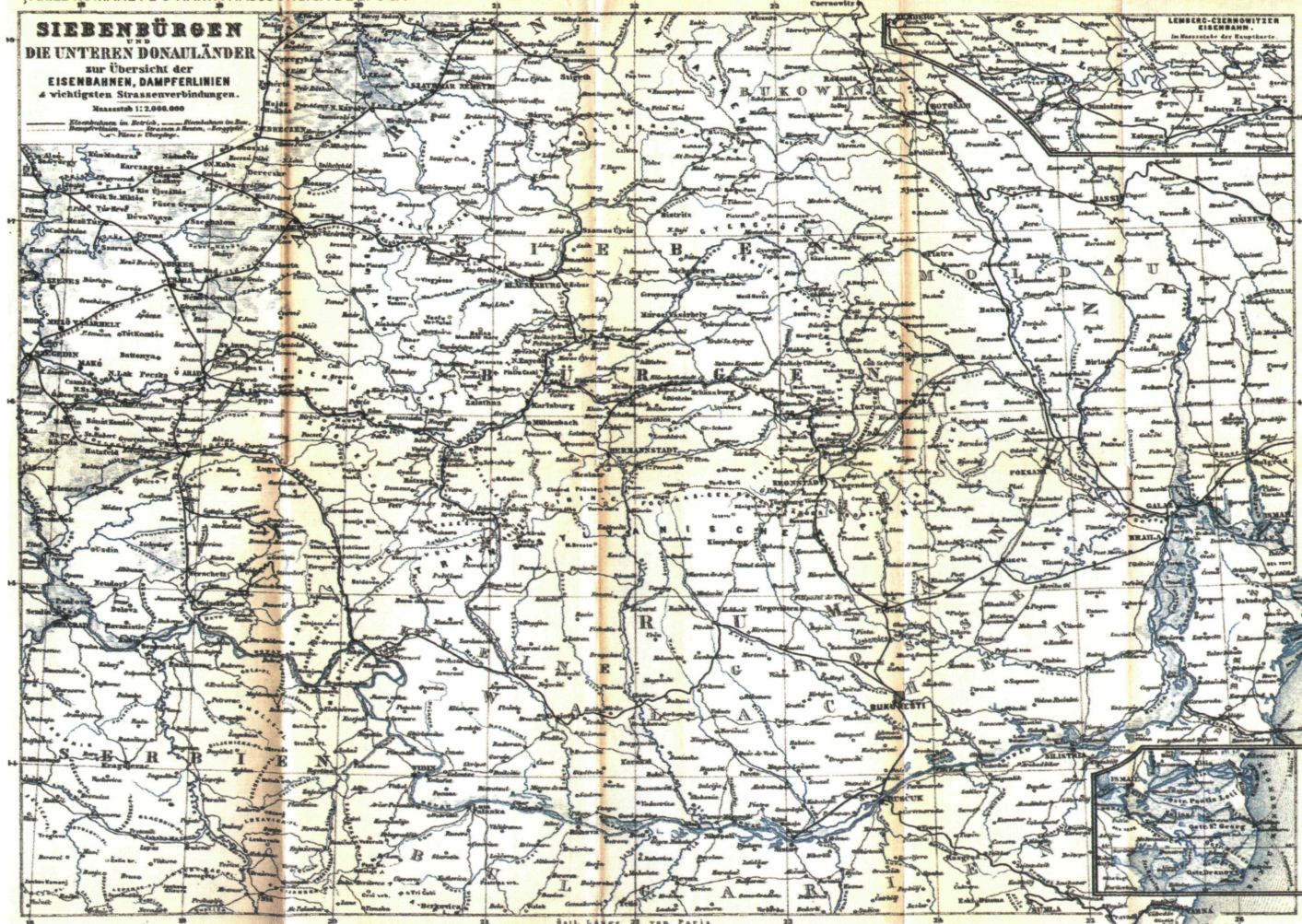
La Focșani s-a încheiat un tratat ce stabilea hotarul dintre Moldova și Țara Românească. Acest tratat este singurul act oficial cunoscut care menționează că „hotarul țării pe unde au fost de veac, pe acolo trebuie să stea ..., iar Sirețelul, de l-au mutat cineva din matca lui, trebuie să-l dea iar pe unde au fost, iar de este vreo gâlceavă pentru mori, să se tocmească ca să nu mai fie gâlceavă, nici despre o parte, nici despre alta“.

1708, noiembrie 23

Mihai Racoviță, domnul Moldovei (aflat la cea de-a doua domnie, 1707–1709), acceptă rec-

ȚĂRILE ROMÂNE PE O HARTĂ HABSBURGICĂ DE EPOCĂ

tificarea hotarului dintre Țara Românească și Moldova în dreptul mănăstirii Măxineni. După cum menționează cartea domnească dată de Mihai Racoviță, egumenul mănăstirii „ce este peste Siretu, de ceaia parte, în Țara Românească”, într-o jalbă către domnul Moldovei, arată că apa Siretului și-a îndreptat cursul către zidurile mănăstirii. Ca urmare a acestei situații, malul pe care se afla edificiul se surpă și apa a ajuns „supt mănăstire, de iaste numai să se pornească să cază” și astfel „să se risipească sfânta mănăstire”. Pentru remedierea situației, este necesară îndepărtarea „unui cot, ce iaste drept împotriva mănăstirii de locul țării

noastre (al) Moldovei, care cot iaste de dă în Siret” și îi schimbă cursul îndreptându-l spre mănăstire. Domnul Moldovei apreciază că prin acceptarea rugăminții egumenului mănăstirii „puțină pagubă se face (curții) țării pentru acea bucuța de loc, acel cot, care s-au și măsurat” având „o sută și cinzeci de prăjini de pogon”. Ca bun creștin, Racoviță consideră că „stricându-se acea mănăstire, ce este făcută cu multă cheltuială, iaste mai (mare) pagubă” decât pierderea micii suprafețe de teren. În concluzie, „au dat domnia mea voe egumenului de la acea sfântă mănăstire de la Măxineni să pue să tae acel cot să drepteze apa într-

altă parte, ca să scape acea sfântă mănăstire de acea primejdie”.

1711, aprilie 13/24

Prin Tratatul de alianță dintre Moldova și Imperiul Țarist, semnat la Luck, se prevedea ca Nistrul să fie hotar între cele două state, iar Bugeacul, cu cetățile, să fie al Moldovei. Art. 11 al tratatului stipula: „Hotarele Principatului Moldovei, după drepturile sale antice, sunt acelea ce se descriu de râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot teritoriul Bugeacului, Dunărea, Muntenia, marele ducat al Transilvaniei și cu teritoriul Poloniei, după delimitarea făcută”. Iar art. 12 preci-

za: „Cetățile Principatului Moldovei și orașele, și oricare alte locuri întărite, să fie păzite și prevăzute cu garnizoane domnești sau, cu învoirea domnului, după nevoie, de ale Măriei noastre Țarul”.

1713

În urma pierderii cetății Camenița, turcii ocupă Hotinul, transformându-l în raia la care se trec 100 de sate și târgurile Lipcani, Briceni și Sulița Nouă. Ultimul pârca-lab al Hotinului pare a fi Pătrașcu, vel-căpitan, care ocupă, în iunie 1712, această funcție. De-a lungul anilor următori, ținutul Hotinului a trecut succesiv, pentru perioade scurte de timp, fie în stăpânirea

rușilor, fie în cea a turcilor. Ținutul avea ca limită de nord satul Serafi-nești, cobora spre sud și cuprindea și zona Cernăuților până la Prut.

1714, 24 mai

Un document de cancelarie din Moldova cu această dată menționează „Țara Moldova de dincolo de Nistru”. Acest lucru a fost posibil și ca urmare a procesului de colonizare a Transnistriei cu moldoveni în timpul domniei lui Dimitrie Cantemir (1710–1711).

1716

„Basarabia era odată a treia parte a Moldovei, afirmă Dimitrie Cantemir în lucrarea *Descrierea Moldovei*, pe care o încheie în acest an. Tot pământul ei este șes, n-are dealuri, nici codri, se adapă numai cu lalpugul, care curge neconținut. Basarabia se împarte azi în patru ținuturi: al Bugeacului și Akker-manului, al Chiliei și Ismailului”.

1718, iulie 10/21

Se semnează, la Passarowitz, tratatul de pace dintre imperiile habsburgic și otoman, tratat ce prevedea însemnate pierderi teritoriale pentru Țara Românească. Banatul Olteniei (Oltenia) sau Valahia Mică, cuprinzând județele Mehedinți, Gorj, Vâlcea, Romanai și Dolj, trec, până la 1739, sub stăpânirea austriacă. La fel și Banatul timișan, care este organizat ca provincie sub conducere militară imperială. Noul teritoriu anexat de austrieci avea hotarul pe „râul Olt, luându-și apele din Transilvania până la locul unde și le varsă în Dunăre, iar de acolo, pe lângă malurile Dunării spre Orșova, până la locul din părțile unde râul Timiș se varsă în Dunăre – acolo să se tragă hotar, așa precum înainte se țineau hotarele prin părțile râului Mureș”. Banatul, această veche

Domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir

provincie românească, va sta timp de 200 de ani ocupat de imperiali, fiind un ținut de colonizare pentru sârbi și germani.

1732

Prin rescriptul din acest an, împăratul habsburg hotără ca județele Maramureș, Arad și jumătatea vestică a județului Zarand să revină Ungariei. Județele Crasna, Solnocul de Mijloc, regiunea Chioarului, părțile răsăritene ale județului Zarand, prin același rescript, rămân încorporate Transilvaniei. Această delimitare teritorială rămâne în vigoare până în 1867.

1735–1802

Abatele iezuit François Xavier de Fellar, în urma unei călătorii în Ungaria și Transilvania, observă în Maramureș „cete de ruteni și români”. Românii, spune abatele, vorbesc o limbă „care seamănă mult cu limba italiană” și susțin că sunt „o colonie romană, ceea ce este foarte cu putință”.

1736, ianuarie 10

Într-un document elaborat de domnitorul Grigore II Ghica (în timpul celei de-a doua domnii moldovene, 1735–1739), hotarul dintre Moldova și Transilvania era astfel descris: „și împreunându-

se acolo (comisia de delimitare a frontierei – n.a.) în vârful muntelui și au socotit că cu dreptate este să ție ungurii părțile muntelui de către țara lor, după cum se scurge apele spre țara ungurească. Iar vrâncenii iarăși să ție de acolo din vârful muntelui după cum se scurgeau apele spre țara Moldovei, precum au dat sama ca și mai înainte, din veci, așa au ținut”.

1739, septembrie 5

Deputații stărilor din Rusia recunosc, printr-un acord, independența Moldovei sub ocrotire rusească.

– septembrie 18

Se semnează, la Belgrad, tratatul de pace ruso-austro-turc care pune capăt războiului din 1735–1739. Prin acest document (art. 4) imperialii retrocedează Oltenia Țării Românești, dar mențin sub ocupație Banatul („Banatul Timișoarei va rămâne sub stăpânirea Preaînălțatului împărat al Austriei în întregime, până la hotarele Austriei, cu excepția totuși a acestui mic șes care e așezat în partea opusă Orșovei și e despărțit de o parte prin râul Cerna și de alta de Dunăre”). Belgradul, insula Orșovei, împreună cu fortăreața aflată pe ea, reveneau turcilor.

Grigore Ghica

1740

În zona răsăriteană, dintre Nipru și Bug, aflată sub suzeranitatea Moscovei, românii aveau, în cadrul armatei rusești, un corp de oaste separat, aflat sub comanda prințului Cantemir, nepotul lui Dimitrie Cantemir. Orașul Elisavetgrad, Kirovogradul de mai târziu, este construit de români. Această regiune purta pe hărțile rusești numele de „Podolia turcească”. În momentul instaurării puterii rusești, aici exista o administrație românească. Capitala Podoliei a fost fixată de ruși la Socola (oraș întemeiat de românii coloniști din Socola, suburbia Iașului), nume care a fost schimbat mai târziu în Voznesensk. Podolia, controlată de ruși din punct de vedere administrativ, a fost împărțită în patru județe. Sunt construite de ruși, cu colaborarea românilor, cetăți de apărare pe malurile Nistrului împotriva turcilor, precum și orașul Odessa (un cartier al orașului este numit și astăzi Moldovanca).

1741, martie 2

La Constantinopol se încheie o convenție specială între Imperiul Otoman și Austria, prin care se reglementa litigiul izvorât din aplicarea tratatului de pace din 1739. Convenția prevedea la art. 3: „Au existat numeroase îndoeli asupra art. V din tratatul de pace, îndoeli care au trebuit clarificate după conferința ținută pentru determinarea limitelor vechii Orșovei care, conform acestei convenții, trebuie să aparțină Sublimei Porți; și iată ce s-a stabilit de comun acord. S-a constituit o hartă topografică pe care au fost trasate liniile după care au fost determinate granițele vechii Orșovei și ale câmpiei din fața Fortului Insulei. Înainte de a ajunge la această câmpie, linia de separare se curbează,

pentru a se apropia de Cerna, care curge prin câmpie, până la locul unde râul face un cot; și de acolo până la locul marcat pe harta noului Canal, pentru a deturna apele râului. Tot spațiul mărginit de această linie va aparține vechii Orșovei, iar în spatele orașului, noul Canal, ce se întinde până la Dunăre, va servi drept graniță. Conform acestei reguli, comisarii celor două Puteri vor putea, fără piedici și fără contestări, să determine granițele, fie ale Orșovei, fie ale câmpiei din fața acesteia." Articolul V al tratatului are următorul conținut: „Insula, fortăreața Orșo-

vei și Fortul Sf. Elisabeta vor aparține, în starea în care sunt acum, Imperiului Otoman. Banatul de Timișoara va aparține în întregime Împăratului Românilor până la granițele Valahiei, cu excepția acestei mici câmpii din fața Insulei Orșovei, care este mărginită pe de o parte de râul Cerna, care vine din Mehadia, de cealaltă parte de Dunăre și de un râu care mărginește Valahia Austriacă și, în sfârșit, de primele înălțimi (podșuri) ale Banatului de vis-à-vis de Orșova, pe toată distanța dintre aceste înălțimi și Dunăre; această câmpie va rămâne în posesia Imperiului

Otoman, cu condiția ca, dacă turcii reușesc să deturneze toate apele Cernei pentru a le dirija înapoi și alături de vechea Orșovă, atunci vechea Orșovă, care acum se învecinează cu această câmpie, fără a-i cuprinde teritoriul, să aparțină Porții Otomane, dar se înțelege că aceasta nu o va putea fortifica niciodată. Se acordă Porții un termen de un an pentru a deturna apele Cernei, pentru că la expirarea acestui termen ea să-și piardă toate drepturile asupra vechii Orșove, care va rămâne în posesia Împăratului Românilor. Fortificațiile Mehadiiei, care, conform limitelor

pe care tocmai le-am stabilit, trebuie să aparțină Împăratului, vor fi demolate fără întârziere de turci și nu vor fi niciodată reconstruite în viitor de către cei din Imperiu". Porțiunea de câmpie care rămânea în posesia turcilor cuprindea așezările Pecenișca, Bârza, Topleț, Coramnic, Furfura, Jupanec și Băile Calde de la Mehadia. Apele de turnate ale Cernei urmau să se verse în Dunăre pe la Dălboca. Într-o scrisoare către contele Königsegg, comandantul trupelor austriece din Oltenia, împăratul Carol al VI-lea numea Orșova „cheia țărilor Orientului".

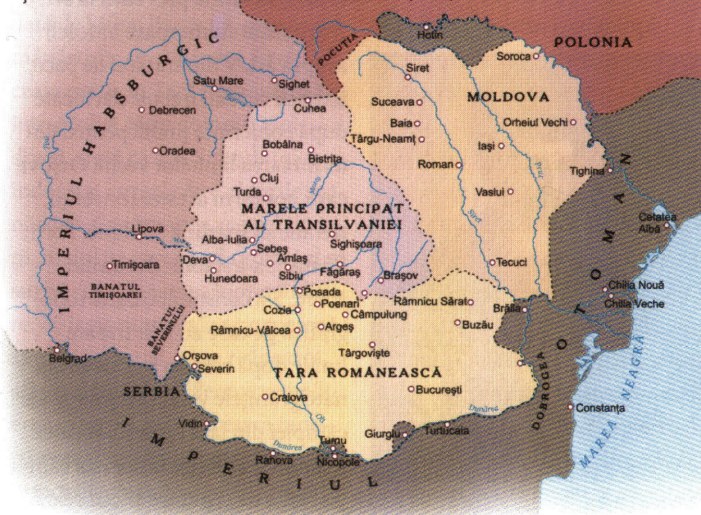
TĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA KARLOWITZ (1699). 1699-1718

TĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA PASSAROWITZ (1718). 1718-1739

TĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA BELGRAD (1739). 1739-1774

TĂRILE ROMÂNE DUPĂ TRATATUL DE LA KUCIUK-KAINARGI (1774). 1774-1812

1751, septembrie 29

Prin ordin imperial, districtele Timișoara, Cenad, Ceacova, Becicherec de-a lungul Tisei, Vârșeț, Lipova, Lugoj-Făget și Caransebeș trec sub administrația civilă austriacă, iar Panciova, Palanca și Mehadia, la care se adaugă și 23 de sate ale Caransebeșului, sub administrație militară.

1755

Hotarul dintre Țara Românească și Moldova, existent de secole pe apa Sirețului, este menționat expres într-un document din acest an. „Căci locul acela este în marginea Țării Muntenesti, se arată în document, unde desparte Sirețului hotarul amândoror țărilor...”

1765, noiembrie 2

Împărăteasa Maria Tereza (1740–1780) acordă Transilvaniei statutul de „Mare Principat”, fapt ce sublinia caracterul de totală independență a acestui teritoriu față de Ungaria.

1766

În timpul domniei lui Alexandru Scarlat Ghica (1766–1768), muntele

Aratoti, din fostul județ al Săcuiei, azi Prahova, era hotarul dintre Țara Românească și Ardeal.

1770

În tratatul *Scriere gheograficească ce s-au tipărit în Rosăie* se vorbește despre Țara de Jos (cu 12 ținuturi) (Țara Românească – n.a.), de Țara de Sus (cu 7 ținuturi) (Moldova – n.a.); este menționată Basarabia, ce „mai de mult a fost de Țara Moldovii ca a tria parte a aceștii țări”, cu 4 ținuturi: Bugeac, Akkerman (Cetatea Albă), Chilia și Smil (Ismail).

1772

Austria anexează Galiția.

1773

Cea mai veche statistică efectuată în gubernia Ecaterinoslav, dintre Nipru și Bug, asupra românilor transnistreni îi numește pe aceștia „națiunea valahă”, numărând 1 265 de bărbați și 1 206 femei, pe profesii.

1774

Are loc prima știrbire a integrității Bucovinei. Austrieii reușesc

s-o câștige, prin trădarea baronului Franz Maria Thugut, ambasadorul austriac la Istanbul. Diplomatul l-a cumpărat cu 1 000 de galbeni pe Iacovachi Rizo, socru lui Grigore III Ghica, domnitorul Moldovei. Rizo era capucheaia domnului la Înalta Poartă. „Atențiile” lui Thugut nu s-au oprit însă aici. El mituiește doi diplomați turci: pe

Ismail Raif Bey (ministru de externe din acea vreme), căruia îi dăruiește un cuțit lung de aur cu teacă aurită, împodobită cu briliante și cu un ceas încastat în ea, și pe comisarul însărcinat cu trasarea frontierei, Mehmet Tahir Aga, acestuia dându-i o mie de galbeni. Cu sume mai mici sunt mituiți și alți funcționari turci de grade inferioare. Austrieii reușesc astfel să răpească o fâșie de pământ moldovenesc cu o suprafață de 10 000 km², cuprinzând ținutul Cernăuților și cea mai mare și mai bogată parte din ținutul Sucevei, cu însăși cetatea de scaun, cu episcopia ortodoxă de la Rădăuți, cu centrele de cultură românească și remarcabilele monumente de artă din epoca de aur a Moldovei – mănăstirile Putna, Voroneț, Arbore, Sucevița, Moldovița, Dragomirna – și orașul Cernăuți. Sub pretextul deschiderii unui drum între Galiția și Transilvania, austrieii „așezu pajurele pe unde le convenea”. Noua linie de demarcație pornea de la granița Transilvaniei, de la râul Tesna, ajungând până în apropierea Hotinului și incluzând localitățile Căndricani, Ustulcani, Capu-Codrului, Suceava, Siret și Cernăuți.

– Savantul german Johannes Thunmann (1746–1778), într-o lucrare apărută la Leipzig, arată că „vlahii de dincolo de Dunăre sunt un popor mare și numeros și compun jumătate din populația Traciei și trei sferturi din cea a Macedoniei și Thesaliei. Și în Albania, remarcă autorul, locuiesc mulți aromâni. Vorbesc același grai ca și frații lor de dincolo (la nord – n.a.) de Dunăre, însă amestecat cu multe cuvinte grecești... De 750 de ani sunt cunoscuți sub numele de vlahi... și se numesc ei însuși rumani sau rumuni”.

– iulie 10/21

Prin tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, art. XVI, „Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți întreaga Basarabie cu Akkermanul (Cetatea Albă), Chilia, Ismailul, cu târgurile și cu satele și tot ceea ce cuprinde această provincie, după cum îi restituie și fortăreața Bender. Tot astfel, Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți cele două principate ale Valahiei și Moldovei, cu toate fortărețele, orașele, târgurile, satele și cu tot ce cuprind ele...” În art. XXIV se stipula că „trupele imperiale ale Rusiei se vor retrage în interval de două luni din Moldova și vor trece pe malul stâng al Nistrului”.

1775, martie 4

Viena cotopește întreaga Bucovina. Noua graniță începea din punctul Tesna Împutiță, de la hotarul cu Transilvania, și trecea pe la Vatra Dornei (cedată austrieilor), apoi ajungea la confluența râului Dorna Neagră cu Bistrița, Pietrele Doamnei de pe muntele Rarău, satele Stulpicani, Capul Codrului, Liteni (toate anexate de Austria), râul Siret, în continuare pe la sud-est de Suceava, Calafindești, Siret, Noua Suliță, apoi către nord până

Grigore III Ghica

la Nistru, 30 km amonte de Hotin, de unde își continua drumul în aval pe Nistru. Domnul Moldovei Grigore III Ghica s-a împotrivit înstrăinării provinciei, aducând documente „très authentiques” despre drepturile Moldovei asupra Bucovinei. Curtea de la Viena susținea că Bucovina ar fi aparținut Pocuției, pe care Austria o ocupase în 1772 și, în plus, că avea nevoie de acest teritoriu, pentru a asigura legătura între Transilvania și sudul Poloniei. Grigore III Ghica a plătit cu viața faptul că a apărut integritatea Moldovei, fiind ucis de turci în 1777.

– aprilie 26/mai 7

În urma convenției dintre turci și austrieci, Moldova septentrională, până la râurile Răchitna, Sucevița, Molna și Siret, este alipită, sub numele de Bucovina, la Imperiul Habsburgic.

1776, iulie 2

La Palamutka (Balamutca), localitate aflată pe malul Nistrului, la nord de Cernăuți, se semnează o convenție de delimitare a frontierei dintre imperiile habsburgic și otoman. La stabilirea graniței pe teren, austriecii se retrag din 59 de sate (38 din ținutul Sucevei, 12 din cel al Cernăuților și, din toate cele, 9 din

raiaua Hotinului), rămânând în posesiunea a 278 de localități (orașele Siret, Suceava și Cernăuți, fostele ocoale domnești Câmpulung pe Ceremuș sau Câmpulung Rusesc și Câmpulung Moldovenesc, cu satele aparținătoare acestora) cu un areal de 10 441 km² și cu o populație de peste 70 000 de oameni, dintre care 55 485 români (77,33%), 16 265 ruteni (22,67%). Karl Ritter von Schmedes scria: „Cea mai veche populație a Bucovinei o constituie moldovenii. Abia la sfârșitul secolului XVIII încep să pătrundă aici huțanii și, mai târziu, rutenii, precum și alte etnii. Moldovenii sunt populația principală a Bucovinei”. În *Historische Beschreibung* (1780) un ofițer din anturajul generalului austriac Spleny notează: „Locuitorii Bucovinei sunt descendenții coloniștilor romani, ca și cei din restul Moldovei”, iar Bernhard von Jenisch, secretarul Curții Aulice de Război a Austriei și renumit orientalist, consemna că „numărul rutenilor este mai puțin considerabil decât cel al moldovenilor”. Într-un manual de geografie din 1870, Ignatius de Luca spunea că „moldovenii (românii) formează populația principală a Bucovinei”. Între Nistru și Prut, hotarul pornea de la Onut, pe Nistru, și urma cursul pârâului Negru pentru a trece, la valea Răchitnei care se vărsa în

Stema Moldovei

Prut, în localitatea Sulița Nouă. Delimitarea dinspre Moldova începea la Mamornița-Tureni, pe Prut, și despărțea satele Lucavița de Buda pentru a ajunge în valea Molniței, care se varsă, între Ițcani și Burdujeni, în Suceava. De aici frontiera trecea în valea Moldovei, la sud de Gura Humorului și Câmpulung, și mai departe în valea Bistriței și a Colbului până la triplex confinium de la Muntele Roșu.

1779

Apare postum lucrarea lui Martin Felmer (1720–1767), istoric sas, preot și profesor la Sibiu, intitulată *Primae Liniae M. Principatus Transylvaniae Historiam Antiqui Medii et Recentiaris Aevi exhibentes et illustrantes*, în care, pentru prima dată într-o lucrare cu caracter științific, dă teritoriului locuit de români numele de România.

– Banatul este împărțit în comitatele Timiș, Torontal și Caraș, încorporate în Ungaria. Rămâne supus Consiliului de Război de la Viena numai teritoriul confiniumului militar bănățean, care era format în partea sudică din trei comitate de-a lungul Dunării, la care se adaugă, în 1873, din comitatul Caraș, 14 comune împreună cu orașul Caransebeș.

cca 1780

N. Iorga menționează existența din acest an a unei hărți „a Țării Românești până la munți în sus, iar, la Vest, până dincolo de Glavacioc și Călniște, având și Bulgaria până mai jos de Varna, Dobrogea toată și partea de deasupra Gurilor Dunării și a țărmului nordic al Mării Negre până dincolo de golful Murteza și de localitatea Burnas, lăsând să se întrevadă la nord-est un colț din limanul de la vărsarea Nistrului, cu însemnarea Akkerman (Cetatea Albă)”.

1780

Banatul, Crișana și Maramureșul, vechi pământuri românești, sunt încorporate în Ungaria.

– H.C. Schütz folosește, în harta sa, toponimul Bucovina pentru teritoriul smuls, cu câțiva ani înainte, de către Imperiul Habsburgic din trupul Moldovei.

1781

Logofătul Neculai Rosetti delimitează hotarul Moldovei de la Bugeac astfel: „De la Bender purcede hotarul ce desparte locul Hotărnicenilor și merge tot pe troian până la Beștiman, fără a fi alte semne hotarul, iar de la Beștiman mai gios din malul Hindikiului unde s-au făcut movilă, am purces spre miază-zi de la o vâlcea până în deal, și acolo este o moviliță veche, și aceea s-a socotit hotar, și de acolo am purces în gios pe muchea dealului peste coada unei văi și peste drumul ce merge la Tigheciu și la Codru, și tot în gios costia și cam alătura cu drumul s-au făcut movila Ursul drept în deal, și de acolo tot în gios dealul alătura cu drumul Tigheciului este o movilă veche ce i zic Bastenkial, și s-au socotit hotar. Și de acolo tot în gios muchea pe un drum nu prea bătut până ni-am întâlnit cu alt drum ce vine dinspre soare-răsare, și între drumuri am făcut movila Bugeac hotar. Și de acolo tot în gios pe acel drumușor muchea printre văi, până în fundul văii ce i zic Algăra, și am făcut movila Algăra din gios de drum. Și de acolo lăsând drumul și apucând în gios podișul până am dat în drumul ce vine de la Tigheci și merge la Ialpugul și am făcut movila Vitan și tot în gios dealul, și prin Valea Ulmenilor și în dealul deasupra Ulmenilor am făcut movila Ulmenilor, și tot în gios până la Valea Adâncă și s-a

HARTA POLITICĂ ȘI ETNICĂ A IMPERIULUI HABSBURGIC ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

făcut movila Valea Adâncă în deal. Și de acolo tot cam la deal până în muchea dealului Tălmaciului și s-au făcut movila Tălmaciului. Și de acolo costișa cam în gios pe la două izvoare din costișe și până la muchea dealului în drumul ce vine de la Tigheci și merge în gios și am făcut movila Deliilor în marginea drumului. Și de acolo am mers tot cam în gios prin valea Verdeșănilor pe din gios de o fântână ce i zic Tătarii, fântâna lui Oteaz-bey. Și de acolo în gios muchea până ne-am suit în deal și am făcut movila Gomana. Și de acolo tot în gios până în muchea dealului între Șasa și între Iscani și am

făcut movila Șasa în deal. Și de acolo prin o vale și prin un drum la deal și cam în gios până am trecut Valea Ițcanilor și am făcut movila Ițcanilor. Și tot în gios pe deasupra unui deal mare ce-i zic Kalținul și s-au făcut movila Kalținului. Și de acolo prin valea Kargașilor și pe podiș, până drumul ce vine de la Leca și s-au făcut movila lângă drum, și de acolo la deal prin valea Strășineților până în dealul Macsinelor și în deal s-au făcut movila Macsinelor și de acolo tot cam în gios și la deal asupra Lărgei și în muchea dealului am făcut movila pe Ghimolo. Și de acolo am purces tot cam în gios

podușul pe drum până am ajuns la o movilă veche ce-i zic movila Burlei, și acea movilă este în marginea drumului din sus de drum, și s-au socotit să fie hotar. Și acea movilă are 3 săpături într-însa. Și de acolo tot drumul în gios până unde se pornește drumul în Larga, și din gios de drum în costișă am făcut movila Lărgei. Și tot la vale pe drum până la matca Lărgei și din sus de satul Tatarulă am făcut movila în malul apei Lărgei Boșianului. După harta lui Constantin Rigas (1757–1798), hotarul Bugeacului dinspre ținutul Chișinăului pornea de la Orac-Mârza, ceva mai la apus de obârșia râului

Valea Strâmbă, unde se întâlneau ținuturile Fălciu și Chișinău cu Tătarii, trece spre răsărit pe la Caracuză, pe sub Farlădan, pe la Cara-Mârza ce rămâne în Moldova, se ridică spre nord până atinge cursul Bâcului și urmărește această apă până la vărsare. Pornea de la Bender, urma un timp cursul Bâcului, cădea apoi pe al Botnei, apoi prin o linie dreaptă la Călmățuiul care se varsă în Prut.

– Apare manualul umanistului ungar Losontzy István intitulat *Harmas Kis Tükör (Tripla oglindă mică)* în care se afirmă că Țara Ardealului, cu care Ungaria se în-

vecina la răsărit, „se numea cândva Dacia de Mijloc”. Autorul, referindu-se la venirea ungurilor în acest spațiu, observa că „regii unguri l-au stăpânit prin voievozi ai Ardealului”.

1786

Apare *Lexiconul geografic al Ungariei* de Karabinszky, în care sunt menționate localitățile din Ungaria populate de români. Autorul le prezintă ca fiind „sate românești”. Acestea sunt: Nyr-Adony (Szabolcs), sat românesc, Almasch (Bereg), două sate românești, Batonnya (Csanád), sat iliro-român, Dorwas (Bihor), sat românesc, Nagy-Kalló (Szabolcs), târg locuit de unguri, români și ruteni, Méhkerek (Bihor), sat românesc, Sarond (Bihor), sat românesc, Wekerd (Bihor), sat românesc, Peterd (Bihor), sat românesc.

– august 6

Printr-un înalt rescript imperial, se dispune încetarea perioadei de administrație militară austriacă a Bucovinei și încorporarea ei ca al 19-lea cerc (Kreis) în Galiția,

condusă de un *Kreishauptmann* numit de guvernatorul din Lvov.

1791, mai 10

Divanul Țării Românești cere celor două delegații (austriacă și rusească), reunite în preliminarile păcii de la Șistov, restabilirea graniței cu Imperiul Otoman pe talvegul Dunării și desființarea raialelor de pe malul românesc.

– iulie 24

În urma păcii de la Șistov dintre Austria și Imperiul Otoman,

încep operațiunile de delimitare a frontierei dintre Transilvania și Moldova. Delimitarea începe de la locul unde se unesc hotarele Transilvaniei, ale Moldovei și ale Țării Românești (locul de întâlnire a celor două picioare ale munților Gurghiuului și Garul), merge spre râul Zăbala, muntele Areșoaiei, râul Putna, pârâul Paltin și muntele Clăbucul. În jud. Bacău: de la râul Cașin la muntele Coarnele, râul Oituz, Slănic, munții Șandru Mare, Șandru Mic, râul Troțuș și muntele Tarhaos. În jud. Neamț: de la muntele Bolohanuș la pârâul Anța, râul Bicaz, pârâul Bistrița, un picior al muntelui Cencerei, la pârâul Prisăcarul, muntele Albiile și Țibleșul Mic. În jud. Suceava: de la pârâul Crăstișarul, râul Neagra Secuiască, muntele Păltiniș, muntele Călimanul, râul Neagra Șarului și la vârful muntelui Petrile Roșii. Prin art. IV al tratatului, domnul Țării Românești, Mihail Șutu (la a doua domnie în Țara Românească, în 1791–1793) și împăratul Austriei se angajau să apere hotarul cu Ardealul. În ciuda acestei clauze, au fost înstrăinate din pământul Munteniei aproximativ 20 000 ha („De la râul Balul până la vârful Voineagului”). Austria se obliga să evacueze teritoriile ocupate din Țara Românească și Moldova. Printr-o convenție separată, Poarta ceda Austriei orașul Orșova, frontiera fiind stabilită pe râul Cerna.

– decembrie 29 – 1792, 9 ianuarie

Prin semnarea, la Iași, a tratatului ruso-turc, Imperiul Otoman recuperează Țările Române. Art. III al respectivului document stabilea hotarul dintre Moldova și Rusia: „...Nistrul va forma linia de demarcație între Sublima Poartă și Imperiul Rusiei, astfel încât întreterul teritoriu care se află pe malul

drept al Nistrului va fi restituit Sublimei Porți și va rămâne pe veci sub stăpânirea sa absolută și incontestabilă; dimpotrivă, tot teritoriul care se află pe malul stâng al aceluiași fluviu va rămâne sub stăpânirea absolută și incontestabilă a Imperiului Rus”.

Prin acest tratat, Rusia înglobează Transnistria. Sudul Transnistriei va lua numele de oblastia Oceacovului, cu capitala la Socola, nume împrumutat de la Socola (periferia Iașului).

1792

Prin tratat, Imperiul țarist își extinde stăpânirea asupra Ucrai-

nei Hanului, obligându-i pe tătari să se retragă în Crimeea. În anul următor, la inițiativa contelui Panin, în spațiul Transnistriei meridionale este pus în mișcare un plan de colonizare a teritoriului cu populație din Moldova, fapt care contribuie, pentru un timp, ca provincia să se numească Moldova Nouă. Prințul moldovean Deleanu-Scarlat Cantacuzino și boierul Scarlat Sturza au acceptat propunerea împărătesei Ecaterina a II-a și au primit pământuri în acest spațiu. După anexarea Basarabiei, în 1812, Scarlat Sturza va deveni primul guvernator al provinciei.

1792, septembrie 3/14

Act de delimitare a graniței dintre Austria și Imperiul Otoman, prin care se fixează hotarele Moldovei și ale Transilvaniei.

1794

James Dallaway (1763–1834) teolog englez, afirmă în volumul *Călătoriile prin Banat, Transilvania și Țara Românească* că populația majoritară din aceste teritorii este „scoborâtoare din coloniștii lui Traian, ei încă își zic români”.

1796

În *Descrierea geografică a Ungariei*, apărută la Buda, A. Vály

prezintă următoarele localități ca fiind populate de români sau de români și alte etnii: Batonya, sat unguresc-sârbesc-românesc în județul Csanád; Darvas, sat românesc-unguresc în jud. Bihor; Nyir Adonyj, sat unguresc-românesc în jud. Szabolcs; Bedö, Bedevola, sat românesc; Srokad-Kereszkor, sat unguresc-românesc; Köröszakál, sat românesc-unguresc; Mihkerék, sat românesc; Mezö Peterd, sat românesc; Zsaka, sat românesc-unguresc, toate în jud. Bihor; Porcsalma, sat românesc-unguresc în jud. Satu-Mare; Vekerd, sat românesc; Vertes, sat unguresc-românesc; Sáránd, sat românesc în jud. Bihor.

SECOLUL XIX

François Pouqueville, consul francez la Ianina, remarcă într-o lucrare publicată în 1820: „Deoarece soartă nu putea fi una fericită pentru acești oameni întreprinzători, megalo-vlahii din Călărași, Săracu, Meșovo și Zagar s-au văzut siliți, timp de jumătate de secol, din 1760 până în zilele noastre, să se împrăstie pe piețele Mediteranei...” Consulul francez Esprit-Marie Cousinery releva aceeași realitate, specificând că românii din Macedonia „și-au păstrat nu numai caracterul lor național și numele de români, dar încă și mândria, și curajul strămoșilor lor”.

Episod din războiul ruso-turc (reconstituire)

Începutul sec. XIX

Hotarul dintre Țara Românească și Moldova, după ce apele Sirețelului au trecut, în timp, pe brațul de la răsărit, era format de o linie convențională care urma albia secată. C. C. Giurescu, într-o lucrare consacrată graniței munteano-moldovene de la începutul secolului XIX, arată că hotarul „dinspre est, de la Dunăre, e format de Siret, de la vărsarea lui până la nord-est de satul Blehani. De aici începe o linie convențională care merge în direcția generală spre nord-vest-vest, cu multe sinuozități”.

1802, septembrie 12

Se emit firmane ale Porții privind reglementarea relațiilor cu Țara Românească și Moldova. Ele prevăd retrocedarea către Țara Românească și Moldova a teritoriilor răpite în silnicie, în regiunea raialelor Giurgiu, Brăila, Chilia, Hotin.

1804–1810

Colonelul englez William Martin Leake, în urma călătoriei în Peninsula Balcanică, nota că limba vorbită în orașele valahe din Pind diferă într-o măsură nesemnificativă de cea vorbită în Țara Românească și conține multe cuvinte de origine latină.

1806, toamna

Izbucnește un nou război ruso-turc. În această conjunctură, raia-tele turcești Ismail, Akkerman, Bender și Hotin sunt din nou alipite Moldovei, nu și Bucovina, care este acum în hotarele istorice din vremea voievozilor din secolele XV și XVI, dar sub stăpânirea Imperiului Habsburgic.

1808

Divanul Moldovei, cu ajutorul autorităților, face un recensământ în patru orașe din Basarabia. Rezultatul este următorul: Tighina (cu Lipcani) – din 331 familii, 169 sunt românești, 101 evreiești, 52 rusești, 9 armene; Cetatea Albă – din 334 familii, 168 sunt românești, 132 armene, 18 evreiești și 16 de refugiați sârbi; Chilia – din 478 de familii, 393 erau românești, 58 lipoveni, 27 evreiești, supuși

ruși; Hotin – din 648 de familii, 297 erau românești, 340 evreiești și 11 armene.

– Încheierea întrevederii de la Erfurt dintre Napoleon I și Aleksandru I prin semnarea unei convenții prin care împăratul Franței consimte ca Rusia să anexeze Moldova și Țara Românească.

1811, noiembrie

Turcii consimt, în urma tratativelor de la Giurgiu, să cedeze Rusiei Basarabia până la Prut, fără partea sudică, cu Cetatea Albă, Ismail și Chilia.

1812

Juristul rus A.N. Egunov (1824–1897) afirmă în *Memoriile Comitetului de statistică al Basarabiei*, tom III, că „până la anexarea sa la Imperiul Rus în 1812, Basarabia era supusă aceluiași regim de guvernare ca

Moldova, din care făcea parte. Prin urmare, nici istoria, nici documentele istorice asupra Basarabiei nu pot să nu vorbească despre Moldova. Astfel, este imposibil a vorbi despre administrația Basarabiei, până la anexarea sa la Rusia, fără a vorbi de Divanul Moldovei căruia îi era subordonată Basarabia. În Basarabia nu există domeniu să nu aibă documente emise de Divanul Moldovei”.

mai 16/28

Se semnează, la București, la Hanul lui Manuc, pacea ruso-turcă care pune capăt războiului dintre cele două imperii desfășurat între 1806 și 1812. La tratativele purtate, țarul Aleksandru I, reprezentat de generalul M. I. Kutuzov, comandantul trupelor rusești de pe teatrul de operațiuni dunărene, a cerut ca Sublima Poartă să accepte cedarea, către Imperiul țarist, a teritoriului Moldovei până la Siret și gurile Dunării. Turcii nu acceptă această variantă și, la rândul lor, propun ca teritoriul cedat Rusiei să fie cel cuprins între Prut și Nistru, fără Bugeac, care va rămâne în stăpânirea Porții. Tratatul, în art. IV, stipula că: „Prutul, din punctul unde acest râu pătrunde în Moldova, până la confluența lui cu Dunărea, apoi începând din acest loc, malul stâng al acestui din urmă

Hanul lui Manuc

fluviu până la Chilia și la vărsarea sa în Marea Neagră, va forma hotarul celor două imperii... Sublima Poartă renunță la toate drepturile sale pe teritoriul situat pe malul stâng al Prutului și îl cedează curții imperiale a Rusiei, împreună cu

toate fortărețele, orașele și locuințele care se găsesc acolo, precum și jumătate din râul Prut, care formează frontiera dintre cele două imperii". Articolul V prevedea: „Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează și restituie Sublimei

Porți otomane partea din Moldova care este situată pe malul drept al Prutului, precum și Marea și Mica Valahie, cu toate fortărețele în starea lor actuală, orașele, târgurile, satele, așezările de orice fel și tot ce cuprind aceste provincii, împre-

ună cu insulele de pe Dunăre..." Tratatul anexa la Imperiul țarist județele Soroca, Orhei și Lăpușna, Hotârnicieni, Codru, Grinceni și o mare parte din județul Iași cu cetățile Hotin și Bender, teritoriu asupra căruia niciodată în istorie nu și-a exercitat stăpânirea. La Gurile Dunării frontiera dintre cele două imperii era stabilită pe brațul Chilia (Canalul Oceacov). Tratatul mai prevedea ca boierii care nu vor să trăiască în continuare sub ocupație rusească pot să-și vândă moșiile. Prin acest tratat, Poarta ceda Rusiei un teritoriu care, în realitate, nu-i aparținea, pentru că Poarta nu a fost niciodată suverană asupra Țărilor Române. Astfel, Rusia devine complice la violarea unui tratat de drept internațional, prin anexarea unui teritoriu ce nu s-a aflat niciodată în stăpânirea Înaltei Porți. Ca urmare a acestei situații, aranjamentul dintre cele două state este lovit de nulitate. Tratatul nu face nicio referire la Insula Șerpilor. Basarabia și Transilvania se vor bucura până în 1828 de autonomie locală în cadrul Imperiului Rus. După 1829, cele două regiuni vor fi supuse unui puternic proces de colonizare cu populații de alte naționalități. În acest proces de rusificare masivă a provinciilor, românii din zonă sunt strămutați în alte regiuni ale vastului Imperiu Rus. Vorbind despre anexarea Basarabiei, Friedrich Engels preciza: „Dacă pentru cuceririle Ecaterinei șovinismul rus mai găsește unele pretexte – nu vreau să spun de justificare, ci de scuză –, pentru cuceririle lui Aleksandru nu poate fi vorba de așa ceva. Finlanda este finlandeză și suedeză, Basarabia – românească, iar Polonia Congresului – poloneză. Aici nici vorbă nu poate fi de unirea unor neamuri, înrudite, risipite, care poartă toate numele de ruși, aici avem de a face

pur și simplu cu o cucerire prin forță a unor teritorii străine, pur și simplu cu un jaf". Mihai Eminescu, peste ani, spune: „În curgerea unui veac moldovenii din Bucovina s-au deprins cu stăpânirea nemțească și astăzi ei se simt alipiți cu credință și strâns legați de Curtea din Viena. Bucovina a rămas însă o țară românească, o parte din Moldova... Lauda pentru că s-a păstrat românitatea Bucovinei nu se cuvine însă numai moldovenilor; și Curtea de la Viena e părtaşă la dânsa... Cu totul altă e soarta moldovenilor căzuți sub stăpânirea provoslavnicului Țar al tuturor rușilor. Pe când cei 200 000 de români din Bucovina formează un mic centru pentru dezvoltarea vieții românești, milionul de români din așa-numita Basarabie rusească este deschegat și ținut cu sila departe de poporul românesc. Rusia nu se mulțumește de a fi luat o parte mare și frumoasă din vatra Moldovei, nu se mulțumește de a fi călcat peste granița firească a pământului românesc, ci

voiește să-și ia și sufletele ce se află pe pământ și să mistuiască o parte din poporul român". Au anexat 45 630 km², față de 38 230 km² rămași, acest teritoriu reprezentând doar 40% din Țara Moldovei ale cărei frontiere însuși Imperiul țarist le recunoscuse prin tratatul semnat la Luck de Petru cel Mare și de Dimitrie Cantemir.

1816

Daniil (Dimitrie) Philippide (1770–1833), istoric grec stabilit în Țara Românească (profesor la Academia Domnească din București), publică, la Leipzig, prima lucrare de istorie veche a țărilor române, *Istoria României și Geografia României* (într-un singur volum). În această lucrare învățatul grec delimitează teritoriul locuit de români între Nistru, Tisa, Dunăre și Marea Neagră. În volum, autorul menționează numele teritoriilor ce compun România și anume: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova, Orșova, Maramureșul, Banatul și Transilvania.

1817

Este confirmat acordul încheiat la Constantinopol între ruși și turci prin care o parte a deltei Dunării, până la brațul Sulina, este cedată Rusiei.

1818

La propunerea mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, orașul Chișinău este declarat centru administrativ al Basarabiei.

1819–1859

Alecru Russo, în *Cântare României*, dorea înfăptuirea unei Români cu hotarele pe Tisa și Nistru, vast teritoriu ce îngloba Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banatul.

1826, septembrie 25/octombrie 7

Imperiile otoman și țarist semnează, la Akkerman, o convenție explicativă și complementară a tratatului de pace încheiat, în 1812, la București, prin care Poarta se

angaja să respecte privilegiile Principatelor Române. Prin convenție, brațul Sulina al Dunării este atribuit Rusiei țariste.

1827

Într-o carte de judecată din acest an se menționează, referitor la hotarul dintre Țara Românească și Moldova, că „aceste două scrisori mai dau încă o dovadă că locul ce trebuie să cuprindă Hulubeștii și Ciofreștii în lat din hotarul Tomceștilor, până drept locul unde se îndrumază hotarul muntenesc, adică acolo unde cade Sirețelul în apa Siretului, unde este satul Corbul din Țara Românească și Crângenii sau Golășenii în Țara Moldovei". Într-o mărturie a lui Andronache Donici, din același secol, se specifică că moșia Crângeni trebuie să-și aibă întruparea din matca Siretului vechi, „numit acum Sirețel, ce este hotar al Țării Muntenestei".

1828

Istoricul A.F. Veltman (1800–1870), în *Nacertanie drevnei istorii Bessarabii* (*Schiță a istoriei vechi a Basarabiei, Moscova*), afirmă la rândul său că „istoria Basarabiei nu mai necesită studii speciale; ea este legată de Istoria Moldovei și a Țării Românești și de soarta voievozilor lor".

1829

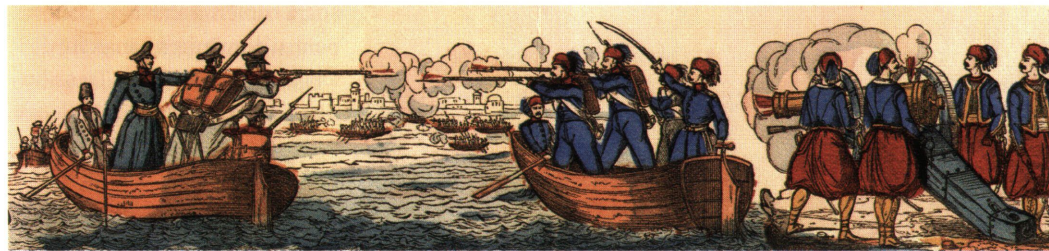
Apar *Cererile ce ar fi putut face Valachia și Moldavia la un congres de prinți creștini pentru siguranța lor cea din afară și statornicire cea din lăuntru*.

„Pont 1. Valachia și Moldavia să se împreune și să se facă amândouă un prințipat.

2. Hotarele acestui prințipat să fie despre Turchia, Dunărea; despre Rusia, Prutul și despre Austria, munții Carpați.

Scenă din războiul ruso-turc (reconstituire)

3. Cetățile carele sunt dincoace de Dunărea, pe pământul Valahiei, adică Brăila, Giurgiu și Turnu, or să se dărâme de tot până la temelii, or să rămâie supt stăpânirea acestui prințipat, dimpreună cu tot coprinsul și locuitorii lor.

4. Ostroavele Dunărei cele lăcuite de rumâni să rămâie asemenea tot supt stăpânirea acestui prințipat...

5. Prințipatu acestor întrupate provincii să fie de sine și neatârnat de Turchia."

– septembrie 2/14

În urma războiului ruso-turc din 1828–1829, se încheie la Adrianopol (azi, Edirne), între cele două imperii, un tratat de pace. Documentul respectiv prevedea desființarea raialelor turcești de pe malul stâng al Dunării (cetățile Turnu, Giurgiu și Brăila) și alipirea lor la Țara Românească împreună cu ostroavele ce aparțineau de acest mal. Rusia devine stăpână (art. 3) pe brațul Sf. Gheorghe, anexând Delta Dunării și Insula Șerpilor. Hotarul sudic al țărilor române este fixat pe talvegul Dunării.

1830, martie 29–octombrie 8

O comisie mixtă formată din reprezentanții Rusiei, ai Imperiului Otoman, ai Moldovei și ai Țării Românești trasează granița dintre Poartă și Țările Române. S-a încheiat și un protocol care stabilea că din locul de unde brațul Sf. Gheorghe se desparte de brațul Sulina, pe

o distanță de două ore spre sud, nu erau îngăduite așezări, în afara posturilor de carantină. Fostele raiale Brăila, Giurgiu și Turnu, împreună cu 30 de ostroave ale Dunării, sunt efectiv și definitiv încorporate Țării Românești, iar lațul Brateș, Moldovei.

1834

O altă statistică a oficialităților rusești arată că în gubernia Cherson locuiesc 75 000 de români transnistreni, în gubernia Ecaterinoslav – 9 878, în gubernia Podolia – 7 429.

1837

Florian Aaron publică, în tipografia lui I. Heliade Rădulescu, scrierea *Idee repede de istoria Prințipatului Țării Românești* în care legendarul voievod Mihai Viteazul era astfel prezentat: „El era eroul, era idolul lor, era viața și fericirea lor, rumânul care făcea cât toți rumânii. Sub comanda lui, rumânii cu armele

în mână dezvoltară o putere destoinică de a supune pe vrăjmași, destoinică de a trage admirarea și lauda celorlalte nații; vrednică de numele și sângele ce-l purta în vinele lor și de drepturile ce dorea să dobândească. Acestea era vremile cele eroice ale rumânilor. Geniul lui Mihai croia, și rumânii puind în lucrare făceau minuni. Vrând pe toți rumânii într-un tot, făcu o nație mare, vrednică de recunoașterea altor nații, destoinică de a se apăra și în stare de a se civiliza. Aceasta era vremea cea mai slăvită pentru rumâni, era o epohă care prevestea pentru dânsa un veac de aur. Încă puțin și rumânii s-ar fi fericit. Împrejurările, soarta, nenorocirea a precum zilele acestui om mare înainte de a întemeia puterea aceasta nouă a rumânilor. Următorii lui sau nu moșteniră duhul lui cel mare sau nu putură a urma pe drumul cel croit de dânsul. Unirea și statul rumânilor trecu ca un vis, nația rumânească iar se tăie în părți, ru-

mânii iar căzură sub puteri streine sau deosebite, și vremile cele grele mai dinainte iar se întoarseră. În necazurile, suferirile și durerile lor strigară multă vreme: «Mihai și mântuiește!» Dar Mihai nu mai era!"

– Este redactat documentul *Despre politica Țării Românești față de Polonia*, în care se spune:

„...Dar ce ar putea să facă muntelui singuri și la ce ar duce rezistența lor? Pentru a opri și a înfrunta armatele austriece e nevoie de mai mult decât de Valahia, e nevoie de Transilvania, Moldova, Basarabia, Bucovina, într-un cuvânt e nevoie ca toate aceste cinci provincii împreună, care au toate aceeași limbă, aceeași religie, aceleași obiceiuri, provincii ce odinioară formau un singur tot, să poată fi adunate și conduse împotriva dușmanului, reamintindu-le trecutului lor comun și făcându-le să-și întrevadă un același viitor, într-o singură mare patrie..."

1838

Emisarul polonez Waronicz remarca, într-un raport adresat principelui Czaratoryski: „Idea reunirii tuturor rumânilor sub un singur sceptru ocupă toate mințile. Această idee este puternic întreținută de valahii din Transilvania..."

Alegorie reprezentând tratatul de pace ruso-turc

1839

Felix Colson, secretar politic al lui Ion Cămpineanu, în volumul *Despre starea prezentă și viitorul principatelor Moldova și Muntenia*, face o prezentare a românilor: „Un popor uitat până în zilele noastre ca o oază în deșert”, iar despre românii transilvăneni că „sunt români și nutresc speranța că se vor uni cu frații lor din Moldo-Valahia. Ideea unirii este pe zi ce trece tot mai puternică”.

– Raoul Perrin (în lucrarea *Coup d'oeil sur la Valachie et la Moldavie*) evidențiază că „interesele celor două principate sunt colective și sunt atâtea raporturi în origine, e atâtea paritate în putere, atâtea afinitate în moravuri, atâtea unitate în acțiune, încât a trata despre unul e a vorbi de celălalt, fără a fi în eroare față de exactitate și adevăr”.

1843

Apare scrierea lui Wesselényi Miklós intitulată *Despre românism*.

„...În actuala epocă a naționalităților evolute și pe cale de evoluare, spune autorul, spiritul înalt al sentimentului național a inspirat și neamurile și națiunile de origine și limbă valahă. Aceste neamuri, care își trag originea și limba, în mare parte, de la marea gintă a Romei, oricât de dejosite și umilite prin apăsare și stărcire de-a lungul veacurilor, nu și-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam de aproape 7 milioane, care își are originea sa, o limbă a sa, ba chiar aceleași datini și fel de a fi, și care locuiește o porțiune de pământ a Europei, ce-i drept, politicește împărțită în mai multe părți, dar geograficește unitară, mare ca întindere și înzestrată de natură cu cele mai mari bogății, poate avea viitor și se vede a fi chemat la existență națională... Planurile și speranțele lor sunt unirea în viitor, într-o națiune și o țară, a tuturor populațiilor valahe

de origine și limbă comună. Ei vor să contopească nu numai cele două Principate, ci pretențiile lor se extind și asupra numeroșilor locuitori valahi ai Bucovinei și Basarabiei, adică asupra înseși acestor provincii, din care prima a fost ruptă de Moldova cu 50 de ani înainte, iar a doua numai în anul 1812. Dar la fel se întind pretențiile lor și asupra Transilvaniei și a Ungariei locuite de valahi. Pretenții ce au fost îngădite prin oprinare și uzurpare – și pe multe altele de acest fel...”

– Scriitorul și istoricul polonez I.I. Kraszewski vizitează Basarabia. Atenția sa este îndreptată în mod preponderent asupra structurii demografice a orașelor. În ceea ce privește Chișinăul, el scria că: „Populația și limba dominante sunt românești”.

1844, toamna–1845, iarna

Sub conducerea lui Eftimie Murgu, românii bănățeni desfășoară o intensă activitate politică

pentru despărțirea Banatului de Ungaria și unirea lui cu Transilvania, Țara Românească și Moldova.

1845

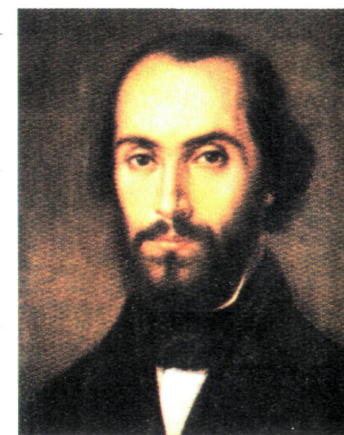
Iacob Fallmerayer, învățat german, arată că „valahii din Thessalia se numesc români, ca și frații lor de limbă și de origine din Principate”.

1847, ianuarie 1

Nicolae Bălcescu afirmă, în discursul ținut în noaptea de Anul Nou la Paris și intitulat *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului Patriei*, că „ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decât unitatea națională a românilor”. Și continuă: „Unitate mai întâi în idei și simțăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică, care să facă din munteni, din moldoveni, din basarabeni, din bucovineni, din transilvăneni, din bănățeni, din cuțovlahi, să facă un trup politic, o nație românească, un stat de șapte milioane de români”.

1848, martie

La Pozsony (Bratislava, Slovacia), Dieta ungară votează o nouă constituție prin care se anexează la Ungaria (art. VI) comitatele Crasna, Solnocul de Mijloc,

Nicolae Bălcescu, portret de Gheorghe Tattarescu

Zarandul și districtul Cetatea de Piatră (Chioaru), regiuni cunoscute și sub numele de „Partium”, și Principatul Transilvaniei (art. VII).

– mai 2/14

Simion Bărnuțiu, în discursul rostit în catedrala din Blaj, dă glas voinței nestrămutate de unire a tuturor românilor care trăiau pe pământul vechii Dacii într-un stat unitar, independent și suveran.

– mai 12/24

În *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei*, revoluționarii moldoveni, refugiați la Brașov, își exprimă dezideratul unirii Moldovei și Țării Românești „într-un singur stat neatârnat românesc”.

– mai 17/29

Dieta de la Cluj, constituită în exclusivitate din reprezentanții nobilimii ungare, sâsești și secuiești, votează „unirea” Principatului Transilvaniei la regatul ungar.

– mai 21

Gazeta ungară „Budapesti hira-do” se întreba, pe bună dreptate: „De ce oare să nu viseze românul o Dacie, precum și slavul un stat slav?”

– mai 29/iunie 10

Împăratul Franz Joseph I sancționează hotărârea Dietei de la Cluj prin care Transilvania era încorporată în Ungaria.

– iunie 15/27

Din inițiativa lui Eftimie Murgu se desfășoară, la Lugoj, pe câmpia de sub dealul viilor, numită apoi „Câmpia Libertății”, o adunare națională a românilor bănățeni. În prezența a 10 000 de români se decretează autonomia Banatului, iar în funcția de căpitătan suprem al provinciei este ales Eftimie Murgu.

– iulie 15

În timpul revoluției de la 1848, ziarul parizian „Le National” scria: „Dar nu numai Moldo-Valahia se agită, se agită întreaga Românie, care cuprinde Transilvania, Bucovina și însăși Basarabia”.

august 7

Dimitrie Golescu, într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica, intuia în mod genial conturul viitorului stat unitar românesc. „Mi-am aruncat ochii, scria Golescu, într-o zi pe o hartă imprimată la Viena acum douăzeci de

Simion Bărnuțiu

ani, care nu conținea decât țări de origine românească, Valahia, Moldova, Bucovina, Transilvania, Banatul. Știți că acestea ar forma un frumos mic regat în întregime rotund, cu frontiere pe care nația pare să le fi indicat?... Nu știu de ce gândesc că această idee, care a fost pură utopie anul trecut, conchidea Golescu, îmi pare astăzi atât de realizabilă, că aş putea paria că această va avea loc. Dar când? Iată singurul punct de incertitudine care-mi mai rămâne încă”.

– septembrie 2/14 – septembrie 16/28

Are loc a treia Adunare Națională a românilor pe câmpia Blajului, unde 60 000 de țărani declară că nu recunosc „uniunea” Transilvaniei cu Ungaria. Începe formarea unei oști populare române sub conducerea lui Avram Iancu, Ioan Axente Sever și Iovian Brad.

– decembrie 16/28

La Sibiu, în cadrul Adunării Naționale a fruntașilor români transilvăneni, se adoptă o moțiune împotriva „uniunii” forțate a Transilvaniei cu Ungaria.

1849

La punctul 1 din *Petiția înaintată Majestății Sale în februarie 1849 în numele „Națiunii Române”* se cere: „...Unirea tuturor românilor din statele austriece într-o singură națiune, de sine stătătoare, sub sceptrul Austriei, ca parte integrantă a întregii monarhii”. Indicațiile cabinetului austriac pentru răspuns erau următoarele:

„Potrivit §§1 și 4 ale Constituției imperiului, care indică regiunile locuite de români (Bucovina, Ungaria, Transilvania, districtele grănicerești) ca țări de sine stătătoare ale coroanei și le asigură această independență, precum și conform §6, care nu permite modificarea frontierelor actuale ale acestor țări ale Coroanei decât numai printr-o lege, (cererea) este cu totul inadmisibilă, întrucât acordarea acestui punct al petiției ar dizolva numitele țări aparținând Coroanei, creând, în locul lor, o țară nouă de sine stătătoare a coroanei – România”.

– Crișana și Maramureșul rămân anexate Ungariei.

– februarie 20/martie 4

Împăratul Franz Joseph I adoptă o nouă constituție („Constituția din 4 martie”), prin care Transilvaniei i se acordă o autonomie limitată, devenind provincie direct dependentă de guvernul de la Viena. Ca urmare a noii organizări administrative sunt desființate vechile comitate și scaune, țara fiind acum împărțită în șase districte: Sibiu, Alba Iulia, Cluj, Odorhei, Reteag și Făgăraș, conduse de ofițeri imperiali. Prin noua constituție, Imperiul Austriac era împărțit în 16 „țări de coroană”. Tot acum, habsburgii creează o nouă unitate administrativă – „Voivodina sârbă și Banatul timișan”. Cu ocazia de-

Adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848

limitării teritoriului Voivodinei, românii bănățeni protestează împotriva încorporării lor în noua unitate, cerând să se separe de Voivodina partea locuită de ei din comitatele Timiș, Caraș și o parte din Torontal, iar respectivul teritoriu să fie alipit „la celălalt, locuit de românii de peste Mureș”. Noua provincie, cu capitala la Timișoara, era compusă din districtele Lugoj, Timișoara, Becicherec, Neoplanda și Zombor, care, la rândul lor, erau împărțite în cercuri. În ciuda protestelor, Voivodina a fost menținută ca unitate administrativă austriacă până la 1860. Bucovina devine autonomă, primind titlul de ducat, fiind trecută, prin constituția din martie 1849, în subordinea directă a guvernului de la Viena.

1856, februarie 13/25–martie 18/30

Se deschid, la Paris, lucrările Congresului de pace, care pune capăt Războiului Crimeii. Prin tratat este înlăturat protectoratul rusesc asupra Moldovei și Țării Românești. Tratatul de pace, semnat de Austria, Franța, Marea Britanie, Prusia, Regatul Sardiniei și Imperiul Otoman, pe de o parte, și Rusia, pe de altă parte, hotărâ retrocedarea către Moldova a Deltei Dunării și a sudului Basarabiei (județele Cahul, Bolgrad și Ismail), răpite de Imperiul țarist prin pacea de la București din 1812. Hotarul spre răsărit al Moldovei va fi pe Nistru „de la locul Burna-Sala va atinge perpendicular drumul de la Akkerman, va urma acest drum până la Valul lui Traian, va trece la sud de Bolgrad, va urca pe

în care se stipulează că „insulele cuprinse între diferitele brațe ale Dunării, la gurile sale, și formând delta acestui fluviu (...) vor fi re-puse sub suveranitatea imediată a Sublimei Porți, de care depindeau înainte”. Prin această decizie se încălcau hotărârile Congresului de pace de la Paris din 1856 care prevedeau ca ele să fie alipite Moldovei. În acest document, Insula Șerpilor este menționată pentru prima oară. Ea aparținea țării care își exercită autoritatea asupra Deltei Dunării, respectiv Imperiului Otoman.

1857

Apare, la Viena, un studiu etnografic privind monarhia austro-ungară, semnat de F. V. Czörnig și intitulat *Etnographie der Osterreichischen Monarchie*. În această lucrare autorul prezintă hotarul etnic românesc așa cum era el în acel an. Descrierea începea în teritoriul județelor Bereg-Ugocia, străbătea apoi așezarea Batorci și, trecând peste localitatea Turț, ajungea la granița județului Satu Mare. În continuare atinge localitățile Botiza, Oșvarău și Păulești, înaintând până la apus de Ura, ca apoi să se îndrepte spre localitatea Domahida, formând o linie sinuoasă determinată de insulele etnice germane și germano-româno-ungare pe care le întâlnea în drumul său. De aici hotarul etnic se îndreaptă spre apus până în apropierea graniței județelor Satu Mare și Szabolcs, atingând așezarea Penészlek, ca apoi să-și continue drumul, paralel cu delimitarea județelor Satu Mare și Bihor, până aproape de localitatea Valea lui Mihai, și de aici ajungea la Tarcia. La așezarea Cheț hotarul etnic intra pe teritoriul județului Bihor, atinge Marghita, trecea peste Cristur până la Barcău, ca apoi să

râul Ialpug până la înălțimea de la Saratiska și va merge la Katranioiu pe Prut”.

1855

Apare, la Paris, *Historie politique et sociale des Principautés Danubiennes* a lui Elias Regnault care făcea următoarele estimări privind populația românească: Valahia – 2 500 000, Moldova – 1 500 000, Transilvania – 1 486 000, Banatul timișan – 1 085 000, Bucovina – 300 000 și Basarabia – 896 000. Adaugă aici încă 200 000 de români, a câte 40 până la 60 de mii în Bulgaria, Serbia, Ungaria, Polonia și Macedonia.

1856, decembrie 25–1857, ianuarie 6

La Paris se încheie un protocol al reprezentanților Marilor Puteri

Deschiderea Adunării ad-hoc în Țara Românească, 1857

urmeze cursul acestui râu până la Sfârnaș. Din acest loc se îndreaptă spre sud atingând localitățile Tăuți și Șușurogi ca să ajungă la Oradea, de unde își urma direcția spre vest, paralel cu valea Crișului Repede, până la Cheresig. Părăsind râul Criș, hotarul continua spre vest până la localitățile Zsáka și Darvaș, din Ungaria actuală, după care se îndrepta din nou spre sud trecând peste Puszta-Begecs și Puszta-Atyás atingând, în valea Crișului Negru, frontiera județului Arad. În continuare, linia de demarcație între cele două blocuri de populație, românească și ungurească, mergea spre sud până la localitatea Chișineu aflată în valea Crișului Alb, de unde se îndrepta spre apus până la Giula-Vârșand. În acest loc ocolea, până la Puszta-Eperges și Curtici, enclavă etnică germano-ungară, și înainta spre sud atingând localitățile Pilul-Mare, Oltaca, Șiclău și Cherechiu până la Micălaca. În această lucrare, Czörnig înfățișează și insulele românești omogene ori amestecate cu unguri sau germani care se aflau așezate la apus de acest hotar etnic și care au rămas în Ungaria, fiind ulterior complet maghiarizate.

1858, decembrie 20

Câmpeni. Testamentul lui Avram Iancu.

Ultima mea voință?

Unicul dor al vieții mele e să-mi văd Națiunea fericită, pentru care după puteri am și lucrat până acum, dar fără mult succes, ba tocmai acum cu întristare văd că speranțele mele și jertfa adusă se prefac în nimica.

Nu știu câte zile mai pot avea, un fel de presimțire pare că mi-ar spune că viitorul este nesigur. Voiesc dară și hotărât dispun ca, după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul Națiunii, pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile Națiunii mele.

Avram Iancu,
avocat și prefect emerit

1859

Apare la Petersburg lucrarea *Statele Românești Moldova și Valahia* a savantului rus Spiridon Nikolae-vici Palauzov (dr. în științe economice al Universității din München, se specializează în istoria slavilor la Universitatea din Moscova cu

istoricul rus de reputație mondială Bodoanski). Obiectul demersului său științific sunt românii și ținuturile locuite cu ei, fără să uite de românii din Timoc, din Macedonia, Albania, Epir și Thessalia. Despre românii transilvăneni spune că „sunt locuitorii de baștină ai țării, dar că nu posedă altceva decât că-și păstrează nealterată naționalitatea”. Arată că recensământul oficial din 1854 indică că, la o populație de 2 287 572, românii sunt în număr de 130 000 de suflete. Despre Bucovina, autorul arată că, în ciuda faptului că austrieccii au adus „o adunătură de neamuri, mai ales evrei”, cu toate acestea „nucleul principal al populației sunt tot românii”.

Pentru Banat, autorul precizează că elementul românesc predomină și că celelalte etnii n-au vreo importanță. În final, istoricul rus prezintă o statistică care arată astfel: români în Transilvania – 1 300 000; în Bucovina – 430 664; în Banat – 1 200 000; în Basarabia – 400 000; în Serbia la apus de Vidin – 110 000; în Muntenia – 2 335 065; în Moldova – 1 294 715; în Macedonia de Sud, Thessalia și Epir – 80 000, un total 7 150 444. S.N. Palauzov nu

Avram Iancu,
portret de Barbu Iscovescu

vorbește nimic, din considerații uni lesne de înțeles, de populația românească din județele din Basarabia rămase sub stăpânirea rusească după 1856, iar despre românii din Dobrogea și cei de pe malul drept al Dunării spune că nu dispune de date statistice pe care s-ar putea întemeia.

1859, ianuarie 24/februarie 5

Prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza domn al Țării Românești se înfăptuiește unirea într-un singur stat a celor două Principate Române. În proclamația sa din 1859 adresată locuitorilor Basarabiei, noul domn al Principatelor Unite spunea: „Venim printre voi ca Domn și ca Părinte, ca să vă aducem bucurie și vindecarea rănilor de care ați pățimit până acum. Noi dorim ca să primiți sosirea noastră în mijlocul vostru ca un semn de pace și de mângâiere”.

Unirea celor două principate, considera Anton Prokesch-Osten, internunțitul de la Constantinopol, „nu este un calmant, ci un excitant. Nu este un sfârșit, ci numai un stadiu intermediar. După unire se va cere separarea de Imperiul Otoman, iar după separare vor veni agitațiile pentru un regat daco-român independent”, premoniție care se va înfăptui în anii următori. „Chestiunea ce ne va preocupa, scria B.P. Hasdeu (în ziarul „Perseverența” din mai 1867), nu este Unirea cea mică, realizată deja, ci Unirea cea mare, de realizat de acum înainte între toate pâraiele ce trebuie să se verse în oceanul românesc; între toate pietricelele câte sunt necesare pentru a reconstitui anticul mozaic: „Dacia lui Traian”. Iar în „Românul” (august 1867) scria „... Moldova, Transilvania, Muntenia, nu există pe suprafața pământului; există o singură Românie, cu un picior în

Alexandru Ioan Cuza

Dunăre și cu altul pe ramificațiunile cele mai depărtate ale Carpaților; există un singur corp și un singur suflet“.

A doua jumătate a secolului XIX

Apar lucrări ale unor etnografi și istorici de mare prestigiu care consemnau originea elementului românesc din spațiul sud-dunărean. Astfel, francezul G. Lejan, trecând prin zonă în 1857, publică un volum (1861) în care spune că în zona Vidinului trăiau cca 40 000 de români. Cartea conținea și o hartă. A. Ubicini, un profund cunoscător al istoriei arealului sud-est european, consemna că în Craina (zona Morava–Timoc–Vidin) locuiau peste 122 000 de români. Etnograful F. Kanitz, călătorind, după 1860, în mai multe rânduri în acest spațiu, publică mai multe lucrări despre bulgari

și sârbi, remarcând superioritatea numerică a „valahilor“ în zona Timocului. În 1873, savantul sârb Iacșici spune că românii reprezentau 10,4% din populația Serbiei. În notele de călătorie ale lui J. Szabo (1875) se afirmă că în sudul Dunării trăiau cca 200 000 de români. Istoricii francezi Ernest Lavisse și Alfred Rambaud afirmă: „Coasta Dalmatiei a fost și ea colonizată cu orașele romane Apollonia, Dyrrachium ș.a. Românii de lângă Adriatică, când avură loc invaziile, imitară pe aceia din regiunea danubiană, adăpostindu-se în munți. Între aceștia (populații romanizate sud-dunărene – n.a.) și aceia (populațiile daco-romaniilor nord-dunăreni – n.a.) există o

deosebire dialectală, după cum au suferit diferite influențe“. (*Historire Générale*, Paris, 1893).

1860

Apare, la Gotha, un studiu de A. Ticker, intitulat *Bevölkerung der Österreichischen Monarchie*, în care se afirmă că populația românească ocupă același teritoriu „ca pe timpul lui Decebal și al lui Traian“, adică Banatul timișan și versantul vestic al Munților Apuseni până în interiorul șesului Tisei, unde „cedează sub raport numeric sârbilor și ungurilor“.

– iulie-august

În urma demersurilor făcute de domnitorul Al. I. Cuza pe lângă

Puterile Garante (Marea Britanie, Franța, Austria, Prusia, Rusia, Regatul Sardiniei și Imperiul Otoman), Poarta Otomană este de acord cu o rectificare a hotarului pe brațul Chilia în favoarea Moldovei.

– octombrie 8/20

Diploma din octombrie, care inaugura perioada „regimului liberal” (1860–1867), emisă de împăratul Franz Joseph I, reacorda Transilvaniei statutul de principat autonom în cadrul Imperiului Habsburgic, condus de un guvern și de o dietă proprii. Diploma dată de Curtea imperială de la Viena urmărea înlocuirea conducerii absolutiste cu un regim constituțional. Cum s-a manifestat autonomia Principatului transilvan promisă

de habsburgii se poate vedea din discuțiile purtate în Senatul vienez în 1864. Deputații transilvăneni cer suplimentarea prevederilor bugetare la un capitol de cheltuieli, la care solicitare Senatul le imputa: „Adică și voi ați venit aici ca să cerșiți?” Deputatul român George Barițiu răspunde: „Nu voim să cerșim, ci, din impozitele locuitorilor țării noastre (Transilvania – n.a.), suntem decisi a reține în fiecare an una quota (cotă), câteva procente... de care dieta și guvernul nostru provincial să dispună fără niciun amestec al parlamentului și al regimului central”.

– noiembrie 6–7/18–19

Fruntașii politici bănățeni, reușiți la Timișoara într-o conferință

națională, cer, printr-o moțiune, autonomia Banatului, sub numele de „Căpitanatul român”, sau încorporarea lui în principatul, acum autonom, al Transilvaniei.

– decembrie 15/27

Curtea de la Viena hotărăște anexarea Banatului la Ungaria. Același lucru se va întâmpla și cu cele patru comitate din vestul Transilvaniei (Crasna, Solnocul de Mijloc, Chioarul și Zarandul).

1861, februarie

Printr-o patentă imperială, habsburgii asigură autonomia țărilor subjugate din monarhie. În urma acestui act, românii rămân în continuare despărțiți din punct de vedere teritorial în vechi-

Stema
Principatelor Unite

le regiuni: Banatul, încorporat la Ungaria, Transilvania autonomă, dar lăsând în afara hotarelor sale Crișana și Maramureșul.

– noiembrie 20/decembrie 2

Prin Firmanul de organizare administrativă a Moldovei și Valahiei, Imperiul Otoman consimte și recunoaște unirea administrativă și politică a Principatelor Române.

Ședința de deschidere a Camerei României în prezența domnitorului Al. I. Cuza

– decembrie 2

În urma unor îndelungate tratative între delegațiile Marilor Puteri, apare firmanul în care sunt prevăzute o serie de măsuri menite a consolida unirea celor două țări românești. Astfel, prin acest document era suspendată Comisia Centrală de la Focșani, se încuviința formarea, numai pe durata domniei lui Al. I. Cuza, a unui guvern și a unei singure adunări. În firman se specifica menținerea graniței dintre cele două țări române.

1862, ianuarie 24

Are loc deschiderea, la București, a primului Parlament al României. Cu acest prilej, domnitorul Alexandru Ioan Cuza declară: „Credincios misiunii ce mi-ați dat și cunoscând statornica voință a românilor de a rămâne pururi uniți, am proclamat atât înaintea domniilor voastre, cât și înaintea țării, Unirea definitivă a Principatelor“. Locuitorii din Focșani își exprimă, într-o telegramă, cu această ocazie, entuziasmul, făcând o sărbătoare „din acea zi fericită; și au mers în pompă la hotarul care trecea prin inima acestei întinse și frumoase țări și au aruncat cu pietre într-însul, dorind ca nici urmele lui să nu se mai cunoască în viitor“.

– martie 8

Ministerul de Interne informează Ministerul de Război „că după realizarea definitivă a Unirii Principatelor, nemaiputând exista frontieră între ambele țări surori, s-a dat ordin directorului pentru departamentul Moldovei și prefecților din Râmnicu Sărat și Brăila, încă din luna trecută, ca pentru «orice călătorie în Principatele Unite a locuitorilor pământeni să se urmeze numai cu bilete de drum, iar nu cu pașapoarte ca mai înainte»“.

– mai 16

Consiliul de Miniștri, „considerând că ambele țări, prin a lor unire, n-ar mai avea trebuință de asemenea cordon (graniță), a cărui existență nu aduce alt decât cheltuieli statului, decide ca străjutorii de dincolo și de dincoace de Milcov să se desființeze, iar ofițerilor ce cu această desființare rămân surnumerari să li se libereze leafa și diurna ce o primesc, până ce vor intra în complet la alte corpuri sau chiar la corpul graniței ce există despre alte otare“.

– mai 22

Domnitorul Al. I. Cuza iscălește raportul de desființare a graniței dintre cele două principate,

raport prezentat de ministrul de Război, gen. I. Ghica. O zi mai târziu, ministrul de Război trimite comandantului punctului de trecere de la Focșani o telegramă cu următorul conținut: „Granița s-a desființat, oamenii merg la casele lor, după ce mai întâi li se vor popri obiectele guvernului și armătura (armamentul). Cancelaria punctului va trimite cu armătura convoi de dorobanți“.

– decembrie 9

În diploma emisă de împăratul Franz Joseph, redactată în limbile germană, română și ucraineană, se spunea: „Ca parte din Dacia veche, țara aceasta, Bucovina, se număra sub stăpânirea domnilor Moldovei“. Prin acest edict imperial, ducatul Bucovinei primea o stemă proprie – un cap de zimbriu, cu o stea între coarne – imitație după stema Moldovei. Din 1863, Bucovina avea primul președinte al Parlamentului, pe Eudoxiu Hurmuzachi – mareșal al țării (1864), baron (1872) și ales membru al Academiei Române (2 aug. 1872).

1865, noiembrie 7/19

Dieta Transilvaniei, cu majoritate nemeșească, reunită la Cluj, în urma unui rescript imperial, votează încorporarea Transilvaniei la Ungaria. În urma acestui act, Marele Principat al Transilvaniei își pierde, pentru prima dată în istoria sa, autonomia.

– decembrie 9

Deputații români din Dieta Transilvaniei protestează împotriva „uniunii“ Transilvaniei cu Ungaria.

1866

Apare, la Pesta, lucrarea istoricului ungar Szilágyi Sándor inti-

tulată *Istoria Transilvaniei cu privire la civilizația ei*, în care se afirmă că Transilvania și Ungaria, „nefiind niciodată contopite pe deplin“, nu au format o singură țară, ci două țări deosebite. Tot aici se spune că „busola Transilvaniei părea fixată cu totul spre răsărit, mai ales din cauză că populația ei aparținea în majoritate bisericii răsăritene“.

– iulie 1/13

Este promulgată noua constituție a României, care consacră unitatea și indivizibilitatea statului român. Constituția stabilește, pentru prima dată în mod oficial, denumirea de România, în locul aceleia de Principatele Unite.

– decembrie 31

Avocatul Ioan Rațiu (1828–1902) prezintă împăratului habsburg, în numele a 1 493 de intelectuali, negustori, industriași și agricultori români, o petiție prin care protesta împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria.

Ioan Rațiu

1867

C. Stoianovici, delegatul României de Tulcea și Sulina, prezenta, într-un raport, pe locuitorii acestor orașe ca pe „niște frați și patrioți hierbinți ai patriei noastre și carii au speranțe a se uni cu noi pe viitor“.

Drapel militar din timpul domniei lui Al. I. Cuza

ungară este sancționată încorporarea Transilvaniei la Ungaria, fapt ce marca abolirea tuturor rămășițelor de autonomie politică și administrativă. Este votată și Legea XXXVIII (Legea învățământului), care introducea în școli ca limbă oficială de studiu limba maghiară.

1869

Apare, la Berlin, harta lui H. Kiepert, care prezintă hotarul etnic româno-ungar. Acesta începea în apropierea localității Visk, din preajma Tisei, de unde înainta spre sud-vest și vest atingând orașele Satu-Mare, Carei și Oradea. În continuare, se îndrepta spre apus până aproape de localitatea Komádi din Ungaria. De aici, lua direcția sud-vest până la Salonta, ca apoi să continue spre sud-vest până la orașul Gyula din Ungaria pentru ca, în final, să se îndrepte spre sud până la apus de Arad.

1873

Este desființat confiniul militar din Banat și se creează comitatul Severinului, cu sediul la Caransebeș, încorporat apoi la Caraș.

Mihail Kogălniceanu

1876, iunie 15/27

Guvernul de la București cere, printr-o notă adresată Puterilor Garante și Sublimei Porți, în schimbul păstrării neutralității, fixarea graniței cu Imperiul Otoman la gurile Dunării pe talvegul brațului principal (Sulina) al fluviului, recunoașterea „individualității statului român” și a numelui de România.

– decembrie 11/23

Poarta Otomană adoptă o nouă constituție în care România era desemnată drept „provincie privilegiată”.

1877, ianuarie 15

La Budapesta se semnează o convenție între Austro-Ungaria și Rusia prin care prima revendica și căpăta Bosnia și Herțegovina, iar țarul rus – sudul Basarabiei. Înțelegerea s-a bucurat de consimțământul cancelarului Bismarck (1815–1898).

– mai 9/21

Sesiune extraordinară a Adunării Deputaților în care se proclamă independența de stat a României. „Suntem independenți, spunea ministrul de Externe, M. Kogălniceanu, suntem națiune de sine stătătoare... suntem o națiune liberă și independentă”.

1878, ianuarie 19/31

Generalul rus Nikolai Ignatiev, aflat în misiune specială, îl informează pe domnitorul Carol I de hotărârea țarului Aleksandru al II-lea de a anexa sudul Basarabiei.

– ianuarie 28/februarie 9

Dumitru Brătianu, trimis al guvernului român, participă, la Istanbul, la dezbaterile privind viitoarele hotare ale României.

– februarie 19/martie 3

Se încheie, la San Stefano, tratatul de pace preliminar dintre imperiile țarist și otoman, tratat care punea capăt războiului ruso-româno-turc (1877–1878). Prin tratat se recunoștea independența României. Totodată, Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor sunt cedate de către Imperiul Otoman Rusiei, care-și rezerva dreptul de a le schimba „cu partea Basarabiei detașată la 1856”.

– iunie 1/13 – iulie 1/13

La Congresul internațional de pace, desfășurat la Berlin, sub președinția lui Bismarck, se semnează tratatul de pace care consacra, prin art. 43, independența României. Delegația țării noastre, compusă din Ion C. Brătianu, prim-ministru, și Mihail Kogălniceanu, ministru de Externe, prezintă în fața Congresului exigențele românești ce rezultau din analiza făcută realităților din acel moment: „1. nicio parte din actualul teritoriu să nu fie detașată de România; 2. pământul românesc să nu fie supus unui drept de trecere în folosul armatei ruse; 3. în virtutea drepturilor sale seculare, Principatul să intre în posesia insulelor și gurilor Dunării, inclusiv Insula Șerpilor; 4. să primească, în proporție cu forțele militare pe care le-a pus în linie, o indemnizație în forma în care s-ar aprecia a fi mai practică; 5. independența să fie definitiv consacrată și teritoriul neutralizat”. Se cerea, așadar, „în virtutea titlurilor seculare” ale României, posesia deplină asupra Insulei Șerpilor și a celorlalte insule și a gurilor Dunării, cerere care nu ieșea din „domeniul dreptului și al echității”, fiind „în deplină armonie cu interesul general al Europei”. Întâmpinând delegația română, cancelarul Bismarck, pe

– februarie 5/17

Prin acordul politic austro-ungar, Imperiul Habsburgic este transformat în monarhia dualistă austro-ungară. Dualismul însemna *unio duarum nationum contra plures* (uniunea a două națiuni contra mai multora). Acest acord prevedea restabilirea constituției ungare din 1848, fapt care atrăgea desființarea autonomiei Transilvaniei.

– iunie 8

Sunt sancționate încorporarea Transilvaniei la Ungaria și anularea legilor votate de Dieta de la Sibiu din anii 1863–1864. Împăratul Franz Joseph I se încoronează rege al Ungariei.

1868, mai 3/15

La Blaj, oamenii politici transilvăneni, prin *Pronunțamentul de la Blaj*, protestează împotriva alipirii Transilvaniei la Ungaria. Pe baza *Diplomei leopoldine* și a *Pragmaticii sancțiuni*, ei revendică autonomia principatului și redeschiderea Dietei Transilvaniei „pe baza unei adevărate reprezentări populare”.

– decembrie 6

Pe baza Legii XLIII (Legea naționalităților) votată de Dieta

un ton arogant, cere acestuia să fie cât mai concisă în expunere, cerere care a consternat pe toți cei prezenți. Pentru a destinde atmosfera, după ședință, Waddington, ministru francez de Externe din cabinetul Dufrane, invită pe oamenii politici români la bufet, invitație declinată. În art. 45 al tratatului se stipula că: „Principatul României retrocedează M.S. Împăratului Rusiei porțiunea teritoriului Basarabiei, despărțită de Rusia în urma Tratatului de la Paris din 1856, și care, la apus, se mărginește cu talvegul Prutului, iară la miazăzi cu talvegul brațului Chilie și cu gura Stari-Stambulului”. Art. 46 stabilea: „Insulele formând Delta Dunării, precum și Insula Șerpilor, sandgiacul Tulcei, cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța, Medgidia, sunt întrupate cu România”. Principatul primește în afară de aceasta „ținutul situat la sudul Dobrogei, până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra, răspunde în Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia (Ilanlâc). Linia granițelor se va fixa, la fața locului, de Comisiunea Europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei”. Prin tratat se recunoștea revenirea Dobrogei la România. Concomitent, cele trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail și Bolgrad) erau încorporate din nou la Rusia țaristă. Pierderea de către România a celor trei județe meridionale ale Basarabiei s-a datorat unui consens dintre atitudinea duplicitară a lui Bismarck, care dorea ca între noi și Rusia să existe permanent un litigiu teritorial, pentru ca România, în caz de necesitate, să fie întotdeauna aliata Germaniei împotriva Rusiei, și atitudinea răuvoitoare a vecinului nostru

Portretul principelui Carol I, de George Peter Healy

de la răsărit care, în ciuda angajamentului că va respecta integritatea teritorială a României, va revendica și va obține partea sudică a teritoriului de peste Prut. Parlamentul României votează o moțiune prin care respinge art. 8 și art. 19 din tratatul de la San Stefano și cere sprijinul puterilor europene. Geograful Kiepert, cu prilejul convocării Congresului, a publicat o hartă etnografică a Austro-Ungariei, care afirma: „Soluția problemei continuității poporului român în Dacia Traiană constă mai ales în faptul că actualul teritoriu pe care se vorbește românește coincide aproape integral cu granițele Imperiului Roman și cu cele ale provinciei Dacia. Consangvinitatea valahilor sau românilor de astăzi cu străbunii lor daci de acum două mii de ani este dovedită în modul cel mai evident prin unitatea înfățișării lor exterioare, nu numai prin trăsăturile feței, ci și prin costumele lor, pe care poporul le-a păstrat aproape intacte. Costume pe care ni le arată numeroasele figuri de luptători daci aflate pe monumentele artistice ridicate spre slăvirea victoriilor lui Traian”.

– octombrie 1

Autoritățile țariste iau în stăpânire cele trei județe românești din sudul Basarabiei. Totodată, anexează și ostroavele de la gura brațului Chilia situate între canalul Stari-Stambulului și canalul Oceacov. Autoritățile române se retrag din sudul Basarabiei, fără a semna vreun act care să poată fi interpretat ca o recunoaștere oficială a anexării acestui teritoriu românesc.

– octombrie 8/20

Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor (situată la 42 km–23 mile de țărm) intră oficial în componența României.

– noiembrie 6/18

Membrii comisiei de delimitare a frontierei bulgaro-române, cu excepția delegatului Rusiei, hotărăsc ca înălțimea fortificată Arab-Tabia (azi Ostrov), din fața Silistrei, să revină României.

– noiembrie 14/26

Domnitorul Carol I, care de la 2/21 sept. adoptase titlul de Alteță Regală, adresează armatei române, cu prilejul trecerii Dunării pe la Brăila pentru preluarea oficială a Dobrogei, un mesaj în care spune: „Puterile mari europene, prin Tratatul de la Berlin, au unit cu România Dobrogea, această veche posesie a prinților noștri de mai înainte. Azi veți pune piciorul pe

acest pământ care devine din nou românesc! Însă acum veți merge în Dobrogea nu în calitate de cuceritori, ci amici, ca frați ai locuitorilor care de azi înainte sunt concetățenii noștri.

Soldați! În această nouă Românie veți găsi o populațiune care în cea mai mare parte este deja românească. Însă veți găsi și locuitori de alt neam și alte credințe. Toți aceștia, care devin membri ai statului român, au același drept la protecțiunea și dragostea voastră! Între ei veți găsi mahomedani, ale căror obiceiuri se deosebesc de ale noastre. Vă recomand cu deosebire ca să respectați credințele lor. Fiți în mijlocul noilor voștri concetățeni ceea ce ați fost atât în timp de pace, cât și pe câmpul de onoare: model de bravură și de disciplină, apărători ai drepturilor României și anteluptători ai legalității și ai civilizației Europene. Astfel vă cunoaște acum întreaga Europă și cu mândrie confirmăm aceasta.

Așadar, drum bun, soldați, și Dumnezeu să vă apere. Trăiască România!”.

1879

Istoricul francez Victor Duruy (1811–1894), autor al unei magistrale *Istoriei a romanilor din timpurile vechi până la invaziile barbare* (Paris, 1879, vol. V), scria: „.... În ciuda celor 1500 de ani de mizerii, românii sunt astăzi 12 milioane... Această curajoa-

Adunarea Deputaților la 1879

să populație romană din Dacia Traiană, demnă de originile sale și de cel care le-a dăruit primele cetăți, a jucat în Carpați rolul lui Pelagius și a tovarășilor săi în Asturii, înfruntând cu eroism din înălțimea acestei fortărețe inexpugnabile toate invaziile, recuperând pas cu pas terenul pierdut și reconstituind, după treisprezece secole de lupte, o Italie nouă și o Țară Românească (Valahia), ale căror popoare de origine latină salută înălțarea lor la rangul de națiuni libere“.

– ianuarie 19/31

Ministerul Afacerilor Străine cere reprezentanților diplomatici ai României să notifice guvernelor pe lângă care sunt acreditați că trupele române au trecut teritoriul din sudul Dobrogei până la linia de demarcație a frontierei româno-bulgare fixată de o comisie numită special pentru acest scop, în componența căreia intrau reprezentanții statelor semnatare ale tratatului de pace de la Berlin (1878). Frontiera, cu o lungime de 148 km, avea direcția generală sud-est spre nord-vest și începea de la vârful Ilanlâc (33 m) spre vest ținând muchia dealului Acangi, sud satul Ilanlâc, la nord de movila Acangi-Tepe până lângă ruinele Caciamac; de aici spre nord-vest pe la nord de Cara Tepe, urcând și coborând dealurile Cadichioi și Hoșcadin, pe la sud de satele Cadichioi, Hoșcadin și Valali, până la valea Ciuciucdere-Culac; apoi spre vest până la vârful Iurtluc-Tepe, pe la sud de satele Danluchioi și Canlicur; în continuare spre sud-vest până la vârful Docuzaci, trecând vârful Movilei Mari; la 2 km spre sud-vest de satul Docuzaci o linie spre nord-vest, tăind valea Artumutlia, până la 1,5 km spre vest de ruinele satelor Artumutlia și Ațî-Sadâc; frontiera mergea pe muchia

dealului Hairamchioi, tăind valea cu același nume până la 2 km vest de satul Hairamchioi, dealul Calaigi și trecând prin vârfurile Calaigi, Tiului, Sevendic. Apoi linia trecea peste Cogea-Ceair și Iarâm-Cular la 1,5 km vest de satul Sevendic și est de satele Hasamcea și Deli Jusufcnuui, care rămăneau pe teritoriul bulgar, și urca în vârful Iarâm Bașa. De aici, frontiera continua spre sud-vest prin pădurea Sulei Orman, tăia valea Enişenlia și adiacenta ei, valea Hazarlâc, la 1,5 km sud de satele cu același nume și, după ce urca vârful Hazarlâc, se îndrepta spre sud-vest, trecea pe la 2 km sud de satul Dobromirul din Deal, 1200 m sud de satul Tech Ceresi, și urca vârful Tuzla-Iuc. Din acest vârf pornea spre nord-vest până la vârful Velichoi, trecea la 800 m vest de satul Regepcuius Ceair și urca vârful Velichoi. Apoi linia de demarcație o lua spre sud-est de satul Velichoi până la vârful Ciriagi-Iuc, de unde se îndrepta în direcția vest la 1 km sud de satele Garvanul Mare și Garvanul Mic. După ce frontiera trecea mai multe văi și vârfuri, de la înălțimea Opanez se orienta spre nord-nord-vest până la dealul Sarămesea-Bair, de unde se îndrepta spre vest-vest-nord tăind Almalău, la 2 km spre sud-vest de satul cu același nume. De la dealul Ieral-Ceea-Ceair trecea spre sud pe șoseaua națională Silistra-Varna. De aici frontiera desena un arc de cerc, lăsând spre vest fortul Hanlâc Tabia, care era inclus teritoriului bulgar și se oprea pe malul Dunării, la o distanță de 800 m est de orașul Silistra.

– martie 4

Într-un raport al locotenent-colonelului Ludwig Sembratowicz, din statul major cezaro-crăiesc, despre călătoria sa în România,

aflăm detalii relevante privind starea de spirit a populației după Războiul de Independență: „Ca urmare a cedării Basarabiei românești, dictată de Congres, întreaga populație – inclusiv țăranul lipsit de cultură – este stăpânită de o stare de spirit foarte agitată împotriva Rusiei. În timpul prezenței mele, tema Basarabiei și Dobrogei era discutată pretutindeni, iar țărul era acuzat de călcare a cuvântului dat, deoarece Convenția din 1877 – privind garanția teritoriului român – n-a fost respectată, iar România, drept răsplată pentru jertfele aduse, a trebuit să sufere pierderea Basarabiei. Ofițerii celor două armate se aflau în relații foarte încordate, nici nu se salutau reciproc“.

1880

J. Land-Pic, profesor ceh, în scrierea sa *Despre originea românilor* (Leipzig) afirma: „În niciun caz nu se poate susține că românii care locuiau la nord de Dunăre ar fi descendenții românilor din Macedonia“.

– aprilie-mai

O serie de aspecte litigioase privind granița româno-bulgară din sudul Dobrogei sunt rezolvate printr-un compromis cu Imperiul țarist. Prin acest compromis se

facea un schimb teritorial în Dobrogea pentru Bulgaria, România primind colina Arab-Tabia cu fortăreața cu același nume (Fortul Arabului), situată în partea sud-estică a orașului Silistra, pe muchia dealului Ieral-Ceea-Ceair, la 2 km sud-est de Silistra, la 7 km spre sud-vest de Ostrov și la 3,5 km de satul Almalău, fortăreața ce domina Silistra și Dunărea.

– octombrie 29

Eugene Schuyler, consulul general al SUA la București, într-un raport comercial anual, adresat secretarului de stat al SUA, Charles Payson, dă date referitoare la teritoriul României, la preponderența populației române în toate provinciile istorice românești, la originea neamului și limbii române.

„România propriu-zisă, așa cum este ea în prezent constituită, cuprinde cele două provincii, Valahia și Moldova, și formează un fel de mare semilună, mărginită în exterior de Dunăre și Prut și în interior de munții Carpați. De la Tratatul de la Berlin încoace, la aceasta s-a adăugat o porțiune a vechii provincii turce, Dobrogea, până la sud de Dunăre, astfel încât gurile Dunării sunt acum fie cuprinse în teritoriul românesc, fie adiacente acestuia. Populația Dobrogei s-a redus considerabil în timpul războiului și este apreciată la aproximativ 107 000 de locuitori. România propriu-zisă, deși are un oarecare număr de unguri și germani, care au imigrat din Transilvania, este totuși în general locuită de o populație omogenă care vorbește aceeași limbă. La ultimul recensământ din 1859, populația era de 4 424 961, iar acum este apreciată la 5 500 000. Provincia Basarabia, aparținând Rusiei, și Bucovina, anexată Austriei în secolul trecut, sunt în întregime românești

Țărăncă din Valahia

ca populație. În Transilvania și în mai multe județe din Ungaria, românii formează peste două treimi din populație. Incluzându-i pe aceștia, neamul românesc ar reprezenta aproximativ 9 milioane și jumătate de locuitori. Toate aceste ținuturi fac parte din ceea ce era în antichitate provincia romană Dacia, iar românii susțin că sunt descendenții legionarilor și coloniștilor romani. După toate probabilitățile, ei sunt descendenți ai neamurilor antice care s-au latinizat prin contactul cu Roma. Limba lor, deși latină în formă, are particularitățile comune tuturor

limbilor din Peninsula Balcanică și provine de la locuitorii autohtoni, cu toate că două cincimi din vocabular sunt cuvinte slavone. Neamul românesc, cu meritele și hibeile lui, are o mare calitate – constanța pe care o vădește nu numai în felul în care și-a păstrat ființa, deși țara a fost expusă mulți ani puterilor rivale, ci și în modul în care așezările sale au sporit și s-au răspândit atât în nordul Carpaților, cât și în sudul Dunării. De asemenea, mai există încă în munții Greciei, în Thessalia și Epir, mulți oameni din același neam, cunoscuți în general drept cuțovlahi“.

1883

Savantul german Leopold von Ranke (1795–1886) susține originea daco-romană a românilor: „Dacia a fost organizată ca provincie romană. Autohtonii (adică românii) numesc și astăzi drumul care duce din România spre Transilvania Calea Traianului, iar pasul de după Turnu-Roșu – Poarta Romanilor. Ei sunt descendenții oamenilor pe care i-a dus Traian în Dacia din toate provinciile Imperiului Roman. Provinciile dace erau romanizate, după cum o dovedește limba actuală a țării – româna –, limba care s-a păstrat

din acele timpuri străvechi până în zilele noastre.“

– iunie 7

În *Raport despre România*, întocmit de ministrul plenipotențiar al Turciei la București, Süleyman Sabit Bey, se menționa, între altele: „Locuitorii Țării Românești și ai Moldovei, care formează în prezent Regatul României, sunt de origine latină, în ciuda faptului că s-au aflat necontenit în mijlocul unor țări cu populație slavă, situate la nord, est și sud... În Transilvania trăiește o populație de peste două milioane din ginta valahilor...”

1884

O comisie mixtă stabilește linia de frontieră dintre România și Bucovina. Ea pornea de la triplex confinium dintre România, Transilvania și Bucovina, și anume de la Pietrele Roșii, și continua până la triplex confinium dintre România, Bucovina și Rusia, acolo unde pâraul Răchitna se varsă în Prut.

– Apare, la Budapesta, studiul lui Lajos Lang și Jozsef Jekelfalussy intitulat *Magyarország népességi statisztikaja* care, bazat pe proporționalitatea etnică, trasează hotarul dintre români și unguri în șesul Tisei. El pornea de la Ugocsa, aproape de Tisa, de unde, străbătând mijlocul acestui județ, atinge pe cel al Sătmarului, pe care de asemenea îl împarte în două. Jumătatea răsăriteană era populată în majoritate de români, iar cea sudică de români și germani. Județul Sălaj aparținea mai mult blocului etnic românesc, linia despărțitoare trecând peste marginea apuseană, ca să taie apoi județul Bihor peste mijloc și să atingă marginea vestică a județului Arad, aproape de Mureș. Populația românească înainta și în partea estică a județului Csanád, în interiorul blocului etnic unguresc.

1885

Lev Tihomirov, om politic rus, în lucrarea de analiză *Rusia politică* afirma: „Liberată, Rusia se va grăbi, este aproape sigur, de a înapoia românii acest teritoriu, precum și o parte din Basarabia”.

1887

Printr-o convenție de delimitare a graniței dintre România și Austro-Ungaria se stabilește ca în loc de râul Cerna, considerat limită despărțitoare între cele două state în județul Mehedinți, să fie hotar definitiv Bahna, dar numai

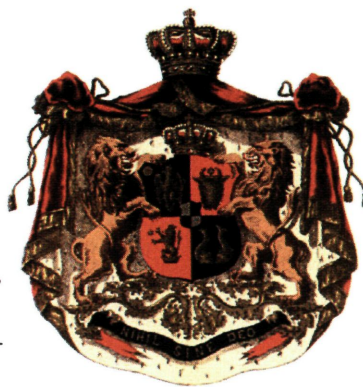
la Vârciorova. România, prin această convenție, pierde mai bine de 50 000 de hectare.

1891

Traugot Tamm, în lucrarea *Despre originea românilor* (studii etnografice asupra sudului Europei), apărută la Bonn, spune: „Românii locuiesc și astăzi acolo unde, în urmă cu 17 veacuri, trăiau străbunii lor. În stăpânirea provinciilor de la Dunărea de Jos s-au succedat popoare după popoare, dar niciunul nu a reușit să zdrobească existența națională a românismului...”.

– mai 25

În raportul consulului general englez la Budapesta, sir Arthur Nicolson, despre situația politică din Transilvania se arată: „Printre cele câteva state sau provincii din care era odinioară format Imperiul Austriac, Transilvania este a treia ca întindere, depășită de Ungaria și Galiția, dar mai mare decât Boemia, Stiria și Dalmația. Populația ei este astăzi de aproximativ 2 100 000 de locuitori – dintre care 1 200 000 sunt valahi sau români; 700 000 maghiari și secui și 200 000 germani. (...) La marginea granițelor de vest ale Transilvaniei, în Ungaria propriu-zisă, sunt comitate care conțin o numeroasă populație românească, de aproape 1 500 000 locuitori, care au emigrat peste frontieră din țara lor natală, așa încât numărul total al populației românești în Ungaria este astăzi estimat, chiar la limita cea mai de jos, în jur de 2 600 000 de locuitori; toți trăiesc în mase destul de compacte, uniți printr-o singură limbă și prin țeluri politice comune, formând, datorită poziției lor geografice și afinităților rasiale, de o parte și de cealaltă a frontierei, un important și solid factor pentru dezvoltarea politică

Marea pecete a Regatului României

viitoare a Monarhiei ungare. (...) Până în anul 1526, Transilvania era guvernată de propriii ei voievozi sau principii, care erau vasali ai regelui Ungariei, dar care se bucurau în alte privințe de o considerabilă autoritate independentă. În 1526, maghiarii au fost cu totul copleșiți și înfrânți de turci în bătălia de la Mohács; iar câțiva ani după aceea, în 1538, între Ferdinand I al Ungariei și Ioan Zápolya, principele Transilvaniei, s-a încheiat un tratat prin care această din urmă țară era complet separată de Ungaria, cu condiția ca, la stingerea spiței bărbătești a lui Zápolya, coroana princiară să revină dinastiei ungare. În 1571, acest lucru s-a întâmplat, deoarece spița bărbătească a lui Zápolya s-a stins, dar condiția de mai sus n-a fost îndeplinită. Transilvania a preferat să devină tributară sultanilor otomani, păstrându-și autonomia și fiind guvernată de propriii ei principii aleși de cele trei «stări» sau «națiuni» din Transilvania. Aceste trei «națiuni» erau maghiarii, secuii și sașii. Valahii, sau românii, căci așa trebuie să fie numiți acum, care încă de atunci formau marea majoritate a populației, erau șerbi, tăietori de lemne sau săpători de canale pentru apă, fără drepturi politice sau civile, asupriți de feudalul maghiar și disprețuiți de orășeanul sas. Ei nu au luat parte la istoria politică a ur-

mătoarelor trei secole, deși uneori, aduși la desperare de fiscalitatea excesivă și de tratamentul rău, se ridicau la revolte sângeroase. În 1691, după retragerea turcilor, «națiunile» Transilvaniei au transferat suveranitatea țării lor Casei de Habsburg, al cărei conducător încă poartă titlul de mare principe de Transilvania. «Națiunile» și-au asigurat, prin diploma imperială din 4 octombrie 1691, dreptul de a-și alege propriii demnitari și funcționari și de a se conduce după propriile lor legi. În acest fel uniunea personală a Transilvaniei cu Ungaria a fost reînnoită prin persoana împăratului Leopold I, care era și rege al Ungariei. Autonomia conferită de diploma menționată mai sus a fost confirmată de Carol al VI-lea, prin sancțiunea pragmatică, și de Maria Tereza, în 1744. Deși negocieri pentru o unire a Transilvaniei cu Ungaria s-au purtat continuu timp de mai mulți ani, Curtea de la Viena părea puțin dispusă să încurajeze aceste avansuri, iar autonomia provinciei a fost menținută până în 1848. În acest an, majoritatea maghiară din Dieta reunită la Cluj în Transilvania a reușit să adopte o declarație oficială în favoarea unirii cu Ungaria. (...) După înăbușirea revoluției maghiare, Transilvania, împreună cu alte părți ale Monarhiei, a fost guvernată printr-un sistem absolutist până în 1861, când s-a inaugurat o nouă eră de guvernare constituțională modificată. Au fost convocate Diete în care, pentru prima dată, românii li se recunoștea o existență politică și li se permitea să-și trimită deputați; deși locuitorii maghiari din Transilvania dezaprobau această nouă stare de lucruri și nu participau la multe ședințe, Dietele au adoptat unele legi cu un caracter util și liberal. Mai mult, atât românii, cât și sașii, au trimis deputați

în Reichstadt la Viena; cei câțiva ani dinainte de 1868 sunt încă priviți ca un interludiu luminos în istoria politică a acestora. În acea perioadă au fost înființate multe școli românești, bisericile, atât cea ortodoxă, cât și cea unită, au fost recunoscute drept culte oficiale și s-a înregistrat un mare progres – care s-a menținut continuu – în răspândirea generală a culturii și educației. În

1868, cedând insistențelor guvernului ungar, Curtea de la Viena a sancționat fuziunea Transilvaniei cu nou-înființata Monarhie ungară. Atât românii, cât și sașii au fost dureros afectați de această decizie și și-au exprimat prin proteste și petiții către Tronul imperial dorința lor de a nu fi dați pe mâna ungurului. (...) Pe măsură ce trecea timpul și guvernul ungar căpăta sentimentul

că are mână liberă, a fost adoptată treptat actuala politică, denumită în mod curent de «maghiarizare» a naționalităților; nicăieri aceasta n-a fost urmată cu mai multă energie și vigoare ca în Transilvania. Au existat multe plângeri în toate problemele referitoare la administrația provinciei și la procedura judiciară. Românii afirmă că, deși în administrația locală ei nu au urmat

politica pasivă pe care au adoptat-o în alegerile parlamentare, totuși ei nu-și pot alege un număr rezonabil de reprezentanți în posturile din provincie. La prima vedere, am fost descumpănit de faptul că în comitatele în care românii formează 96 sau 97 la sută din populație, relativ puțini ocupau posturi care se obțin prin alegeri. Mi s-a spus că acestea se datorează modului în care se

desfășoară alegerile, distribuirii arbitrar și împărțirii circumscripțiilor, precum și baremului electoral. În orașe românii sunt, de obicei, în minoritate. Am fost asigurat că în comitatele din Transilvania și Ungaria în care locuiesc peste 2 500 000 de români există numai doi sau trei funcționari, de o oarecare importanță, care au reușit în alegeri. Există români în consiliile municipale și în alte organisme, dar în funcțiile administrative active ei apar foarte rar. (...) Mi s-au arătat statistici complicate care dovedesc că românii au dat sub 2% din totalul funcționarilor de stat, deși ei reprezintă aproximativ o șesime din populație, iar 75% din acești 2% erau în posturi subordonate. (...)

În 1881, românii au hotărât să convoace o conferință a delegaților din toate comitatele Ungariei locuite de români; la această conferință, reunită la Sibiu, au

participat peste 100 de delegați. În mai 1881, după câteva ședințe de câte o zi, Conferința a votat în unanimitate ceea ce se numește «Programul Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania» în care au fost înscrise obiectivele pentru care Partidul Național se angajează să acționeze într-un mod constituțional și legal. Primul punct al programului este redobândirea autonomiei Transilvaniei; dar conducătorii Partidului Național m-au informat că acest punct din program este formulat mai mult ca un protest decât ca o revendicare, deoarece sunt pe deplin conștienți de imposibilitatea de a convinge vreodată pe maghiari să schimbe actul unirii. (...)

În prezent, pot doar să înregistrez faptul că o mare comunitate de peste 2 500 000 de români se află într-o stare de serioasă ne-

mulțumire și nutrește sentimente amare față de actualii săi cârmuitori, de la care și-au pierdut speranța că vor obține vreo concesie, dacă nu le este smulșă de necesitățile momentului, și că această comunitate ocupă, în mase compacte, o parte din statul ungar care, într-o posibilă eventualitate, s-ar putea dovedi a fi un punct vulnerabil la un atac ostil“.

– mai 28

Într-un raport al ministrului rezident al SUA în România, A. London Snowden, către secretarul de stat american, James Blaine, sunt ilustrate momente din devenirea istorică a vechii Dacie: „Când principele Carol a intrat în ziua de 10 mai 1866 în ceea ce a fost străvechea provincie romană a Daciei sub Traian, până și omul cel mai plin de speranță ar fi putut să-și piardă nădejdea în prosperi-

tatea viitoare, ca să nu mai vorbim de independența țării. Vechea Dacie a fost timp de secole victima confruntărilor între armate rivale. Câmpurile ei mănoase au fost adeseori pustiite, recoltele distruse, turmele luate și oamenii izgoniți din casele lor. Teritoriul ei a fost împărțit între puterile vecine ca pradă de război. Astfel, ea a fost prădată de frumoasa și fertila Transilvanie, de Bucovina, de Basarabia și de Banatul Timișoarei. Tot ce a rămas a fost Valahia și Moldova, care au plătit tribut anual, pentru o presupusă protecție, către stăpânul suzeran, sultanul Turciei, în timp ce marile puteri vecine pândeau o cât mai apropiată împărțire a pământurilor minunate de productive pe care nu puseseră încă mâna“.

1892, ianuarie 8/20 – 9/21

În cadrul conferinței extraordinare a Partidului Național Român, care s-a desfășurat la Sibiu, se hotărăște redactarea unui *Memoandum* către împăratul habsburg în care națiunea română din monarhia austro-ungară să-și ceară drepturile politice inalienabile.

1894, aprilie 25/mai 7

Începe la Cluj procesul memorandumilor. În timpul procesului cei 14 membri inculpați ai Comitetului Central al Partidului Național Român reiau critica argumentată și sistematică a politicii brutale, intolerante, a guvernărilor de la Budapesta față de națiunea română.

1897

Un recensământ efectuat de oficialitățile ruse menționează că în gubernia Cherson viețuiau 164 257 de „moldoveni“, în Ekaterinoslav – 8 453, în Crimeea – 2 895, în Podolia – 26 764.

SECOLUL XX

1902

Edgar Balogh stabilește, pe baza recensământului făcut de unguri la 1900, hotarul etnic dintre maghiari și români. Acesta aproape coincide cu cel ce va fi fixat prin tratatele de pace de la sfârșitul Primului Război Mondial. Delimitarea dintre cele două blocuri etnice pleacă de la localitatea Turmezö, din preajma Tisei, și trece peste următoarele centre, până la valea Dunării: Turulung, Livada, Remetea-Oașului, Oașul-Nou, Jobb, Culciu-Mic, Culciu-Mare, Carasău, Hirip, Amaț, Ambrud, Păulești, Satu-Mare, Vetiș, Dara, Cetatea-Veche, Boghiș, Domahida, Ghilvacii, Moftinul-Mare, Ghenci, Ciumești, Pișcolt, Irina, Chereuș, Petea, Pățulul-Mic, Pățulul-Mare, Cheț, Marghita, Abraniul de Sus, Terebești, Petreu, Cristur, Olosig, Poclușa, Sânt-Job, Sălard, Șiștire, Teotelec, Cetariu, Uliac, Săldăbagiu, Fughiu, Oșorheiu, Sân-Martin, Seleuș, Oradea, Episcopia Bihorului, Szent-János, Tărian, Berek-Böszömeny, Körösszeg-Apáti, Varsany, Ugra, Geszt, Salonta, Arpad, Ghioroc, Vânători, Adea, Chișineu-Criș, Pădureni, Zerindul-Mare, Iermata-Neagră, Ant, Gyula-Vári, Békés-Gyula, Nagy-Kamarás, Kevermest, Iratoșul-Mic, Zimand, Zimanduf, Fachert, Livada, Arad, Pecica, Perejul-Mic, Mezöhegyes, Csanád-Palota, Kövegy, Apátfalva, Makó, Kis-Zombor, Pardeanu, Cherestur, Beba-Mică, Kübekháza, Rabé, Majdán Tervár, O-Szt. Iván, Szöreg, Martonos, O-Kanizsa, Török-Kanizsa, Iozseffalva, Zenta, Csoka, Monostor, Jázova, Szaján, Magyar-Padé, Ada, Mohol, Akács, Petrovossello, Török-Becse, Bács-Földár, de unde trece în ținutul dintre Dunăre și Tisa.

1900

În guberniile Cherson, Ekaterinoslav și Podolia trăiau la începutul secolului XX 271 970 de români. Zamfir Arbore, în lucrarea *Basarabia în secolul XIX*, apărută în 1899, indică cifra de 282 095 de români.

1905

Profesorul Karl Brugmann (1849–1919), mare autoritate în domeniul filologiei comparate, afirmă, în *Compendiu de gramatică comparată a limbilor indo-europene*, apărut la Paris în 1905, că limba română s-a născut în Dacia: „... Astfel, dacă examinăm limbajele suficient cunoscute din trecut și prezent, aflăm opt grupuri (ramuri lingvistice) în cadrul familiei limbilor indo-europene: indo-iranian sau arian, armenian, grec, albanez, italic, celtic, germanic și balto-slav... Ramura italică este formată din latină și dialectele osco-umbrice. Ca limbă literară, latina a pătruns în multe țări și s-a păstrat până în zilele noastre într-un mod comparabil sanscritei clasice. Latina a acoperit limbile osco-umbrice, messica, etrusca, celtica și greaca. Mai târziu, limba romană a depășit granițele Italiei, ajungând în Africa, Spania, Galia, Styria, Dacia, unde s-au născut dialecte și grupuri de dialecte din care cea mai mare parte supraviețuiesc încă: portugheza, spaniola, provenșala, franceza, reto-romana și româna”.

– mai 9

Sultanul emite o iradea (decret) prin care aromânii din Imperiul Otoman sunt recunoscuți ca naționalitate. Prin acest act, funcționarea învățământului, a bisericii și a autoconducerii locale este garantată.

Titu Maiorescu

– noiembrie 5

Se desfășoară la Lugoj o mare adunare a românilor din Banat și Transilvania în care se cere recunoașterea naționalității române, dreptul la promovarea culturii și a limbii românești.

1906, mai 24/iunie 6

La Chișinău apare prima gazetă național-democrată *Basarabia* (până în 1907), care revendică libertăți democratice, introducerea limbii române în instituțiile de stat și o largă autonomie pentru Basarabia. În ultimul său număr publică poezia „Deșteaptă-te, române!”.

1908

N. N. Durnovo, reputat om politic și istoric rus, recunoștea: „În curgerea unui secol, mii și mii de hectare de pământ s-au dat rușilor, bulgarilor și coloniștilor germani cu singurul scop de a-i sili pe moldovenii autohtoni, din această țară (*Basarabia* – *n.a.*) de a părăsi pământul lor de baștină. Și chiar în 1908 sunt pornite în Siberia 885 de familii moldovenești pentru a coloniza acolo pământurile înghețate din această parte a Imperiului rusesc”.

– ianuarie 1/14

Se semnează, la Sofia, convenția româno-bulgară privind delimitarea graniței pe Dunăre.

– ianuarie 9–12

O delegație militară austro-ungară, condusă de generalul Franz Conrad von Hoetzendorf, întreprinde o vizită în România. Regele Carol I își exprimă cu acest prilej hotărârea României de a dezvolta cele mai bune relații de vecinătate cu Serbia și, totodată, de a susține păstrarea statu-quo-ului teritorial în Balcani.

1910

A. N. Kuropatkin, scriitor militar și fost ministru de Război în cabinetul țarist, în volumul *Probleme ale armatei ruse* scria: „Poporul român din Basarabia, anexată acum o sută de ani, trăiește și astăzi izolat, la distanță de populația rusă. Este incontestabil faptul că, dacă principatele (Moldova și Muntenia) ar fi fost anexate de Rusia la începutul secolului al XIX-lea, populația lor nu numai că ar fi rămas străină, ci ar fi devenit repede parte chiar ostilă poporului rus și atunci, în loc să avem o singură Polonie, am fi avut două, care ar fi slăbit Rusia... *Unirea poporului român* (premoniție confirmată numai peste câțiva ani – *n.a.*), într-un viitor apropiat, fie pe cale pașnică, fie ca urmare a unui război, este inevitabilă”.

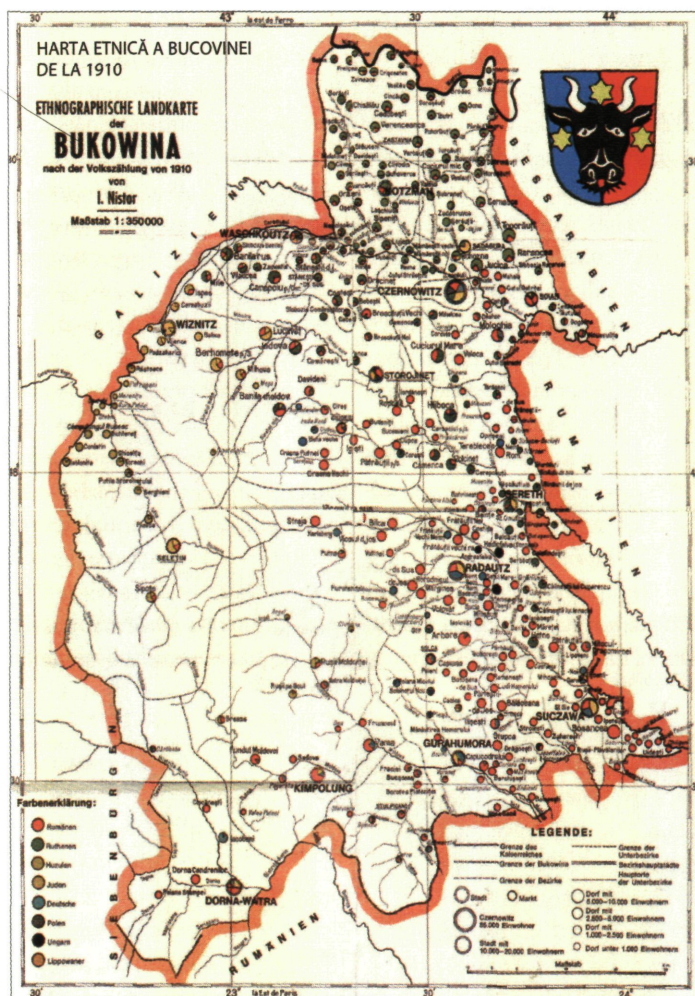
1912, mai 11

În lucrările Dumei de Stat a Rusiei țariste, țăranul Gulikin afirma: „Ce le-am dat noi, rușii, acestor moldoveni în timp de un veac?(...) voi le-ați luat tot, până și limba...”

– octombrie

România își declară neutralitatea în momentul izbucnirii primului război balcanic. În eventualitatea modificării, la sfârșitul conflictului armat, a echilibrului balcanic în favoarea Bulgariei, guvernul român își păstrează

dreptul de a cere Sofiei, din rațiuni de securitate, rectificarea spre sud a graniței dintre cele două state în favoarea României.

– noiembrie 26/ decembrie 9

Tratative româno-bulgare la București în problema rectificării frontierei comune. Reprezentantul României, Titu Maiorescu, președintele Consiliului de Miniștri, care deținea și portofoliul Afacerilor Externe, precizează într-o primă rundă a negocierilor cu Stoian Danev, președintele Camerei Deputaților a Bulgariei, că „Silistra trebuie să dispară dintre noi și să fie a noastră, fiindcă ni se pusese, prin dușmănia de

atunci a rușilor [1878], tocmai ca «un ghimpe în inimă», va să zică asemenea, când cade tratatul de la Berlin, trebuie să cadă și frontiera impusă de acest tratat, și noi, două state libere, ne facem noi înșine prietenește noua frontieră la vest de Silistra și la nord de Varna”.

1913

Apare, la Budapesta, lucrarea contelui Ștefan Bethlen, fost prim-ministru al Ungariei, intitulată *Az oláhok birtokvársárlásai az utolsó öt évben*, care conține constatări referitoare la proporția dintre români și unguri. „Românii din Ungaria, spune omul politic maghiar, au o majoritate numerică pe un teritoriu de 18 700 000 de jugăre,

suprafața totală a țării fiind de 48 000 000 de jugăre. Ei întrec în număr pe unguri și toate celelalte naționalități din țară, în întreaga Transilvanie, în trei circumscripții din Maramureș, în toate circumscripțiile Sălajului, în cea mai mare parte din comitatele Satu-Mare, Bihor, Arad, pretutindeni în Caraș Severin și în cele mai multe din circumscripțiile comitatelor Timiș și Torontal...”.

– ianuarie 16/29

Protocol româno-bulgar, semnat la Londra, prin care Bulgaria refuză cedarea Silistrei și a Balciului. În compensație, propune cedarea „celor două triunghiuri din mijlocul liniei de frontieră care intră în Dobrogea românească și un alt triunghi care are ca bază țărmul Mării Negre”.

– martie 18/31–aprilie 26/mai 9

La Petersburg se reunesc ambasadorii Marilor Puteri pentru a media în conflictul de frontieră româno-bulgar. Printr-un protocol semnat la sfârșitul reuniunii, Bulgaria cedează României orașul Silistra și împrejurimile acestuia.

– iulie 7/20

Guvernul român informează, prin intermediul Italiei, pe cel bulgar că a luat act de acceptul acestuia de a modifica hotarul dintre cele două țări pe linia Turtucaia–Dobrici–Balcic.

– iulie 16/29 – iulie 28/ august 10

Prin pacea de la București, se încheie cel de-al doilea război balcanic. Județele din sudul Dobrogei, Caliacra și Durosthor („Cadrilaterul”), în care existau 45 și, respectiv, 14 sate cu nume românești, trec, până la linia

Türk–Smil–Ekrene, la România. Articolul II al tratatului de pace prevedea: „Între Regatul Bulgariei și Regatul României, vechea graniță între Dunăre și Marea Neagră este în conformitate cu procesul-verbal încheiat de delegații militari respectivi și anexat la Protocolul numărul 5 din 22 iulie (4 august) 1913 al Conferinței din București; noua graniță va porni de la Dunăre, din sus de Turtucaia, ca să ajungă în Marea Neagră, la miazăzi de Ekrene... E hotărât înțeles că Bulgaria va dărâma, cel mai târziu într-un răstimp de doi ani, lucrările fortificațiilor existente și nu va construi altele la Rusciuk, la Sumla, în părțile intermediare și într-o zonă de 20 km împrejurul Balciului”. Teritoriul inclus în Regatul României avea o suprafață de 8 371 km² și o populație de peste 300 000 de locuitori, în majoritate turco-tătari.

În urma păcii, Iugoslaviei i-a revenit o însemnată parte a Macedoniei, cu zone populate masiv de români. Un recensământ din 1921 arată că românii din această provincie erau astfel repartizați: Bitolia (6000 de suflete), Crușovo (2 500), Moloviște (700), Beala de Jos (500), Veles (400), Prespa (375), Ohrida (225), Struga și Tetovo (200) și încă alte localități.

1914, iulie 17/30

Guvernul român este informat că guvernele țărilor Antantei sunt de acord cu unirea Transilvaniei cu România, în eventualitatea participării ei la războiul împotriva Puterilor Centrale.

1915, iulie 20/august 2

În vederea intrării României în Primul Război Mondial de partea Antantei, guvernul rus, printr-un anteproiect de convenție, informează guvernul de la București că

este de acord cu cererile privind recunoașterea unirii Transilvaniei (cu Crișana și Maramureșul), Banatului și Bucovinei, aflate vremelnice sub asuprirea austro-ungară, cu România.

1916, august 4/17

Zamfir Arbore-Ralli publică lucrarea *Ucraina și România*, în care afirmă dreptul românilor basarabeni la unirea cu Țara-Mamă.

– august 4/17

La București se încheie tratatul de alianță și o convenție militară între România și puterile Antantei (Marea Britanie, Franța, Rusia și Italia). România era obligată, prin documentele semnate, să declare război Austro-Ungariei nu mai târziu de 15/28 aug. 1916 și, totoda-

tă, să înceteze relațiile economice cu toate statele inamice Antantei. Tratatul politic prevedea ca cele patru mari puteri europene să garanteze integritatea teritorială a României (art. 1). Țările ce formau Antanta recunoșteau dreptul țării noastre de a uni vechile provincii românești cotoprite de monarhia dualistă austro-ungară (art. 3). Conform art. 4, linia de demarcație a României va începe de la Prut, de la un punct al frontierei actuale dintre Rusia și România, aproape de Noua Sulița, și va urca râul până la granița Galiției, la întâlnirea Prutului cu Ceremușul. De aici granița va urma frontiera dintre Galiția și Bucovina și cea a Galiției și a Ungariei până la punctul Stog, cota 1 655. Mai departe va continua cu linia de despărțire

dintre apele Tisei și Vișeuului, ca să ajungă la Tisa la satul Trebuza, mai sus de locul unde se unește cu Vișeu. Din acest punct ea va coborî pe malul Tisei până la 4 km mai jos de locul unde se întâlnește cu Someșul, lăsând României satul Văsáros-Námény. Va continua apoi pe direcția sud-sud-vest până la un punct aflat la 6 km est de orașul Debrețin. De la punctul acesta va atinge Crișul la 3 km mai jos de locul de întâlnire a celor doi afluenți ai săi (Crișul Alb și Crișul Repede), se va uni apoi cu Tisa, la înălțimea satului Algjo, linia va coborî malul Tisei până la vărsarea sa în Dunăre și, în sfârșit, va urma malul Dunării până la frontiera actuală a României. Caracterul secret al tratatului (art. 7), la care au convenit semnatarii lui (Ion

I. C. Brătianu, prim-ministru al României; Stanislav Poklevski-Koziell, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al M.S. Împăratul tuturor rușilor pe lângă M.S. Regele României; contele de Saint-Aulaire, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Republicii Franceze pe lângă M.S. Regele României; Sir George Barklay, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al M.S. Regele Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei și al pământurilor britanice de peste mări, Împărat al Indiilor, pe lângă M.S. Regele României; baronul Carlo Fasciotti, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al M.S. Regele Italiei pe lângă M.S. Regele României), nu a permis aflarea cauzelor care au dus la fixarea graniței de nord-

vest pe talvegul Tisei, astfel încât în componența statului român intra doar o treime din vechiul comitat al Maramureșului. Se pare că la baza acestei decizii au stat argumente de ordin etnic, omițându-se sau necunoscându-se cele de ordin istoric sau economic. În momentul respectiv, datele statistice indicau preponderența populației rutene în defavoarea românilor în zona Maramureșului la nord de Tisa. De acest lucru au profitat cehii, care au împins frontiera până la hotarele Ardealului istoric. În septembrie 1919 este instalat un nou guvern condus de generalul Arthur Văitoianu. Acum este elaborat de Alexandru Vaida-Voevod un raport documentat asupra

frontierei Maramureșului. În acest document se cereau toate așezările românești de peste Tisa, propunându-se o graniță care începea la vest de Teceu și continua pe culmea munților spre nord, care ne-ar fi dat plasele Sighet, Tisa, Taras și jumătate din Teceu. Următorul guvern condus de Al. Vaida-Voevod (decembrie 1919) va numi pe dr. G. Iuga ca expert pentru Maramureș pe lângă delegația română de la Paris. Dr. G. Iuga elaborează memorii, documente și hărți prin care demonstrează caracterul profund românesc al Maramureșului de peste Tisa, precum și drepturile istorice inalienabile ale românilor asupra acestei provincii. Au loc în-

tâlniri între cele două delegații. La 15 martie 1920, Stefan Osusky, șeful delegației cehice, aducea la cunoștință că frontiera Maramureșului este pe cale de a fi rezolvată. S-a stabilit de comun acord ca România să primească întregul Maramureș, cu excepția plasei Dolha.

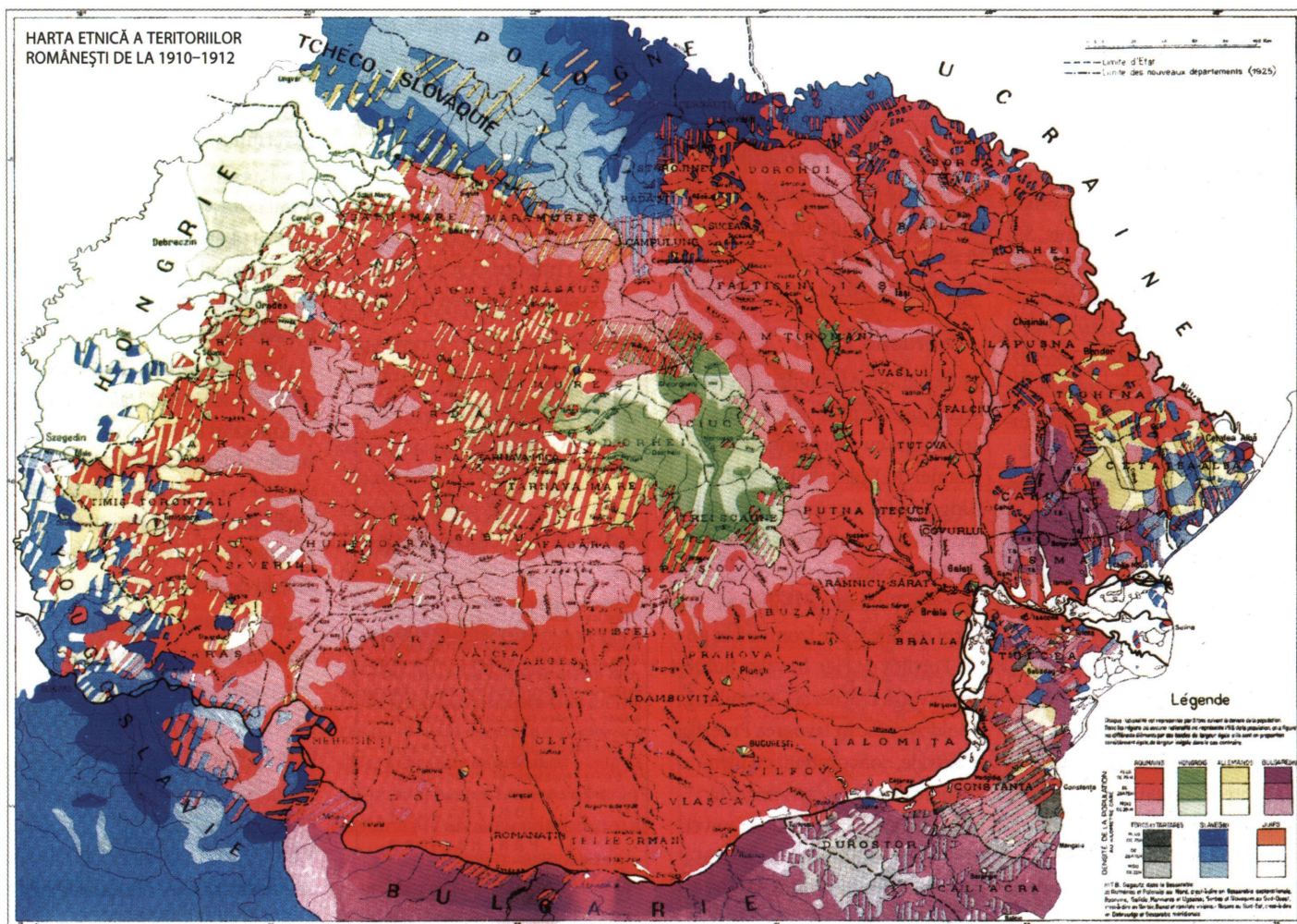
– septembrie 12

O telegramă expedită de col. D.I. Andronovici către gen. Bojović conținea o chemare către românii din armata austro-ungară de a veni sub steagul românesc: „Frați români, bucurați-vă, România a intrat în război și, alături de Anglia, Franța, Italia și Rusia, a pornit să vă elibereze. Visul de sute de ani se împlinește, perse-

cutia s-a terminat. Împreună cu românii din Bucovina veți fi o țară. De astăzi, locul vostru nu este în armata austro-ungară, părăsiți rândurile sale, veniți sub steagul român, fără rezerve, să luptați împreună pentru fericirea noastră și a voastră. Veniți să înfăptuim România Mare!”

1917, aprilie 26

În proclamația de la Darnița a foștilor prizonieri de război români se afirmă: „Noi, foștii prizonieri de război, care îndată ce ni s-a dat puțința am venit de bunăvoie la luptă și la moarte, noi, ofițerii, aproape în totalitate aci, precum și zecile de mii de soldați, acasă țărani și lucrători, fără

multă carte, dar conștiinți de datoria lor națională, noi ne oferim brațul și sângele nostru tânăr și generos pentru întruparea idealului nostru. Sângele nostru nu se va vărsa în zadar. Credem – ferm –, că între viitoarele state fericite, naționale și democratice, va fi și România tuturor românilor“.

1917, mai 15

La Samarina se proclamă independența Pindului. Sunt înălțate steaguri tricolore românești cu emblema lupoaicei. S-au constituit un consiliu dirigent și o gardă națională. Sunt adresate telegrame Marilor Puteri prin care se exprimă voința de a trăi ca individualitate etnică deosebită.

– octombrie 8

În raportul ministrului Belgiei la Washington, Émile de Cartier de Marchienne, adresat baronului Charles de Broqueville, în legătură cu opiniile lui Theodore Roosevelt cu privire la pacea viitoare și situația țărilor beligerante se spune: „Singura pace posibilă, «care va instaura domnia democrației în lume», va fi fondată pe prăbușirea Germaniei și dezmembrarea Austriei și Turciei. Ea va crea o Armenie și o Arabie independente, va face din Constantinopol un oraș liber și va asigura tuturor libertatea strămtorilor. Fostul președinte propune formarea de mari state independente: Polonia și Finlanda; Polonia s-ar întinde pe toată coasta Balticii la care are dreptul; Lituania ar primi o simplă autonomie; boemii, moravii, slovacii ar constitui un stat ceh, în timp ce croații, sârbii, slovenii, ortodocșii, catolici sau mahomedani, s-ar reuni într-un singur stat iugoslav. Austria italiană și Ungaria românească s-ar reîntoarce, respectiv, la Italia și România; Alsacia și Lorena ar reveni la Franța...”

– noiembrie 26/decembrie 9

La Focșani se semnează armistițiul dintre România și Puterile Centrale.

– decembrie 17

În cadrul Congresului de la Tiraspol, românii transnistreni sunt primii care se pronunță pentru unirea cu Regatul român.

1918, ianuarie

Un grup de oameni de cultură „din țară, din Ardeal și din Bucovina” (M. Sadoveanu, I. Agârbiceanu, I. Minulescu, Virgil Bărbat, C. Giurescu ș.a.) au adresat o *Chemare* în care se salută „reînnoirea conștiinței naționale a fraților basarabeni”. În același timp se sublinia necesitatea unei colaborări cât mai strânse în domeniile cultivării limbii române și al vieții spirituale.

– ianuarie 27/februarie 9

Tratatul de pace, semnat la Brest-Litovsk, între Puterile Centrale și Rada Centrală a Ucrainei, prevedea cedarea Bucovinei către Ucraina.

– februarie 11/24

Generalul Alexandru Averescu, în calitate de prim-ministru, se întâlnește cu reprezentanții Germaniei (R. Kühlman) și Austro-Ungariei (O. Czernin). Condițiile puse de aceștia, în vederea încheierii unei păci, prevedeau cedarea de către România a Dobrogei, largi rectificări de frontieră în zona Porților de Fier, în valea Jiului și între Vatra Dornei și Câmpulung Moldovenesc în favoarea Puterilor Centrale, concomitent cu înrobitoare condiții economice. În același timp, ucrainenii cer guvernului român să dea o declarație de „evacuare progresivă” a teritoriului dintre Prut și Nistru.

– februarie 14/27

Regele Ferdinand se întâlnește, la Răcăciuni, cu O. Czernin, ministrul de Externe austro-ungar. În timpul întrevederii, Czernin îl informează pe monarh de condițiile de pace impuse României: pierderea în totalitate a Dobrogei, cedări teritoriale în zona munților Carpați, iar Dunărea să devină fluviu german.

– februarie 20/ martie 5

La Buftea, C. Argetoianu, ministru român de Justiție, și reprezentanții Puterilor Centrale (O. Czernin, Austro-Ungaria; R. Kühlman, Germania; Talaat Pașa, Turcia; Nikola Momcilov, Bulgaria) semnează un tratat de pace preliminar. Documentul prevedea pierderea de către România a Dobrogei, amenajarea unui drum spre Constanța, rectificări teritoriale în favoarea Austro-Ungariei.

– martie 27/aprilie 9

Sfatul Țării, întrunit la Chișinău, hotărăște, cu 86 de voturi pentru, 3 împotrivă și 36 de abțineri (13 absenți), unirea Basarabiei

cu România. În *Declarația Sfatului Țării al Republicii Democratice Moldovenești* se spune:

„În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile ei granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadale singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna, **se unește cu mama sa România.**

Această unire se face pe următoarele baze:

1. Sfatul Țării actual rămâne mai departe pentru rezolvarea și realizarea reformei agrare după nevoile și cererile norodului; aceste hotărâri se vor recunoaște de guvernul român.
2. Basarabia își păstrează autonomia provincială având un Sfat al Țării (dieta), ales pe viitor prin vot universal, egal, direct și secret, cu un organ împlinitor și administrație proprie.
3. Competența Sfatului Țării este: a) votarea bugetelor locale; b) controlul tuturor organelor zemstvelor și orașelor; c) numirea tuturor funcționarilor administrației locale prin organul său împlinitor, iar funcționarii înalți sunt întăriți de guvern.
4. Recrutarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale.
5. Legile în vigoare și organizația locală (zemstve și orașe) rămân în putere și vor putea fi schimbate de Parlamentul român, numai după ce vor lua parte la lucrările lui și reprezentanții Basarabiei.
6. Respectarea drepturilor minorităților din Basarabia.

Actul Unirii votat de Sfatul Țării

7. Doi reprezentanți ai Basarabiei vor intra în Consiliul de Miniștri român, acum desemnați de actualul Sfat al Țării, iar pe viitor luați din sânul reprezentanților Basarabiei din Parlamentul român.

8. Basarabia va trimite în Parlamentul român un mare număr de reprezentanți, proporțional cu populația, aleși pe baza votului universal, egal, secret și direct.

9. Toate alegerile din Basarabia pentru voloste, plăși și sate, orașe, zemstve și Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, secret și direct.

10. Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a credinței, a adunărilor și toate libertățile obștești vor fi garantate prin Constituție.

11. Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile tulburi ale prefacerii din urmă sunt amnistiate.

Basarabia unindu-se ca fiică cu mama sa România, Parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a Constituantei, în care vor intra proporțional cu populația și reprezentanții Basarabiei aleși prin vot universal, egal, direct și secret, spre a hotărî împreună cu toți înscrierea în Constituție a principiilor și a garanțiilor de mai sus.

Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna!

Primită în Sfatul Țării la 27 martie 1918, Chișinău.

Președintele Sfatului Țării: I. Incuț
Secretarul Sfatului Țării: I. Buzdugan“

Telegrama Sfatului Țării din Basarabia M.S. Regelui – Iași:
„În numele Sfatului Țării, care reprezintă poporul românesc din Basarabia, dezrobite de jugul secular, aduc Majestății Voastre expresia credinței neclintite a întregului popor românesc din România

Regele Ferdinand I

Răsăriteană, care în unirea cu Țara-Mamă vede chează dezvoltării sale libere, cale neîmpiedicată spre cultura națională și dreptatea socială.

– Al Majestății Voastre prea plecat servite, Ion Incuț, președintele Sfatului Țării din Basarabia“.

Regele Ferdinand, care se afla la Bârlad, a fost informat telegrafic de primul ministru, Alexandru Marghiloman, de proclamarea unirii Basarabiei cu România. Suveranul adresează președintelui Sfatului, Ion Incuț, și primului ministru basarabean, Daniel Ciugureanu, o telegramă cu următorul conținut:

„Cu adâncă emoție și cu inima plină de bucurie, am primit știrea despre importantul act ce s-a săvârșit la Chișinău. Sentimentul național ce se deșteptase atât de puternic în timpurile din urmă în inimile moldovenilor de dincolo de Prut a primit prin votul înălțător al Sfatului Țării o solemnă afirmare. Un vis frumos s-a împlinit. Din suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restriște, ca o dulce mângâiere, să văd după o sută de ani pe frații basarabeni revenind iarăși la Patria Mamă. Aduc prinosul meu de călduroase mulțumiri domniilor voastre și Sfatului Țării, ale cărui patriotice eforturi au fost încoronate de succes.

În aceste momente solemne și înălțătoare pentru patrie, de aici înainte comună, vă trimit la toți cetățenii din noua Românie de peste Prut regescul meu salut, înconjurându-vă cu aceeași inimoasă și caldă iubire părintească.

Ferdinand“

– aprilie 7/20

Guvernul român adresează o notă guvernului ucrainean, în care pune în evidență caracterul românesc al Basarabiei, respingând, în același timp, cererea Radei de a anexa respectivul teritoriu.

– aprilie 24/mai 7

Se semnează, la București (Cotroceni), încheierea unei „păci“ drastice între România, Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria și Turcia. Prin tratatul semnat,

România pierde Dobrogea (care trecea astfel sub condominiu Puterilor Centrale), teritorii din Carpați (131 de sate și comune cu 724 957 de locuitori și o suprafață de 5 600 km²). Teritoriul Bucovinei urma să fie mărit cu ținutul Hotinului, o parte din județul Dorohoi și cu Dornele românești din județul Fălțiceni, până la Broșteni, pe Bistrița.

– iunie 5

În scrisoarea de răspuns a subsecretarului de stat, William Phillips, adresată, în numele secretarului de stat al SUA, lui V. Lucaci, se spune: „Poporul Statelor Unite a urmărit cu cele mai calde sentimente de simpatie și admirație lupta curajoasă a Maiestății Voastre și a poporului României

HARTA BASARABIEI CA GUBERNIE RUSEASCĂ

pentru a apăra integritatea națională și libertatea ei de dominația militarismului german. Guvernul Statelor Unite este hotărât să continue să sprijine România în această luptă. În același timp, doresc să asigur pe Maiestatea Voastră că Statele Unite vor sprijini România, după negocierile finale de pace; ele vor face eforturi permanente pentru a avea grijă ca integritatea României, ca națiune liberă și independentă, să fie apărată în mod corespunzător“.

– iunie 29/iulie 12

În scrisoarea lui Vasile Stoica, vicepreședinte al Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina de la Paris, adresată secretarului de stat al SUA, Robert Lansing, se arată: „... Români care se află astăzi în afara strânsorii pumnului german, îndeosebi noi, românii din Transilvania și Bucovina, refuzăm să recunoaștem orice pace care nu ne va aduce deplina libertate și care nu va uni întregul nostru neam într-un singur stat român. Mai mult, vom face tot ce ne va sta în putință, vom organiza forțele pe care le avem în țările Aliate și vom continua să luptăm de partea Aliților până la victoria finală. (...) În măsura posibilului, unitatea va fi încadrată cu ofițeri români din Transilvania și România și va lupta sub drapelul românesc al Transilvaniei libere. Pe aceleași baze vor fi organizate în țările aliate și alte unități compuse din transilvăneni; toate aceste unități vor fi puse la dispoziția Înalțului Comandament al Aliților. (...) Toate aceste grupuri de români oprimați, împrăștiați de evenimentele războiului în atât de multe țări, sunt însuflețite de același gând, al unei lupte înverșunate împotriva tiraniei austro-ungare, și recunosc ca autoritate supremă

Consiliul român de la Paris, a cărui activitate este în deplin acord cu indicațiile înaltelor autorități ale Aliților și are recunoașterea guvernelor franceze și italiene...”.

– august 23

Raportul Legației austro-ungare de la Berna către Ministerul de Externe de la Viena despre activitatea Consiliului Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, constituit la Paris, consemnează: „Adunarea constitutivă a acestei organizații a avut loc la 30 aprilie 1918, la Paris. Comitetul ales în această adunare a dat următoarea proclamație: «La izbucnirea acestui război, românii din toate țările au știut în ce parte înclină simpatiile lor. Ei n-au ezitat nicio clipă să-și manifeste simpatia față de cauza Aliților. Românilor din Transilvania li se dăduse încă de mult orientarea, după ce conducătorii lor cei mai indicați declaraseră, cu mai bine de 30 ani în urmă, că o schimbare a soartei lor va interveni numai printr-o nouă constelație a Europei. Aceasta înseamnă că libertatea lor nu poate fi realizată decât atunci când forța brutală care face legea în Europa va fi înlocuită cu dreptatea și când democrația va lua locul feudalismului. Ei au fost conștienți că dreptul va triumfa în cele din urmă asupra forței, când tineretul lor a trecut Carpații, spre a intra în armata fraților lor. Ei au știut că inimile acestora din urmă bat la unison cu ale lor și nu s-au înșelat, căci curajul fraților lor era atât de mare, încât, de ciudă că nu sunt pregătiți, au vrut să se arunce în luptă. Deviza lor era: „Cu Dumnezeu, înainte!”. Ei erau conștienți de jertfa care îi aștepta. Acei care, în ciuda oprimirii apăsătoare din Transilvania, au rămas acolo și care cunoșteau prea bine soarta care îi așteaptă și-au manifestat în

mod deschis simpatiile lor pentru Aliți și apelurile lor către frații din Regat au fost atât de insistente, încât au fost condamnați în masă la moarte. În acest moment, frații noștri liberi care au adus toate jertfele supraomenești posibile pentru cauza dreptății, ca urmare a unui concurs de întâmplări nefericite, s-au supus unei păci forțate. Noi, românii din Transilvania, exprimăm înalta noastră stimă față de curajul și vitejia poporului român din Regat, care a sacrificat totul, chiar existența sa ca națiune independentă, pentru eliberarea fraților săi și, în acord cu frații noștri care servesc ca sclavi în armata inamică, sunt prizonieri în Italia și Prusia – ofițeri și soldați – nu putem considera această luptă ca încheiată. Frații noștri emigrați în Statele Unite și în Canada n-au așteptat chemarea noastră, ei s-au înrolat în armata americană și cea britanică. Ne-am hotărât să scuturăm jugul străin, luptând în rândul Aliților. Declaram fraților noștri subjugăți care luptă încă în rândurile inamicului că în cel mai scurt timp ei se vor afla în fața acelora care nu sunt numai prietenii lor, ci și frații lor de sânge. Frații noștri rămași sub oprimare în țara lor nu pot să-și înalte vocea, dar noi declarăm în numele lor că vrem să avem libere și independente provinciile noastre, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina, și să ne alăturăm ca popor liber marilor noștri Aliți, acordând ajutorul nostru cauzei comune, prin aceea că luptăm până la înfrângerea inamicilor umanității. Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franța și ne-am întrunit azi la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de jugul străin, cu toate mijloacele

Alexandru Vaida-Voevod

care ne stau la dispoziție și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România și înființăm Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina“.

– octombrie

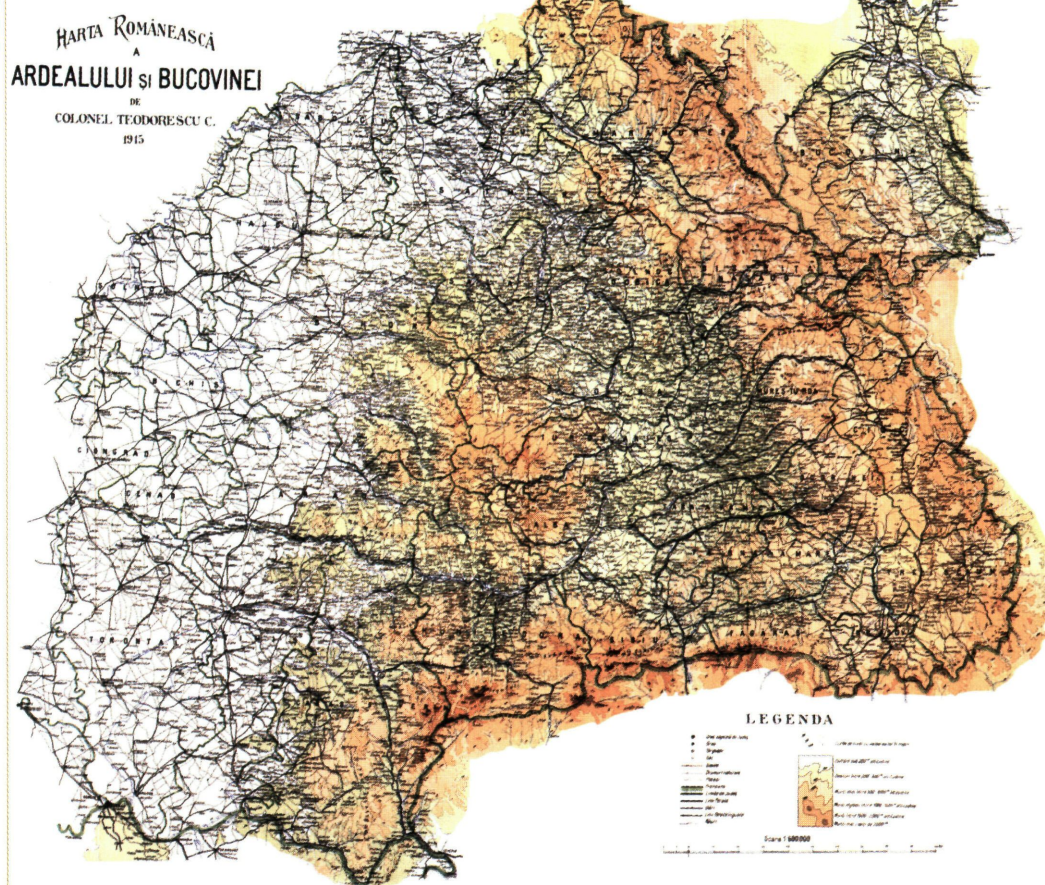
Se creează noul stat ucrainean care includea în granițele sale Galiția orientală, Bucovina nord-vestică cu orașele Cernăuți, Storojineț și Siret, precum și Rusia subcarpatică din nordul Ungariei.

– octombrie 18

Dr. Al. Vaida-Voevod citește în parlamentul ungar o declarație a Comitetului Executiv al Partidului Național Român, în care se subliniază dreptul națiunii române din Imperiul Austro-Ungar de a-și afirma și valorifica drepturile la o viață națională proprie. „Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Ardeal și Ungaria, ca organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria, arată în document, constată că urmările războiului îndreptățesc pretențiunile de veacuri ale națiunii române la deplina libertate națională. Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta sa – un drept care este acum recunoscut și de către guvernul maghiar prin propunerea de armistițiu a Monarhiei – națiunea română

HARTA ETNICĂ A ARDEALULUI ȘI BUCOVINEI LA 1915

din Ungaria și Ardeal dorește să facă acum uz de acest drept și reclamă în consecință și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere. Organul național al națiunii române din Ungaria și Ardeal nu recunoaște îndreptățirea acestui parlament și acestui guvern să se considere ca reprezentante ale națiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele națiunii române din Ungaria și Ardeal – căci apărarea intereselor ei națiunea română o poate încredința numai unor factori designați de propria ei Adunare Națională.

Afară de organele delegate de Adunarea Națională, sau alese din mijlocul său, așadar de Comitetul

Executiv al Partidului Național Român, nimenia nu poate fi îndreptățit să trateze și să hotărască în treburile care se referă la situația politică a națiunii române. Toate deciziile și acordurile, care s-ar lua și s-ar face fără aprobarea acestor organe, le declarăm ca nule și fără valoare, care nu leagă întru nimic națiunea română. Națiunea română care trăiește în Monarhia austro-ungară așteaptă și cere – după multe suferințe de veacuri – afirmarea și valorificarea drepturilor ei, nestrămutate și inalienabile, la deplina viață națională“.

– octombrie 23

Într-o notă a Ministerului de Externe al Franței referitoare la Transilvania și Bucovina se spu-

ne: „Transilvania este leagănul neamului românesc. Aici se afla odinioară regatul dacilor și aici a instalat Traian colonii romane după cucerire. Timp de două secole Dacia a făcut parte din imperiu și s-a romanizat complet. După retragerea legiunilor, Transilvania s-a fragmentat. Fugind din fața invaziilor succesive, populația s-a refugiat mai întâi pe platouri, apoi în depresiunile înalte ale Carpaților, și întreaga viață publică s-a redus la cadrul municipal. Spre sfârșitul Evului Mediu au apărut în Transilvania și în Maramureș cnezate române și, în același timp, s-a accentuat migrația românilor, care au coborât în câmpia Valahiei și în văile Moldovei. Toți au păstrat amintirea originii transilvănene și, din acest moment, a apărut la

românii de la Dunăre dorința de a se reuni cu România de origine, de dincolo de munți. Suzeranitatea otomană, care nu s-a manifestat nici printr-o administrație directă, nici printr-o ocupație efectivă, nu a pus niciun fel de obstacole acestei tendințe; sub această suzeranitate, marii domni din secolul XVI, valahul Mihai Viteazul și moldoveanul Petru Rareș, au reușit să reunească sub domnia lor cea mai mare parte din Țările Române. Unitatea pe care au înfăptuit-o astfel nu a fost decât efemeră, dar ea a fost suficientă ca să perpetueze amintirea ei în rândul populațiilor române, care o venerază încă. Fiind primii eliberați de sub suzeranitatea otomană, românii din Transilvania, din Banatul Timișoarei, unde ocupă partea septentrională și orientală, și din Maramureș, au căzut sub dependența mai strictă și mai persistentă a dinastiei Habsburgilor. Recunoscând Transilvaniei o anumită autonomie, Austria s-a străduit să combată afinitățile care o atrăgeau spre Principatele de câmpie. Ea a organizat coloniile săsești care subzistă și acum pe frontiera Valahiei, a încercat să rupă unitatea religioasă a Țărilor Române și, nereușind să convertească Transilvania la catolicism, a instituit biserica mixtă a Transilvaniei. Cu toate acestea, nu a reușit să-i facă să-și piardă sentimentul naționalității lor, care s-a dovedit mai puternic ca oricând atunci când, cu ocazia instituirii regimului dualist, Transilvania a fost pur și simplu anexată Ungariei și, în ciuda protestelor, în ciuda încercărilor sale de a se revolta, a pierdut ultimele vestigii ale autonomiei sale. Românii, populație de meșteșugari și de țărani, au fost lipsiți de protectori puternici, majoritatea familiilor nobile adoptând, de mult timp,

conform unui fenomen observat în multe alte regiuni din Europa Orientală, naționalitatea cuceritorilor: ei au fost, mai ales din 1867, supuși unei adevărate persecuții. Legile școlare, rigorile administrative, divizarea electorală, procesele politice, totul a fost pus în aplicare pentru a-i aduce la o maghiarizare progresivă. Geniul lor național a rezistat la toate. Numeroși au fost cei care, începând din 1914, au trecut în România, după intervenția română, dezertările românilor din armata ungară și predările în masă s-au înmulțit și mulți dintre cei care au abandonat astfel armatele opresorilor lor s-au înrolat în armata română sau au format în Rusia acele corpuri de voluntari care nu au mai avut timp să ia parte la noile lupte și ale căror rămășițe se regăsesc astăzi în Siberia, integrate în viteaza armată cehoslovacă.

Soarta românilor din Bucovina nu a fost mai fericită. Până în 1776 nu s-a putut vorbi deloc de Bucovina ca provincie; provincia care poartă astăzi acest nume a fost parte integrantă a principatului Moldovei. La această dată, fără să declare război și fără măcar un pretext plauzibil, Austria și-a concentrat armatele pe teritoriul moldovean din care a ocupat zona nordică, ea s-a instalat acolo și a obținut sancționarea acestei uzurpări din partea unei Turcii neputincioase și de atunci i-a supus pe românii din noua sa provincie la un regim analog celui pe care îl îndurau deja de mult timp transilvănenii. Când a izbucnit războiul în 1914, aceeași speranță a umplut inimile populațiilor române de pe ambele versante ale Carpaților. În timp ce întemnițările și supliciile se înmulțeau în Transilvania, cei mai ardenti luptători pentru cauza română treceau frontiera și veneau în România pentru a da glas apelu-

lui compatrioților lor. Ei au fost întâmpinați cu entuziasm: niciodată un război n-a fost mai popular decât acesta, care i-a antrenat pe români împotriva dușmanilor lor seculari din Ungaria. Vechi ținut românesc, Făgărașul a văzut trecând trupele regatului liber, când ele au revenit, multe notabilități și mulți țărani simpli le-au urmat. (...) Franța, care a secondat în secolul XIX primele eforturi pentru independența română și care a favorizat unirea principatelor Moldova și Valahia, va rămâne fidelă prietenilor și principiilor sale, folosindu-se de acestea pentru a facilita înfăptuirea unității române și pentru a smulge din brațele unei tiranii, care, de la secol la secol, de la an la an, a devenit tot mai crudă, un popor de care este legată prin atâtea simpatii reciproce“.

– octombrie 27

În Palatul Național din Cernăuți se desfășoară o adunare politică la care participă deputații români din parlamentul de la Viena, foștii deputați din Dieta Bucovinei și primarii români din întreaga provincie. Desfășurată sub președinția lui Dionisie Bejan, întrunirea se proclamă Adunare Constituantă votând următoarea moțiune:

„1. Reprezentanții poporului din Bucovina, întruniți astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranității naționale, Constituantă a acestei țări românești.

2. Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină

solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria.

3. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă între toți românii, Constituanta constituie un Consiliu Național de 50 de membri. Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatar și la conferința de pace, și în afară de el nu recunoaștem nimănui dreptul de a hotărî sau a trata asupra poporului român din Bucovina.

4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar duce la știrbirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare“.

– octombrie 31/noiembrie 13

La Belgrad se semnează armistițiul dintre Puterile Aliate

ROMÂNIA LA 1918. HOTARE, RELIEF, APE

Tărani transilvăneni manifestând pentru Unire

și Asociate și Ungaria. Frontiera trasată între Ungaria și Transilvania era stabilă, în mod arbitrar, pe Mureș. Atât guvernul român, cât și Consiliul Național Român Central, vor contesta vehement această graniță, reușind să obțină împingerea ei spre vest.

– noiembrie 5/18

În Manifestul Marelui Sfat Național din Ungaria și Transilvania adresat popoarelor lumii se proclama:

„Către poporul lumii,

Națiunea română din Ungaria și Transilvania, ținută de veacuri în robie trupestă și sufletească de către clasa stăpânitoare a poporului maghiar, eliberată acum de sclavie prin strălucita învingere a armelor, care s-au luptat pentru drepturile civilizației umane împotriva principiului barbar al opresiunii naționale și de clasă, înaintea guvernului opresorilor de până aci, a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea valida nelimitat forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești.

Guvernul opresorilor de până aci a denegat adeziunea sa la această hotărâre a națiunii române și în fața dreptului firesc al fiecărei națiuni de a fi stăpână asupra sa și a teritoriului locuit de dânsa, guvernul opresorilor opune forța brutală a statului oprimator.

De veacuri clasa oprimatoră a poporului maghiar a sfâșiat trupul națiunii noastre prin icuri străine, iar de la înfăptuirea constituționalismului fals din 1867, scopul mărturisit al politicii de guvernământ în statul maghiar a fost desființarea noastră națională. Prin colonizări fără rost pe pământul strămoșilor noștri, prin maghiarizarea necruțătoare a tuturor acelor români care au fost nevoiți să aibă raporturi mai nemijlocite cu stăpânirea maghiară, prin invadarea pe teritoriul românesc a sutelor de mii de slujbași publici maghiari, prin împiedicarea poporului nostru de a-și mulțumi însuși trebuințele sale industriale, s-au maghiarizat orașele și s-a împestrit etniceste teritoriul locuit de națiunea română, prin mijloace artificiale și în scopul barbar al nimicirii noastre.

Această stare de lucruri, produsă prin opresiune și fărâdelege, acum guvernul maghiar o invocă de justificare a opunerii sale la hotărârea națiunii române de a-și întemeia pe pământul său strămoșesc statul său liber și independent. Starea produsă prin crima săvârșită până aci împotriva libertății noastre naționale acum se prezintă ca o justificare a noului atentat, ce se intenționează împotriva existenței noastre. Ar trebui să ne luăm dreptul cu forța, dar oricât de hotă-

râți suntem să jertfim viața pentru libertatea națională, în ziua când sărbătorim înfrângerea civilizației asupra barbariei și așteptăm legiferarea internațională care va înlocui forța brutală prin dreptate și va înlătura pretutindeni urmările stăpânirilor neomenești, națiunea română se abține de la mijloacele barbare la regularea raporturilor dintre popoare, ci iată protestează înaintea lumii întregi împotriva fărâdelegii Guvernului maghiar, care și acum încearcă a supune națiunea română dominației străine și o împiedecă de la constituirea sa în stat liber și independent.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania nu dorește să stăpânească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvârșire de orice clasă istorică stăpânitoare, națiunea

română, prin ființa sa însăși, este întruparea democrației celei mai desăvârșite. Pe teritoriul său strămoșesc națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației, care va asigura tuturor indivizilor aflați pe teritoriul său egalitatea condițiilor de viață, unicul mijloc al desăvârșirii omenești. Națiunea română din Ungaria și Transilvania însă nu admite mistificarea îndreptățirii pretențiilor sale prin stările produse de încercările seculare pentru nimicirea ei, protestează împotriva revendicărilor maghiare asupra teritoriului românesc, care de la descălecarea împăratului Traian și până astăzi a fost muncit cu brațele noastre și îngrășat cu

DELIMITAREA ZONELOR DE INFLUENȚĂ CONFORM TRATATULUI DE PACE DE LA BREST-LITOVSK

sângele nostru, și sub nici o condițiune nu mai voiește să trăiască în legătură de stat cu națiunea maghiară, ci este hotărâtă a-și înființa pe teritoriul locuit de dânsa statul său liber și independent. Anunțând popoarelor lumii această voință și hotărâre a sa, națiunea română din Ungaria și Transilvania invocă pe seama sa sprijinul lumii civilizate și geniul libertății omenеști, declarând sărbătorește că din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărâtă a pieri mai bine, decât a suferi mai departe sclavia și atârănarea.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania speră și așteaptă că, în năzuința ei pentru libertate, o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una vom fi de aici înainte în veci.

Amin și Doamne ajută!

Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania.“

– noiembrie 5/18

Secretarul Departamentului de Stat al SUA, Robert Lansing, într-o scrisoare destinată însărcinatului cu afaceri ad-interim al României la Washington spunea: „Guvernul Statelor Unite a avut permanent în vedere bunăstarea și integritatea viitoare a României ca țară independentă și liberă, iar înainte de existența stării de război între Statele Unite și Austro-Ungaria un mesaj de simpatie și apreciere a fost trimis de președinte regelui României. Situația s-a schimbat de atunci și președintele dorește în consecință ca să vă informez că guvernul Statelor Unite nu neglijează aspirațiile poporului român din afară, ca și din interiorul granițelor regatului. El a urmărit luptele, suferințele și sacrificiile poporului român pentru cauza eliberării de sub dușmanii și asupritorii săi. Guvernul Statelor Unite are o

simpatie profundă față de spiritul de unitate națională și aspirațiile românilor de pretutindeni și nu va neglija ca, la timpul potrivit, să-și exercite influența pentru ca drepturile politice și teritoriale juste ale poporului român să fie obținute și asigurate împotriva oricărei agresiuni externe“.

– noiembrie 6

Într-o telegramă adresată Ministerului de Externe al Franței, Comitetul Național Român al corpului de voluntari români din Rusia cerea să se transmită Consiliului Național Cehoslovac următoarele: „Corpul de armată al voluntarilor români din Rusia, reprezentat prin Comitetul său Național, ca răspuns la manifestul împăratului Austriei, declară separate de Austro-Ungaria părțile românești ale Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului, Bihorului și Bucovinei, teritorii care formează acum cu România un stat unic, liber, independent. Noi declarăm irevocabilă voința locuitorilor acestor regiuni de a deveni și de a rămâne cetățeni ai României Mari și rugăm guvernul cehoslovac să ia act de această declarație“.

– noiembrie 7/20

În textul privind convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia este formulată hotărârea națiunii române din Transilvania și din Ungaria de a-și decide soarta:

„Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizației omenеști a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoștinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și al principiului liberei dis-

Episcopul Iuliu Hossu citește Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia

pozițiuni a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluțiunea istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania are să-și spună cuvântul său hotărâtor asupra sorții sale și acest cuvânt va fi respectat de lumea întreagă. El este chiar așteptat pentru ca la gurile Dunării și pe drumul unde comunică pulsul vieții economice între apus și răsărit să se poată înfăptui ordinea și neamurilor prejmuitoare să li se procure liniștea necesară pentru munca binecuvântată spre desăvârșirea umană. În scopul acesta convocăm:

ADUNAREA NAȚIONALĂ a națiunii române din Ungaria și Transilvania la ALBA IULIA, cetatea istorică a neamului nostru, pe ziua de 18 NOIEMBRIE v. 1 DECEMBRIE st. n. a.c. LA ORELE 10 A.M.

La adunare vor lua parte:

- 1) Episcopii români din Ungaria și Transilvania;
- 2) toți protopopii în funcțiune ai celor două confesiuni românești;
- 3) câte un exmis al fiecărui Consistoriu și Capitlu;
- 4) câte doi exmiși ai societăților culturale (Asociațiune, Fondul de teatru, Asociațiunea Arădană etc.);
- 5) câte doi exmiși din partea fiecărei reuniuni femeiești;
- 6) de la fiecare școală medie (gimnaziu, școală rurală), apoi de

la fiecare institut teologic, pedagogic și școală civilă, câte un reprezentant al colegiului profesoral;

7) câte doi delegați de la fiecare reuniune învățătorească;

8) Garda Națională va fi reprezentantă prin câte un ofițer și un soldat din fiecare secțiune județeană;

9) câte doi delegați de la fiecare reuniune de meseriași;

10) delegații Partidului Social-Democrat Român ca reprezentanți ai muncitorimii organizate;

11) tinerimea universitară prin câte doi exmiși ai săi și, în fine;

12) fiecare circumscripție electorală în care locuiesc români va trimite câte 5 reprezentanți (delegați).

Suntem convinși că afară de cei care vor reprezenta, în chipul arătat mai sus, toate părțile sociale ale națiunii noastre la această istorică adunare, unde se va hotări soarta neamului nostru, poate pentru vecie, se va prezenta însuși poporul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfântă. Se vor lua îngrijiri ca toți cei veniți să fie adăpostiți și să fie părtași la consacrarea celor ce se vor hotări. Biroul Consiliului Național a făcut toate pregătirile pentru reușita Adunării, iar frații români de pretutindeni sunt rugați să dea și ei tot ajutorul.

Înainte de începerea Adunării se vor face rugăciuni în cele două biserici din Alba Iulia, cea ortodoxă răsăriteană și cea greco-catolică.

Toate informațiile mai de parte se dau din partea biroului Consiliului Central Național Român din Arad.

Fii tare, neam românesc, în creștința ta, căci iată se apropie ceasul mântuirii tale.

Amin și Doamne ajută!

Arad, la 7/20 noiembrie 1918.

Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania“.

– noiembrie 9

Consiliul Național Român Central trimite Guvernului ungar o notă diplomatică ultimativă în care îi cere să cedeze teritoriile locuite de români. „În urma desfășurării rapide a evenimentelor, am ajuns la convingerea că, în sensul dreptului popoarelor la autodeterminare, precum și în interesul națiunii noastre și al minorităților cu care conviețuiește pe același teritoriu, în scopul păstrării ordinii publice, a securității averii și persoanelor, trebuie să preluăm, încă de pe acum, întreaga putere de guvernare în teritoriile Ungariei și Transilvaniei locuite de români. Aceste teritorii sunt formate din

următoarele comitate: Torontal, Timiș, Caraș-Severin, Arad, Bihor, Satu Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dăbâca, Sălaj, Cluj, Mureș-Turda, Turda-Arieș, Alba de Jos, Târnava Mică, Târnava Mare, Hunedoara, Sibiu, Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei și Ciuc, precum și teritoriile românești ale comitatelor Békés, Csanád și Ugocsa“, se arată în document.

– noiembrie 15/28

În Sala Sinodală din Palatul metropolitan din Cernăuți se desfășoară Congresul general al Bucovinei. La congres au participat 74 de delegați ai Consiliului Național Român, șapte din partea Consiliului Național German și șase reprezentând Consiliul Național Polonez. Președintele congresului, Iancu Flondor, citește Declarația de Unire:

„Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, joi, în 15/28 noiembrie 1918, în Sala Sinodală din Cernăuți, considerând că, de la fundarea Principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s-a încheat ca stat; considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și

multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei; considerând că fiii ai acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea aceluiași domnitori, au apărut de-a lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încalcărilor din afară și a cotorpirii păgâne; considerând că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a sila alipită coroanei habsburgilor; considerând că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuiri străine, care îi nesocotea drepturile naționale și care, prin strâmbătăți și persecuții, căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri, cu care el voiește să trăiască ca frate; considerând că, în scurgere de 144 de ani, bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpiile de bătălie în Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplătă aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, izgonirea limbii lor din viața publică, din școală și chiar din biserică; considerând că în același timp poporul băștinaș a fost împiedicat sistematic de a se folosi de bogățiile izvoarelor de câștig ale acestei țări și despoiat în mare parte de vechea sa moștenire; considerând că, cu toate acestea, bucovinenii n-au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit vecinic credința că marele vis al neamului se va împlini când se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisa într-un stat național unitar;

Constată că ceasul acesta mare a sunat!

Astăzi, când după sfortări și jertfe uriașe din partea României și a puterilor și nobililor ei aliați s-au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-

ungară s-a zguduit în temelii ei și s-a prăbușit și toate neamurile încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea dezrobirii noastre.

Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale, hotărâm:

„Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României“.

Declarația de Unire a fost susținută și de delegațiile germană și polonă, participante la Congres.

– noiembrie 18/decembrie 1

Se desfășoară, la Alba Iulia, Marele Adunare Națională Constituantă a românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească. Ștefan Cicio-Pop, președinte al Consiliului Național Român Central, deschide la ora 10 adunarea. Sunt prezenți 680 de delegați reprezentând 130 de circumscripții electorale, episcopii celor două biserici românești (ortodoxă și unită), delegați ai asociațiilor și ai societăților culturale românești, delegați ai școlilor medii și ai institutelor teologice și pedagogice, ai reuniunilor de femei, învățătoresți, de meșteșugari, reprezentanți ai Partidului Social-Democrat Român, ai gărzilor naționale, ai tinerimii universitare, delegați din comitatele Trei Scaune, Ciuc, din părțile românești din Cenad, Bichiș și Ugocea. În total, 1 228 de delegați și peste 100 000 de români, participanți la adunare. Președintele ales al Marii Adunări Naționale, Gheorghe Pop de Băsești, în cuvântul său, a declarat: „Națiunea română, la toate evenimentele mari istorice în trecut, și

Adunarea Națională de la Alba Iulia, 1 decembrie 1918

astfel și astăzi, s-a adunat pentru a decide asupra sorții sale". El și-a arătat convingerea că Adunarea va pune „piatra fundamentală a fericirii neamului românesc”. Textul *Declarației de Unire cu Țara* (aprobată în unanimitate) este citit de către Vasile Goldiș.

„I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituintei, aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egala îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire; liberă propagandă a tuturor gândirilor omenești.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidei-comisele în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin cu atât cât să o poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare este, de o parte, promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producției.

6. Muncitorimii industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea Națională dă expresiune dorinței sale ca Congresul de pace să înfăptuiască comuniunea naționalităților libere în așa chip ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această Adunare Națională salută pe frații din Bucovina scăpați din jugul monarhiei austro-ungare și uniți cu țara-mamă, România.

ROMÂNIA MARE

La o ședință a Consiliului Suprem al Conferinței de pace de la Paris

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aci în monarhia austro-ungară, anume națiunile cehoslovacă, austro-ungară, iugoslavă, polonă și ruteană, și hotărăște ca acest salut să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei bravilor români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertate și unitatea națiunii române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumitei și admirațiunii sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghearele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.

La sfârșitul cuvântării lui Ștefan Cicio-Pop, atunci când a strigat „Trăiască România Mare de la Nistru și până la Tisa!”, maramureșenii participanți la Adunarea Națională au protestat, afirmând că ei au venit la Alba Iulia nu pentru a pune hotarul României întregite pe Tisa, ci pentru a stabili granița

de vest până acolo unde începe Galiția, ca Regatul României să cuprindă și Maramureșul românesc de peste Tisa.

– noiembrie 28/decembrie 11

Consiliul Dirigent informează, printr-o proclamație, națiunea română că dezideratul unirii Transilvaniei și Banatului cu România s-a îndeplinit.

– decembrie 11/24

Regele Ferdinand I semnează Decretul de Unire a Transilvaniei cu România.

– decembrie 28–1919, ianuarie 10

Ministrul României la Paris, Victor Antonescu, adresează note ministrului de Externe francez, Stephen Pichon, și generalului H.M. Berthelot prin care protestează împotriva stabilirii în mod samavolnic a hotarului dintre Transilvania și Ungaria pe Mureș.

1919

După dr. Myron Kordoula (*Le territoire et la population de l'Ukraine*, Berna, 1919), românii din Ucraina erau în număr de 435 240 de suflete. Diplomatul român N.P. Smochină, plecând de la statisticile etnografilor ucraineni, la care aplică coeficientul de creștere a populației transnistrene între anii 1919–1940, indică un total de 783 000 de români transnistreni.

La această cifră el îi adaugă și pe românii, în număr de 200 000–300 000, ce trăiau în Siberia, în Caucaz, în Turkestan, conchizând că numărul real al românilor transnistreni atinge și chiar poate depăși cifra de 1 200 000. Atât dr. Marius Valkhof (în *Roemenen buten hun Granzen*, Amsterdam, 1940), cât și evaluările făcute la Congresul minorităților (Geneva, sept., 1930), confirmă cifra diplomatului român.

– ianuarie 16/29

Noua linie de demarcație dintre Transilvania și Ungaria era stabilită pe linia vestică a munților Apuseni. Orașul Zalău este eliberat de armata română.

– ianuarie 18–1920, ianuarie 21

La Paris se desfășoară Conferința de pace cu scopul elaborării tratatelor de pace dintre beligeranții din Primul Război Mondial. La lucrări participă delegațiile a 32 de state, 27 din tabăra învingătoare, printre care și România, și cele din tabăra învinsă (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia). Delegația țării noastre era compusă din primul ministru Ion I. C. Brătianu, șeful delegației, N. Mișu, ambasador la Londra, locțiitor al șefului delegației, Al. Vaida-Voevod, Constantin Crișan, Iancu Flondor, Ion Pelivan, Constantin Coandă, Constantin Diamandy, Victor Antonescu, George Danielopol.

– februarie 1

Ion I. C. Brătianu cere, în cuvântarea rostită la Conferința de pace de la Paris, ca acest for să recunoască România în hotarele: Nistru de la vărsare până la granița dintre Galiția și Bucovina, în continuare o linie care atinge Pru-

tul la confluența cu Ceremușul, urmând granița dintre Galiția și Ungaria până la punctul Stog (cota 1655), apoi linia de separare a apelor Tisei și, respectiv, Viso, până la satul Trebuza, în amonte de confluența celor două râuri, talvegul Tisei până la 4 km în aval de confluența cu Someșul (Vásáros-Namény urmând să rămână României); linia va continua în direcția sud-sud-vest într-un punct situat la 6 km est de Debrețin, de aici până spre Criș, la 3 km aval de confluența Crișului Alb și Crișului Repede, apoi spre Tisa până în dreptul localității Alga, la nord de Seghedin și la est de localitățile Oroshaza și Békéssámson, cursul inferior al Tisei până la confluența cu Dunărea; cursul Dunării în aval de acest afluent, apoi linia fixată prin Tratatul de la București din 1913 drept graniță dintre România și Bulgaria, până la Ekrene, la nord de Varna pe litoralul Mării Negre; în sfârșit, litoralul de la acest din urmă punct până la vărsarea Nistrului.

– februarie 12/25

Consiliul militar interaliat, cu sediul la Paris, aprobă înaintarea armatei române în Transilvania până la aliniamentul Satu Mare–Carei–Oradea–Salonta–Arad.

– aprilie 12/25

Guvernul României hotărăște ca la 15 aprilie să înceapă înaintarea armatei până la aliniamentul stabilit de Consiliul militar interaliat.

– aprilie 15/28

Armata ungară încalcă, pe valea Someșului, la Țigani și la Ciucea, linia de demarcație. Ca urmare a acestei situații, armata română contraatacă (16 aprilie) și atinge Tisa la 1 mai, unde se oprește.

– mai 1

Guvernul român primește din partea guvernelor sovietic și ucrainean ultimatumuri prin care i se cere să evacueze în 24 de ore Basarabia și Bucovina.

– iunie 10

Un număr de circa 70 000 de români din județele Caraș-Severin, Timiș și Torontal hotărăsc, în cadrul Adunării de la Timișoara, prezidată de protopopul dr. George Popoviciu, alipirea Banatului la România Mare. În cuvântarea rostită, dr. G. Popoviciu, făcându-se exponentul dorinței poporului român și a naționalităților conlocuitoare din Banat, afirma: „Urmând glasul vremii, delegații noștri care s-au putut deplasa la Alba Iulia, participând la memorabila adunare de la 1 Decembrie 1918, au declarat categoric, conform dorinței și voinței poporului român bănățean, că aderă la unirea Banatului cu România“. Adunarea adoptă o moțiune în care se spunea:

„1. Declarăm unirea pe vecie a întregului Banat cu statul român sub sceptrul dinastiei române.

2. Jurăm credință și supunere M. S. Regelui Ferdinand I, domnitorul tuturor românilor.

3. Aducem omagiile noastre glorioasei armate române pentru măreața operă și jertfă depusă pe altarul dezrobirii noastre de sub jugul de o mie de ani, pentru învingerea bolșevismului maghiar și pentru intrarea triumfală în capitala Ungariei.

4. Luăm cu mulțumire la cunoștință hotărârile Suveranului nostru și a sfetnicilor săi de a impune tuturor respectarea drepturilor istorice, teritoriale și suverane ale statului și neamului românesc.

5. Pretindem respectarea tratatului din 4 august 1916, încheiat de către Regatul român cu Marile Puteri Aliate, pretindem întreaga provincie «Băna-

tul», cu hotarele sale naturale Dunărea, Tisa și Murășul, din punct de vedere istoric, etnografic și economic – protestăm, prin urmare, contra oricărei încercări de schimbare arbitrară a hotarelor României Mari.

6. Protestăm contra oricărei încercări de a știrbi, sub orice pretext, suveranitatea neamului și statului românesc, contra oricărui amestec în chestiile interne ale statului român...”

– iunie 11 și 13

Conferința de pace de la Paris informează delegația română de noua graniță dintre țara noastră și Ungaria și, respectiv, dintre România și Iugoslavia. Prin noile frontiere se recunoaște unirea Transilvaniei, a Crișanei, a Maramureșului și Banatului cu România. Geograful german Wolfgang Höpker aprecia că România, după Unirea cu Transilvania, se prezintă ca „icoana celei mai rotunjite închegări armonice“. Este dată publicității oficial noua graniță româno-ungară.

– iunie 28

Se semnează, la Versailles, tratatul de pace dintre Puterile Aliate și Germania. Prin tratat, Germania era obligată să renunțe la Tratatul de pace semnat la 24 aprilie/7 mai 1918.

– iulie 26

C. Matziewicz, șeful misiunii ucrainene la București, își prezintă scrisoarea de acreditare în care

afirmă că guvernul de la Kiev „nu dorește să pună sub nicio formă în discuție chestiunea graniței actuale între cele două state, considerând Nistrul drept graniță definitivă între ele și dorind să stabilească de-a lungul acestei vechi frontiere cele mai bune relații de vecinătate“. Granița urma țărmul Nistrului de la Băbeni, localitatea cea mai înaintată spre nord-vest din ținutul Cernăuților, la Onut și de aici în continuare peste Hotin, Soroca și Tighina până la Cetatea Albă, acolo unde apele Nistrului, prin limanul său lung de 46 km și lat de 8-10 km, se varsă în Marea Neagră.

– iulie 28

Insula Ada-Kaleh, de pe Dunăre, azi dispărută, este atribuită României.

– august 8

România este informată că granița sa cu Cehoslovacia, trasată de Consiliul Suprem al Puterilor Aliate și Asociate, menține Tisa ca linie de demarcație numai pe o porțiune delimitată astfel: „de la un punct comun celor trei frontiere ale României, Galiției și Cehoslovaciei, o linie orientată sensibil către vest-sud-vest, prelungită printr-o linie care atinge râul Tisa la nord de confluentul acestuia, râul Vișeu, apoi continuă spre vest talvegul Tisei până într-un punct la cca 9 km vest de Apșa de Jos..., o

linie care să întâlnească și să urmeze linia de despărțire a apelor între Tisa și Tur“. Au rămas în afara noii granițe satele românești Apșa de Sus, Apșa de Mijloc, Apșa de Jos, Slatina și Biserica Albă.

– august 10

Are loc, la Timișoara, o mare întrunire a șvabilor din Banat, care, printr-o rezoluție, aprobă unirea Banatului cu România.

– septembrie 10

La Saint-Germain-en-Laye se semnează tratatul de pace cu Austria. Prin art. 59, „Austria renunță, în ce-o privește, în favoarea României la orice drepturi și titluri asupra părții din fostul ducat al Bucovinei aflat dincoace de frontierele României, așa cum vor fi fixate ulterior de către principalele Puteri Aliate și Asociate.

Art. 60. România aderă la înserarea, într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate, a dispozițiilor pe care aceste puteri le vor considera necesare pentru a proteja în România interesele locuitorilor care diferă de majoritatea populației prin rasă, limbă sau religie. România aderă, de asemenea, la inserarea, într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate, a dispozițiilor pe care aceste Puteri le vor considera necesare pentru a proteja libertatea tranzitului și un regim echitabil pentru comerțul celorlalte națiuni.

Art. 61. Proporția și natura sarcinilor financiare ale fostului Imperiu al Austriei, pe care România va trebui să le suporte pentru teritoriul ce a intrat sub suveranitatea sa, vor fi stabilite conform art. 203, partea IX (Clauze financiare) din prezentul Tratat...”

Semnificația majoră a tratatului pentru România constă în recunoașterea juridică internațională a

Primul Parlament al României Mari.
Citirea mesajului regal de deschidere a sesiunii, 20 noiembrie 1919

unirii Bucovinei cu Patria Mamă, iar actul samavolnic de la 1774 era încă o dată anulat. De-a lungul hotarului nord-nord-vestic sunt aşezate satele româneşti Horosăuţi, Văslăuţi, Cucuciurul-Mic, Boianciuc, Verbăuţi, Ciucău, Vasileu, Culcuţi, Babin, Sicăuţi, Revacăuţi, Ivancăuţi, Nepolcăuţi, Berhomet pe Prut, Stăncestii de Sus, Stăncestii de Jos, Barbeşti, Zeneleu, Costeşti, Voloca pe Ceremuş, Vilauea, Ipas etc.

Art. 53 al documentului stabilea graniţa româno-ceshlovacă: „Austria recunoaşte, precum au făcut-o Puterile Aliate şi Asociate, deplina independenţă a statului cehoslovac, care va cuprinde şi teritoriul autonom al rutenilor de la sudul Carpaţilor“. România a acceptat, în timpul guvernului condus de Al. Vaida-Voevod, incorporarea Maramureşului de la nord de Tisa la statul cehoslovac, cu toate că, din perspectivă istorică, nu avea niciun drept asupra acestui teritoriu. În aceste condiţii, suprafaţa sa s-a redus la 3 381 km², iar populaţia, după o statistică din 1938, cu doi ani înainte de a fi ocupat (5 sept. 1940) de trupele ungare şi reunit cu ținuturile de peste Tisa, era de 169 177 de oameni (97 269 de români, 4 734 de germani, 19 864 de ruteni şi elemente rutenizate, 9 880 de elemente maghiarizate şi 37 430 de evrei); după confesiuni, 107 922 de greco-catolici, 9 133 de ortodocşi, 11 238 de romano-catolici, 3 434 de calvini şi 37 430 de mozaici. Art. 87 al tratatului angaja Austria să respecte hotarele noilor state ce s-au constituit sau se vor constitui în întregime sau în parte din fostul imperiu.

– noiembrie 27

La Neuilly-sur-Seine se semnează tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate cu Bulgaria.

Stema Unirii

Frontiera României cu Bulgaria (art. 27) taie şoseaua Turtucaia-Rusciuc la km 17, văile Demir-Babinar la vest de Kioseabdi, Esenkova, la Şaormanchioi, Kanghioldere – pe care o urmează puţin la sud de Şeidalifaci; Kuciuk Ahmet la vest de Kalicada; Burhanlar la vest de Ekisce, unde formează un intrând în teritoriul român. Linia de frontieră urcă platoul Vladimirova, taie valea Suleiman la sud de Şerdimen; urmează înălţimile de la sud de satul Kadievo; taie calea ferată Bazargic-Varna şi valea Isikli la Novo Botievo şi apoi, după ce trece prin văi şi înălţimi acoperite de păduri, intersectează şoseaua Bazargic-Varna la vest de Kingiuc şi valea Batovei la sud de Mustafabeilor; urmează înălţimile de la sudul văii Ekrene; trece la sudul muncelului cu cota 252; taie şoseaua Balcic-Varna la km 24 şi atinge ţărmul Mării Negre la sud de punctul Ceatalceşme. Dunărea până la confluenţa cu Timocul completa frontiera dintre cele două state.

– decembrie 10

România semnează tratatele de pace cu Austria şi cu Bulgaria.

– decembrie 29

Parlamentul votează legile de ratificare a unirii Transilvaniei, Crişanei, Maramureşului, Banatului, Bucovinei şi Basarabiei cu România.

1920

Prof. Ştefan Ciobanu publică la Bucureşti studiul *La continuité roumaine dans la Bessarabie*.

– martie 3

Consiliul Suprem al Conferinţei de Pace adresează guvernului Al. Vaida-Voevod o notă semnată de premierul britanic David Lloyd George, prin care îi aduce la cunoştinţă decizia conferinţei privind recunoaşterea actului unirii Basarabiei cu România.

– iunie 4

Puterile Aliate şi Asociate semnează, la Trianon, tratatul de pace cu Ungaria. Din partea României, documentul a fost semnat de dr. Ion Cantacuzino şi de Nicolae Titulescu. Tratatul consfinţea actul istoric al Unirii Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu România de la 1 Decembrie 1918. Ungaria „renunţă în ceea ce o priveşte în favoarea României – se arată în tratat – la toate drepturile şi titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de fruntariile Ungariei, astfel cum sunt fixate la art. 27“. Tratatul cuprindea un preambul şi 14 părţi, în 364 de articole, având 164 de pagini de tipar.

– august 10

La Sèvres se încheie tratatul de pace dintre Puterile Aliate şi Asociate şi Turcia. Prin acest document Turcia se angajează „să accepte dispoziţiile care au fost sau vor fi luate cu privire la teritoriile fostului Imperiu German, ale Austriei, ale Ungariei şi ale Bulgariei şi să recunoască noile state în frontierele astfel fixate“ (art. 133). Prin acelaşi document, statul turc acceptă graniţele Germaniei, Austriei, Greciei, Ungariei, Poloniei, Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor,

Cehoslovaciei şi României. Se semnează de către Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia, pe de o parte, şi Polonia, România, Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor şi Cehoslovacia, pe de altă parte, un tratat prin care părţile se angajau să recunoască graniţele statelor nou-formate sau reîntregite. Frontiera dintre România şi Polonia pornea din punctul comun vechilor limite ale Basarabiei şi Bucovinei, pe cursul principal al Nistrului, pe o lungime de 105 km, şi până într-un punct aflat la aproximativ 2 km în aval de Zalesciki; cursul principal al Nistrului către amonte; de aici către sud-vest până la punctul de întâlnire a limitei administrative dintre Galiţia şi Bucovina cu limita dintre districtele Horodenka şi Sniatyn, la aproximativ 11 km la sud-est de Horodenka; o linie de determinat pe teren trecând prin cotele 317, 312 şi 239; de aici către sud-vest până la punctul de întâlnire cu vechea frontieră dintre Ungaria şi Galiţia; vechea limită administrativă dintre Galiţia şi Bucovina; de aici către nord-vest până la vârful Stog, la cota 1655, din Carpaţi, punct comun bazinelor celor trei râuri Tisa, Vişeu şi Ceremuş; vechea frontieră dintre Ungaria şi Galiţia. Cota 1655 este punctul comun celor trei frontiere ale României, Poloniei şi Cehoslovaciei. Urmau să treacă la Polonia cinci comune româneşti, şi anume: Babin, Luca, Prelipcea, Sviniace şi Crisceatec. Între România şi Cehoslovacia graniţa pornea de la cota 123, la aproximativ 1 200 m est de Magosliget, care este confinium dintre Cehoslovacia, România şi Ungaria, către nord-est până la cursul Batarului; de aici spre est până la punctul unde Batarul se desparte de linia administrativă dintre comitatele Ugocea şi Sătmar, cursul Batarului către amonte până la cota 652 aflată pe munţii Avas,

Momentul solemn al încoronării lui Ferdinand I la Alba Iulia, 15 octombrie 1922

nord de Kanak, între Szecsenfalva și Torentalujfalu, între Zichyfalva și Nagvgaj, între Verseczvat și Temesmora, între Kiszsán (Jamul-Mic), Nagyszered, Temes-Kutas și Marktelke la vest și Nagysam (Jamul-Mare), Laczunas (Lățunaș) și Komornok (Comorăște) (Komoriztye) la est; între Temeszöllos și Vărădia, între Ciorda și Alsóvarany; de aici către sud-est până la un punct de ales de pe cursul Nerei, la aproximativ 1 km est de șoseaua dintre Kusics (Cușici) și Neraaranyos (Zlaticza); o linie de determinat pe teren trecând între Körte (Kruiscza) și Mikloszaza (Nikolint), ocolind la est cota 234 și localitatea Szöllöshegy (Rebenburg) și îndreptându-se către vest-sud-vest în așa fel încât să permită construirea pe teritoriu român, pe valea Nerei, a unei căi ferate normale între Zlaticza (Neraaranyos) și Petrilo (Petrila); de aici către aval și până la confluența Nerei cu Dunărea; cursul Nerei; către sud-est și până la confluența Timocului cu Dunărea; șenalul principal de navigație al Dunării, această confluență este punctul comun celor trei frontiere ale Bulgariei, României și Statului Sârbo-Croato-Sloven.

– octombrie 28

La Paris se semnează tratatul între România, pe de o parte, și Marea Britanie, Franța, Italia și

Japonia, de cealaltă parte, privind recunoașterea unirii Basarabiei cu România. Tratatul consacră: „Art. 1. Înaltele Părți Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechi hotar.

Art. 2. O comisiune compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de principalele puteri aliante, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a tratatului de față, spre a fixa pe teren noua linie de hotar a României.

Art. 3. România se obligă a respecta și a face să fie riguros respectate pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1, stipulațiile tratatului semnat la Paris la 9 decembrie 1919 de către principalele Puteri Aliate și Asociate și România, și anume: a asigura locuitorilor, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religie, aceleași garanții de libertate și de dreptate ca și celorlalți locuitori din ținuturile ce fac parte din regatul României.

Art. 4. Naționalitatea română va fi dobândită de plin drept, cu

excluderea oricărei alteia, de către supușii fostului imperiu al Rusiei, stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la articolul 1.

Art. 5. În termen de doi ani de la punerea în vigoare a tratatului de față, supușii fostului imperiu al Rusiei, în vârstă de mai mult de 18 ani și stabiliți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, vor putea opta pentru orice altă naționalitate ar putea dobândi.

Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției și opțiunea părinților va atrage după sine pe aceea a copiilor lor în vârstă de mai puțin de 18 ani.

Persoanele care vor fi exercitat dreptul de opțiune prevăzut mai sus vor trebui, în cele 12 luni următoare, să-și transporte domiciliul în statul în favoarea căruia vor fi optat. Ele vor putea să-și păstreze bunurile imobiliare pe care le-ar poseda pe teritoriul român. Ele vor putea să ia cu dănele bunurile lor mobile de orice natură, asupra cărora nu se va impune nicio taxă de ieșire.

Art. 6. România recunoaște ca supuși români, de plin drept și fără nici o formalitate, pe supușii fostului imperiu al Rusiei, născuți pe teritoriul Basarabiei, arătat la art. 1, din părinți domiciliați acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a tratatului de față ei înșiși nu și-ar avea domiciliul pe zisul teritoriu.

Totuși, în termenul celor doi ani care vor urma punerii în vigoare a tratatului de față, aceste persoane vor putea declara în fața autorităților române competente, din țara în care își au reședința, că renunță la naționalitatea română și ele vor înceta atunci de a fi socotite ca supuși români. În această privință, declarațiunea soțului va fi socotită valabilă pentru soție și aceea a părinților va fi socotită valabilă pentru copiii în vârstă de mai puțin de 18 ani.

Art. 7. Înaltele Părți Contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Chilie, trebuie să treacă sub jurisdicțiunea Comisiunii Europene a Dunării...”

Prin tratatele semnate în anii 1919 și 1920, toate exigențele teritoriale ale României, exigențe ce decurg din dreptul istoric și etnic, au fost îndeplinite.

1921

Un recensământ efectuat de oficialitățile canadiene a înregistrat 15 086 de români. Până în 1931 numărul lor crește la 29 056, iar în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial se apropie de 60 000 de oameni. O prezență românească semnificativă înregistrau și statele Ohio, Indiana, Michigan din SUA. Peste 90% din ei trăiau în orașe, fiind lucrători industriali.

– mai 4

Între România și Cehoslovacia se încheie un protocol prin care se definitivează frontiera dintre cele două state.

– septembrie 7 – decembrie 8

O comisie româno-ungară stabilește frontiera dintre cele două state care începe de la pârâul Türr și e formată dintr-o linie convențională ce trece pe la apus de localitățile Satu Mare, Careii Mari, Săcueni, Valea lui Mihai, Oradea, Salonta, Chișineu, Torna; unde face un cot cu intrândul spre România, pentru a lăsa Ungariei regiunea Mezőhegyes, coboară spre Mureș, până la localitatea Macău, părăsește în continuare Mureșul și coboară spre sud, pe o linie convențională, până la localitatea Beba (Obeb). În Crișana, fâșia de graniță între Satu Mare și Arad este un compromis între linia americană și engleză, care ar fi așezat fron-

tiera cu 15 km spre răsărit, și linia propusă de francezi și italieni, care ar fi așezat-o cam la aceeași distanță spre vest de frontiera stabilită până la urmă.

1922, octombrie 15

La Catedrala Reîntregirii de la Alba Iulia are loc solemnitatea încoronării regelui Ferdinand I și a reginei Maria. Cu acest prilej, regele dă citire unei proclamații în care îi omagiază pe „cei cari au asigurat unitatea națională și care au proclamat-o într-un glas și simțire de la Tisa până la Nistru și până la Mare”.

1923, aprilie 16

După ce Comisia interaliată a stabilit, pe hartă, hotarul dintre România și Ungaria, în conformitate cu prevederile tratatului de pace de la Trianon, începe marcarea acestuia pe teren prin instalarea bornelor de frontieră.

– noiembrie 24

La Belgrad se încheie o convenție privind un schimb teritorial între România și Iugoslavia. Țara noastră ceda comunele Pardany, Modoș, Sargan, Crivobara și Nagy Gaj către statul vecin și primea Beba-Veche, Pusta-Kerestur, Zombolia, Ciorda și Iam.

1924

Statisticile sovietice consemnau existența în spațiul euro-asiatic de la răsărit de Nistru, până la fluviul Amur și Oceanul Pacific, a 250 000 de români. Acestora li se adaugă, după 1924, un număr variabil de așa-numiți „moldoveni”, între 600 000 și 1 200 000 de oameni.

– octombrie 12

Guvernul sovietic înființează Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM),

un fel de „Piemont” sovietic, care nu cuprindea decât o mică parte din Transnistria, formațiune politico-teritorială în componența RSS Ucrainene (cu capitala, până în 1929, la Balta, apoi la Tiraspol). Ea se prezintă ca o fâșie de pământ în formă de triunghi, cu baza pe Nistru, având o lungime de 210 km și o lățime de 95 km.

1925, aprilie 19

În cadrul congresului panmoldovenesc, desfășurat în orașul Balta, se adoptă constituția Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Tot cu acest prilej se stabilesc granițele noului stat. Teritoriul, în care intrau 11 raioane (Camenca, Râbnița, Krutii, Balta, Bârzula, Ananiev, Alekseevsk, Dubăsari, Grigoriopol, Tiraspol și Slobozia), avea

forma unui trapez (între paralelele 48° și 12 min. – 42° și 32 min. latitudine nordică și între meridianele 28° și 30 min. – 30° și 6 min. longitudine estică după meridianul observatorului din Greenwich) cu baza mare pe Nistru, cuprinsă între Moghilev, la nord, și Ovidiopol, la sud, iar baza mică ar fi o linie ce ar merge paralel cu Nistrul plecând de la aproximativ 50 km nord-est de Balta până la 20 km sud-est de Ananiev.

1927

Tommaso Tittoni, președintele Senatului italian, în volumul *Basarabia, România și Italia* (București), caracterizează astfel vitalitatea poporului român: „O insulă din stâncă puternică de care furia valurilor se frânge, fără a o sfârâma. Astfel ne apare națiunea română de-a

lungul veacurilor, i-a înfruntat mai întâi pe goți, avari, gepizi, huni, tătari, maghiari, apoi a rezistat între ruși, austrieci, turci”.

– iunie 4

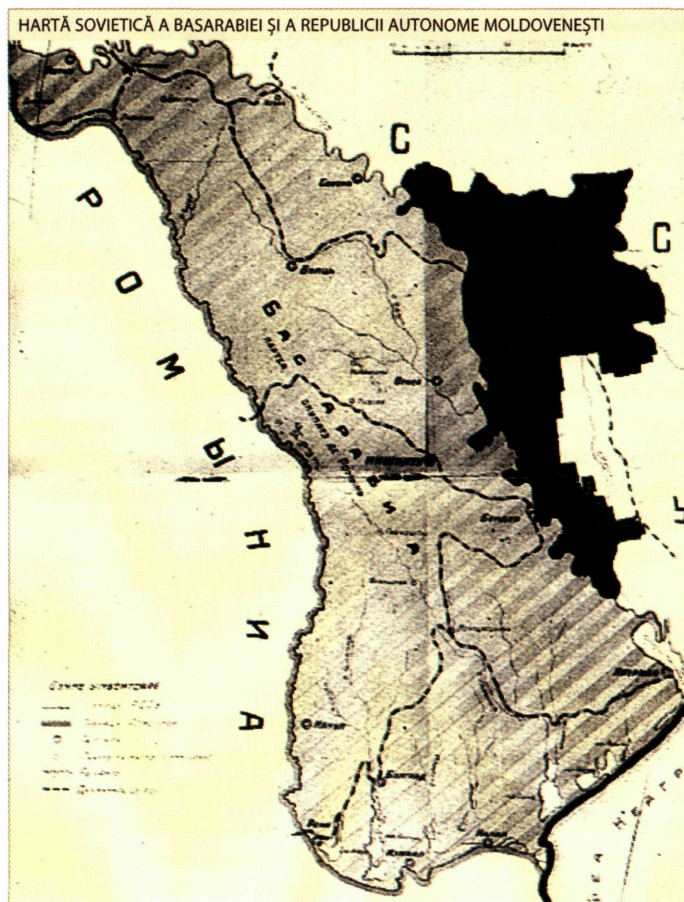
Se semnează, la București, un protocol privind delimitarea frontierei româno-iugoslave și, la triplex confinium, și a celei româno-ungaro-iugoslave. Frontiera începea de la localitatea Beba, printr-o linie convențională care taie Banatul în partea de sud-vest, formând două intrânduri: primul la sud-vest de Timișoara, al doilea la vest de Reșița, după care atinge valea Neră până la Baziaș, pe Dunăre, apoi pe Dunăre până la Gura Timocului. Cu acest prilej, se efectuează și un schimb de teritorii între România și Iugoslavia, schimb convenit prin protocolul încheiat, la Belgrad, la 24 noiembrie 1923.

1928, ianuarie

Convenția de frontieră româno-polonă stabilea reîntoarcerea la România a celor cinci comune românești de-a lungul Ceremușului și Colacinului până la Nistru, cedate Poloniei prin tratatul de la Sèvres.

1930

Un recensământ arăta că populația României era de 18 052 896 locuitori (față de aproximativ 7 250 000 locuitori înainte de 1918), fiind a opta țară a Europei după numărul de locuitori. Suprafața țării era de 295 049 km², față de 137 000 km² înainte de 1918, fiind străjuită de o frontieră cu lungimea de 3 400 km (Bulgaria 601,4 km; Iugoslavia 557,3 km; Ungaria 428 km; Polonia 201 km; URSS 812 km). Conform recensământului 71,9% erau români, 7,9% unguri, 4,1% germani, 4% evrei, 3,2% ruteni și ucraineni, 2,3% ruși, 2% bulgari, 1,5% țigani,

o,9% turci, o,6% găgăuzi, o,3% sârbi, croați și sloveni, o,3% polonezi, o,1% tătari, o,1% greci, o,3% alte neamuri, structură demografică ce îndreptățește definiția: România stat național, unitar, indivizibil și inalienabil (Constituția din 1938).

1933, iulie 3-4

Convenția de la Londra prin care se definea agresiunea și teritoriul statului asupra căruia aceasta s-ar putea exercita a fost semnată de Polonia, URSS, Afganistan, Persia, Letonia, Estonia, Turcia, Cehoslovacia, Iugoslavia și România. Prin acest document, precum și prin Pactul Briand-Kellogg, URSS a recunoscut *ipso facto* că teritoriul României se întinde până la Nistru. Convenția a fost semnată, din partea țării noastre, de Nicolae Titulescu.

1934, februarie 9

La Atena se semnează, de către Grecia, Bulgaria, Iugoslavia, Turcia și România, Pactul Înțelegerii Balcanice prin care statele din această zonă „își garantează mutual securitatea frontierelor“.

- iunie 9

La Geneva, N. Titulescu, ministru de Externe al României, și M. M. Litvinov, comisar al popoului pentru Afaceri Externe al URSS, au semnat un document prin care se stabilesc relații diplomatice între cele două state. Cele două guverne „își garantau mutual plinul și întregul respect al suveranității fiecăruia din statele noastre și abținerea de la orice imixtiune, directă sau indirectă, în afacerile interne și în dezvoltarea fiecăruia din ele și, în special, a oricărei agitațiuni, propagande și oricărui fel de intervențiuni sau de sprijin al acestora“. De

asemenea, cele două guverne „se obligau de a nu crea, nici de a susține, nici de a autoriza șederea pe teritoriul lor a organizațiilor care și-ar propune ca scop lupta armată contra celui alt stat, sau atentate prin forță la regimul politic ori social“.

1935, mai 17

Se semnează, la București, Convenția dintre România și Polonia privitoare la protecția, conservarea și reconstrucția bornelor de frontieră. Prin acest document, linia de frontieră se împărțea în trei secțiuni. Prima începea de la punctul Stog, care este în același timp triplex confinium româno-polono-cehoslovac, până la punctul de joncțiune a râurilor Ceremușul Negru și Ceremușul Alb, a doua continua până la punctul care este comun marginilor cadastrului satelor poloneze Harodinca, Zawa și Pieczarna, a comunei românești Babin și a mediane Nistrului, și ultima pleca de la sfârșitul secțiunii a doua și mergea până la confluența râului Zbrucz cu Nistru.

1936, iulie 21

N. Titulescu și M. M. Litvinov semnează, la Montreux, un protocol care la art. 3 prevedea ca „trupele sovietice și române nu vor putea trece Nistrul în România și, respectiv, în URSS, fără o cerere formală a guvernului român, respectiv, sovietic“. Conținutul art. 4. era următorul: „La cererea Guvernului Regal al României, trupele sovietice se vor retrage de pe teritoriul român, la est de Nistru, după cum trupele române se vor retrage de pe teritoriul sovietic, la vest de Nistru“. Art. 6 stipula: „Teritoriul român [este] până la Nistru; teritoriul rus începe de la acest fluviu“.

Granița dintre cele două state era fixată, după cum reiese din cele trei articole, pe Nistru.

1938, octombrie 18

Are loc, la Galați, o întâlnire între regele Carol al II-lea, N. Petrescu-Comnen, ministru de Externe român, pe de o parte, și Józef Beck, ministru al Afacerilor Străine al Poloniei, pe de altă parte. În cadrul întâlnirii, partea polonă caută să obțină asentimentul României privind ocuparea de către Ungaria a Ucrainei Subcarpatice. Partea română respinge propunerea, remarcând importanța economică, politică și militară a existenței unei granițe comune româno-cehoslovacă. Totodată, România respinge propunerea formulată de partea poloneză de a anexa unele teritorii din Ucraina Subcarpatică, locuite de români.

- noiembrie 2

În urma primului dictat de la Viena, Maramureșul de nord, din componența cehoslovacă, intră sub controlul autorităților maghiare care doreau reconstituirea Regatului Sfântului Ștefan. Prin acest dictat statul cehoslovac pierdea 12 000 km² din teritoriul său cu o populație de 1 000 000 de locuitori.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, I.V. Stalin anexa Maramureșul de nord care devenea astfel o regiune a statului sovietic, apoi a Ucrainei.

- noiembrie 15-18

În cadrul vizitei întreprinse în Marea Britanie, regele Carol al II-lea, însoțit de N. Petrescu-Comnen, ministru de Externe, reafirmă poziția de principiu a României de asistență a statului vecin, Cehoslovacia.

1939

În lucrarea *Originile popoarelor romanice*, W. von Wartburg conchide că „nimic nu ne îndreptățește să presupunem că ordinul lui Aurelian (din 271 – n.a.) a fost urmat de întreaga populație“. O astfel de presupunere ar veni în contradicție cu tot ce se cunoaște relativ la dănuirea coloniilor romane în regiunile abandonate.

- martie 15

„Guvernul“ Ucrainei Subcarpatice, condus de Augustin Voloșin, pentru a scoate țara de sub dominația Ungariei, cere României să accepte „fuziunea“ cu Ucraina subcarpatică.

- august 23

La Moscova este semnat tratatul de neagresiune germano-sovietic („Pactul Ribbentrop-Molotov“, după numele miniștrilor de Externe ai celor două state). În art. 3 al unui protocol adițional secret, Germania era de acord cu anexarea de către URSS a Basarabiei și a nordului Bucovinei.

- septembrie 4

„În ceea ce privește politica externă, se arată într-un comunicat al guvernului român, suntem hotărâți a păstra mai departe atitudinea pașnică de până acum, urmărind buna înțelegere cu toți vecinii“. În continuare, comunicatul

Semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov

precizează că „guvernul veghează la siguranța intereselor naționale și a luat măsurile necesare pentru a face față apărării fruntariilor”.

– septembrie 6

Consiliul de Coroană al României aprobă „în unanimitate acțiunea diplomatică urmată și măsurile luate pentru apărarea fruntariilor” de către guvernul român.

1940, ianuarie 6

Aflat într-o vizită la Chișinău, regele Carol al II-lea declară într-un discurs: „Nicio brazdă de pământ nu vom ceda”. Declarația suveranului deschide o serie de asigurări oficiale că frontierele vor fi apărate.

– iunie 26, ora 22

Gheorghe Davidescu, ministrul României la Moscova, primește din partea lui V. M. Molotov, comisar al poporului pentru Afacerile Externe al URSS, o *Notă* ultimativă în care cerea ca România:

„1) Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;
2) Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei”. În viziunea lui Molotov, cererea privind cedarea nordului Bucovinei era „ca despăgubire pentru dominația română a Basarabiei timp de 22 ani”. În discuția cu oficialul sovietic, diplomatul român arată că „argumentele înșirate în *Notă* sunt lipsite de temeie”, pentru că „România nu a profitat de slăbiciunea militară a URSS”. Unirea Basarabiei cu România s-a făcut în temeiul „drepturilor istorice, etnice și politice” și că acest act a fost expresia voinței „majorității populației basarabene”. „Înainte de a ajunge, pentru un secol, sub stăpânirea țarismului, arată Gh. Davidescu, Basarabia a fost cinci secole parte integrantă a patrimoniului

Parada trupelor bolșevice la Chișinău, 4 iulie 1940

românesc”. Gh. Davidescu evidențiază „modul în care a fost răpită Bucovina și împrejurările în care această provincie, care nu a cunoscut niciodată dominația rusească, a hotărât să se unească cu Patria-Mamă”. Argumentele ministrului român sunt respinse de Molotov pe motiv că ele „nu corespund nici evoluției istorice, nici situației de fapt”. În continuarea discuției, reprezentantul României precizează că termenul de 24 de ore din *Nota* ultimativă a URSS era „insuficient pentru ca guvernul român să poată lua o hotărâre într-o problemă atât de importantă pentru viitorul neamului nostru”. Molotov precizează, în finalul întâlnirii, că dacă țara noastră nu se va conforma termenului dat, trupele sovietice vor declanșa atacul. La scurt timp după începerea transmiterii, de către Gh. Davidescu, a *Notei* ultimative către Ministerul Afacerilor Străine de la București, legătura s-a întrerupt.

iunie 27, ora 6

Este recepționat de către București restul textului mesajului din seara precedentă. Wilhelm Fabricius, ministru german la București, transmite, aproape în același timp, lui Ion Gigurtu, ministrul Afacerilor Străine al Regatului

României, o notă verbală din partea lui Joachim von Ribbentrop, ministru de Externe al celui de al Treilea Reich, în care se sugerează că „acceptarea este în interesul, bineînțeles, al României” și recomandă guvernului român „să primească condițiunile rusești fără nicio rezervă”.

– ora 9

Gheorghe Tătărescu, prim-ministru, prezintă regelui Carol al II-lea *Nota* ultimativă sovietică.

– ora 12

Se convoacă Consiliul de Coroană. Gh. Tătărescu și I. Gigurtu fac o informare asupra situației politico-diplomatice interne și externe, iar generalul F. Țenescu, șeful Marelui Stat Major al armatei, asupra celei militare. În cadrul Consiliului se pronunță pentru acceptarea ultimatumului Constantin Argetoianu, generalul adj. E. Baliff, I. Christu, M. Cancicov, generalul I. Ilcuș, A. Bentoiu, M. Ghelmegeanu, M. Constantinescu, I. Macovei, generalul F. Țenescu, iar împotriva lui au fost Gh. Mironescu, N. Iorga, C. Angelescu, V. Iamandi, V. Antonescu, Șt. Ciobanu, S. Dragomir, Tr. Pop, dr. N. Hortolomei, E. Urdăreanu.

– seara, orele 21

Are loc un nou Consiliu de Coroană. Numărul celor care au votat pentru rezistența în fața ultimatumului sovietic s-a redus la 6: N. Iorga, V. Iamandi, S. Dragomir, Tr. Pop, Șt. Ciobanu, Ernest Urdăreanu. În răspunsul guvernului Regatului României se afirmă că: „Guvernul URSS a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la ora 10 seara, de către excelența sa domnul Molotov, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al Uniunii Sovietice și comisar al poporului pentru Afacerile Străine, excelenței sale domnului Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însuflețit de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între URSS și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop. De îndată ce va fi primit un răspuns din parte guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiunile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere și prietenie între URSS și România.

– iunie 28, ora 2.25

Gh. Davidescu este informat de V. M. Molotov că guvernul sovietic este nemulțumit de răspunsul dat de partea română, pe care îl califică ca fiind „imprecis”, pentru că „nu

se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei“. Guvernul URSS, prin răspunsul la nota guvernului român din 2 iunie, cere ca România să evacueze teritoriul indicat „în decurs de patru zile, începând de la orele 14, ora Moscovei, la 28 iunie“. Partea română trebuie să răspundă „nu mai târziu de 28 iunie, ora 12 ziua (ora Moscovei)“.

– ora 3

Trupe motomecanizate sovietice trec frontiera de stat a României la Gura Putilei și înaintază spre Seletin, până la Putila.

– ora 11 (ora Moscovei)

Gh. Davidescu transmite oficialităților sovietice *Nota* de răspuns prin care se arată că „guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să primească condițiile de pace“.

– ora 12

Trupele sovietice intră în Cernăuți. Până la sfârșitul zilei, trupele sovietice pătrund, în Bucovina, pe tot frontul. În Basarabia, grosul trupelor sovietice atinge aliniamentul Otaci, Soroca, Soloneț, Cîrîpcau, Cotiugenii Mari, iar elementele înaintate linia Strâmba, Alexandreni, Putinești. Părți din regiunile rupte din teritoriul României vor lărgi (în centru) hotarele Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, iar nordul și sudul Basarabiei și Bucovina de Nord vor fi înglobate în Ucraina. Prin cedarea către URSS a Basarabiei, a Bucovinei septentrionale, care nu i-a aparținut niciodată, și a unei părți din județul Dorohoi, România pierde un teritoriu de 49 622 km² și 3 786 000 de locuitori.

– iulie 15

Adolf Hitler, într-o scrisoare adresată regelui Carol al II-lea, îi reproșează, pe un ton agresiv, politica dusă de guvernul român. Se recomandă României că, în respectiva conjunctură internațională, să meargă pe „calea unei hotărâri principiale“. În document se arată că România trebuie să se încadreze integral în „noua ordine“ europeană preconizată de Germania, în caz contrar, „sfârșitul va fi mai devreme sau mai târziu, posibil chiar în foarte scurt timp, distrugerea României“. În continuare, scrisoarea preciza că „numai după ce se va ajunge, între România, Ungaria și Bulgaria, la reglementarea rațională a chestiunilor deschise (a revendicărilor teritoriale ale Ungariei horthyste și ale Bulgariei – *n. a.*), va avea un sens pentru Germania să examineze posibilitatea unei colaborări mai strânse“.

– iulie 26

Ion Gigurtu, prim-ministru, și Mihail Manoilescu, ministru al Afacerilor Străine, au o întrevedere, la Salzburg, cu A. Hitler și Joachim von Ribbentrop, în timpul căreia remit un mesaj din partea regelui Carol al II-lea. În mesaj, suveranul român declară că este de acord să înceapă negocieri cu Ungaria și cu Bulgaria, în contextul unor întâlniri la care să participe toate statele din sud-estul european între care există contencioase teritoriale, negocieri care trebuie să pornească de la „principiul etnic“, principiu de la care țara noastră „nu se poate îndepărta nicio clipă“. Mesajul recomanda ca puterile Axei să exercite o influență asupra Ungariei și a Bulgariei, în sensul temperării cererilor lor teritoriale, conchizând că soluția la care s-ar ajunge va contribui la

instaurarea „unei păci definitive și a unor relații amicale de bună vecinătate, dar și a unei noi ordini politice“.

– iulie 27

I. Gigurtu și M. Manoilescu poartă convorbiri, la Roma, cu B. Mussolini și G. Ciano. Oamenii politici români reînnoiesc poziția României față de pretențiile teritoriale ale Ungariei și Bulgariei, avansând ideea unui eventual plebiscit în Transilvania, pentru a cunoaște mai bine voința populației.

– iulie 31

W. Fabricius, ministrul Germaniei la București, face cunoscut cabinetului român recomandarea fermă a lui Hitler ca cele două județe din sudul Dobrogei, Durostor și Caliacra, ce formează Cadrilaterul, să fie cedate integral Bulgariei.

– august 2

Este proclamată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM) în care intrau raioanele Grigoriopol, Dubăsari, Camenca, Râbnîța, Slobozia și Tiraspol (din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească) (RASSM) și județele Bălți, Bender, Cahul, Orhei, Soroca și Chișinău ale Basarabiei. Suprafața noii formațiuni statale era de peste 330 000 km² cu o populație de 2 700 000, dintre care 70%

români. Prin legea Sovietului Suprem al URSS (4 noiembrie 1940) sunt incluse arbitrar și forțat în componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene (RSSM) județele Hotin, Ismail, Cetatea Albă și Bucovina de Nord.

– august 16 – 24

Încep, la Turnu Severin, tratative între delegația română, condusă de Valer Popp, și delegația ungară, condusă de Hory András. Ungaria cerea României să cedeze un teritoriu de 69 000 km², cu o populație de 3 900 000 de locuitori (2 200 000 de români, 1 200 000 de unguri, 500 000 de germani și alte naționalități). Delegația română respinge propunerea, apreciind-o ca neputând fi „o bază acceptabilă de discuții“.

– august 19 – septembrie 7

Între delegația României, condusă de Alexandru Cretzianu, și cea a Bulgariei, condusă de Svetoslav Pomenov, se poartă, la Craiova, tratative privind soluționarea problemelor teritoriale dintre cele două țări.

– august 19

În cadrul tratativilor cu Ungaria, delegația țării noastre înaintază un memoriu în care propune efectuarea unui schimb de populație, concomitent cu unele rectificări teritoriale.

Armata horthystă intră în orașul Târgu Mureș, septembrie 1940

Partea ungară cere ca România să facă o propunere cu caracter teritorial, lucru care nu se întâmplă. În consecință, tratativele sunt întrerupte.

– august 23, ora 17

Consiliul de Coroană, convocat de suveran la București, formulează mandatul delegației române pentru desfășurarea, în continuare, a tratativelor cu Ungaria. Delegația țării noastre trebuia să obțină adeviziunea părții ungare la principiul schimbului de populație; să se stabilească ulterior numărul de locuitori de naționalitate ungară ce vor fi transferați în Ungaria și, în final, să se discute asupra consecințelor teritoriale ale transferului de populație.

– august 24

Cele două delegații, română și ungară, se reîntâlnesc și constată că se mențin pe vechile poziții. În plus, delegația ungară este instruită să adopte „o atitudine fermă”. În această atmosferă, tratativele se întrerup fără a mai fi redate vreodată. Valer Popp, conducătorul delegației române, primește, în aceeași zi, dispoziții de la regele Carol al II-lea, I. Gigurtu și M. Manoilescu să reia discuțiile cu partea ungară la 28 august. Cu acest prilej urma să prezinte o hartă pe care să fie trecut felul în care înțelege România „soluționarea diferendului” pe baza schimbului de populație. Partea ungară este mulțumită de acest lucru și propune desfășurarea, în continuare, a tratativelor într-o localitate din Ungaria.

– august 27

Este stabilit, de către Hitler și consilierii săi, teritoriul din Transilvania pe care România trebuie să-l cedeze Ungariei. Raptul teritorial comis față de România s-a făcut nesocotindu-se și încălcându-se flagrant principiile de drept internațional, sfidându-se brutal realitățile etnice și adevărul istoric.

– august 29

La orele 15, guvernul ungar informează puterile Axei că este de acord cu „soluția” oferită privind diferendul teritorial cu România. La Viena are loc o convorbire între miniștrii de Externe ai Germaniei, J. von Ribbentrop, și Italiei, G. Ciano, pe de o parte, și M. Manoilescu, ministrul român

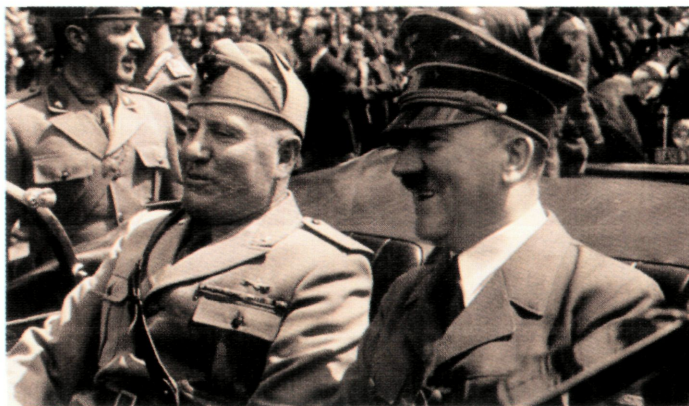
al Afacerilor Străine, pe de altă parte. În cadrul acestor convorbiri se fac presiuni asupra delegației române să accepte „arbitrajul” („Dictatul de la Viena”) teritorial propus. Cererea lui M. Manoilescu ca la baza respectivului arbitraj să se afle „principiul etnic” este respinsă de către miniștrii german și italian, care declară că așteaptă până la „ora 8.00 seara” asentimentul guvernului român. În timpul convorbirilor, ministrul de Externe german menționează că soluția care trebuie adoptată va consta într-o „sinteză între principiul teritorial și principiul etnic”. Teritoriul pe care România va trebui să-l cedeze, continuă demnitarul german, se situează între 68 000 km², cât pretinde Ungaria,

și 25 000 km², cât ar accepta țara noastră. În timpul serii, Ribbentrop și Ciano avertizează că, în cazul neacceptării „arbitrajului” propus de puterile Axei, aceasta „se va dezinteresa de soarta sud-estului Europei și consecințele pot fi pentru România o totală distrugere a ființei sale de stat”. Germania și Italia, în cazul când țara noastră acceptă soluția avansată, garantau „frontierele României față de oricine, prin totalitatea forțelor lor armate”. Ora 24.00 reprezenta termenul-limită pentru acceptarea „arbitrajului”.

– august 30, ora 3–4

Factorii politici de decizie ai României (Consiliul de Coroană și Consiliul de Miniștri) dezbate și acceptă propunerea germano-italiană privind reglementarea contenciosului de frontieră cu Ungaria. Această hotărâre a fost comunicată la ora 3.50. Au votat pentru: Constantin Argetoianu, Alexandru Vaida-Voevod, Gheorghe Mironescu, Dumitru Caracostea, Nicolae Crainic, Nicolae Păiș, I. Moța, H.Z. Codreanu, Andrei Rădulescu, I.V. Gruia, R. Budișteanu, I. Macovei, Î. P. S. Nicodim Munteanu, Patriarhul României, D. Popescu, Victor Gomoiu, Gheorghe Tătărescu, Gheorghe Mihail, V. Noveanu, E. Baliff, M. Priboianu, I. Gigurtu; împotriva: C.I.C. Brătianu, Ion Mihalache, M. Popovici, V. Iamandi, Victor Antonescu, A.C. Cuza, A. Văitoianu, C. Angelescu, Silviu Dragomir, mitropolitul Bălan, iar unul s-a abținut (T. G. Sidorovici). Comunicatul Casei Regale menționează: „Conferința de la Viena, determinată de inițiativa Germaniei și Italiei, ... s-a desfășurat în condițiile în care România trebuia să aleagă între salvarea ființei politice a statului nostru și posibilitatea dispa-

Benito Mussolini și Adolf Hitler

riției lui...”. În continuare, se arată: „Consiliul de Coroană, examinând toate posibilitățile, a ajuns la singura încheiere mai favorabilă, adică la acceptarea arbitrajului Axei”, remarcând că România se găsește în acest moment „absolut între dușmani”.

– în cursul zilei

Cei doi miniștri de Externe ai Axei, J. von Ribbentrop și G. Ciano, în prezența delegației României, compusă din M. Mănoilescu și V. Popp, și a Ungariei, formată din Csáky István și Teleki Pál, prezintă documentele prin care România este obligată să cedeze Ungariei un teritoriu cu o suprafață de 43 492 de km², cu o populație de 2 267 000 de locuitori, dintre care români peste 1 300 000 (Dictatul de la Viena). În documentele semnate, noua linie de demarcație dintre cele două țări trebuia fixată pe teren de o comisie româno-ungară. Linia de demarcație provizorie dintre cele două state includea pentru Ungaria următoarele localități: Salonta, Oradea, Huedin, Feleacu, Târgu Mureș, Odorhei, Sfântu Gheorghe, urmând direcția nord-vest pe crestele Carpaților Orientali până la 4,9 km sud de izvoarele Ceremușului. Trupele române trebuiau să părăsească teritoriul cedat, pe etape, în decurs de

15 zile. Prin acest dictat impus țării noastre, românii care urmau să rămână pe teritoriul dobândit de Ungaria căpătau cetățenia noului stat. Într-un interval de șase luni puteau să opteze pentru păstrarea cetățeniei române, iar în intervalul a unui an, dacă nu acceptau cetățenia maghiară, erau obligați să treacă în România. De aceeași posibilități se bucura și populația ungară. După datele recensământului din 1930, România a cedat 2 385 937 de locuitori dintre care 1 171 534 (49,1%) români, 910 692 (38,1%) unguri, 68 264 (2,9%) germani, 24 106 (1%) ucraineni, 18 527 (0,8%) cehoslovaci, 138 763 (5,9%) evrei, 46 038 (1,9%) țigani și 8 019 (0,03%) alții. „În forma sa actuală, teritoriul Transilvaniei, atribuit Ungariei prin arbitrajul de la Viena, are aspectul unui pumnal înfipt în inima României, el spintecă dureros trupul românesc și are darul să constituie un focar de nemulțumiri ce vor crește necontenit” (Silviu Dragomir). În acele zile, când fruntariile țării se prăbușeau, cuvintele rostite, în mai 1915, de către marele patriot și om de stat Nicolae Titulescu la o adunare publică pentru grăbirea intrării României în războiul unității naționale, aveau o stringentă actualitate; ele sintetizau voința și ardoarea românilor de a-și apăra

pământul străbun în fața politicii iredentiste și anexioniste promovată de Ungaria. „România nu poate fi întreagă fără Ardeal; România nu poate fi mare fără jertfă! – spunea Titulescu. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susținut viața! Ardealul e scânteia care aprinde energia, e mutilarea care strigă răzbunare, e fățărnicia care cheamă pedeapsa, e sugrumarea care cere libertatea! Ardealul, continua diplomatul român, e românismul în restrîns, e întărirea care depărtează vrăjmașul, e viața care cheamă viață! Ne trebuie Ardealul! Nu putem fără el! Vom ști să-l luăm și mai ales să-l merităm! Pentru Ardeal nu-i viață care să nu se stingă cu plăcere, pentru Ardeal nu-i efort care să nu se ofere de la sine, pentru Ardeal totul se schimbă, totul se înfrumusețează, până și moartea se schimbă, încetează de a fi hideoasă, devine atrăgătoare! Ardealul nu e numai inima României politice, priviți harta: Ardealul e inima României geografice!”.

– august 30–31

Consiliul de Coroană este convocat (orele 24) pentru a fi informat asupra conținutului Dictatului de la Viena.

– august 31–septembrie 3

Au loc mari demonstrații de protest, la București, Timișoara, Cluj, Brașov, Sibiu, Constanța, Iași, Baia Mare, Orăștie, Constanța, împotriva Dictatului de la Viena.

– septembrie 3

Winston Churchill, primul ministru al Marii Britanii, declara în Camera Comunelor că „România a suferit de curând o gravă mutilare teritorială... Dar noi n-avem deloc intenția de a recu-

noaște schimbările teritoriale care se vor face în timpul războiului, în afara cazului în care ele ar fi urmarea unui acord prin buna înțelegere între părțile interesate”.

– septembrie 5

Guvernul Marii Britanii face o declarație (prin Winston Churchill și lordul Halifax, ministrul de Externe) privind nerecunoașterea Arbitrajului germano-italian de la Viena.

– septembrie 5-12

În acest interval, trupele române se retrag din teritoriul cedat Ungariei ca urmare a Dictatului de la Viena.

– septembrie 7

La Craiova, Alexandru Cretzianu și Henri Georges Meitani, din partea României, și Svetoslav Pomenov și Theokhar Papazoff, din partea Bulgariei, semnează un tratat prin care cele două județe din sudul Dobrogei, Durostor și Caliacra (Cadrilaterul), trec în componența Bulgariei. România pierde un teritoriu cu o suprafață de 7 142 km² și o populație de 412 105 locuitori, din care 118 373 (28,42%) români, 162 625 (39,46%) bulgari și 131 107 (31,82%) alte naționalități. În decursul anului 1940, prin cele trei amputări succesive, România a pierdut 33,8% din suprafața inițială a țării: 17% au fost cedate URSS (Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța cu peste 3 500 000 de locuitori), 14,3% – Ungariei (Transilvania de nord-vest cu cca 2 300 000 de locuitori) și 2,5% – Bulgariei, cu aproape o jumătate de milion de locuitori. Sfâșiata de drama prin care trecea țara, Martha Bibescu nota în jurnalul său: „Ce va mai rămâne din țara asta? Deocamdată este un trunchi schilodit. Să credem în bulbul din care va răsări stânenelul”.

– septembrie 20–30

România evacuează teritoriul cedat Bulgariei prin tratatul semnat la 7 septembrie la Craiova. Noua frontieră urma traseul est Silistra, rămânând în cadrul României satele Almalău, Esekioi, Gărvănu Mare, Tudor Vladimirescu, Valea Țapului, Dobromir, Cetate, Dumbrăveni, Măgura, Cerchezu, Darabani, Vâlcele, Coroana și Vama Veche.

– septembrie 28

Guvernul sovietic pune stăpânire pe ieșirea la Marea Neagră a canalului Sări Stambul, pe tot litoralul de la Marea Neagră, cu tot limanul Nistrului, împreună cu nordul Bucovinei, cu Ținutul Herța și cu Insula Șerpilor. O parte din RSS Autonomă Moldovenească, inclusiv orașul Balta, sunt trecute la RSS Ucraineană. Totodată, depășind șenalul navigabil al brațului Chilia, sovieticii ocupă ostroavele Tătaru Mic, Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican.

– octombrie 28

Anexiunea URSS continuă prin ocuparea grupului de ostroave Insula Limba, situat între canalul Sări Stambul și canalul Musura.

1941, iulie 25

Un comunicat militar al armatei României informează: „Lupta pentru dezrobirea brazei românești de la răsărit s-a terminat. Din

Carpați până la Mare suntem din nou stăpâni pe hotarele străbune”.

– august 19

Prin Decretul regal nr. 1, Transnistria (cu o suprafață de 39 733 km² și cu o populație de 2 316 266 de oameni) este încorporată administrativ – ca un guvernământ cu capitala la Tiraspol – României (G. Alexianu este numit guvernator). Țara de dincolo de Nistru, Transnistria, este cuprinsă între Bug la răsărit, Nistru la apus, Marea Neagră la sud și o linie convențională la nord care pleacă de la vest de orașul Moghiliiov, trece pe la nord-vest de calea ferată Moghiliiov– Vinița și merge pe Bug la sud-est de Demidovka. Bugul, care izvorăște din mlaștinile Pripetului și se varsă în mare la vest de Nikolaev, reprezintă granița Transnistriei cu Ucraina. Românii sunt stabiliți pe malul stâng al Nistrului, de la Moghiliiov până la vărsarea lui în Marea Neagră, formând o salbă de sate care se largesc mai ales între Rașcov și Tiraspol. Din aceste două puncte se desprinde spre est o fâșie de teren presărată cu așezări românești ce include și orașele Balta și Ananiev. Și de-a lungul Bugului, în regiunea orașului Voznesensk, se află numeroase așezări românești (Cantacuzinovka, Arnautovka etc.). Întâlnim așezări unde este prezent elementul demografic

românesc până la Nipru, în jurul localității Ekaterinoslav.

– septembrie 11

Are loc, la București, o convorbire între ministrul SUA în România, Mott Günther, și Mihai Antonescu, ministrul român al Afacerilor Străine. În cadrul discuției, interlocutorul american se interesează dacă „extinderea românească peste Nistru” înseamnă renunțarea la teritoriul anexat de Ungaria ca urmare a Dictatului de la Viena. Diplomatul român răspunde că în această problemă „poziția guvernului român este definitiv fixată: nu se poate să existe nicio compensație între drepturile de la răsărit și între drepturile de la apus”.

– septembrie 15

Guvernul României declară Dictatul de la Viena, la exact un an de la punerea sa în aplicare, nul de drept. Ministrul Afacerilor Străine al României, Mihai Antonescu, făcând o analiză profundă a documentului, constată că Ungaria nu a respectat toate clauzele ce-i reveneau. Printre aceste clauze figura și un armistițiu de presă ce și-l impuneau cele două părți. În timp ce România a respectat această înțelegere, partea ungară a declanșat, prin radio și în ziare, o înverșunată campanie de calomniere a guvernului de la București și, totodată, de intimidare a românilor din teritoriile cedate. Demn de reținut este faptul că Berlinul și Roma, garanții odiosului dictat, nu au comentat în niciun fel decizia guvernului român, fiind un fapt unanim recunoscut că în diplomatie abținerea de a lua atitudine față de un eveniment este o formă de răspuns.

1944, august 23/octombrie 25

Armata Română a luptat pentru eliberarea nord-estului Tran-

Trupe române în drum spre Odessa

silvaniei, teritoriul anexat în urma Dictatului de la Viena (30 august 1940). În acest interval, România a mobilizat pe front 527 702 militari, pierzând 58 330 de oameni.

– aprilie 2

V. M. Molotov, ministrul de Externe sovietic, declară presei, în momentul când Armata Roșie a atins Prutul, că acesta „constituie frontiera dintre URSS și România. Este începutul restabilirii complete a frontierelor sovietice, hotărâtă în 1940, prin tratatul dintre Uniunea Sovietică și România”. Lansarea ideii că între cele două țări ar fi existat un tratat privind frontiera este infirmată de realitatea istorică. Adevărul istoric este că, în vara lui 1940, URSS a adresat României două note ultimative, în urma cărora Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța au fost înglobate samavolnic în spațiul geografic al Uniunii Sovietice.

– august 23, orele 17

În urma răsturnării de la putere a mareșalului Ion Antonescu și a formării unui nou guvern condus de generalul Constantin Sănătescu, România a ieșit din războiul dus de statele Axei. În declarația dată de guvern se afirmă că România „consideră de azi înainte Națiunile Unite ca națiuni prietene”, precum și că „recunoașterea de către guvernele de la Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupație străină”.

– septembrie 8

Grigore Niculescu-Buzești, ministrul Afacerilor Străine, afirmă că România, ca urmare a recunoașterii de către URSS, Ma-

Regele Mihai și Ion Antonescu pe front

rea Britanie și SUA a nedreptății făcute țării noastre prin Dictatul de la Viena, a găsit de cuviință să nu declare război Ungariei pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei și „așteaptă ca guvernul ungar să recunoască el însuși această stare de drept”. În continuare, ministrul român afirmă că România, văzând că Ungaria „înțelege să-și păstreze prada obținută prin Dictatul de la Viena, (...) că trupele ungare, împreună cu trupele germane, au atacat forțele armate române, guvernul român constată că, prin această nouă agresiune, Ungaria s-a pus în stare de război cu România”.

– septembrie 12

Se semnează, la Moscova, Convenția de armistițiu între România și Națiunile Unite. Articolul 19 din acest document prevedea: „Guvernele aliate consideră hotărârea Arbitrajului de la Viena cu privire la Transilvania nulă și neavenită și sunt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României, cu condiția confirmării prin tratatul de pace”. În ceea ce privește teritoriile românești de la răsărit, prin convenție „se restabilește frontiera de stat între URSS și România, stabilită prin acordul sovieto-român din 28 iunie 1940”.

– octombrie 25

Este desăvârșită eliberarea întregului teritoriu transilvan de armatele de ocupație germano-ungare. După ce dezrobesc, prin lupte, ultimele așezări românești, Satu Mare și Carei, trupele române participă la acțiunile multiple pentru eliberarea Ungariei, a Austriei și a Cehoslovaciei.

1945

Primăvara. Încercarea nereușită a Radei Populare a Ucrainei Subcarpatice de a-și instaura puterea în județul românesc Maramureș, cu reședința în Sighetu Marmăției. În toamna lui 1944, când Armata Roșie a pătruns peste Carpați în Ucraina Transcarpatică, s-a înjghebat, la Ujgorod, o așa-zisă putere locală numită Rada Populară. La 4 februarie 1945, are loc un congres al „reprezentanților poporului” de la care se aștepta o soluție privind încorporarea jud. Maramureș la Ucraina Subcarpatică. La nivel de județ românii reprezentau 74% din populație, iar ucrainenii numai 18%. În fața acestui pericol iminent de încorporare a județului lor, vechi pământ românesc, în granițele unei creații statale artificiale, populația românească majoritară era hotărâtă să-și apere cu arma în mână integritatea și independența.

– ianuarie 20

Națiunile Unite și Ungaria semnează, la Moscova, Convenția de armistițiu prin care guvernul ungar se obligă, conform art. 2, să retragă, în limitele frontierelor existente la 31 decembrie 1937, trupele și funcționarii din teritoriile ocupate de la România, de la Cehoslovacia și Iugoslavia. Prin același document, „sentința arbitrară de la Viena din 2 noiembrie 1938 (prin care Ungaria răpăa Cehoslovaciei un teritoriu de 12 000 km², cu o populație de 1 000 000 de locuitori) și sentința din 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite”.

– martie 8

Printr-o notă, guvernul român cere guvernului sovietic reîntregirea teritoriului românesc cu partea de nord-vest a Transilvaniei, răpită prin Dictatul de la Viena din 1940.

– martie 9

Guvernul sovietic răspunde la nota guvernului român din 8 martie, consimțind „instaurarea în Transilvania a administrației guvernului român”.

– martie 13

Are loc, la Cluj, ședința solemnă a guvernului român prilejuită de instaurarea administrației românești în Transilvania. Liderul guvernului de la București, dr. Petru Groza, trimite telegrame lui F. D. Roosevelt, W. Churchill și I. V. Stalin, în care afirmă că grava nedreptate făcută României prin Dictatul de la Viena din 1940 este acum anulată.

– mai 7

Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe – J. F. Byrnes (SUA), E. Bevin (Marea Britanie),

G. Bidault (Franța) și V.M. Molotov (URSS) – adoptă, în cadrul celei de a XIX-a ședințe plenare, o hotărâre referitoare la frontiera româno-ungară: „Deciziunea ședinței de la Viena din 30 august 1940 este nulă și neavenită. Frontiera dintre România și Ungaria, așa cum exista la 1 ianuarie 1938, este restabilă prin prezentul articol“. În ziua următoare, este fixată granița dintre România și URSS pe linia existentă după 28 iunie 1940, iar cea dintre țara noastră și Bulgaria este conformă cu Tratatul de la Craiova din septembrie 1940.

1946, aprilie 27

La București are loc o întâlnire între Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Tătărescu, vicepremier și ministru de Externe, și Pál Sebestyén, secretar general în Ministerul de Externe ungar. În timpul întâlnirii, Gh. Tătărescu declară: „Niciun om de stat român responsabil și niciun român nu ar fi dispus să primească frontiera de vest a României ca negociabilă sau chiar ca obiect de convorbiri confidențiale. Transilvania – ca leagăn al românilor – este cea mai sacră și cea mai prețioasă și că, așadar, România nu poate să ceară sau să aștepte altceva de la Conferința de pace decât confirmarea finală a frontierelor Transilvaniei“.

– iunie 29

Printr-un document adresat lui I.V. Stalin, guvernul RSS Moldovenești solicită „întoarcerea în componența [sa] a județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail ale Basarabiei, care intră astăzi în componența RSS Ucrainene“.

– august 31 – septembrie 5

Încep discuțiile în Comisia politică și teritorială pentru România a Conferinței de pace de la Paris

privind delimitarea frontierei dintre țara noastră și Ungaria. Delegațiile celor două state își expun, în fața acestei comisii, punctele lor de vedere. Astfel, Paul Auer, ministrul Ungariei la Paris, cere, în intervenția sa din 31 august, un teritoriu de la granița de nord-vest a României de aproximativ 4 000 km² ce reprezintă cca 6% din suprafața țării și 8,5% din populație. Gheorghe Tătărescu, ministrul Afacerilor Străine, șeful delegației României la Conferința de Pace de la Paris, în intervenția sa din 2 septembrie, respinge cu date istorice, demografice și economice cererea Ungariei. După câteva zile, la 5 septembrie, Comisia, cu 10 voturi pentru și două contra (Australia și Uniunea Sud-Africană), se exprimă pentru menținerea hotărârii din 7 mai 1945 a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe a celor patru mari puteri, care prevedea păstrarea graniței dintre cele două țări existentă la 1 ianuarie 1938.

1947, februarie 8

Delegația României, participând la Conferința de Pace de la Paris, remite Ministerului de Externe francez o notă prin care guvernul român își exprimă satisfacția față de hotărârea prin care se declară nul și neavenit Dictatul de la Viena din august 1940.

– februarie 10

La Paris se semnează Tratatul de Pace dintre URSS, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, SUA, Australia, Bielorusia, Canada, Cehoslovacia, India, Noua Zeelandă, Ucraina, Uniunea Sud-Africană, pe de o parte, și România, pe de altă parte. Din partea țării noastre tratatul este semnat de Gh. Tătărescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec și general D. Dămăceanu. În art. 1., alin. 2, se afirmă că granița

româno-sovietică „este astfel fixată potrivit dispozițiilor acordului sovieto-român din 28 iunie 1940 și acelora ale acordului sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945“. Astfel, Basarabia, Ținutul Herța (jud. Dorohoi), Bucovina de Nord rămân încorporate URSS, precum și Cadrilaterul – Bulgariei. În ceea ce privește frontiera dintre România și Ungaria, rămâne în vigoare cea existentă la 1 ianuarie 1938, fapt ce însemna anularea Dictatului de la Viena din august 1939. În conformitate cu aceste prevederi, Insula Șerpilor era teritoriu românesc.

– iulie 13–16

„Cele două guverne – se arată în Comunicatul comun semnat la încheierea vizitei în Bulgaria a unei delegații guvernamentale române –, constatând că toate chestiunile teritoriale dintre România și Bulgaria sunt definitiv reglate, au convenit, într-un spirit de încredere reciprocă și de cea mai sinceră prietenie..., de a lichi-da chestiunile rămase nereglate, rezultând din aplicarea Tratatului de la Craiova...“

– august 23

Parlamentul României ratifică, în unanimitate, Tratatul de pace semnat la Paris cu Puterile Aliate și Asociate.

Iosif Visarionovici Stalin (Djugașvili)

– noiembrie 23–25

La sfârșitul vizitei pe care a întreprins-o la București, primul ministru ungar, Dinnyés Lajos, afirmă că Ungaria nu recunoaște și nu tolerează nici un revizionism. „Problema litigioasă dintre cele două țări – menționează primul ministru – este considerată rezolvată. Opinia publică ungară este recunoscătoare guvernului României pentru drepturile naționale, cetățenești acordate maghiarilor din Transilvania“.

1948, februarie 4

La Moscova se semnează protocolul dintre România și URSS referitor la parcursul frontierei dintre cele două state. În anexa II, alin. 1 a acestui document se arată că granița este „de-a lungul fluviului Dunărea, de la Pardina la Marea Neagră, lăsând insulele Tătaru Mic, Daleru Mic și Mare, Maican și Limba de partea URSS, iar Insulele Tătaru Mare, Cernovca și Babina de partea României. Insula Șerpilor, situată în Marea Neagră, la răsărit de Gurile Dunării, intră în cadrul URSS“.

– mai 23

La orele 12 pe Insula Șerpilor este semnat, de către Nikolai Pavlovici Șutov, prim-secretar de ambasadă, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe al URSS, și Eduard Mezincescu, ministru plenipotențiar, în calitate de reprezentant al Ministerului Afacerilor Străine al României, un proces-verbal în care se precizează că „în virtutea și în executarea Protocolului sovieto-român, semnat la Moscova, la 4 februarie 1948“, se constată că „astăzi, la ora 12, ora locală, Insula Șerpilor sau Zmeinii, situată în Marea Neagră la 45 de grade, 15 minute, 18 secunde de latitudine nord și 30 de grade,

19 minute, 15 secunde longitudine est de Greenwich, a fost înapoiată Uniunii Sovietice de către Republica Populară Română și încadrată în teritoriul URSS". Diplomazia românească din a doua jumătate a secolului trecut a contestat documentul din 4 februarie 1948 prin care Insula Șerpilor „a intrat în cadrul Uniunii Sovietice”. În mai multe întâlniri cu delegația sovietică, diplomații români au demonstrat că documentul menționat „contravine prevederilor Tratatului de pace de la Paris, semnat la 10 februarie 1947”. Ei au subliniat că un act de dictat, prin care se încălcau prevederile Tratatului de pace – semnat în februarie 1947 și de reprezentanții autorizați ai URSS – „nu este legitim”. Încadrarea silnică a Insulei Șerpilor, prin documentul din februarie 1948, în componența URSS-ului a fost dezavuată de conducerea României din acei ani, evidențindu-se caracterul său nelegitim, în opoziție flagrantă cu dispozițiile Tratatului de pace de la Paris din februarie 1947.

1961, februarie 27

La București se semnează tratatul româno-sovietic prin care se reglementează un ansamblu de măsuri privind regimul granițelor.

1989, august 27

Chișinău. Marea Adunare Națională, convocată din inițiativa Frontului Popular, impune oficializarea limbii române și revenirea la alfabetul latin (legea a fost adoptată la 31 august 1989).

După 1990

Partea răsăriteană a Europei cunoaște, ca urmare a profundelor transformări de natură social-politică, o nouă redesenare. Astfel, harta acestei părți a bătrânului continent va consemna, după destrămarea URSS, noi state independente și suverane, între care, la hotarul de est al României: Republica Moldova și Ucraina. În aceste condiții, la vest, hotarul României cu Ungaria începe dintr-un punct (triplex confinium româno-ucraineano-ungar) situat în vechea albie a râului Tur, trece la

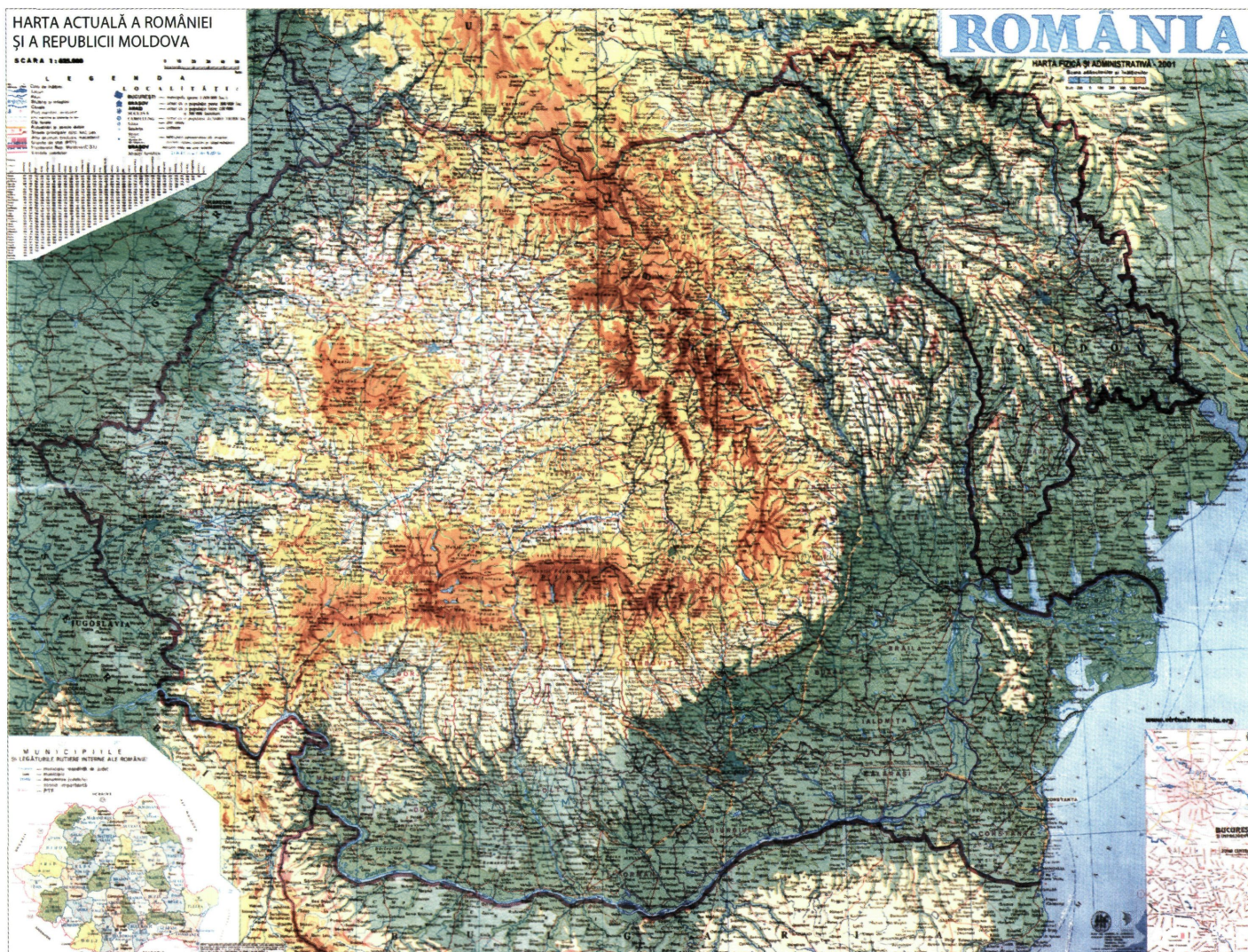
1 km vest de Porumbești, continuă către nord-est pe la vest de Halmeu, apoi 3 km vest Batarici, nord Băile Tarna, în continuare către est până la nord de Comârzana, mergând până la 1 km vest de șoseaua Huta Certeze–Teceu către nord-est și apoi ia direcția nord până la mijlocul râului Tisa. Urmează direcția est-sud-est, pe mijlocul râului Tisa, până la confluența cu râul Norița, urcă muntele Muncelu către sud-est, mergând peste munții Prislop, Preluca, Polonica, ca apoi să înainteze către nord-est pe muntele Pop-Ivan, sud-est pe muntele Holovaci, nord-nord-vest traversând muntele Bendreasca și Mezi Potoki. Trece peste vârful Bârsănescu și muntele Steaul până la cota Stog, apoi versantul vestic al muntelui Copilaș, peste vârfurile Furatec și Ludescu. Frontiera urmează creasta muntelui Suligul până la vârful Lostunul Mic, merge către est pe partea de sud a muntelui Coman, dealul Stânișoara, Jupania Bucovineanca, dealul Sărata, dealul Baranova, și se îndreaptă spre nord-est, trece râul Cobilioara către nord, continuă peste munți pe la 1 km nord de izvoarele Sucevei, apoi nord-nord-est până la versantul vestic al dealului Lupcina. Direcția frontierei este în continuare nord-est-est, traversează dealurile Costelea și Vipcina, râul Suceava. Localitățile Ulma, Brodina, Falcău, Straja, Vicovul de Sus, Bilca, Frătăuții Noi, Baineș, Siret, Mihăileni și Dersca rămân României. Hotarul merge în direcția nord-est traversând pantele de est ale dealului Corhana și apoi atinge Prutul, la vest de Orofteana de Sus, urmează jumătatea pânzei de apă către aval, trecând pe brațul principal în dreptul insulelor până la stâlpul nr. 923 în dreptul satului Horodiștea (jud. Botoșani). Din

acest punct începe frontiera cu Republica Moldova, care urmează, în aval, mijlocul pânzei de apă până la intersectarea cu mijlocul șenalului navigabil al Dunării (est de Galați). În continuare, linia de frontieră româno-ucraineană se îndreaptă spre est pe mijlocul șenalului Dunării înscriindu-se pe brațul Chilia. Aici, frontiera păărăsește, în cinci locuri către sud, canalul navigabil al Dunării, lăsând Ucrainei insulele Tătaru Mic, Daleru Mic, Daleru Mare, Maican și Limba, iar României insulele Tătaru Mare, Cernovoca și Babina, după care, pe canalul Musura, intră în Marea Neagră; de la gura canalului Musura frontiera maritimă continuă pe direcția 162° 40' până la geamandura nr. 1438, apoi pe Marea Neagră pe direcția 102°30' până la baliza nr. 1439, baliză aflată pe limita exterioară a mării teritoriale aferente Insulei Șerpilor, apoi către sud-est până la 12 mile sud-est de intrarea pe canalul Sulina. La vest, cu Ungaria, frontiera pornește de la punctul triplex confinium româno-sârbo-muntenegreanu-ungar, aflat la vest de Beba Veche, de unde se îndreaptă către nord-est și apoi către nord-vest atingând Mureșul, trecând la nord-vest de Beba Veche, Pordeanu și Begova, toate pe pământ românesc. De aici în continuare până la 1 km sud-est de Nădlac frontiera merge pe Mureș, și apoi pe direcția nord-nord-est urmează un traseu cu multe sinuozități lăsând României (la distanțe ce variază între 1 și 5 km) localitățile Nădlac, Peregu Mare, Turnu, Iratoș, Curtici, Macea, Sânmartin, Siclău, Pîlu, Avram Iancu, Salonta, Ateaș, Roit, Cheresig, Borș, Santău Mare, Roșiori, Diosig, Săcuieni, Simian, Valea lui Mihai, Curtuișeni, Sanislău, Ciurmești, Urziceni, Berveni, Boghiș,

Poster lansat la Chișinău cu prilejul evenimentelor din 31 august 1989.
Pictor – Vitalie Roșca

Dara, Petea, Peleş, Bercu până la Tur (triplex confinium româno-ungaro-ucrainean). La sud-vest cu Serbia-Muntenegru, de la Beba Veche, frontiera urmează numeroase sinuozități, lăsând României, la distanțe de la 1 la 5 km, localitățile Beba Veche, Valcani, Tere-mia Mare, Lunga, Comloșul Mare, Jimbolia, Checea, Cenei, Ionel, Foeni, Cruceni, Grăniceri, Toager, Livezile, Partoș, Denta, Graiu Mic, Moravița, Jamu Mare, Comoriște, Vărădia, Ciortea, Iam, Milcoveni, Leșcovița, în continuare urmează albia râului Nera până la vărsarea în Dunăre. Pe Dunăre, frontiera continuă pe șenalul navigabil

până la confluența cu Timocul. Insulele Moldova Veche, Conacu, Golu, Dudaș, Simian, Ostrovu Corbului, Țigănaș, Gogoșu și Ostrovu Mare aparțin României. Linia de hotar cu Bulgaria pornește de la borna nr. 1 situată pe litoralul Mării Negre la cca 1 km de Vama Veche, merge spre vest rămânând pe teritoriul românesc localitățile Vama Veche, Coroana, Darabani, Negru Vodă, Cercezu și Peri, ca apoi să se îndrepte către nord-vest. După ce depășește localitatea și masivul păduros Dumbrăveni, hotarul ia direcția sud-vest până la sud-est de Dobromir, continuând către vest până la sud de localita-

tea Tudor Vladimirescu. Frontiera înaintează către nord-nord-vest pe limita de sud-vest a așezărilor Făurei, Băneasa, Velichioi apoi către sud-vest incluzând localitatea Cârvanu Mare, de unde merge către vest-sud-vest pe limita de sud a localităților Esichioi, Almalău și Ostrov până în vecinătatea șoselei Varna-Silistra. Din acest punct, frontiera româno-bulgară se îndreaptă către nord pe pantele de sud-vest ale dealului Orta Tabiă și apoi către nord-vest atingând Dunărea la borna 669, la est de Silistra. De aici urmează, în amonte, talvegul până la vărsarea Timocului. Limita exterioară a mării

teritoriale a României începe de la 12 mile maritime (22,224 km) în larg în dreptul localității Vama Veche și se orientează către nord-nord-est paralel cu țărmul românesc, până într-un punct situat la 12 mile sud-est de intrarea pe canalul Sulina, punct final al liniei de demarcație româno-ucrainene, unde se intersectează cu limita exterioară a mării teritoriale aferente Insulei Șerpilor, înscriindu-se apoi pe arcul acestuia și parcurgând un traseu ușor curbat către nord-vest până la geamandura nr. 1439, apoi către vest până la baliza nr. 1438, intrând în mijlocul pânzei de apă de pe gura brațului Musura.

1990, octombrie 22–29

Printr-o declarație, Parlamentul României își exprima solidaritatea cu populația și cauza Republicii Moldova, confruntată cu acțiuni separatiste care pun în pericol integritatea și independența țării. La 19 august și 2 septembrie au fost proclamate așa-zisele republici Gagauz Yeri și, respectiv, Republica Moldovenească Nistreană.

1991, mai 23

Este adoptată denumirea de Republica Moldova, care își proclamă independența de stat la 27 august. În aceeași zi, România recunoaște statutul de stat suveran și independent al Republicii Moldova.

– iunie 24

Parlamentul României adoptă o declarație în care evidențiază lipsa de temei juridic și de valabilitate a pactului Ribbentrop–Molotov (23 august 1939), prin care s-a încercat să se oficializeze raptul teritorial la care România a fost supusă. În baza acestui pact, Basarabia și nordul Bucovinei, vechi pământuri care au aparținut dintotdeauna românilor, au fost samavolnic incorporate (iunie 1940) în componența URSS.

– noiembrie 28

Față de organizarea, la 1 decembrie, a unui referendum în Ucraina asupra independenței acestei țări, Parlamentul României, într-o declarație, afirmă „solemn că refe-

rendumul organizat de autoritățile de la Kiev în teritoriile românești încorporate cu forța în cadrul fostei URSS este nul și neavenit, precum și consecințele acestuia”.

– decembrie 2

După desfășurarea, la 1 decembrie, în Ucraina a unui referendum referitor la independența sa, Parlamentul și Guvernul României dau publicității o declarație în care arată că acesta „nu poate avea valabilitate în teritoriile anexate abuziv, care nu au aparținut niciodată Ucrainei și care sunt de drept ale României”.

1995, aprilie 5–8

Kiev. Primele discuții, la nivel de experți, în vederea definitivării

Tratatului politic de bază dintre România și Ucraina. Pozițiile celor două state nu coincid nici în ce privește frontiera comună și statutul Insulei Șerpilor, nici în ce privește pactul Ribbentrop–Molotov.

– septembrie 16

Timișoara. Premierul român, Nicolae Văcăroiu, și cel maghiar, Gyula Horn, semnează, în prezența președintelui României, Ion Iliescu, Tratatul de înțelegere, cooperare și bună vecinătate dintre România și Ungaria.

1997, iunie 2

Constanța (Neptun). Președinții României, Emil Constantinescu, și Ucrainei, Leonid Kucima, semnea-

Bruxelles. Aspect de la Reuniunile formale ale miniștrilor apărării din țările NATO

ză Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între cele două țări. Prin tratat se declară inviolabilitatea frontierelor dintre cele două state, se condamnă „actele injuste ale regimurilor totalitare și de dictatură militară care au afectat în trecut relațiile dintre români și ucraineni”. Totodată, părțile semnatare se angajează să asigure dreptul populației minoritare aflate pe teritoriul lor de a înființa propriile instituții de învățământ, culturale și religioase. Tratatul nu rezolvă probleme precum delimitarea platoului continental din jurul Insulei Șerpilor și a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. Prin acest document România cedează statului vecin nordul Bucovinei, sudul Basarabiei și Insula Șerpilor.

– iunie 29 și iulie 7

Parlamentul României ratifică Tratatul cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între țara noastră și Ucraina: Adunarea Deputaților – 165 voturi pentru, 92 împotriva și o abținere; Senatul – 65 de voturi pentru și trei abțineri.

– iulie 3

Ismail (Ucraina). Președinții României, Emil Constantinescu, al Ucrainei, Leonid Kucima, și al Republicii Moldova, Petru Lucinschi, semnează o declarație privind colaborarea dintre cele trei state.

1999, martie 11–12

Sinaia. Semnarea Declarației comune între România, Bulgaria și Turcia privind instituirea unei zone de comerț liber pentru cele trei țări, precum și un acord în domeniul turismului.

– mai 16

Arad. Se dă publicității o declarație comună, semnată de Uniunea Democrată a Românilor din Croația, Mișcarea Românilor și Vlahilor din Timocul Sărbesc, Alianța Creștin Democrată a Românilor din Ucraina, Asociația Culturală a Istroromânilor, Uniunea pentru Limbă și Cultură Aromână, Asociația Social-Culturală a Românilor din Transcarpatia-Ucraina „George Coșbuc”, reunite într-un forum în care solicită, în numele celor 10–12 milioane de români din afara granițelor României, dreptul, conform recomandărilor Consiliului Europei, la școli, biserici, asociații culturale în limba maternă. Pentru împlinirea acestor deziderate, ei cer statului român o politică externă adecvată în care să se prevadă expres recunoașterea și susținerea minorităților naționale ale românilor de către statele unde trăiesc, a dreptului acestora de a-și trimite reprezentanții în forurile legislative și guvernamentale ale țării respective, de a avea propriile lor instituții școlare, biserici, mass-media etc.

Sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI

În Ucraina Transcarpată, regiune formată istoric din patru comitate: Maramureș, Ugocea, Bereg și Ung, trăiesc cca 35 000 de români, adică 2,4% din populația locală (în raioanele Teceu și Rahova ei reprezintă 13% din populație). Din perspectivă istorică, comunitatea română din Ucraina Transcarpată este legată de existența regatului dac în zona Tisei superioare. În ciuda faptului că regiunea nu a aparținut niciodată României, populația românească își cultivă limba, portul și tradițiile străbune. Credința descendenței lor romane confirmă concluzia învățatului Roberto Paribeni: „Amintirea românilor de a fi fost romani a înfrânt violența slavă, barbaria maghiară și turcească”.

2000, aprilie 28

Chișinău. Este semnat Tratatul de parteneriat privilegiat și cooperare între România și Republica Moldova. Părțile contractante pun în evidență originea comună și „comunitatea de cultură și limbă” a românilor din cele două state, subliniind necesitatea sprijinului reciproc în procesul de integrare

în structurile europene ale celor două țări. Documentul mai prevede implicarea României în păstrarea unității și integrității Republicii Moldova.

2009, februarie 3

Hotărârea Curții Internaționale de Justiție de la Haga oferă României o suprafață de 9 700 km² din platoul continental al Mării Negre, cea ce înseamnă 79,34% din aria de 12 000 km² asupra căreia avea pretenții. Verdictul reprezintă punctul final al unei dispute de 40 de ani dintre România și URSS „moștenit”, după destrămarea acesteia, de Ucraina. Statul român reușește astfel prima extindere juridicțională din ultimii 90 de ani.

Zona conține o cantitate de gaze naturale și petrol estimate la 70 de miliarde de metri cubi și, respectiv, 12 milioane tone de petrol. Hotărârea de la Haga a fost luată în unanimitate de cei 15 judecători ai tribunalului, fapt ce reprezintă un caz rar în istoria acestei instanțe internaționale „Este o soluție avantajoasă pentru România și finalul unui diferend îndelungat”, a declarat Bogdan Aureescu, reprezentantul României în acest proces, imediat după pronunțarea verdictului.

DEMARCAREA FRONTIEREI ÎN ZONA INSULEI ȘERPILOR

Karabinszky, 42
 Kanitz, F., 12, 52
 Kedrenos, Gheorghios, cronicar bizantin, 12
 Kiepert, H., 55, 56
 Kinnamos, Ioan, cronicar bizantin, 13
 Kogălniceanu, Mihail, 55
 Königsegg, conte, 38
 Kordoula, Myron, 76
 Kraszewski, I.I., 48
 Kucima, Leonid, 92, 93
 Kühlman, Richard von, 66
 Kuropatkin, Alexei Nicolaevici, general, 62
 Kutuzov, Mihail Ilarionovici, print, 44

L

Ladislau al IV-lea Cumanul, 14
 Ladislau al V-lea Postumul, 21
 Land-Pic, J., 57
 Lang, L., 59
 Lansing, Robert, 68, 72
 Lațcu, 18
 Lavissee, Ernest, istoric, 52
 Lăpușneanu, Alexandru, 27, 28
 Leakey (M.D.F.), 12
 Leake, William Martin, 44
 Legan, 12
 Lejan, G., 52
 Leopold I, împărat, 34, 59
 Licinius Crassus, Marcus, 6
 Lisimah, 4
 Litvoi, voievod, 14
 Litvinov, Maksim M., 82
 Lloyd, George David, 77
 Losontzy, István, 41
 Luca, Ignatius de, 40
 Lucaciu, Vasile, 67
 Lucinschi, Petru, 93
 Ludovic I de Anjou, 17, 19
 Lupaș, Ioan, 12

M

Macovei, I., 83
 Mailat, Ștefan, 26
 Maiorescu, Titu, 63
 Malti, Giovanni-Batista, 32
 Manoiilescu, Mihail, 84, 85, 86
 Manolescu, Ion, 35
 Manuel I Comnen, 13
 Marcus Antonius, 5
 Marcus Aurelius (Marcus Aurelius Antoninus), 7, 8

Marghiloman, Alexandru, 67
 Maria, regina României, 81
 Maria Tereza, 39, 59
 Marian, voievod, 27
 Marina, soția lui Alexandru cel Bun, 19
 Marsigli, Luigi Ferdinando di, 34
 Martinuzzi, George, 27
 Matei Corvin, 22, 23
 Matzewicz, C., 77
 Maxin, Ioan, voievod, 27
 Maximilian al II-lea de Habsburg, 28
 Meitani, Henri Georges, 87
 Menumurut, 10
 Mezincescu, Eduard, 89
 Mihai Viteazul, 29, 30, 31, 47, 69
 Mihail, fiul lui Mircea cel Bătrân, 20
 Mihail, Gheorghe, 86
 Mihalache, Ion, 86
 Mihalcea, ban, 30
 Minucius Rufus, Marcus, 4
 Minulescu, Ion, 66
 Mircea cel Bătrân, 19, 20
 Mironescu, Gh., 83, 86
 Mișu, Nicolae, 76
 Molotov, Veaceslav Mihailovici, 82, 83, 88, 89
 Momcilov, Nikola, 66
 Moța, Ion, 86
 Movilă, Gavril, 32
 Movilă, Ieremia, 29, 30
 Murad al II-lea, 19
 Murad al III-lea, 28
 Murgu, Eftimie, 48, 49
 Murnu, George, 35
 Mussolini, Benito, 84

N

Napoleon I, 44
 Nastasia, fiica lui Lațcu, 18
 Neagoe Basarab, 24
 Negri, Domenico, 15
 Nicodim Munteanu, 86
 Nicolson, Arthur, 59
 Niculescu-Buzești, Grigore, 88
 Niculiță, strateg, 12
 Noveanu, Vasile, 86

O

Olahus, Nicolaus, 25, 26
 Oneste, protospătar, 12
 Oroles, rege dac, 4
 Osusky, Ștefan, 65

P

Pál Sebestyén, 89
 Palauzov, S.N., 51
 Panaiteescu, Petre P., 17
 Panin, Piotr Ivanovici, conte, 43
 Papazoff, Theokhar, 87
 Paribeni, Robert, 93
 Payson, Charles, 57
 Păiș, Nicolae, 86
 Pătrașcu, vel-căpitan, 36
 Pătrașcu, Nicolae, 30, 31
 Pătrășcanu, Lucrețiu, 89
 Pârvan, Vasile, 4
 Pelivan, Ioan, 76
 Perrin, Raoul, 48
 Petrescu-Comnen, Nicolae, 82
 Petrican, Ioan, voievod, 27
 Petru, țar vlaho-bulgar, 13
 Petru I cel Mare, Alekseevici (țarul Rusiei), 46
 Petru I Mușat, 18, 19
 Petru II, 21
 Petru Rareș, 23, 25, 26, 27, 35, 69
 Philips, William, 67
 Philippide, Dimitrie Daniil, 46
 Piaseczynski, Lawrin, 31
 Piccolomini, Enea Silvio (papa Pius al II-lea), 21, 23
 Pichon, Stephen-Jean-Marie, 76
 Pippo, Spano, 20
 Poklevski-Koziell, Stanislav, 64
 Pomenov, Svetoslav, 84, 87
 Pop de Băsești, Gheorghe, 73
 Pop, Traian, 83
 Popescu, D., 86
 Popovici, Mircea, 86
 Popoviciu, George, 77
 Popp, Valer, 84, 85, 86
 Possevino, Antonio, 28
 Pouqueville, François, 12, 30, 44
 Priboianu, Mihail, 86
 Prokesch-Osten, Anton, internunțiu, 51
 Ptolemaios (Ptolemeu), Claudius, 7
 Ptolemaios I Lagos, 4
 Pușca, Filip, voievod, 27

R

Racoviță, Mihai I, 35, 36
 Radu I (Radu Negru sau Negru Vodă), 14, 19

Radu cel Mare, 24
 Radu Mihnea, 32
 Radu Paise, 26
 Radu Șerban, 32
 Raif Ismail, bei, 39
 Rákóczy Gh., 32
 Rambaud, Alfred, 52
 Ranke, Leopold von, 58
 Rațiu, Ioan, 54
 Rădulescu, Andrei, 86
 Regnault, Elias, 50
 Reichersdorffer, Georg von, 27
 Ribbentrop, Joachim von, 82, 83, 84, 85, 86
 Rigas, Constantin, 41
 Rizo, Iacovachi, 39
 Roland Borșa, 14
 Roles, rege get, 5, 6
 Roman I Mușat, 19
 Roosevelt, Franklin Delano, 88
 Roosevelt, Theodore, 66
 Rosetti, Neculai, logofăt, 40
 Rubobostes, rege dac, 4
 Rudolf al II-lea, împărat, 29, 30, 31, 32
 Russo, Alecu, 46

S

Sadoveanu, Mihail, 66
 Saint-Aulaire, Charles de Beauvoir de, 64
 Salanus, duce, 10
 Sambuens, Johannes, Sandre, 54
 Satza, 13
 Sănătescu, Constantin, 88
 Schiltberger, Johann, 19
 Schmedes, Karl Ritter von, 40
 Schütz, H.C., 40
 Schuyler, Eugene, 57
 Schwonzi, Friederich, Sembratowicz, Ludwig, 57
 Seneslau, voievod, 14, 21
 Sestlav, 13
 Sever, Axente Ioan, 49
 Severus, Lucius Septimius, 8
 Sidorovici, Teofil, 86
 Sigismund I de Luxemburg, 19, 20, 26
 Sitalces, rege trac, 4
 Skylitzes, Ioan, istoric bizantin, 12
 Smochină, N.P., 76
 Snowden, A. London, 61
 Sofocle, 4

Soliman I Magnificul, 25, 26
 Solovăstru, voievod, 15
 Spleny, general austriac, 40
 Springfels, Friedrich Schwan von, 34
 Stalin (Djuğașvili), Iosif Visarionovici, 82, 88, 89
 Stan Albu, familie din Maramureș, 17
 Stavrinos, vistiernic, 31
 Stibor, voievod, 28
 Stoianovici, C. Al., consul român, 54
 Stoica, Vasile, 68
 Strabon, 4, 5
 Sturza, Scarlat, 43
 Süleiman Sabit, bei, 58
 Szabó, J., 52
 Szilágyi Sándor, 54

Ș

Ștefan, voievod, 15
 Ștefan I, rege ungur, 12
 Ștefan, român raguzan, 15
 Ștefan I, 19
 Ștefan II, 20
 Ștefan cel Mare, 21, 22, 23, 24, 25
 Ștefan Lăcustă, 26
 Șutov, Nikolai Pavlovici, 89
 Șuțu, Mihail, 42

T

Tahir, Mehmet, agă, 39
 Talaat Pașa, 66
 Tamm, Traugot, 59
 Tarnowski, Andrei, 31
 Tarnowski, Jan, 25
 Tatos, 13
 Tătărescu, Gheorghe, 83, 86, 89
 Teleki Pál, 86
 Temistocle, 30
 Theophanes, cronicar, 9
 Theophylaktos, cronicar, 9
 Thugut, Franz Maria, baron, 39
 Thunmann, Johannes, 39
 Thumen, 12
 Ticker, A., 52
 Tihomir, 15
 Tihomirov, Lev, 59
 Tittoni, Tommaso, 81
 Titulescu, Nicolae, 77, 78, 82, 86
 Traian (Marcus Ulpius Traianus), 6, 7, 8, 56
 Trogus Pompeius, 4
 Tucidide, 4
 Tuhutum, 11

Ț

Țenescu, Florea, 83

U

Ubicini, Abdolonyme, 52
 Urdăreanu, Ernest, 83
 Ureche, Grigore, 17, 22
 Uroș, Ștefan, țar sârb, 15
 Usubun, sol ungur, 10

V

Vaida-Voevod, Alexandru, 65, 68, 76, 77, 78, 86
 Valkhof, Marius, 76
 Vályi, A., 43
 Vasile al II-lea, Bulgaroctonul, 12
 Văcăroiu, Nicolae, 92
 Văitoianu, Arthur, 65, 86
 Vele, Gheorghe, voievod, 27
 Veltman, A.F., 46
 Veluc, sol ungur, 10
 Verancics, Anton, 24, 27
 Vergiliu, 4
 Vlad Dracul, tatăl lui Vlad Țepeș, 20
 Vlad Țepeș, 21, 22
 Vladislav I (Vlaicu-Vodă), 17
 Vladislav al II-lea Jagello, 19, 20, 21
 Vladislav al II-lea, domn al Țării Românești, 21
 Vladislav al II-lea, rege al Ungariei, 23, 24
 Voicu, tatăl lui Iancu de Hunedoara, 20
 Voitec, Ștefan, 89
 Voloșin, Augustin, 82
 Vraca, George, 35

W

Waddington, Henry, 56
 Wartburg, W. von, 82
 Weigand, Gutav, 12
 Wesselényi, Miklós, 48
 Waronicz, Janusz, 47

X

Xavier, François, 37

Z

Zápolya, Ioan, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 59
 Zrinyi, familie, 24
 Zyraxes, rege get, 5

CUPRINS

Secolele VI î.Hr.–XIII d.Hr.	4
Secolele XIV–XV	15
Secolele XVI–XVII	24
Secolul XVIII	35
Secolul XIX	44
Secolul XX	62
Indice de nume	94

Editura Litera
O. P. 53; C.P. 212, sector 4,
București, România
tel./fax (021) 3196390;
e-mail: comenzi@litera.ro

Copyright © 2009, Litera
Toate drepturile rezervate

Ne puteți vizita pe

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Igor Nagacevski
Lector de specialitate: Teodora Stănescu Stanciu
Corector: Valentina Tifin
Copertă, tehnoredactare și prepress: Vitaliu Pogolșa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Atlas istoric ilustrat al României./ Petre Dan-Străulești.
- București: Litera Internațional, 2009

ISBN 978-973-675-696-2
94(498)

Tipărit la G Canale, București

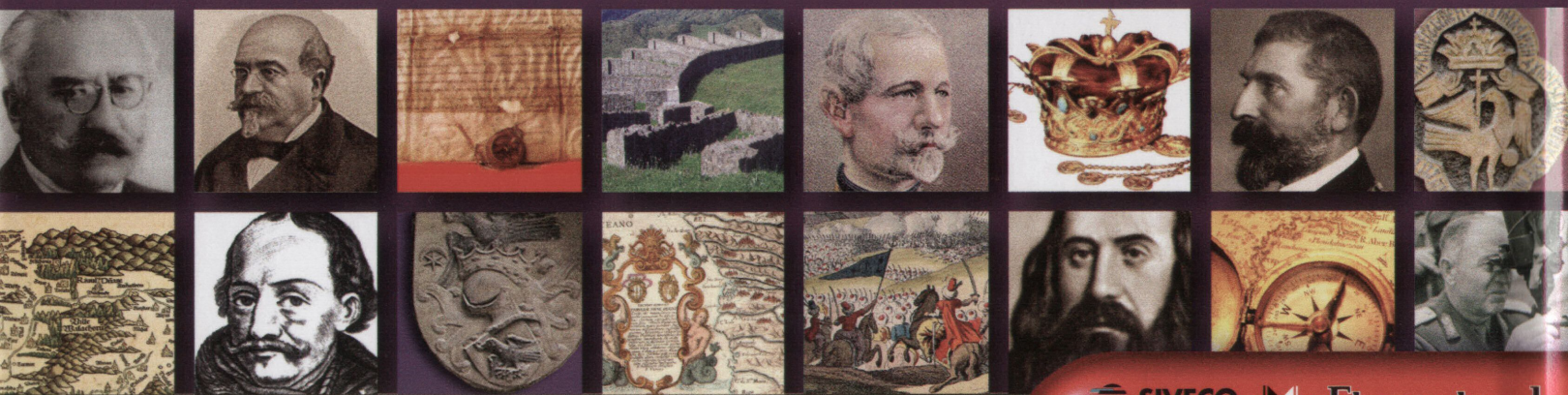

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL ROMÂNIEI

Acest volum, structurat sub forma unei cronologii, oferă o imagine sintetică și dinamică a felului în care s-au conturat de-a lungul secolelor, în diferite contexte sociale și politice, interne ori internaționale, uneori în zone geopolitice învecinate teritoriului actual al țării noastre, granițele spațiului locuit azi de români.

HOTARELE ROMÂNISMULUI ÎN TIMP

Află mai mult pe:

 www.litera.ro

ISBN 978-973-675-696-2

9 789736 756962

SIVECO
ROMANIA SA
Soft care contează

Financiarul